

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', Τεύχος 117

Σάββατο 20 Γενάρη 1979

Δρχ. 20

οί κομμουνισταί επιθυμοῦν τόν
ἐλληνοτουρκικόν πόλεμον διότι
ἐλπίζουν ὅτι θά ἐκμεταλλευτοῦν
τάς ἐκ τούτου συνθήκας, ἵνα προ-
ωθήσουν τάς ἐπιδιώξεις των...

2 - ΙΑΝ. 1999

**ΤΟ
ΣΧΕΔΙΟ "Ε"**

**ΚΕΝΤΡΟ ἢ
ΣΟΣΙΑΛ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

**Η ΚΡΙΣΗ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑ**

**ΣΟΥΗΔΙΚΗ
ΣΟΣΙΑΛ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

ΑΝΤ.ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,"
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

**ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ
 ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑ-
 ΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ**

Περίοδος Β'
Χρόνος 60
Τεύχος 117

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ Δημοχάρους 60,
Αθήνα 601. Τηλ. 732-713 - 732-819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ δεκαπενθήμερο	5
ΑΝΤΙ-θέσεις	6
Φ. ΦΩΤΙΟΥ: Εισβολή εύρωκομ- μουνιστών και έσωτερικές διερ- γασίες	9
ΑΝΤΗΝΩΡ: Τό Κόμμα Δημοκρα- τικού Σοσιαλισμού	10
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Τό σχέδιο «Ε» - ένας καινούριος «Προμηθέας» πού έπιβουλεύεται τήν πολιτική ζωή τής χώρας	12

ΑΣΤ. ΣΤΑΓΚΟΥ: Περιοία: πλησιάζει ή «στιγμή μηδέν»	14
ΡΕΖΑ ΜΠΑΧΑΡΕΝΙ: Πρώτο κε- φάλαιο στήν τρίτη επανάσταση του 'Ιράν	16
ΑΛΙΚΗΣ ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΗ: Σουηδία: Κρίση τής παραδοσιακής σο- σιαλδημοκρατίας	18
ΓΙΑΝΝΗ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΥ: 'Η κοι- νωνική προστασία και περίθαλψη του παιδιού στήν Ελλάδα	25
ΜΗΤΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ: Συνέντευξη πάνω στο παλαιωρω- σικό χρονικό γιά τήν Άλωση ...	28
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ: Μνήμη Γιώργου Σαμαρά: ή μοίρα ένός αγωνιστή	32
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ πρός έξαγωγήν ...	44
ΑΝΝΥΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: Πολλά διάφορα και αδιάφορα ...	46
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΡΟΓΚΑΝ: Συνέντευξη μέ τόν Άλ. Ξύδη ...	48
ΒΙΒΛΙΟ-παρουσίαση	49
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	51
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΓΡΗΓΟΡΗ	

Η ΚΡΙΣΗ ΕΝΟΣ ΟΡΑΜΑΤΟΣ

" ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ καταλάβανε τήν πρωτεύουσα Πνόμ-Πένχ και έγκαθίδρυσαν Λαϊκό Έπαναστατικό Συμβούλιο μέ κυβερνητικές λειτουργίες". Ήταν τό τελευταίο νέο πού έπισφράγιζε "νικηφόρα" τήν πρώτη φάση τής σύγκρουσης Βιετ-νάμ - Καμπούτζης, Μέ τήν έσωτερική υποστήριξη αντίρτικων καμποτζιανών δυνάμεων, αντίπαλων του καθεστώτος τής χώρας, ή βιετναμέζικη κυβέρνηση έπιχειρεί μία "όμαλοποίηση" του καμποτζιανού μοντέλλου σοσιαλισμού μέσω μιας στρατιωτικής επέμβασης.

ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ αύτης τής στρατηγικής παραλλάζει μόνο στή γεωπολιτική και διπλωματική του διάσταση. Στήν περιοχή αύτη τής Ν.Α. Άσίας, πού πρόσφατα άπελευθερώθηκε από τόν άμερικάνικο Ιμπεριαλισμό, οί συσχετισμοί δυνάμεων είναι πρόσκαιροι και δέν επιδέχονται τόσο εύκολα τήν "τετελεσμένη κατάσταση". Έτσι, ένω στο στρατιωτικό τομέα οί λιγιστές δυνάμεις του άνατραπέντος καθεστώτος διατηρούν ακόμα κάποιους περιθω-ριακούς θύλακες αντίστασης, στο διπλωματικό χώρο ή κατά-σταση άπασχολεί τό Σ.Α. του ΟΗΕ. 'Ο Νοροντόμ Σιχανούκ, ήγε-τική φυσιογνωμία του καμποτζιανού έθνικοαπελευθερωτικού άγώνα και από τούς ιστορικούς ήγέτες του λαού τής χώρας, γίνεται δεκτός στο Σ.Α. σαν εκπρόσωπος τής "νόμιμης κυβέρνη-σης" του Πόλ-Πότ. 'Ο λόγος του στά Ένωμένα Έθνη στηρίζεται στήν παραδοχή του καταπιεστικού χαρακτήρα του καθεστώτος Πόλ-Πότ και στήν κατάδικη τής βιετναμέζικης έισβολής.

ΟΜΩΣ γιά μιὰ μαρξιστική αντίληψη, ή πολεμική σύγκρουση δύο σοσιαλιστικών κρατών, παραπέμπει στην κρίση της ιδεολογίας καί τών δομών της "σοσιαλιστικής πραγματικότητας".

ΕΙΝΑΙ ή συνείδηση καί τό όραμα της 'Αριστεράς πού αυτές τίς μέρες δοκιμάζεται καί πάλι από την αντιφατικότητα της δικής τους πορείας. 'Η επώδυνη έμπειρία πού έφεραν στην μνήμη του εργατικού κινήματος τά "γεγονότα" της Καμπότζης συμπληρώνει τή διάσταση μεταξύ του άπελευθερωτικού όράματος καί της ύλοποίησής του.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ καί ήθική άπορία πού κατέχει τούς μαχητές της κοινωνικής αλλαγής, ξεπερνάει τά όρια της "διακρατικής διαφοράς" καί έλγει μέ ριζικό τρόπο την ούσία αυτού του όράματος. Φωτίζει την κρίση του καί θέτει μέ τρόπο ρητό τό αίτημα της καθολικής επανεξέτασης της πρακτικής του. Γιά νά γίνει όμως μιὰ τέτοια επανεξέταση απαιτείται μιὰ μάχιμη πολιτική στάση, μακριά από όλιγωρίες ή "επαναστατικές συμπαράταξεις".

ΓΙΑΤΙ σέ τέτοιες στιγμές οί "συμπαράταξεις" μέ τίς δυνάμεις εκείνες πού προκαλούν άκριβώς την κρίση, θεωρείται ύπονόμευση της ήθικης πού έχει ή άπελευθερωτική ιδεολογία καί πλήγμα στις προσδοκίες γιά ριζοσπαστική αλλαγή.

Η ΜΑΧΙΜΗ τοποθέτηση απέναντι στην κρίση αυτή του όράματος θά πρέπει νά έπωμιστεί τό χρέος της αποκατάστασης μιās νέας ένότητας μεταξύ της μαρξιστικής θεωρίας καί της πραγματικότητάς της. Θά πρέπει γι' αυτό νά φέρει στην μνήμη της όλη την παραμορφωτική πορεία πού διάνυσε μέχρι τώρα ή επαναστατική πρακτική.

ΣΤΟΙΧΕΙΟ αυτής της παραμόρφωσης του σοσιαλισμού είναι τόσο ή βιετναμέζικη έμπλοκή στά έσωτερικά της Καμπότζης, όσο καί ή φύση του καθεστώτος του Πόλ-Πότ. Μιὰ παραμόρφωση πού επιδεινώνεται από την έξάρτηση τών δύο καθεστώτων από ανταγωνισμένα στρατόπεδα του "ύπαρκτου σοσιαλισμού".

ΗΡΘΑ!!
ΛΕΓΕ ΤΙ
ΘΕΛΕΙΣ;

ΕΓΩ
ΕΙΜΑΙ
Ο
ΘΕΟΣ
ΣΟΥ
ΑΚΟΥ

ΟΧΙ. ΟΧΙ. ΔΕΝ
ΦΟΝΑΞΑ ΕΣΕ-
ΝΑ. ΤΟΝ ΘΕΟ
ΕΒΡΙΖΑ..

ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ
ΣΤΟ
ΚΟΜΜΑ;

ΝΑ ΜΟ ΕΞΗΓΗ-
ΣΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑ-
ΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ
ΙΝΔΟΚΙΝΑ

ΠΡΤΑ ΤΗΝ
ΤΟΠΙΚΗ ΣΕ-
ΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΝΑΙ
ΑΛΛΑ
ΔΙΑΒΑΖΕΙ
ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΤΟ ΠΑΓΕΤΑ

ΠΙΑΝΕΙ
ΤΟ ΠΙΑΝΟ

ΠΡΤΑ
ΤΟΝ
ΠΑΤΕΡΑ
ΣΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
ΕΙΝΑΙ

ΠΡΤΑ ΤΟΝ
ΦΙΛΟ ΣΟΥ
ΤΟΝ ΤΑΚΗ

ΕΙΝΑΙ ΜΕ
ΤΟΣ
ΑΛΛΟΥΣ

ΝΑΙ
ΑΛΛΑ ΕΧΕΙ
ΑΠΟΣΥΡΘΕΙ

ΕΚΕΨΕ
ΚΑΙ ΜΙΑ
ΦΟΡΑ
ΜΟΝΟΣ ΣΕ
ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΕΙΝΑΙ

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ
ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ
ΦΟΡΑ, ΒΡΙΞΕ ΜΕ
ΣΕ ΣΥΓΧΡΩ!!!

ΟΚΗ Η ΣΚΕΨΗ ΜΟ
ΕΙΝΑΙ ΣΥ!
ΤΙ ΝΑ
ΚΑΝΩ;

του Γιάννη Καραϊτζή

ΒΟΥΛΗ:

Μιά «ἐνημέρωση» πού δέν ἦταν καθόλου ἐνημέρωση...

ΚΑΙ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ τῆς περασμένης Τρίτης στή Βουλή ἔπασχε – ὅπως συνήθως πάσχουν ὅλες οἱ «πρὸ τῆς ἡμερησίας διατάξεως» συζητήσεις, σέ ἐπίπεδο ἀρχηγῶν... Οἱ λόγοι εἶναι γνωστοί: Πρῶτο, γιατί ἀπὸ τίς συζητήσεις αὐτές, ἀποκλείονται ὅλα τὰ «μὴ ἀνεγνωρισμένα ἐν τῇ Βουλῇ» κόμματα (Κομμουνιστική Ἀριστερά, ἀνεξάρτητοι). Δεύτερο, γιατί αὐτὴ καθεαυτὴ ἡ «ἐνημέρωση» τοῦ Σώματος ἀπὸ τὸν πρωθυπουργό – πού πρέπει, ὑποτίθεται, ν' ἀποτελέσει τὸν ἄξονα τῶν συζητήσεων – ἐξακολουθεῖ νά μὴν εἶναι ἐνημέρωση, ἀλλὰ ἀπλῶς μιὰ τυπική, χωρὶς ὁποιαδήποτε νέα στοιχεῖα καὶ οὐσιαστικό περιεχόμενο, ἀναφορά στὰ κατὰ θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. «Ἀπὸ τὸν κ. πρωθυπουργό – εἶπε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ΕΔΗΚ κ. Ζίγδης – ἀκούσαμε μιὰν ἐξιστόρηση (προβλημάτων), τὴν ὁποία θὰ μπορούσαμε νά εἶχαμε διαβάσει σέ ὁποιοδήποτε εἰκονογραφημένο μηνιαῖο περιοδικό»... Καὶ πράγματι. Ἄν ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἀφαιρέσει κανεὶς ὁρισμένες ἀναφορές στὴν τρέχουσα διεθνή ἐπικαιρότητα (ἐξελίξεις στὴν Περσία, ἀποκατάσταση τῶν κινεζοαμερικανικῶν σχέσεων, κλπ) καὶ στὴ συμφωνία τῶν Βρυξελλῶν τῆς 21ης Δεκεμβρίου, γιὰ τὴν ἐνταξη τῆς χώρας στὴν ΕΟΚ, ἡ ἴδια αὐτὴ ὁμιλία θὰ μπορούσε νά εἶχε γίνεи καὶ πρὶν ἓνα ἔτος!

Ἀπαρσάλευτη ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀτλαντισμοῦ

Παρά τὰ ἀρνητικά αὐτά, ἡ συζήτηση τῆς περασμένης Τρίτης στὴ Βουλή, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία γιὰ νά καταγραφοῦν – ἀκριβέστερα γιὰ νά ἐπιβεβαιωθοῦν – κοινές διαπιστώσεις καὶ πεποιθήσεις, ὅτι, δηλαδή:

- Η ΑΓΚΥΡΑ ἐξακολουθεῖ νά ἐμμένει στὴν ἀδιαλλαξία καὶ στὶς ἀξιώσεις της, τόσο στὸ Κυπριακό, ὅσο καὶ στὰ θέματα τοῦ Αἰγαίου – ὑφαλοκρηπίδα, ἐναέριος χώρος, κ.ἄ.

- Η ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ἐξακολουθεῖ νά ἐνθαρρύνει τὴν Τουρκία στὶς ἀξιώσεις της αὐτές καὶ ὅτι ἡ προσδοκία πὼς οἱ ἀτλαντικοὶ μας σύμμαχοι θὰ «πιέσουν», κάποτε, τὴν κυβέρνησή Ἐτζεβίτ νά ἐπιδείξει «σύνεση καὶ ρεαλισμό», στὴν ἐπίλυση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν, εἶναι ἀπλῶς οὐτοπία...

- ΤΟ ΝΑΤΟ ἐξακολουθεῖ ν' ἀναζητεῖ «συμβιβαστικὴ φόρμουλα», προκειμένου ν' ἀρθροῦν οἱ τουρκικὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἐπάνοδο μας στὴ στρατιωτικὴ δομὴ τῆς Συμμαχίας! Τὸ ΝΑΤΟ, στὸ σημεῖο αὐτό, «διαφωνεῖ» μέ τὴν κυβέρνησή Ἐτζεβίτ: Ἡ Ἀγκυρα ζητεῖ ὅπως ΡΙΝ ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο τῆς Ἑλλάδας στὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ, τακτοποιηθεῖ τὸ θέμα τῆς ἀναδιανομῆς τῶν ζωνῶν ἐπιχειρησιακοῦ ἐλέγχου στὸ Αἶγαίο. Τὸ ΝΑΤΟ ὑποστηρίζει πὼς ἡ ἀναδιανομὴ αὐτὴ – πού ἐπιβάλλεται «χάριν τῶν συμφερόντων τῆς Συμμαχίας»... – μπορεῖ νά γίνεи καὶ ΜΕΤΑ τὴν ἐπανενταξή μας στὴ στρατιωτικὴ πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ!

- ΟΙ ΗΠΑ ἐτοιμάζονται νά ὑπογράψουν μέ τὴν Ἀγκυρα νέα ἀμυντικὴ συμφωνία, πού τὸ περιεχόμενο της μπορεῖ ν' ἀνατρέψει τὴ σημερινὴ ἰσορροπία δυνάμεων στὸ Αἶγαίο.

Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτό, ὁ πρωθυπουργὸς κ. Καραμανλῆς ἔκανε, ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, δύο προειδοποιήσεις πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς:

Προειδοποίησις πρώτη: Ἄν δέν μᾶς δεχθεῖτε πίσω στὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ ἢ ἂν ἡ ἀμυντικὴ συμφωνία πού θὰ ὑπογράψετε μέ τὴν Τουρκία ἀνατρέψει τὴ σημερινὴ ἰσορροπία δυνάμεων στὸ Αἶγαίο, τότε καὶ μεις, δέν θὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν ἀμυντικὴ συμφωνία πού μονογραφήσαμε μαζί σας...

Προειδοποίησις δεύτερη: Ἄν δέν τηρήσετε τὴν ὑπόσχεση πού μᾶς δώσατε (ὅταν ἀποφασίσατε νά ἄρτετε τὸ ἐμπάργκο) ὅτι, δηλαδή, δέν θὰ ἀνατρέψετε τὴ σημερινὴ ἰσορρο-

πία δυνάμεων στὸ Αἶγαίο, τότε σᾶς πληροφορῶ ὅτι «ὑπάρχουν τρόποι – ἄλλοι τρόποι – γιὰ νά ἐξασφαλίσουμε αὐτὴ τὴν ἰσορροπία».

Οἱ δύο αὐτές προειδοποιήσεις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, χαιρετίσθηκαν ἀπὸ τὸν φιλοκυβερνητικὸ τύπο σὰν ἐκφραση τῆς «ἐλληνικῆς ἀποφασιστικότητος» ἢ σὰν «ἀντίσταση» τῆς Ἑλλάδας, στὶς τουρκικὲς ἢ συμμαχικὲς διαβολές... Καὶ πιθανόν νά εἶναι, μέσα στὴ «λογικὴ» καὶ τὴ «φιλοσοφία» τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀτλαντισμοῦ. Ὅμως, μιὰ πλούσια καὶ ὀδυνηρὴ ἐμπειρία, διδάσκει πὼς ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ὁδήγησε, μέ τὴ νομοτέλεια τῶν ἀστρικῶν φαινομένων, στὰ σημερινὰ ἀδιέξοδα, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐμφανίζομαστε σήμερα – μεταξὺ ἄλλων – θλιβεροὶ ἰκέτες γιὰ μιὰ «ἀξιοπρεπὴ» ἐπάνοδο στὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ. Καὶ τὴν ἀδυστοχία καὶ ἱκεσία μας αὐτὴ, δέν μπορεῖ, βέβαια, νά καλύψει τὸ ἐφεύρημα τῶν «εἰδικῶν σχέσεων».

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ, ἡ συζήτηση τῆς περασμένης Τρίτης στὴ Βουλή, ἐπιβεβαίωσε, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ, τὴν ἐμμονὴ τῆς κυβέρνησης τῆς «Νέας Δημοκρατίας» στὴν πολιτικὴ τῶν ἀτλαντικῶν πλαισίων. Κάθε σκέψη, μάλιστα, γιὰ μιὰ «ἄλλη πολιτικὴ», ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια αὐτά, χαρακτηρίσθηκε ἀπὸ τὸν κ. πρωθυπουργό σὰν τέχνασμα τῆς «πονηρᾶς Ἀριστερᾶς», πού σκοπεῖ ν' ἀποκόψει τὴ χώρα ἀπὸ τὴ Δύση, στὴν ὁποία «ἱστορικά» ἀνήκουμε...

Ἡ ἐνταξη στὴν ΕΟΚ

Μεταξὺ ἄλλων, ἡ συζήτηση στὴ Βουλή, κατέδειξε πόσο ἀνεδαφικοὶ εἶναι οἱ πανηγυρισμοὶ γιὰ τὴ συμφωνία (τὸ συμβιβασμό) τῶν Βρυξελλῶν γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐνταξης στὴν ΕΟΚ. Ἀκόμη καὶ μέ βάση τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς Καραμανλῆ πρὸς τοὺς πρωθυπουργοὺς τῶν «Ἑννέα», ἡ συμφωνία ἀποδείχτηκε, ὡς πρὸς τοὺς ὅρους της, κακὴ. Ἡ κυβέρνηση τῆς «Νέας Δημοκρατίας» δέν φαίνεται νά συνειδητοποιήσῃ ὅτι ἡ ἐνταξη δέν ἀνοίγει τὴ θύρα ὁποιοῦδήποτε «παραδείσου», ἀλλὰ ὅτι εἰσάγει τὴ χώρα σ' ἓνα νέο πεδίο μεγάλων κοινωνικῶν ἀγώνων καὶ ἀνταγωνισμῶν, ὅπου – γιὰ νά μεταφέρουμε μιὰ διατύπωση τοῦ Τζιανκάρλο Παγέτα – ἡ Εὐρώπη τῶν μονοπωλίων ἀντιμάχεται τὴν προοπτικὴ τῆς Εὐρώπης τῶν ἐργαζομένων.

Πέραν ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτὴ, ἡ πρωθυπουργικὴ ἐνημέρωση δέν ἔδωσε ὁποιαδήποτε στοιχεῖα πού νά πείθουν ὅτι ἡ χώρα διαδίδει πρὸς τίς διαρθρωτικὲς ἐκείνες ἀλλαγές πού, ἀκόμα καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῆς ἐνταξης, κρίνουν ἀναγκαῖες, σὰν πρακτικὴ προετοιμασία γιὰ τὴν εἰσοδὸ μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Ἀντίθετα, διάχυτη παραμένει ἡ ὑπόψια ὅτι οἱ ἄριθμοι πού ἐπικαλέσθηκε ὁ κ. πρωθυπουργός, γιὰ ν' ἀποδείξει σέ τί ποσοστὸ ἀνέβηκαν τὰ ἡμερομίσθια στὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν τελευταία τετραετία («97%, ἐναντι αὐξήσεως τοῦ τιμαριθμοῦ κατὰ 62%» – ἔτσι εἶπε...), ἦταν προλεϊάνση ἐδάφους γιὰ μιὰ ἀκόμα πιὸ στυγνὴ ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς τῆς μονόπλευρης λιτότητας. Γιὰ τὴν κυβέρνησή, πηγὴ τοῦ πληθωρισμοῦ δέν εἶναι οὔτε τὰ κέρδη τῶν μονοπωλίων, οὔτε οἱ δικές της ἀλόγιστες δαπάνες, ἀλλὰ μόνο τὰ γλίσχρα εἰσοδήματα τῶν δραχμοσυντηρητῶν, πού δέν πρέπει νά ξεπερνοῦν μιὰ ὀροφή – αὐτὴν πού θὰ καθορίσει ἡ ἴδια – γιὰ νά μὴ ἀτυχήσῃ ὁ τόπος καί, προπαντός, γιὰ νά μὴ δεινοπαθήσουν οἱ ἴδιοι οἱ ἐργαζόμενοι!

Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ Βουλή δέν μπόρεσε, τὴν περασμένη Τρίτη, νά παῖξῃ τὸ ρόλο της, σὰν ὄργανο ἐλέγχου, ἀλλὰ καὶ σὰ σώμα πού θὰ μπορούσε νά συμβάλει θετικά στὴ διαμόρφωση μιᾶς «ἄλλης πολιτικῆς». Μπόρεσε ὅμως νά ἐκφράσῃ, τουλάχιστον, τίς ἀνησυχίες της γιὰ μιὰ πορεία γεμάτη παγίδες, ἀντιφατικότητες, καὶ κινδύνους...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Η ΔΙΚΗ ΔΥΟ ΕΚΔΟΤΩΝ ΚΑΙ Η ΜΙΚΡΗ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΠΑΤΕΡΑ...

Δύο εκδότες, ο Α. Χρηστάκης και ο Μ. Τσιπουρίδης δικάζονται στις 26 του Γενάρη στο Πρώτο Τριμελές, αντιμετωπίζοντας ένα (στην κυριολεξία) σωρ ό κατηγορίες: δημόσια περιύβριση των αρχών και των αρχηγών των κομμάτων, δημόσια πρόκληση σε απείθεια κατά των νομίμων διαταγών των αρχών κλπ...

Η κατηγορία στηρίχθηκε στη σύνταξη, έκτύπωση και κυκλοφορία τριών εντύπων από τα όποια τα δύο («Ο μύθος του κολπικού όργασμου», και «Ο ένοπλος έρωτας») δέν είναι δικά τους. Αλλά και τό τρίτο (Ρανδέρμα άρ. 12,5 «Κάτω οι πόλεμοι και ή Πατρίδα») δέν έποτελεί τίποτε άλλο παρά συγκέντρωση και άνατύπωση προκηρύξεων που κυκλοφόρησαν κατά καιρούς (στό διάστημα 13 Σεπτέμβρη 1974-10 Ιούνη 1975) στην Αθήνα και άλλου, χωρίς την παραμικρή συντακτική επεξεργασία. Τότε;

Η δίωξη των δυό εκδοτών έχει μιάν άλλη - αρκετά ενδιαφέρουσα - εξήγηση που δίνει τίς συνισταμένες μιάς «μικρής δραματικής Ιστορίας ενός πατέρα...» που κατά τύχη(!) είναι σμήναρχος σε πολεμική διαθεσιμότητα.

Ο «παραστρατημένος» γιός του σμήναρχου Αθανάσιου Πασχαλίδη έριξε τό Μάη του 1977 μιά πετριά σε μιά γυναίκα.

Αυτή τόν άναγνώρισε και τόν πήρανε στό Τμήμα. Κλήθηκε ό πατέρας (ό σμήναρχος) ό όποιος δήλωσε ότι «τό παιδί του τό καταστρέψανε τά έντυπα του Χρηστάκη και του Τσιπουρίδη!». Έγινε μιά άναφορά-καταγγελία στους ύπουργούς Προεδρίας, Παιδείας, Δημ. Τάξης και Δικαιοσύνης και στους βουλευτές - τότε Στ. Παπαδάκη, και Ιηπ. Σαθούρα. Από κεί και πέρα (17 Μάη 1977) ξεχάστηκε ή πετριά του γιου και άρχισε ή Ποινική δίωξη κατά Χρηστάκη και Τσιπουρίδη...

«ΥΠΟΠΤΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ» ΚΑΙ «ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ»

Ο Νομάρχης Θεσσαλονίκης κ. Πυλαρινός, μίλησε γιά ύποπτα, κατεστημένα συμφέροντα που έμπλέκονται στό έργο τής κρατικής μηχανής και προκαλούν διαφθορά στην ήθική τάξη τής δημόσιας ζωής τής χώρας. Η κυβέρνηση κινούμενη στα πλαίσια άκριβώς αυτών των κατεστημένων κομματικών, οικονομικών, και κρατικών συμφερόντων, μετέθεσε - προφανώς δυσμενώς... - τόν κ. Πυλαρινό στην Αιτωλοακαρνανία. Ο ίδιος εκφράζοντας μιά σαφή θέση πολιτικής διαμαρτυρίας παραιτήθηκε.

Επακολούθησαν αντιδράσεις και εκδηλώθηκαν γιά άλλη μιά φορά αντίθεσεις στο κυβερνητικό στρατόπεδο. Κύριος λόγος γιά τήν εκδήλωσή τους ή δημόσια και εκ των ένδον (ό κ. Πυλαρινός διέτέλεσε στενός συνεργάτης του κ. πρωθυπουργού...) άποκάλυψη τής «σήψης» που φέρνουν τά πελατειακά δίκτυα και ό συμφεροντολογικός νεποτισμός τής Δεξιās. Ανίκανος λόγω τής πολιτικής Ιστορίας του να λειτουργήσει σε ένα αξιοκρατικό πλαίσιο και μέ μιά ισοπολιτειακή λογική στη διαχείριση τής εξουσίας ό μεταπολεμικός συνασπισμός δεξιών κομματικών σχημάτων χρεωκοπεί χωρίς να μπορεί να άπολογηθεί άπέναντι και σ' αυτήν τήν άστική του ιδεολογία.

Από τήν άλλη, ή παντελής έλλειψη μηχανισμών που να πειθούν, και τά στρώματα των ψηφοφόρων άκόμα τής δεξιās γιά τή συγκεκριμένη πολιτική τής δράση, τήν άναγκάζουν να καταφεύγει σε άυταρχικές λύσεις - π.χ. άπόλύσεις και μεταθέσεις στελεχών του κράτους όπως ή περίπτωση άπόλυσης του νομάρχη κ. Πυλαρινού.

Η παραίτηση του νομάρχη Θεσσαλονίκης δέν θά πρέπει να άντιμετωπιστεί σαν μιά περίπτωση διαμαρτυρίας ενός μεμονωμένου προσώπου. Υλοποιεί μέ συγκεκριμένο τρόπο τό άδιέξοδο στο όποιο καταλήγει στό πάντρεμα του άυταρχισμού και του παραγοντισμού που χαρακτηρίζει τήν συμπεριφορά των σημερινών πολιτικών εκπροσώπων τής άρχουσας τάξης.

Διεύθυνση: ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΜΕΡΣΙΝΗΣ 10, ΤΟΥΡΚΙΑ.

ΤΟΥΣ λίγους θαρραλέους Έλληνες εκδρομείς των Χριστουγέννων στην Κωνσταντινούπολη τούς περίμενε μιά «έκπληξη»: τά γραφεία τής Kıbrıs — Türk Hava Yolları, Τουρκο - Κυπριακών Αερογραμμών, που είναι συνάμα και γραφεία τουριστικών πληροφοριών του «κρατίδιου» του Ντενκτάς, δίπλα άπ' τήν είσοδο του ξενοδοχείου Sheraton.

Βιτρίνα διακοσμημένη μέ δύο διαφημιστικά φυλλάδια. Τό πρώτο, Salamis Bay Hotel, χρωματιστό τρίπτυχο. Έξωτερική φωτογραφία, τό ξενοδοχείο έρημο. Όλα τά παράθυρα κλειστά. Οι θάμνοι έχουν φυτρώσει και στην άσφαλτο, μπροστά στη φωτογραφία. Η πλάζ μέ τίς όμπρέλες άνοιγμένες. Η πίσω στη μέση, άδεια. Τό ξενοδοχείο χωρίς σημαία. Πίσω ή Αμμόχωστος. Στο θάθος ή έλεύθερη Κύπρος. Τέλεια άπουσία ανθρώπινης ζωής, ή μάλλον τέλεια άπουσία όποιας ζωής.

ΣΤΟ έσώφυλλο 7 φωτογραφίες άπ' τό τυπικό δωμάτιο, τήν πλάζ, τό μπάρ, τό καθιστικό τής πλάζ. Οι πελάτες λίγοι, προφανώς Τούρκοι. Στη μεγάλη φωτογραφία, 34 ένήλικοι, 1 παιδάκι, 1 κολυμβητής. Χωρητικότητα: 369 δωμάτια. Η Αμμόχωστος ή Famagusta λέγεται στα Τουρκικά Gazi Magosa.

Μαζί διανέμεται και τό γενικό διαφημιστικό φυλλάδιο «Hotels 1978».

Ψηλά, 4γλωσσος (τουρκικά - άγγλικά - γερμανικά - γαλλικά) τίτλος:

Τουρκικό Όμόσπονδο Κράτος τής Κύπρου.

ΟΙ ΤΥΠΙΚΕΣ γενικές πληροφορίες: «Οι έπισκέπτες (του κρατίδιου) έπιτρέπεται να εισάγουν είδη ως 2.000 Τουρκ. Λίρες, και να εξάγουν είδη ως 4.000 Τουρκ. Λίρες».

Έξαγωγή άρχαιοτήτων άπαγορεύεται, «χωρίς τήν άδεια τής Διευθύνσεως τής Υπηρεσίας Αρχαιοτήτων και Μουσείων» (sic). Τό φυλλάδιο «συστήνει» τό κλείσιμο δωματίων άπ' τά πρίν, στην αίχμη τής τουριστικής περιόδου. Μπορεί κανείς να κλείσει δωμάτιο γράφοντας άπ' εύθείας, και σημειώνοντας σε ποίο ξενοδοχείο θέλει να μείνει, στην πόλη που έπιθυμεί, στην διεύθυνση:

Lefkosia, Mersin 10, Turkey. Λευκωσία, Μερσίνης 10, ΤΟΥΡΚΙΑ.

Λειτουργούν - ή ύποτίθεται πώς λειτουργούν:

Στήν Girne ή Κερήνεια, τό Celebrity, τό Dome και άλλα 10 ξενοδοχεία άπό 3 άστέρων ως 1. Στή Λευκωσία μόνο τό Saray. Στήν Gazi - Magoza - δηλ. Αμμόχωστο, τρία: τό Palm Beach, στην παλαιά πόλη τό Altun Tabya και στό τείχη τό Panorama, τά δύο τελευταία «1 άστέρος». Και στη Σαλαμίνα, έκτός άπ' τό Salamis Bay και τό Park, άλλα 3.

Σύνολο ξενοδοχείων 21. Κλινών 2.463.

«Λειτουργούν» άκόμα, τά «apartments» του Salamis bay στη Σαλαμίνα και του Kings Hotel στη Κερήνεια, τά μπάγκαλους του Salamis bay, οι βίλες και τά «στούντιο» στα Αμνέλια.

Στή σελίδα 15, τά άξιοθέατα: τό Σελιμιγιέ Τζαμί (σε παρένθεση στο κείμενο: Ναός Αγίας Σοφίας), τό τζαμί Χαϊντάρ - πασά (έκκλησία Αγίας Αικατερίνης), τό Μουσείο του Βαρβαρισμού (:), στη Λευκωσία.

Στήν Αμμόχωστο, τό τζαμί του Λαλά Μουσταφά Πασά (έκκλησία Αγίου Νικολάου), τά εύρήματα τής «Alasia» (Έγκωμης), κλπ.

Η έκδοση είναι του «Υπουργείου Βιομηχανίας και Τουρισμού». Η έκτύπωση του τυπογραφείου Matbaasi, στην Άγκυρα. Έκει, στην Άγκυρα βρίσκεται και τό Κεντρικό γραφείο του τουρισμού: Όδός Ατατούρκ 151.

Γιά τούς ενδιαφερόμενους, ή βίλα εισόδου χορηγείται στα σημεία εισόδου στο έδαφος του Όμόσπονδου κράτους, μέ «άπλή συμπλήρωση ενός έντύπου». Ακόμη, «δέν απαιτείται φωτογραφία, ούτε ελπράτεται κανένα τέλος θεωρήσεως».

Άραγε θά δεί ή γενιά μας τή μέρα που τά διάφορα Tours τής όδοϋ Ακαδημίας θά διοργανώσουν «εξαήμερες εκδρομές - άεροπορικές - μέ 7.900 δρχ. όλα πληρωμένα» στην «Τουρκική» Λευκωσία, ή τήν Gazi Magosa και τήν Girne;

Γ.Κ

ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΞΕΠΩΝΗΣΕΙ
ΑΚΟΜΑ Τ' ΑΡΧΑΙΑ...

ΝΑΙ....

ΔΕΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΕΙΣ ΑΠΟ-
ΤΟ ΕΚΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΟ-
ΛΙΤΕΥΣΗ ΤΕΛΕΙΩΣ

ΝΑΙ....

ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ
ΦΥΜΩΣΕΙ
ΑΚΟΜΑ ΤΟΝ
ΤΥΠΟ.

ΜΑΛΙΣΤΑ!

Τ ΣΕΚΑΡΩ ΤΑ ΛΑΘΗ ΜΕ
ΓΙΑ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΣΩ ΤΗ
ΟΕΞΙΑ ΜΕ
ΦΕΣΗ!!

«ΘΥΛΑΚΕΣ» ΚΑΙ «ΔΑΚΤΥΛΟΙ»...

Ένας ακόμα γύρος των έλληνοτουρκικών συνομιλιών για την οριοθέτηση της ύφαλοκρηπίδας του Αιγαίου τέλειωσε την περασμένη βδομάδα στη Βιέννη, ύστερα από πενήνήμερες συναντήσεις των εκπροσώπων των δυό πλευρών. Όπως συνήθως η τελική ανακοίνωση υπήρξε ελάχιστα διαφορετική για τις απόψεις που ανταλλάξαν οι δυό διαπραγματευτές. Καί φυσικά θά ενδιέφερε – ολόκληρο θέβαια τον ελληνικό λαό – η γνώση του λεγόμενου διαπραγματευτικού πλαισίου καί ειδικότερα των περιθωρίων έλαστικότητας στη διαπραγμάτευση ήδη κατοχυρωμένων με διεθνείς συνθήκες ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων...

Η ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ – είναι σχετικά γνωστές οι απόψεις των «εταίρων» μας για τις «έλληνοτουρκικές διαφορές» – καί οι από την «έπιτυχία» αυτή άπορρέουσες υποχρεώσεις της κυβέρνησης Καραμανλή, όπως έπισης καί η πάγια απαίτηση των ΗΠΑ για την αποκατάσταση της νοτιανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ, αυξάνουν ακόμα

περισσότερο τις ανησυχίες για την πορεία αυτών των διαδικασιών, καί όσων θέβαια άλλων σχετίζονται με τις έλληνοτουρκικές σχέσεις.

Είναι πρόσφατες οι πληροφορίες πώς στίς συνομιλίες για την ύφαλοκρηπίδα συζητείται κυρίως η προώθηση μιās φόρμουλας που προβλέπει τουρκικούς «θύλακες» ή «δακτύλους» που θά εισχωρούν στην ελληνική ύφαλοκρηπίδα. Στή φόρμουλα αυτή που είχε προαναγγείλει γερμανικό περιοδικό προστίθεται τώρα η αίσιοδοξία μερίδας του τουρκικού τύπου που γράφει ότι προβλήματα σοβαρά δέν υπάρχουν για την περιοχή του Βόρειου Αιγαίου, όπου δέν υπάρχουν νησιά καί έντοπίζε τις δυσκολίες «για την περιοχή Λήμνου – Λέσβου – Χίου – Σάμου καί Ίκαρίας».

Μόνον αυτά...

«ΠΡΟΔΟΜΕΝΟΙ» ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ...

Από τη Φορμόζα ο Άμερικανός ύφυπουργος Έξωτερικών κ. Κρίστοφερ έσπευσε στην Τουρκία για νά θάλει προφανώς σέ εφαρμογή τά όσα οι «τέσσερις μεγάλοι» του κα-

Ο νέος νόμος «περί Τύπου» ή

πώς πλήττονται οι έλευθερίες του λαού...

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ έπιχειρεί νά καλύψει τέ «κενό» που υπάρχει στό χώρο της νομοθεσίας περί Τύπου πυροτεχνίζοντας μπροστά στους δημοσιογράφους καί γενικά τούς ανθρώπους του Τύπου ένα ψευτοδίλημμα:

● Τί προτιμάτε, τό σχετικό νομοθετικό πλαίσιο της χούντας ή ένα νέο;

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ όμως όταν αυτό τό «νέο πλαίσιο» είναι στην κυριολεξία έξοντωτικό, αναχρονιστικό, ανεδαφικό, ανελεύθερο καί ψαλιδίζει άποροσχημάτιστα τις όποιες έλευθερίες του Τύπου που υπάρχουν σήμερα;

Η ΣΤΕΓΑΝΟΠΟΙΗΣΗ του «είδησεογραφικού τομέα, οι βαριές ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται για τούς παραβάτες της «αλήθειας» (αλήθεια ποιας); αλλά καί η καθιερωμένη «τιμωρία» στους τομείς της σχολιάσης καί της άρθρογραφίας των έφημερίδων ανάλογα με την κρίση του «διεμεργούντος τη δίωξη εισαγγελέα» αποτελούν καίριο πλήγμα έναντιόν όχι μόνο της έλευθεροτυπίας, αλλά καί αυτών τούτων των έλευθεριών του λαού.

ΕΚΕΙΝΟ όμως που άποκαλύπτει τις κυβερνητικές προθέσεις κατά τρόπο άδι-αμφισβήτητο είναι κυρίως η κατάργηση του δημοσιογραφικού άπορρήτου, ενός δικαιώματος του τύπου σχεδόν

αυτονόητου στό δυτικό κόσμο όπου η νεοδημοκρατική κυβέρνηση θέλει με κάθε θυσία νά ανήκει η χώρα μας... Έτσι ό δημοσιογράφος θά είναι υποχρεωμένος σύμφωνα με ρητή διάταξη νά κατονομάζει τις πηγές του. Χαρακτηριστική καί καθοριστική θά έλεγε κανένας του κύκλου των έμπνευστών του σχεδίου – είναι η διάταξη του άρθρου 19 με την όποια θεσπίζονται βαρύτατες ποινές για δημοσιεύματα που άφορούν «... την έκτέλεση γυμνασίων ή άσκήσεων, όχυρώσεων ή έγκαταστάσεων χρησμών διά την άμυνα της χώρας (...). Όνόματα προσώπων άναμειχθέντων εις μυστικές όργανώσεις ή ελληνικές καί συμμαχικές ύπηρεσίας πληροφοριών ως καί περιγραφά διδουσαι τούς τρόπους, όρους καί συνθήκας ύφ' ός δρῶσιν ή έδρασαν αι άνωτέρω όργανώσεις».

ΑΛΛΑ τό νέο πλαίσιο «περί Τύπου» προΰστατε ύει καί τό «ιδιωτικό συμφέρον» (!). Αυτό σημαίνει πώς ουσιαστικά άπαγορεύεται στόν Τύπο νά διερευνά καί νά φέρνει στό φώς της δημοσιότητας τις καταχρήσεις καί τά σκάνδαλα των ιδιωτικών (!) ντόπιων καί ξένων μεγάλων μονοπωλίων καί κεφαλαίων. Παράλληλα περιορίζονται οι άρμοδιότητες

της ΕΣΗΕΑ καί ύπονομεύεται – άν όχι διαλύεται – η συνδικαλιστική ένότητα των δημοσιογράφων.

ΕΙΝΑΙ σαφές πώς η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, πραγματοποιώντας ένα ακόμα βήμα προς την οικοδόμηση του άυταρχικού κράτους επιδιώκει νά έπιβάλει τόν άπόλυτο έλεγχο στή συλλογή των πληροφοριών καί στην πληροφόρηση της κοινής γνώμης. Η κυβέρνηση μπορεί μέν νά εκπληρώνει έτσι τις επανειλημμένες «υποδείξεις» νατοϊκών παραγόντων ότι πρέπει «νά σταματήσει η άσυδοσία του ελληνικού τύπου». Μπορεί ακόμα νά θέλει νά τροχοπεδίσει τά «έξαλλα δημοσιεύματα» που τρέφουν τό άντιαμερικανικό πνεύμα (!) ή νά προλάβει τις τυχόν αντιδράσεις για τούς μελλοντικούς χειρισμούς των έθνικών θεμάτων.

ΟΜΩΣ εκείνο που δημιουργεί ακόμα μεγαλύτερες ανησυχίες για την έλευθεροτυπία στόν τόπο μας είναι αυτό που κυβερνητικοί άρμόδιοι άφήνουν νά νοηθεί:

«Οτι δηλαδή με τό νέο πλαίσιο συμφωνούν καί κάποιοι παράγοντες του τύπου.

ΑΝ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ έσκεμμένα έπιχειρεί έτσι νά προκαλέσει σύγχυση, τότε η εύθύνη άνήκει ολόκληρωτικά σ' αυτήν. Σ' αυτή όμως την περίπτωση, αυτοί οι κάποιοι «συκοφαντώνται»... Έχουν θέβαια καί τά μέσα καί τόν τρόπο νά άποδείξουν τό αντίθετο...

πιταλιστικού κόσμου αποφάσισαν στην πρόσφατη συνάντησή τους στην Γουαδελούπη.

Οι γενικότερες ανακατατάξεις που συντελούνται αυτόν τον καιρό στη Νοτιανατολική Ασία (Καμπότζη - Περσία) καθορίζουν επιτακτικά το αίτημα ενός νέου σημείου στηριξης της ιμπεριαλιστικής στρατηγικής σ' αυτή την περιοχή του κόσμου. Οι πραγματικά «θερμοί λόγοι» που ανταλλάξαν οι Τούρκοι επίσημοι με τον Αμερικανό κομισάριο, αλλά και το αίσθημα πώς μιά καινούρια εποχή ανοίγεται στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις που ο ίδιος ο Κρίστοφερ φρόντισε να εμπνεύσει, αντανακλούν έπαρκως τους λόγους του καινούριου είδυλλίου. Πρακτικά το τελευταίο μεταφράζεται εύκρινως στην ανάληψη από μέρους κυρίως των ΗΠΑ, αλλά και των άλλων «μεγάλων της Δύσης» της υποχρέωσης χρηματοδότησης της παραπαίουσας τουρκικής οικονομίας.

Στην Αθήνα οι κυβερνητικοί παράγοντες ένωσαν - με τη μετάδοση των δηλώσεων του κ. Κρίστοφερ από τη Βόννη - γιά μιά ακόμα φορά «προδομένοι» από τη Δύση... Γιατί δεν έκρυβαν την έλπίδα τους πώς ο Κρίστοφερ θά χρησιμοποιούσε το «δέλεαρ των δολαρίων» γιά νά πείσει τους Τούρκους νά εγκαταλείψουν τις «σκληρές» θέσεις τους στά ελληνοτουρκικά θέματα. Έτσι, μετά την απογοήτευση, ή θεωρία της μη διατάραξης της ύφισταμένης ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή ήταν ότι απόμεινε...

Ε.Κ.Α.: «ΓΙΑ ΕΝΑ... ΤΑΞΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ»

Αυτό είναι ένα από τά κεντρικά συνθήματα της χουντοκυβερνητικής ηγεσίας του Ε.Κ.Α. που στίς 14-15 Γενάρη πραγματοποίησε άλλο ένα συνέδριο, όμοιο στή νοθεία και την φιλεργοδοτική διασπαστική του στάση με άλλα προηγούμενα και με τό προσφατο της ΓΣΕΕ στήν Καλαμάτα.

Όμως, τί ταξικότητα και τί ένότητα μπορούν νά επαγγέλονται οι αντιπρόσωποι της εργοδοσίας στό εργατικό κίνημα, όταν «πιστοί στίς έντολές των ... βιομηχάνων και της κυβέρνησης» έπαιρουν τή «συνεδριακή» κατοχύρωση της μονομερούς λιτότητας, προσπαθώντας με τό χουντικό τους καταστατικό, νά αποκλείσουν τόν ταξικό αντίλογο των δημοκρατικών εκπροσώπων των εργαζομένων;

Τί αντιπροσωπευτικότητα και τί αγωνιστικότητα μπορούν νά διεκδικήσουν όταν, με τόν κρατικιστικό τους ρεφορμισμό και τήν αγωνία τους νά διατηρήσουν τόν κυβερνητικό έλεγχομένο συσχετισμό δυνάμεων, αποκλείουν μαζικά δημοκρατικά συνδικάτα;

Αυτά συνοδεύουν σά συστατικά στοιχεία τήν αντίληψη και τή δράση της χουντοκυβερνητικής συμπαράταξης στόν εργατικό χώρο, σέ όλη τήν κλίμακα της συνδικαλιστικής οργάνωσης όπου δρουν.

Οι δεκάδες, χιλιάδες εργαζόμενοι όμως, που δέν τούς αντιπροσωπεύουν οι σύγχρονοι φορείς του μακρηθεωρισμού, αλλά οι δημοκράτες συνδικαλιστές, έχουν ανάγκη νά εκφράσουν και νά αγωνιστούν γιά τά προβλήματά τους. Καί είναι μέλημα των εκπροσώπων τους νά βρουν μιάν αποτελεσματική μορφή συσπείρωσης και πάλης που νά τούς εξασφαλίζει τούς όρους γιά ένα κίνημα μαζικό, ταξικό και προσαρμοσμένο στίς σύγχρονες σχέσεις κεφαλαίου-εργασίας.

Αυτό θά αποτελέσει και δείγμα γιά τή συγκεκριμένη καταξίωσή τους σάν κοινωνικής πρωτοπορίας.

Η ζωή ακριβαίνει...

Μπαίνουμε στόν πέμπτο χρόνο λειτουργίας μας, από τότε που επανεκδόθηκε τό ANTI μετά τήν μεταπολίτευση. Στό διάστημα αυτό δέν έγινε καμιά αύξηση της τιμής του. Θά θέλαμε νά παραθέσουμε όρισμένα στοιχεία:

Τό 1974 τό ANTI κυκλοφορούσε μέ 48 σελίδες, ενώ σήμερα μέ 56 και, συχνά, μέ 64 σελίδες.

Οί ήμερήσιες εφημερίδες τό 1974 πουλιώνταν πρός 4 δρχ. και σήμερα, μετά από διαδοχικές αυξήσεις, πουλιούνται 10 δρχ., δηλαδή μέ αύξηση 150%, ενώ ή τιμή πωλήσεως στά περιοδικά μεγάλης κυκλοφορίας αυξήθηκε κατά 75% ως 100% στό ίδιο χρονικό διάστημα.

Τό ANTI αντέδρασε και, έχοντας βελτιώσει σημαντικά τήν κυκλοφορία του και αυξήσει τις διαφημιστικές καταχωρήσεις, κράτησε τήν ίδια τιμή πωλήσεως. Όμως οί αυξήσεις έχουν ήδη καταστήσει δύσκολη τή συνέχιση της έκδοσης. Έτσι αποφασίσαμε μιάν αύξηση 5 δραχμών στό τεύχος, που αντιστοιχεί σέ ένα ποσοστό 25%. Η αλλαγή της τιμής - πρός 25 δρχ. - θά γίνει από τό επόμενο τεύχος (αρ. 118) της 3ης του Φλεβάρη.

Ελπίζουμε πώς οί φίλοι αναγνώστες θά κατανοήσουν τήν ανάγκη γι' αυτήν τήν μικρή σχετικά αύξηση της τιμής και θά συνεχίσουν νά στηρίζουν τό περιοδικό, όπως και πριν.

Όμως γιά 15 μέρες από σήμερα μπορείτε νά γραφτείτε συνδρομητές στήν Ελλάδα ή στό εξωτερικό μέ τις ήδη υπάρχουσες τιμές. Είναι μιά ευκαιρία που θά μπορούσατε νά αξιοποιήσετε. Μαζί, ενισχύετε τό ANTI που μέ τις συνδρομές δοθείται ουσιαστικά.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΔΕΛΤΑΡΙΟ ΚΑΙ
ΣΤΕΙΛΤΕ ΤΟ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟ ΑΝΑΛΟΓΟ ΠΟΣΟ *
ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Δημοχάρους 60 Αθήνα Τ.Τ. 601.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

Όνομα
Διεύθυνση
ΕΞΑΜΗΝΗ ☐
ΕΤΗΣΙΑ ☐
Υπογραφή

★ Τό ανάλογο ποσό - αν πρόκειται γιά έτήσια ή εξάμηνη συνδρομή, γιά τήν Ελλάδα ή γιά χώρα του εξωτερικού, θά βρείτε στή σελ. 54. αυτού του τεύχους.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ

Τού Φώτη Φωτίου

ΜΕ ΤΗΝ επίσκεψη της αντιπροσωπείας του ιταλικού κομμουνιστικού κόμματος με επικεφαλής τόν Ζανκάρλο Παγέτα, οι ευρωκομμουνιστές φαίνεται να εγκαινιάζουν μία περίοδο σύσφιγξης των σχέσεών τους με τό ΚΚΕ. Αυτό μαρτυράει και η επικείμενη επίσκεψη του γραμματέα του γαλλικού κομμουνιστικού κόμματος Ζώρζ Μαρσαί στις 19 του μήνα καθώς και η, σύμφωνα με πληροφορίες μας, επίσκεψη του Σαντιάγο Καρίγιο τό Μάη ή Ιούνι, αφού εξομαλυνθούν οι σχέσεις του εκπροσώπου της «άκρας» πτέρυγας του ευρωκομμουνισμού με τη Μόσχα.

ΑΥΤΕΣ οι επαφές σημαίνουν πιθανά μία νέα φάση στις σχέσεις του ΚΚΕ με τα «προβληματικά» για τη Μόσχα κομμουνιστικά κινήματα της Δ. Ευρώπης. Ήδη ο Παγέτα χαρακτήρισε σά σημαντική δίαυση την καθιέρωση εκ μέρους του ΚΚΕ, επαφών και δεσμών με κομμουνιστικά κόμματα από τα οποία τό χωρίζουν περισσότερο διαφορές παρά όμογνωμίες. Αυτό εκτιμήθηκε από τό ΙΚΚ σά σπάσιμο της μονολιθικότητας και σάν άνοιγμα σέ προοπτικές πολιτικής συνεργασίας και κοινής δράσης σέ μία σειρά τομείς πού άπασχολούν τά άριστερά και δημοκρατικά κινήματα της ευρωπαϊκής κοινότητας. Στο άνακοινωθέν πού δόθηκε μετά τη συνάντηση ΙΚΚ - ΚΚΕ άναφέρεται ή άνάγκη συμπαράταξης του ΚΚΕ με τά άλλα εργατικά κόμματα και κινήματα της ΕΟΚ.

ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ, τό ενδιαφέρον του ΙΚΚ για τό ΚΚΕ μπορεί νά έξηγηθεί από τόν ιδιόμορφο πολιτικό ρεαλισμό του, πού πολλές φορές φέρνει τό κόμμα αυτό στη θέση μιάς κυβερνητικά βουλευόμενης και πολιτευόμενης δύναμης, έσωτερικά και διεθνώς. Έτσι, τό γεγονός ότι στις εκλογές του 1977, τό ΚΚΕ σημείωσε μία σημαντική νίκη πάνω στους υπόλοιπους σχηματισμούς της άριστεράς, κάνει τόν Παγέτα νά δηλώσει ότι «ένα κόμμα πού συγκεντρώνει 10% δέν είναι του 'έξωτερικού'». Απ' τήν άλλη οι επιτυχίες των εκλογικών σχημάτων του ΚΚΕ στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές έλαμβάνονται από τόν εκπρόσωπο του ΙΚΚ σά δείγματα προώθησης της ένότητας της άριστεράς (σπεύδοντας βέβαια νά πεί ότι δέν έχει πρόθεση νά αναλάβει τό ρόλο του μεσολαβητή για τήν ένωση - ή ένότητα - της άριστεράς στην 'Ελλάδα...).

ΠΕΡΑ απ' αυτά όμως υπάρχει και ή άνάγκη για τά ΚΚ της νότιας (και φτωχής) Ευρώπης νά αντιμετωπίσουν από κοινού τά προβλήματα πού προκύπτουν από τις σημερινές δομές και από τη διεύρυνση της ΕΟΚ. Σ' αυτό τόν τομέα ή πρωτοβουλία του ΙΚΚ για μία σύμπραξη έτερογενών ΚΚ έχει νά διανύσει μία πορεία δύσκολη, παρά τη διακηρυσσόμενη άναγνώριση της άνάγκης γι' αυτήν τήν σύμπραξη. Κι' αυτό τό ξέρουν οι Ιταλοί κομμουνιστές, αφού οι έδω αντιπρόσωποι τους δέν μπόρεσαν νά κρύψουν τήν πεποίθησή τους ότι τό ΚΚΕ είναι πάντα υπερβολικά δογματικό και πολιτικά κλειστό αφού διακατέχεται και σήμερα από μία ξεπερασμένη αντίληψη για τήν υλοποίηση της έννοιας της πολιτικής πρωτοπορίας των κομμουνιστών· απ' τήν άλλη, μία σειρά από καινούρια προβλήματα πού φέρνει στην 'Ελλάδα ή θεσμική και οικονομική πραγματικότητα της ΕΟΚ, αντιμετωπίζονται με τρόπο άκαμπτο πολιτικά πού όδηγει σέ μπλοκαρίσματα τήν προοπτική επίλυσης των λαϊκών προβλημάτων τά όποια προκύπτουν από τήν ένταξη.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ αυτές των Ιταλών κομμουνιστών μαζί με τό ζωηρότατο ενδιαφέρον πού έδειξαν για τις αντίληψεις και τήν πολιτική πρακτική του ΙΚΚ στέλεχη κομματικών οργανώσεων πού επισκέφτηκε ή αντιπροσωπεία, έφερε άνησυχία στους ήγετικούς κύκλους του ΚΚΕ. Αυτό φαίνεται, έμμεσα βέβαια, από τη συνέντευξη του Χαρίλαου Φλωράκη σέ άπογευματινή δημοκρατική έφημερίδα, με τήν όποια, από τη θέση του έγγυητή της έσωκομματικής ισορροπίας, προσπάθησε νά διασκεδάσει τις έντυπώσεις πού άφησε στό χώρο του ΚΚΕ ή τελευταία συνέντευξη του Παγέτα.

ΙΣΩΣ με τήν επίσκεψη του Ζώρζ Μαρσαί τό ΚΚΕ θά καθισχύσει τη δυσφορία πού κατείχε τά παραδοσιακά και άκαμπτα στην ιδεολογία τους στέλεχη του μηχανισμού του, λόγω των θέσεων πού ύποστήριξε ή ιταλική αντιπροσωπεία. Κι' αυτή ή καθισχύωση προκύπτει από τό ότι ή πορεία του γαλλικού ΚΚ προς τήν ιδεολογική του άνανέωση είναι άργή και συγκρατημένη, καθώς στηρίζεται σέ μία σταλινική ιστορία πού φέρνει αντιφάσεις και εμπόδια στο άνοιγμα πού επιχειρήθηκε με τό 22ο συνέδριό του.

ΠΩΣ θά αντιμετωπισθεί όμως ή πιθανή έπίσκεψη του Καρίγιο ό όποιος δέ χαρακτηρίζεται από τη «ρεαλιστική» γλώσσα του ΙΚΚ και θίγει σέ ευάισθητα σημεία τη θρησκευτική άντιληψη για τις σχέσεις στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα;

ΑΝ αυτά είναι κάποια στοιχεία για τη στάση του ΚΚΕ άπέναντι στην ευρωκομμουνιστική πραγματικότητα, απ' τήν άλλη τό ΚΚΕ έσωτ. κατά τη σύντομη συνάντηση της αντιπροσωπείας του με τους Ιταλούς κομμουνιστές, εκδήλωσε έντονα τη διαμειριυρία και τά παράπονά του για τήν πρωτοβουλία του ΙΚΚ. Από μεριάς τους, σύμφωνα με πληροφορίες μας, οι Ιταλοί τό συμβούλεψαν και πάλι νά αλλάξει τόν τίτλο του και δέν έκρυψαν από κάποιους έδω φίλους τους τήν άπογοήτευσή τους για τήν κακή λειτουργία του.

ΚΑΙ ή ΕΔΑ όμως θά άπογοητευθεί από τους Ιταλούς κομμουνιστές, όταν πληροφορηθεί ότι ή αντιπροσωπεία του ΙΚΚ σέ επαφές πού είχε με Έλληνες φίλους εξέφρασε τήν έντύπωση της ότι τό κόμμα αυτό μοιάζει περισσότερο με «όμάδα στελεχών» παρά με κόμμα.

ΠΕΡΑ από τό γενικότερο πολιτικό της ενδιαφέρον, ή παρουσία εκπροσώπων των «αίρετικών» ΚΚ στη χώρα μας, πιθανόν σημαίνει για τήν άριστερά τήν άπαρχή μιάς νέας αντιμετώπισης του ευρωπαϊκού κομμουνιστικού και άριστερού κινήματος. Αυτή ή άπαρχή, στο βάθος πού θά έχει συνέχεια, θά μπορούσε νά προκαλέσει τήν εκδήλωση μιάς σειράς αντιφάσεων στην ιδεολογική φυσιογνωμία του ΚΚΕ και των άλλων άριστερών δυνάμεων. Αυτές οι αντιφάσεις είναι δυνατόν άργά ή γρήγορα νά ξεελιχθούν σέ μία νέα ιδεολογική και πολιτική ισορροπία στην άριστερά· χωρίς γι' αυτό τό λόγο ή από τά έξω επίδραση του όποιοιδήποτε ευρωκομμουνιστικού κόμματος νά θεωρείται σάν άθηντικός παράγοντας στην άλλαγή της υπάρχουσας ισορροπίας. Για νά είναι πραγματική αυτή ή άλλαγή, αν προκύψει, θά πρέπει νά είναι άποτέλεσμα έσωτερικών διεργασιών και συσχετισμών δύναμης. Η στρατηγική και ή ιδεολογία ενός, θεωρητικά, πρωτοποριακού κόμματος αλλάζει «από τά μέσα».

ΚΟΜΜΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ:

Κεντρῶο, σοσιαλιστικό ἢ ἐφεδρειακό κυβερνητικό;

«ΤΩΡΑ ΠΙΑ, κέντρο εἶμαι ἐγώ... Ὅσο γιὰ τόν Ἄνδρέα, μπορεῖ νά καταλάβει τή θέση πού κατέχουν σήμερα στήν Εὐρώπη τὰ σοσιαλδημοκρατικά ἢ, ἔστω, τὰ σοσιαλιστικά κόμματα, μιά καί ὁ ὁρος 'σοσιαλδημοκρατία' τοῦ εἶναι ἀπεχθής»...

Ἡ διατύπωση ἀποδίδεται στόν πρωθυπουργό κ. Καραμανλή, μετά τίς τελευταῖες προσχωρήσεις κεντρογενῶν πρώην βουλευτῶν ἢ πολιτευτῶν στή «Νέα Δημοκρατία». Καί γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ τοῦ λόγου τό ἀσφαλές – ὅτι, δηλαδή, ἡ «Νέα Δημοκρατία» εἶναι πιά τό κέντρο – «ἐντεῶν» ὁ ὑφυπουργός κ. Ἀνδριανόπουλος, ἕνα ἀπό τὰ νεότερα στελέχη τοῦ κόμματος τοῦ κ. Καραμανλή, νά προσδιορίσει τό ἰδεολογικό στίγμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Τό κυβερνῶν κόμμα, λοιπόν, ἐκφράζει τήν ἰδεολογία τῆς «μεσαιῆς πορείας»... Εἶναι ἕνα κόμμα πού αὐτοδεσμεύτηκε στήν ὑποστήριξη τῶν ἀρχῶν τῆς «σύγχρονης, προοδευτικῆς φιλελεύθερης δημοκρατίας» καί πού ἀντιτίθεται «στίς ἀκραίες συνθηματολογίες καί τήν ἀνεδαφική ἀντικομμουνιστική ὑστερία»... Εἶναι ἕνα κόμμα πού στηρίζει τόν πολιτικό του προσανατολισμό «στήν φιλοσοφημένη ἰσορροπία μεταξύ τῆς ἀτομικότητας καί τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ», κλπ.

Οἱ θέσεις αὐτές, πού ἀναπτύχθηκαν, λίγο πρὶν ἀπό τὰ Χριστούγεννα, σέ συγκέντρωση στελεχῶν τῆς «Νέας Δημοκρατίας», μέ τήν πλήρη συναίνεση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, ἦσαν, βέβαια, μιά ἄλλη ποιότητα, σέ σύγκριση μέ τή «φιλοσοφία» λ.χ. τοῦ κ. Ἀβέρωφ ἢ τούς κρωγμούς τοῦ κ. Μπάλκου... Δέν στάθηκαν, ὥστόσο, ἱκανές ν' ἀποτρέψουν διαδικασίες γιὰ τήν ἰδρυση ἐνός νέου κόμματος τοῦ κέντρου – τοῦ «κόμματος τοῦ δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ», τοῦ κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου.

Μέ βάση τίς δηλώσεις καί διακηρύξεις τοῦ ἰδιοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ του, τό νέο κόμμα θά προκύψει «ἀπό τίς διαδικασίες τῶν κεντρώων, κεντροαριστερῶν καί ὅλων τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων, ἀνεξάρτητα ἀπό τό τί ψήφισαν στίς μεταδικτατορικές ἐκλογές». Διαφορίζεται ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, διαφωνεῖ μέ τή «Νέα Δημοκρατία» καί ἀποκρύνει τίς προσχωρήσεις πού γίνονται, ἀπό τόν κεντρῶο χώρο, εἴτε πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ κυβερνῶντος κόμματος, εἴτε πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ ΠΑΣΟΚ. Οἱ προσχωρήσεις αὐτές – εἰδικότερα ἐκεῖνες πρὸς τό κυβερνῶν κόμμα – εἶναι, κατά τόν κ. Πεσμαζόγλου, ὁλότελα ἀρνητικές. Γιατί «ἐντεῖνον τόν ἀνταγωνισμό τῶν φατριῶν, μέ ἀποτέλεσμα «τῆ σήψη καί τῆν ἀποσύνθεση στό δημόσιο βίον». Μιά, λοιπόν, καί οἱ προσχωρήσεις πρὸς τό ἕνα ἢ τό ἄλλο κόμμα εἶναι ζημιόγones, κέντρο δέν ὑπάρχει («τί νά σοῦ κάνει ὁ καημένος ὁ Ζίγδης...»), μιά καί ἡ «Νέα Δημοκρατία» δέν προσφέρει «γιὰ τήν πραγματοποίηση ὁποιασδήποτε προοδευτικῆς ἀλλαγῆς» καί τό ΠΑΣΟΚ εἶναι «κόμμα θορύβου καί ἀκραίων θέσεων» πού, μαζί μέ τή «Ν.Δ.», καλλιεργεῖ τό διχασμό καί τήν πόλωση, ἔπεται ὅτι πρέπει νά δημιουργηθεῖ ἕνα νέο κόμμα πού – μέσα στίς νέες συνθήκες πού δημιουργεῖ ἡ ἐνταξία τῆς χώρας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα – θά δέχεται «τῇ νομοτελειᾷ καί τῇ συλλογικῇ ὁργάνωσιν τῆς οἰκονομίας καί τῆς κοινωνίας». Αὐτό, κατά τίς προγραμματικές πάντοτε διακηρύξεις τοῦ νέου κόμματος, θά πεί ὅτι τό «Κόμμα τοῦ Δημο-

κρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ» θ' ἀνασυντάξει τίς κεντρώες καί κεντροαριστερές δυνάμεις καί θά ἐργασθεῖ «γιὰ μιά καινούρια δι-
άρθρωση τῆς κοινωνίας, ὅπου θά κυριαρχεῖ τό κοινωνικό συμφέρον καί ἡ κοινωνική δικαιοσύνη».

Τί εἶδους σοσιαλισμός;

Γιὰ μιά σειρά πολιτικούς σχολιαστές, δέν χωρεῖ ἀμφιβολία πῶς τό νέο κόμμα – κεντρογενές ἀπό τήν ἴδια τή φύση τῆς ἡγετικῆς του ομάδας (Ι. Πεσμαζόγλου, Κ. Ἀλαβάνος, Τ. Καρδάρας καί Βιργινία Τσουδεροῦ) – ἐντάσσεται στό χώρο τοῦ κέντρου, ἔστω κατά τι ἀριστερότερα ἀπό τή θέση πού καταλαμβάνει σήμερα, στόν ἴδιο χώρο, ὁ ἀρχηγός τῆς ΕΔΗΚ κ. Ζίγδης, μέ τούς τελευταίους τῶν Μοϊκανῶν του. Ὅμως, γιὰ τόν κ. Γιάγκο Πεσμαζόγλου, τό κόμμα του, πού ἐπαγγέλλεται τό δημοκρατικό σοσιαλισμό, διαφορίζεται ἀπό ὅλα τὰ ἄλλα κόμματα πού ἐπαγγέλλονται ἐπίσης τό σοσιαλισμό.

Διαφορίζεται ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, γιατί ὁ σοσιαλισμός του θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει, ἔμμεσα ἢ ἀπώτερα, «σέ μονοκομματική κατάσταση».

Διαφορίζεται ἀπό τό μοντέλο τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» τοῦ ΚΚΕ, γιατί τό Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ πιστεύει «στή θωράκιση τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, μέσα σ' ἕνα πλουραλιστικό ἢ ἀκριδέστερα πολυκεντρικό σύστημα».

Διαφορίζεται καί ἀπό τό ΚΚΕ Ἑσωτερικοῦ, σάν φορέα τοῦ εὐρωκομμουνισμοῦ στήν Ἑλλάδα, ἔστω καί ἂν «ὑπάρχει μιά συγγένεια» στίς δημοκρατικές διαδικασίες πού ἀποδέχονται τὰ εὐρωκομμουνιστικά κόμματα.

Ὁ σοσιαλισμός πού ἐπαγγέλλεται, συνεπῶς, τό κόμμα τοῦ κ. Πεσμαζόγλου θά εἶναι «ἕνα νέο σύστημα, ὅπου θά κυριαρχεῖ τό συμφέρον τῶν μεγάλων λαϊκῶν στρωμάτων, ἡ κοινωνική δικαιοσύνη, μιά νέα κοινωνική συνεννόηση». Ὅσο γιὰ τήν πορεία πρὸς τήν ἀλλαγὴ, θά πραγματοποιηθεῖ «μέ ἕνα σύστημα ἀλληλεξαρτημένων, ἀλλά ριζικῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, πού περιλαμβάνουν ἰδιαίτερα: Τήν ἀποκέντρωση, τήν ἐκπαίδευση σ' ὅλες τίς βαθμίδες τῆς, τή δημόσια ὑγεία, τόν ἐκσυγχρονισμό καί τήν ἀξιοποίηση τοῦ συνδικαλισμοῦ, τή διαμόρφωση ἐνός ὑγιοῦς καί δημιουργικοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος, στά πλαίσια μιᾶς ἀγροτικῆς μεταρρύθμισης».

Φυσικά, πολλές ἔννοιες – «κοινωνική συνεννόηση», «ἀξιοποίηση τοῦ συνδικαλισμοῦ», «σύστημα ἀλληλεξαρτημένων μεταρρυθμίσεων», κ.ἄ. – ἀπομένουν ν' ἀποσαφηνισθοῦν, ἀλλά δέν εἶναι, ὅπωςδήποτε, τοῦ παρόντος.

Οἱ δυνάμεις τοῦ «Κ.Δ.Σ.»

Ὁ κ. Πεσμαζόγλου πιστεύει στήν αὐτάρκεια τοῦ νέου κόμματος. Ἢδη, γύρω ἀπό τό ὑπό συγκρότηση Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ, συγκεντρώνονται ἀρκετοί πρώην βουλευτές τῆς ΕΔΗΚ, ἀλλά καί παράγοντες ἀπό ἄλλα ρεύματα καί κινήσεις. Ὑπολογίζεται μάλιστα (ἀπό τόν ἴδιο τόν κ. Πεσμαζόγλου) ὅτι, ἀπό τούς 400 ἀντιπροσώπους πού θά συγκροτήσουν τήν ἰδρυτική συνέλευση τοῦ «Κ.Δ.Σ.», 30 τουλάχιστον θά

είναι πρώην βουλευτές.

Όσοι ή αὐτάρκεια προϋποθέτει ὁρισμένες συνεννοήσεις: Μὲ τὴ Δημοκρατικὴ Σοσιαλιστικὴ Ἐνωτικὴ Κίνηση (ΔΗΣΕΚ) πρὶν ἅπ' ὅλα καί, πλὺ συγκεκριμένα, μὲ τὴν ἡγετικὴ τῆς ὁμάδας: Γ. Μυλωνᾶς, Στ. Χασαπίδης, Π. Ἀμπατζῆς, Θ. Ἀνδρεάδης καὶ Γρ. Παπαστεργίου. Οἱ συνεννοήσεις πᾶνε καλά καὶ οἱ πολιτικοὶ παρατηρητὲς θεωροῦν δεδομένη τὴν προσχώρηση – *en bloc* – τῆς ΔΗΣΕΚ στὸ Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ. «Ἄν ὅλες οἱ κεντρῶες καταγωγῆς δυνάμεις πού πιστεύουν στὸ δημοκρατικὸ σοσιαλισμὸ – λέει ὁ πρόεδρος τῆς ΔΗΣΕΚ κ. Γ. Μυλωνᾶς – συνενωθοῦν σ' ἓνα κοινὸ φορέα, τότε ὁ νέος αὐτὸς φορέας θὰ μπορεῖ νὰ συγκεντρώσει γύρω του ὄχι μόνον τὸ 12% πού ψήφισε τὴν ΕΔΗΚ τοῦ κ. Μαύρου, τὸ Νοέμβριο τοῦ '77, ἀλλὰ πολὺ περισσότερους ψήφους, μιά καὶ ὁ φορέας αὐτὸς θὰ δημιουργήσει μιά νέα προοπτικὴ».

(Στὴ ΔΗΣΕΚ ἀνήκουν σήμερὰ ἑξὶ πρώην βουλευτές. Διαθέτει ἀρκετὲς προσβάσεις στὴν Κεντρικὴ καὶ Βόρεια Ἑλλάδα, κυρίως σὲ μεσαία στελέχη καὶ – ὅπως ὑποστηρίζει ἡ ἡγετικὴ τῆς ὁμάδας – ὁλόκληρη ἡ πρώην νεολαία τῆς ΕΔΗΚ, ἡ ΕΣΔΗΝ, βρίσκεται σήμερὰ στὶς γραμμές τῆς ΔΗΣΕΚ).

Ἐκεῖ ὅπου οἱ συνεννοήσεις «σφάλωσαν», ἦταν μὲ τὴ «Σοσιαλιστικὴ Πρωτοβουλία». Ὁ πρόεδρος τῆς, κ. Γ.Α. Μαγκάκης, ἦλθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν ἀντιπρόεδρο κ. Χ. Πρωτοπαπᾶ καὶ τὰ περισσότερὰ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου, πού τάχθηκαν ὑπὲρ τοῦ νέου κόμματος. Ὁ κ. Γ.Α. Μαγκάκης ἐπέμενε ὅτι ἡ «Πρωτοβουλία» δὲν πρέπει νὰ δείξει σπουδὴ στὴν αὐτοδιάλυσὴ καὶ ὅτι, ἐν τὸ κόμμα πρέπει νὰ προσχωρήσει σὲ κάποιον ἄλλο πολιτικὸ ὀργανισμό, αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ ἦταν, ἐνδεχόμενα, τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ κ. Γ.Α. Μαγκάκης χαρακτήρισε «ἰδιαίτερα ἀτυχεῖς» τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ κ. Πεσμαζόγλου ἀναφορικά μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ. Τὸ Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ – εἶπε – θὰ ἔπρεπε, ἀπὸ τώρα, νὰ διακηρύξει ὅτι ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατός του σηματοδοτεῖ τὴ δεξιὰ καὶ ὅτι εἶναι ἔτοιμο ἀπὸ τώρα – καὶ ὄχι μόνον ἂν οἱ περιστάσεις τὸ ἐπιβάλλουν – νὰ συνεργασθεῖ μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ, γιὰ μιά «γενικότερη συμπαράταξη τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων». Καὶ ἐπειδὴ οἱ διαφωνίες μέσα στοὺς κόλλους τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας» συνεχίζονταν, ἡ ἡγεσία τῆς ἀποφάσισε νὰ συγκαλέσει, τὸ Σάββατο 20 Γενάρη, τὴν Κεντρικὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, προκειμένου νὰ τοποθετηθεῖ ἀπέναντι στὸ ὑπὸ ἴδρυση νέο κόμμα.

Ἐτοῖς εἶχαν τὰ πράγματα, ὅταν ξαφνικὰ – τὴν Τρίτη 16 Γενάρη, – ὁ πρόεδρος τῆς «Πρωτοβουλίας» κ. Γ. Α. Μαγκάκης – ἴσως γιὰ νὰ προκαταλάβει τὴ γνώμη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ... – μὲ συνέντευξη πού παραχώρησε στὸ «Βῆμα», ἔθεσε σὰ στόχο τοῦ κόμματος τὴ συσπείρωση ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων «σ' ἓνα κόμμα». Γιὰ νὰ προσθέσει: Μὲ τὴ συσπείρωση αὐτὴ, οἱ σοσιαλιστικὲς δυνάμεις μποροῦν ν' ἀναμετρηθοῦν νικηφόρα μὲ τὴ δεξιὰ καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀλλαγὴ.

Ὁ χώρος τῆς ἀλλαγῆς

Ὁ κ. Γ.Α. Μαγκάκης δὲν κατονόμασε τὸ κόμμα πού μπορεῖ νὰ συσπειρώσει ὅλες τὶς σοσιαλιστικὲς δυνάμεις... Ἀφῆσε ὅμως μὲ σαφήνεια νὰ νοηθεῖ πὺς τὸ κόμμα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἀλλωστε φρόντισε νὰ τοποθετηθεῖ καὶ ἀπέναντι στὸ ὑπὸ ἴδρυση κόμμα τοῦ κ. Πεσμαζόγλου: «Ὁ χώρος τῆς ἀλλαγῆς – εἶπε – δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀναζητήσεις πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ὑποκατάστασης τοῦ κεντρικοῦ κόμματος. Στὸν χώρο αὐτὸ, μιά εἶναι ἡ ἀνάγκη σήμερὰ: Ἡ συσπείρωση ὅλων τῶν σοσιαλιστῶν σ' ἓνα κόμμα ἀδιάλλακτης ἀπὸ τὴ φύση του τοποθέτησης». Ὁ ὑπαινιγμός εἶναι σαφής: Τὸ Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ – παρὰ τὴν ὅποια σοσιαλιστικὴ ταμπέλα του – δὲν θὰ εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα κεντρικὸ κόμμα πού, στὴν καλύτερη περίπτωση, μπορεῖ νὰ ὑποκαταστήσει τὴν ΕΔΗΚ τοῦ κ. Ζίγδη.

Ἀλλὰ οἱ ὑπαινιγμοὶ τοῦ κ. Γ.Α. Μαγκάκη, δὲ σταματοῦν ἐδῶ. Ἡ ἐπιχείρηση τῆς «διεύρυνσης», εἶπε, προσπαθεῖ νὰ βγάλει τὴ δεξιὰ ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἀδιέξοδα τῆς. «Ὅμως ὁ στόχος

τῆς 'Ν.Δ.' εἶναι ἀκόμα βαθύτερος: Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν παραμονὴ τῆς στὴν ἐξουσία ἡ δεξιὰ, προετοιμάζει, μὲ τὴ διεύρυνση καὶ ἓνα δεύτερο κομματικὸ τῆς φορέα, γιὰ τὴν περίπτωση πού δὲν θὰ μπορέσει νὰ κρατήσει τὴ συνοχὴ τῆς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀπὸ τὴν πρωθυπουργία. Εἶναι, ἄλλωστε, μέσα στὴ μεταδικτατορικὴ νοοτροπία τῆς «Νέας Δημοκρατίας» νὰ προσπαθεῖ νὰ διαμορφώσει καὶ μιά «κατάλληλη» ἀντιπολιτευτικὴ δύναμη. Μιά «φρόνιμη» ἀντιπολίτευση πού ἡ διαφοροποίησή της θὰ κινεῖται μόνον στὴν ἐπιφάνεια».

Τὸ «μῆνυμα» εἶναι σαφές: Τὸ κόμμα τοῦ κ. Πεσμαζόγλου – ὅπως ἦταν καὶ τὸ κόμμα τοῦ κ. Γ. Μαύρου – θὰ εἶναι μιά «φρόνιμη» (στὴν ἀρχή) ἀντιπολίτευση, πού, σὲ κάποια δεδομένη στιγμή, θὰ σπεύσει σὲ βοήθεια τῆς δεξιᾶς, συμμετέχοντας σὲ μιά «συμμαχικὴ» κυβέρνηση.

Καὶ αὐτὲς μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ ἀπόψεις τοῦ προέδρου τῆς «Πρωτοβουλίας» κ. Γ. Α. Μαγκάκη. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ποιά ἀπὴχηση βρῖσκουν στὸν ἡγετικὸ πυρῆνα καὶ στὰ μέλη τοῦ κόμματος καὶ ἂν προδιαγράφουν τὴ διάσπαση τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας». Ὅλες οἱ ἐνδείξεις, πάντως, συγκλίνουν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἓνα τμήμα τῆς, ὑπὸ τὸν κ. Γ.Α. Μαγκάκη, θὰ προσχωρήσει στὸ ΠΑΣΟΚ (πού, πιστεύει, ὡστόσο, ὅτι ἡ προσχώρησιν αὐτὴ πρέπει νὰ «μεθοδευτεῖ»...), ἐνῶ τὸ ἄλλο τμήμα τῆς, ὑπὸ τὸν ἀντιπρόεδρο κ. Χ. Πρωτοπαπᾶ, θὰ περάσει στὸ κόμμα τοῦ κ. Πεσμαζόγλου.

ΚΚΕ καὶ «ἐαμογενεῖς»

Σαφῶς ἐχθρική στάση, ἀπέναντι στὸ ὑπὸ ἴδρυση Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ, ἔχει πάρει καὶ τὸ ΚΚΕ. Πρῶτα, γιὰ τὴν αὐτὴ πιστεύει ὅτι οἱ «συμμαχικὲς κυβερνήσεις» ἀπλῶς προσφέρουν διέξοδα σὰ ἀδιέξοδα τῆς δεξιᾶς. Δεύτερο, γιὰ τὴν ἓνα ἀκόμα κόμμα, μὲ σημεῖο ἀναφορᾶς τὸ «σοσιαλισμὸ», θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτείνει τὴ σύγχυση μέσα στὸ ἐκλογικὸ σῶμα καὶ ν' ἀποτελέσει στοιχεῖο ἀνάσχεσης στὴν ἀνάπτυξη τοῦ κόμματος τῶν «ἐαμογενῶν», πού φιλοδοξεῖ – ἂν καὶ ἐφόσον ἰδρυθεῖ – νὰ βρεῖ κοινὴ γλώσσα ὄχι μόνον μὲ τοὺς ἐκτὸς ΚΚΕ κομμουνιστὲς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς, τοὺς προοδευτικούς, τοὺς κεντροαριστερούς, κλπ.

Τέλος, ἐπίσης ἐχθρική στάση, ἀπέναντι στὸ Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ, εἶναι φυσικὸ νὰ τηρεῖ ἡ ΕΔΗΚ τοῦ κ. Ζίγδη. Καὶ διότι πιστεύει ὅτι εἶναι ἤδη σοσιαλιστικὴ ἡ ἔστω σοσιαλδημοκρατικὴ – ὁ κ. Ζίγδης, ὅπως καὶ ὁ γενικὸς γραμματέας τῆς ΔΗΣΕΚ, κ. Χασαπίδης, πῆραν μέρος στὴν πρόσφατη σοσιαλιστικὴ διάσκεψη τῶν Βρυξελλῶν – καὶ διότι ἐξακολουθεῖ νὰ διατείνεται ὅτι αὐτὴ καὶ μόνη (ἡ ΕΔΗΚ) εἶναι τὸ κόμμα τοῦ παραδοσιακοῦ κέντρου, πού, ἀργά, πλὴν σταθερά, μετεξελίχθηκε στὸ κόμμα τῆς εὐρωπαϊκῆς σοσιαλδημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἐπιμύθιο ἅπ' ὅλα τὰ παραπάνω προκύπτει μόνον του: Πολλὰ κόμματα, αὐτὴ τὴ στιγμή, ἐρίζουν γιὰ τὸν χώρο τοῦ δημοκρατικοῦ κέντρου: Ἡ «Νέα Δημοκρατία», ἡ ΕΔΗΚ, τὸ Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ. Πολλὰ περισσότερα ἐρίζουν γιὰ τὸν χώρο τοῦ σοσιαλισμοῦ: ΠΑΣΟΚ, «Σοσιαλιστικὴ Πρωτοβουλία», ΕΔΑ, «Σοσιαλιστικὴ Πορεία», ΕΔΗΚ, Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ, σὺν τὰ κόμματα τοῦ ἐπισημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, τὸ ΚΚΕ καὶ τὸ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ. Αὐτὸς ὁ συνωστισμός – μερικοὶ τὸν ἀποκαλοῦν «σοσιαλιστικὸ συνωστισμό» – μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἐξήγησή του: Πολλὲς ἀπὸ τὶς διαιρέσεις πού ἐμποδίζουν τὴν ἐνότητα τῶν κομμουνιστῶν, τὴν ἐνότητα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ εὐρύτερα τὴ δημοκρατικὴ ἐνότητα – δῆλωση ὁ Τζιανκάρλο Παγιέτα, κατὰ τὴν ἐδῶ παραμονὴ του – συνδέονται μὲ τὸ παρελθόν. Δὲν παύουν, ὡστόσο, νὰ θέτουν στοὺς Ἕλληνες τὸ χρέος νὰ συντονίσουν, κάποτε, τὰ βήματά τους, γιὰ τὴν προάσπιση τῆς δημοκρατίας (πού δὲν ἔπαυσε νὰ κινδυνεύει) καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀναγέννηση.

ΣΧΕΔΙΟ «ΕΨΙΛΟΝ»:

Ένας καινούριος

«Προμηθέας»
πού

επιδουλεύεται

τήν πολιτική

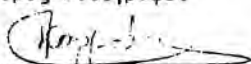
ζωή της χώρας

ΤΑΚΤΙΚΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

3. Ένεκεν των ύπαρχουσών αντιθέσεων και των διωκδρών τάσεων μεταξύ των κυριωτέρων Κομμουνιστικών παρατάξεων ο Έσωτερικός Κομμουνισμός θα πρέπει να τηρήσει ούχι ενιαίαν, αλλά διάφορον στάσιν εν περιπτώσει Έλληνοτουρκικής συρράξεως.

4. Γενικώς οι Κομμουνιστάι επιθυμούν τον Ε/Τ πόλεμον, διότι ελπίζουν ότι θα εκμεταλλευθούν τας εκ τούτου δημιουργηθησόμενας συνθήκας, ίνα προωθήσουν τας επιδιώξεις των, κατά το συμφέρον ενάστης παρατάξεως και εις βάρος των Έθνικων συμφερόντων.

Διηγερέσ οντιγραφον

Δημήτριος Καρβούνης
Τχης(ΜΧ)-Αντχς 2ου ΕΓ

Εχης (ΠΒ) Ίωάννης Ζαχαράκης
Έπιτελάρχης

Οι συνταγματάρχες εφαρμόζοντας τό περιβόητο σχέδιο «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» πρόλαβαν τόν Άπρίλη του 1967 τούς στρατηγούς και «έδεσαν» τή χώρα για έπτά όλόκληρα χρόνια μέ τίς γνωστές τραγικές συνέπειες. Στίς μέρες μας κάποιιοι άλλοι, στρατηγοί ή συνταγματάρχες, συνέταξαν και έπεξεργάστηκαν ένα ανάλογο σχέδιο «έσωτερικής ασφαλείας» πού προβλέπει τήν επέμβαση του στρατού - σέ «ώρες ανάγκης» - στήν πολιτική ζωή της χώρας. Τό ΑΝΤΙ αποκαλύπτει σήμερα τήν ύπαρξη του σχεδίου «ΕΨΙΛΟΝ»...

Τό κύριο πολιτικό έπιχείρημα μέ τό όποιο ο κ. Καραμανλής επικάλυψε τήν πραγματικά επίπονη για τόν ίδιο και ασφαλώς επώδυνη για τή χώρα προσπάθειά του για τήν ένταξη μας στήν ΕΟΚ υπήρξε τό ότι «μέ αυτήν κατοχυρώνεται τό δημοκρατικό μας πολίτευμα».

Άπό τήν άλλη όμως και παρά τήν πρόσφατη πικρή έμπειρία της έπταετίας, ό στρατός - πού χρησιμοποιήθηκε σ' όλες τίς απόπειρες για τήν κατάλυση των έλευθεριών του έλληνικού λαού - έξακολουθει νά παραμένει ή «ίερή άγέλαδα» της πολιτικής σέ τέτοιο μάλιστα βαθμό ώστε όποιαδήποτε αίταιτηση για κάθαρση ή εκδημοκρατισμό του νά θεωρείται ότι «τραυματίζει βαύτατα τό φρόνημα και τό ήθικό καθ' όλα άξιων άξιωματικών και όπλιτών...». Μέ έπικεφαλής έναν ύπουργό - τόν κ. Άδέρωφ - του όποιου ή ιστορία αλλά και ή σημερινή πολιτεία παρέχει τά πιο έπισηφαλή έχέγγυα, ό στρατός έξακολουθει και σήμερα νά δουλεύεται

συντάσσοντας πραγματικά ασφαλίτικες αναλύσεις και σχέδια - όπως τό σχέδιο «ΕΨΙΛΟΝ» - και νά αναμένει τήν ώρα για νά διαδραματίσει τόν πολιτικό του ρόλο.

Ένώ όλα αυτά είναι γνωστά στήν Κυβέρνηση («τά ύφιστάμενα σχέδια ασφαλείας είναι καθαρώς στρατιωτικής δομής και αντιμετωπίζουν μόνο άπειλήν στρεφόμενη κατά της ασφαλείας και άκεραιότητος της χώρας, τηρουμένων των σχετικών Νόμων και στρατιωτικών διατάξεων. Ή Κυβέρνησις παρακολουθει εκ του πλησίον τήν κατάρτισιν των σχεδίων, ώστε νά εξασφαλίζεται ή ασφάλεια της χώρας, του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και ό σεβασμός των Συνταγματικών και ήθικών έπιταγών» - Ε. Άδέρωφ, 20 Δεκ. 1978 στή Βουλή) καλούμαστε καθημερινά από έπίσημα χείλη νά μήν άνησυχούμε για τό μέλλον της Δημοκρατίας και νά πιστέψουμε - έπιτέλους... - ότι «ό στρατός παραμένει μακράν της πολιτικής και είναι

άφοσιωμένος στα έργα του»...

● Τό ΑΝΤΙ αποκαλύπτει σήμερα τήν ύπαρξη του σχεδίου «ΕΨΙΛΟΝ» πού αποτελεί τό βασικό στίς μέρες μας έπεμβατικό σχέδιο του στρατού στήν πολιτική ζωή της χώρας.

Πρόκειται ούσιαστικά για ένα πλαίσιο στρατιωτικών σχεδίων τό όποιο ένσωματώνει έπιμέρους σχεδιασμούς τά αποκαλούμενα «Παραρτήματα» μέ βάση όποια ρυθμίζονται τά «καθήκοντα» συγκεκριμένων μονάδων του στρατού και προσδιορίζεται ή «έσωτερική τους δράση...». Τό σχέδιο «ΕΨΙΛΟΝ» και τά «Παραρτήματά» του, μπαίνουν σέ εφαρμογή μέ τή συνδρομή μιας ή και όλων μαζί των παρακάτω τριών «προϋποθέσεων»:

- Πολεμική σύρραξη και έμπλοκή της χώρας σέ «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» όποτε μπαίνει σύμφωνα μέ τό «Παράρτημα Γ'» και θέμα χειρισμού του «Έσωτερικού Κομμουνισμού».
- Έσωτερική άναταραχή

καί «σοβαρά διατάραξις» τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας ὅπως «δύναται νά συμβεῖ» σέ περιπτώσεις γενικευμένων ἀπεργιῶν διαρκείας, καταλήψεων κλπ.

● Σαμποτάζ καί δολιοφθορές στό ἐσωτερικό τοῦ τύπου τῆς δράσης ἀναρχικῶν καί ἀνταρτῶν τῶν πόλεων.

Γιά τήν πρώτη «προϋπόθεση» τό σχέδιο «ΕΨΙΛΟΝ» καί εἰδικότερα τό «Παράρτημα Γ'» περιέχει ἀναλύσεις γιά τή στάση τοῦ «Ἐσωτερικοῦ Κομμουνισμοῦ» σέ περίπτωση πολέμου, καί ρυθμίζει τήν συμπεριφορά τῶν μονάδων ἀπέναντι στούς χαρακτηρισμένους στρατιώτες πού ὑπηρετοῦν σ' αὐτές, ὅπως ἐπίσης καί τῶν ἐπιστρατευόμενων ἐφέδρων. Τό «Παράρτημα Γ'» ὑπογράφουν:

● Ὁ συνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ Ἰωάννης Ζαχαράκης, καί

● Ὁ ταγματάρχης, διευθυντής τοῦ 2ου Ἐπιτελικοῦ Γραφείου Δημήτριος Καρδούνης.

Σύμφωνα μέ τούς συντάκτες τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν:

● «Ἐνεκεν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀντιθέσεων καί τῶν διαφορῶν τάσεων μεταξύ τῶν κυριότερων Κομμουνιστικῶν παρατάξεων, ὁ Ἐσωτερικός Κομμουνισμός θά πρέπει νά τηρήσῃ οὐχί ἐνιαίαν, ἀλλά διάφορον στάσιν ἐν περιπτώσει Ἑλληνοτουρκικῆς συρράξεως».

Καί συμπεραίνουν οἱ συντάκτες τοῦ ἐγγράφου:

● «Γενικῶς οἱ Κομμουνισταί ἐπιθυμοῦν (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μας) τόν Ε/Τ (ἑλληνοτουρκικόν) πόλεμον, διότι ἐλπίζουν ὅτι θά ἐκμεταλλευσθῶν τὰς ἐκ τούτου δημιουργηθσομένας συνθήκας, ἵνα προωθήσουν τὰς ἐπιδιώξεις των, κατὰ τό συμφέρον ἐκάστης παρατάξεως καί εἰς βάρος τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων».

Πρίν ὅμως καταλήξουν στά συμπεράσματα αὐτά οἱ «βαθυστόχαστοι» αὐτοί ἀναλυτές κάνουν καί μιὰ θεωρητική τεκμηρίωση τῆς τακτικῆς τοῦ «δεθνοῦς Κομμουνισμοῦ» σχετικὰ μέ τό ἐνδεχόμενο πολεμικῆς σύρραξης ἀνάμεσα σέ δύο «καπιταλιστικές χώρες». Ἰδοῦ:

● «Ι. Κατά τὰς Διεθνεῖς Κομμουνιστικές ἀρχάς ὁ πόλεμος μεταξύ δύο μὴ Κομμουνιστικῶν Χωρῶν εἶναι Ἰμπεριαλιστικός, Κατακτητικός» κλπ. δι' ἀμφοτέρας τὰς ἐμπολέμους χώρας. Ὑποχρεώσις, ὡς ἐκ τούτου,

τῶν Κομμουνιστῶν εἶναι νά μετατρέψουν τόν πόλεμον εἰς ἐμφύλιον, ταξικόν πόλεμον, ἐναντίον τῶν ἀστικῶν καθεστώτων καί τῶν Κυβερνήσεων τῶν Χωρῶν τούτων, ὅθεν πηγάζει διά τούς Κομμουνιστάς τό σύνθημα «Πόλεμος ἐνάντια στόν Πόλεμον». Δηλαδή διακηρύττουν, ὅτι θά διεξαγάγουν Πόλεμον ἐναντίον τοῦ Πολέμου τῆς Πατρίδας των, ὑπονομεύοντας οὕτω τόν ἀγῶνα διά παντός μέσου.

2. Ἡ ἀνωτέρω «Ἀρχή» διεφοροποιήθη ἀπό τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καί καθωρίσθη, ὅτι εἰς ἓνα πόλεμον, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς «Ἐθνικός Ἀμυντικός» ἢ «Ἀντιφασιστικός» διά τόν ἓνα τῶν ἐμπολέμων καί διά τόν ἕτερον «Ἐπιθετικός – Κατακτητικός ἢ Φασιστικός» οἱ Κομμουνισταί δέον νά λάβουν θέσιν ὑπέρ τοῦ πρώτου καί νά τάσσονται κατὰ τοῦ δευτέρου».

Μέ βάση αὐτές τίς ἀναλύσεις οἱ «ἀρμόδιες ὑπηρεσίαι» τῶν μονάδων ὁρίζουν ποιά θά εἶναι ἡ «στάσις» τῶν ὁπαδῶν π.χ. τοῦ ΠΑΣΟΚ, τοῦ ΚΚΕ, τοῦ ΕΚΚΕ, τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ., τοῦ ΚΚΕμ-λ στήν περίπτωση πολέμου τῆς χώρας μας μέ μιὰ γειτονική χώρα... Ποιά ἀλήθεια μπορεῖ νά εἶναι ἡ χρησιμότητα τέτοιων φакέλων, πού προαποφασίζουν τή συμπεριφορά πολιτῶν; Καί ποῖός μπορεῖ νά εἶναι ὁ «ἐπιβαλλόμενος χειρισμός» αὐτῶν τῶν πολιτῶν σέ περίπτωση πραγματοποιήσεως τῆς «προϋπόθεσης» γιατί βέβαια τέτοιες ἀναλύσεις δέν περιλαμβάνονται σ' ἓνα στρατιωτικό σχέδιο γιά νά πλουτίσουν τίς γνώσεις τους οἱ ἐπιτελεῖς τῶν διαφόρων μονάδων... Θά γυρίσουμε ἄραγε πίσω στά μισαλλόδοξα χρόνια τοῦ «φωτισμένου (πιά) δικτάτορα» Μεταξά;

Στό πλέγμα τοῦ σχεδίου «ΕΨΙΛΟΝ» ἐντάσσονται καί τὰ σχέδια «ΘΑΛΕΙΑ» καί «ΙΡΙΣ» πού πρόσφατα ἀπασχόλησαν τή Βουλὴ καί τήν ὑπαρξή τῶν ὁπίων ἐπιβεβαίωσαν τόσο ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Ἀβέρωφ, ὅσο καί ὁ ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως κ. Μπάλκος. (ΡΙΞΟΣΠΑΣΤΗΣ, 29.11.78)

● Τό σχέδιο «ΘΑΛΕΙΑ» πού ἀφορᾷ τή διάλυση σωματείων, συλλόγων, ὁργανώσεων καί ἄλλων ἐνώσεων «συνετάγη τό 1965 καί ἔπαινε νά ἰσχύει» ἰσχυρίστηκαν καί οἱ δύο ὑπουργοί σέ ἐρώτηση βουλευτῶν τοῦ ΚΚΕ. Ἄν ὅμως εἶναι ἔτσι τὰ πράγματα τότε γιατί καί μέ ποιό αἰτιολογικό τό σχέδιο αὐτό κοινοποιήθηκε πρόσφατα σέ ὁρισμένα 2α

Ἐπιτελικά Γραφεῖα μονάδων τοῦ λεκανοπεδίου Ἀττικῆς;

● Τό σχέδιο «ΙΡΙΣ» πού ἡ σημερινή «ἰσχὺς» του δέν ἀμφισβητήθηκε ἀφορᾷ σύμφωνα μέ τήν ὑπουργική ὁρολογία «χειρισμὸν ἀλλοδαπῶν ἐυρισκομένων εἰς τήν χώραν μας εἰς περίπτωσιν συρράξεως μετά τῆς χώρας προελεύσεώς των». Ὅμως, στό σχέδιο ἐμπίπτουν – παρὰ τίς διαψεύσεις τῶν δύο ὑπουργῶν – καί οἱ ἐπαναπατρισθέντες πολιτικοὶ πρόσφυγες οἱ ὁποῖοι προφανῶς ἐξακολουθοῦν νά θεωροῦνται ἀλλοδαποί...

Γιά τή δεύτερη (ἐσωτερική ἀναταραχή, ἀπεργίες, καταλήψεις, κλπ) καί τρίτη (σαμποτάζ, δολιοφθορές) «προϋπόθεση» οἱ ἐπὶ μέρους σχεδιασμοὶ τοῦ σχεδίου «ΕΨΙΛΟΝ» μέ ἀπόρρητες ἢ ἐμπιστευτικῆς διαταγῆς προβλέπουν τήν ἀπό μέρους στρατιωτικῶν μονάδων ἀνάληψη τῆς εὐθύνης γιά βασικούς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς. Ἔτσι:

● Ἀπό τίς 10 Μαΐου 1978 ἡ Στρατιωτικὴ Διοίκηση Ἀθηνῶν (ΣΔΑ) εἶναι ὑπεύθυνη (ὑστερα ἀπὸ προφορικὴ ἐγκρίση τῆς ΑΣΔΕΝ) γιά τήν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου «Ἀντιμετώπισεις ἀπεργιῶν Προσωπικοῦ Χερσαίων Ὀδικῶν Μεταφορῶν» στό λεκανοπέδιο Ἀττικῆς.

Στήν εὐθύνη τῆς ΣΔΑ περιλαμβάνονται οἱ ἀπεργίες τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ΕΑΣ, τοῦ ΗΛΠΑΠ, τῶν ΕΗΣ ὅπως ἐπίσης καί «ἡ ταυτόχροнос ἀπεργία τοῦ προσωπικοῦ ΕΑΣ καί ΗΛΠΑΠ». Ἀκόμα στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως προβλέπονται καί στίς περιπτώσεις ἀποκλεισμοῦ λιμανιῶν καί σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ὅπως ἐπίσης προβλέπονται στρατιωτικοὶ χειρισμοὶ γιά «μαζικὴ μετακίνηση πληθυσμῶν»...

Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ σχεδίου «ΕΨΙΛΟΝ» εἶναι γεγονός βαρυσήμαντο, ἀλλὰ καί ταυτόχρονα ὑπονομευτικό γιά τήν πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Ἡ Βουλὴ ὀφείλει νά ζητήσῃ ἀμέσως τήν κατάθεση τοῦ ἐπεμβατικοῦ αὐτοῦ σχεδίου μπροστὰ στήν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία καί νά κληθεῖ ἡ κυβέρνησις καί ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός νά δώσουν ἐξηγήσεις γιά τούς λόγους πού ὀδήγησαν στή σύνταξή του. Ἀλλὰ καί γιά νά μάθει ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τοῖς συντάκτες αὐτοῦ τοῦ σχεδίου, αὐτοὺς δηλαδή πού ἐπιβουλεύονται τίς συνταγματικὰ κατοχυρωμένες ἐλευθερίες του. ■

ΠΕΡΣΙΑ:

Πλησιάζει ή «στιγμή μηδέν»

του Άστέργ Στάγκου

Η Περσική κρίση μπήκε τήν εβδομάδα αυτή σέ αποφασιστική, ίσως στήν τελική της, φάση. Μπρός στήν ακατανίκητη πίεση τών πραγμάτων καί μέ «συμβουλή» τής Ουάσιγκτον (πού τήν διαδίδασαν στά Άνάκτορα ό πρεσβευτής Γουίλλιαμ Σούλλιβαν καί ό ύπαρχηγός τών άμερικάνικων στρατευμάτων στήν Εύρώπη, στρατηγός Χούϊζερ, στίς 11 τού Γενάρη) ό Σάχης φεύγει, έπιτέλους, από τήν Περσία. Φεύγει, άρχικά, γιά τή Μέση Άνατολή καί τήν Εύρώπη. Μέ απόφαση, όμως, νά καταλήξει στίς ΗΠΑ.

Όπου, έξ άλλου, βρίσκονται κατατεθειμένα τά «κάποια» δισηκατομμύρια δολάρια πού αποτελούν τήν «ιδιωτική» του περιουσία, καθώς καί τήν «ιδιωτική» περιουσία τής άδελφής του καί τών άλλων μελών τής «Αυτοκρατορικής» οικογένειας.

ΦΕΥΓΕΙ, δέβαια, ό Σάχης, έπίσημα τουλάχιστον, «προσωρινά»: γιά νά «ξεκουραστεί» καί νά «κάνει διακοπές». Άφήνοντας, μάλιστα, πίσω του ένα σκληρό «Συμβούλιο Άγτιδαισίας», τό όποιο καί θά έλέγχει τό στρατό. Πού άποτελεί, στό βαθμό πού άποτελεί, τό μόνο στήριγμα τής Μοναρχίας καί τών άμερικάνικων (καί ευρύτερα, τών ιμπεριαλιστικών) συμφερόντων. Στήν πραγματικότητα, έν τούτοις, φεύγει μάλλον όριστικά. Γιατί, όπως όλοι όμολογούν, έστω ψιθυριστά, ακόμα καί στήν Ουάσιγκτον, μόνο ή όριστικοποίηση τής άπομάκρυνσής του έπιτρέπει κάποια, έστω άμυδρή, έλπίδα κάτω νά περιοσθεϊ γιά τό κατεστημένο καί τόν ιμπεριαλισμό, μέσω τής κυδέρνησης Σαχπούρ Μπαχτιάρ. Μιάς κυδέρνησης πού κατάργησε τή λογοκρισία του τύπου, άνοιξε τό πανεπιστήμιο, δήλωσε ότι ό στρατός «ποτέ πιά δέν θά παίξει τό ρόλο του έξωτερικού χωροφύλακα», βεβαίωσε ότι θά πάψει νά τροφοδοτεί μέ πετρέλαιο τό Ισραήλ καί τή Νότια Άφρική, ισχυρίζεται ότι θά κάνει ελεύθερες έκλογές καί ύπογραμμίζει ότι στήν αύριανή Περσία θά πρέπει νά άκούγεται περισσότερο ή γνώμη τών θρησκευτικών άρχηγών.

ΚΑΙ φεύγει, ό Σάχης, άφού προηγουμένα άπομακρύνθηκαν από τήν ενεργό ύπηρεσία τρεις από τούς πίο «σκληρούς» στρατηγούς. Πού ζητούσαν άνοιχτή στρατιωτική δικτατορία καί, φυσικά, ακόμα μεγαλύτερη καταπίεση, πίο άπρόκαλυπτη σφαγή του έπαναστατημένου λαού. Χωρίς τούτο νά σημαίνει ότι ξεκαθαρίστηκαν οι «σκληροί» από τό στρατό, άφού «σκληρότατος» είναι καί ό καινούριος άρχηγός του Έπιτελείου καί άφού ό καινούριος Υπουργός Άμύνης δέν έχει τό δικαίωμα νά διορίζει αυτός τούς έπικεφαλής τών διαφόρων Όπλων καί Έπιτελείων. Ή καί άφού, όπως καί οι ίδιοι οι Άμερικανοί όμολογούν, λειτουργούν πάντα στόν περσικό στρατό διάφορες κλίκες άξιοματικών πού προετοιμάζουν συνωμοσίες καί πραξικοπήματα ακόμα καί τώρα.

ΚΑΙ ΤΟ χειρότερο: τήν «προσωρινή» άπομάκρυνση του Σάχη δέν τήν άνήγειλε ό «πρωθυπουργός», αλλά ό Άμερικανός ύπουργός τών Έξωτερικών, Σάυρους Βάνς, στή διάρκεια συνέντευξης πού έδωσε στήν Ουάσιγκτον. Γεγονός πού δείχνει καθαρά ότι δέν είναι παρά μαριονέτα στά χέρια τών Άμερικανών, πού έξακολουθούν νά κινούν τά νηματα από τά παρασκήνια. Νά τά κι-

νούν, παίζοντας ένα διπλό παιχνίδι: από τή μία προβάλλοντας ένα δήθεν μετριοπαθή καί δημοκρατικό πρωθυπουργό καί «πειθοντας» τούς στρατιωτικούς νά μήν προχωρήσουν σέ πραξικόπημα, κι' από τήν άλλην, διατηρώντας πάντα τόν έλεγχο τους πάνω στο στρατό καί προσπαθώντας νά εκδιώσουν τή λαϊκή Άντιπολίτευση νά προχωρήσει σέ κάποιο συμβιβασμό, «ώστε νά άποτραπεί ένας εμφύλιος, πού σίγουρα θά καταστρέψει τή χώρα».

ΔΥΣΤΥΧΩΣ γι' αυτούς, έν τούτοις, ή Άντιπολίτευση-λαϊκή καί θρησκευτική - διατηρεί τήν ενότητά της σάν «κόρη όφθαλμού» κι' ό λαός δείχνει ότι τούτη τή φορά είναι άποφασισμένος νά μήν τήν ξαναπάθει όπως τό 1953 (όταν ό Σάχης έφυγε προσωρινά, πιεσμένος από τόν Μωσάντεκ, γιά νά ξαναγυρίσει λίγο άργότερα, στηριγμένος σ' ένα στρατιωτικό πραξικόπημα πού οργάνωσε ή ΣΙΑ). Καί ταυτόχρονα, ό Κομεινύ από τό Παρίσι έπιμένει ότι «μία προσωρινή άπομάκρυνση του Σάχη» δέν λύνει κανένα πρόβλημα, ότι εκείνο πού χρειάζεται, είναι τό όριστικό ξερίζωμα τής δυναστείας, ή συνολική άνατροπή του συστήματος, ή ουσιαστική άλλαγή στίς δομές, όχι τής κυδέρνησης, αλλά τής πραγματικής έξουσίας, ή άπαλλαγή από τόν έναγκαλισμό του ιμπεριαλισμού. Μάλιστα, τό περιβάλλον του Κομεινύ βεβαιώνει ότι ό Άγιοτολλάχ, άναμφισβήτητος άρχηγός τής Έπανάστασης, θά έπιστρέψει στήν Τεχεράνη μόλις φύγει ό Σάχης, γιά νά προχωρήσει, «σέ λίγες μέρες», στήν εγκαθίδρυση μιās «προοδευτικής Ισλαμικής Δημοκρατίας», άπαλλαγμένης όριστικά από τή βία του στρατού καί τής ΣΑΒΑΚ κι' από τόν έλεγχο του άμερικάνικου ιμπεριαλισμού.

ΠΑΡΑ τά τεράστια δήματα πρós τά μπρός, ή μάχη έξακολουθεί νά είναι σκληρή καί δύσκολη. Ή Ουάσιγκτον μοιάζει νά τά έχει χαμένα: δέν είναι

πρόθυμη νά ὁμολογήσει καί δεχτεί τήν ἥττα, ἀλλά καί δέν ξέρεי πῶς μπορεῖ νά τά βγάλει πέρα. Ἐτσι, ὁ Κάρτερ ἀποφάσισε νά μὴν πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀρχική ἀπόφαση νά σταλεῖ στὸν περσικὸ κὸλοπ μιά μοίρα τοῦ 7ου Στόλου (τοῦ Εἰρηνικοῦ) μὲ ἐπικεφαλῆς μεγάλο ἀεροπλανοφόρο, γιατί κάτι τέτοιο θά ἐξαγρίωνε ἀκόμα περισσότερο τὸ λαὸ καί θά κατάστρεφε καί τίς ἐλάχιστες ἐλπίδες ἐπιτυχίας τοῦ Μπαχτιάρ. Ταυτόχρονα, ὁμως, ἀποφάσισε νά στείλει, «γιά μερικές μέρες», μιά μοίρα ὑπερσύγχρονων ἀεροπλάνων στή Σαουδαράβια (ὥστε κι' αὐτὴν νά καθουχάσει καί τήν ΕΣΣΔ νά «προειδοποιήσει» ὅτι ἐξακολουθεῖ νά θεωρεῖ ζωτική τήν Περσία), ἀλλά καί νά ξυλώσει προληπτικά ὅλες τίς ὑπερσύγχρονες ἠλεκτρονικές ἐγκαταστάσεις μὲ τίς ὁποῖες παρακολουθοῦνται ἀπὸ τὸ περσικὸ ἔδαφος ὅλες οἱ στρατιωτικές κινήσεις στήν ΕΣΣΔ. Κι' ἐπιπλέον, προσπαθεῖ ξαφνικά νά πείσει τὴ διεθνή κοινή γνώμη ὅτι, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Σάχης καί πιστεύουν Σαουδάραβες καί Ἐνωμένα Ἀραβικά Ἐμιράτα, πίσω ἀπὸ τήν Ἐπανάσταση θρῖσκεται «σοβιετικὸς δάχτυλος». Ἰσχυρισμός, αὐτός, πού καί τὰ μικρά παιδιά καταλαβαίνουν ὅτι, σ' αὐτὴ τὴ φάση τουλάχιστον, εἶναι ὁλοκληρωτικά ψευδής. Μιά καί ἡ Μόσχα περιορίζεται πάντα σ' ἓνα ἀντιαμερικανικὸ σχολιασμό τῶν γεγονότων καί στήν ἐπανάληψη τῆς προειδοποίησης τοῦ Μπρέζνιεφ ὅτι, ἀμέτοχη μέχρι τώρα, στίς ἐξελίξεις, θά θεωρήσει κάθε ἀμερικανική στρατιωτικὴ ἐπέμβαση στὰν «ἄμεση ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς τῆς ἀσφάλειας».

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, ὅπως ἔδειξε ἡ Διάσκεψη τῆς Γουαδελούπης, οἱ Δυτικοὶ σύμμαχοι τοῦ Κάρτερ ἀποστασιοποιοῦνται ἀπὸ τίς ΗΠΑ στοὺς χεῖρισμούς τῆς περσικῆς κρίσης. Κανείς ἀπὸ τοὺς τρεῖς «μεγάλους» τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης (Κάλαχαν, ντ' Ἐσταίν, Σμίτ) δέν προχώρησε πέρα ἀπὸ τὴ δήλωση ὅτι τὰ περσικά πετρέλαια δέν πρέπει νά χαθοῦν γιὰ τὴ Δύση – δήλωση πού δέν σημαίνει πολλά, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Κομεινὺ τόνισε ἐπανελημμένα ὅτι μιά «ἰσλαμικὴ δημοκρατικὴ Περσία» θά σεβαστεῖ τίς ἀνάγκες ἐκείνων πού δέν ἀντιμάχονται τὸν περσικὸ λαό. Κανείς τους, μὲ ἄλλα λόγια, δέν εἶπε ἔστω καί μιά λέξη ἀλληλεγγύης πρὸς τὸ σημερινὸ καθεστῶς. Καί μάλιστα, ὁ ντ' Ἐσταίν προχώρησε σὲ κάτι σημεδιακό: ἀνανέωσε γιὰ τρεῖς μῆνες τὴν «ἄδεια παραμονῆς τοῦ Κομεινὺ στή Γαλλία, παρὰ τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ τελευταῖος καθόλου δέν εἰσάκουσε τὴν ἐπιθυμία τοῦ πρώτου νά μὴν κάνει «ἐμπρηστικές» δηλώσεις ἐναντίον τοῦ Σάχη, τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καί γενικά ἐναντίον τοῦ καθεστώτος τῆς Τεχεράνης.

ΤΕΛΟΣ, ὁ Ἀγιοτολλάχ Κομεινὺ ἔκανε τρία πράγματα:

● Δήλωσε ὅτι συγκρότησε «ἰσλαμικὸ συμβούλιο» πού θά ἐπιδλέψει, ὑπὸ τὴν

καθοδήγησή του, στὴ μετάβαση στὴν «ἰσλαμικὴ δημοκρατία», πού κάθε ἄλλο παα ἀντιδραστικὴ θά εἶναι, ὅπως ἰσχυρίζονται Σάχης, Ἀμερικανοὶ καί μερικοὶ σύμμαχοί τους.

● Κάλεσε τὸ καλὸ νά ἀποφεύγει τίς διαιρέσεις ἐναντίον τοῦ στρατοῦ ὅταν δέν προκαλεῖται ὥστε νά μὴν ἔχουν οἱ «σκληροὶ» στρατιωτικοὶ «δικαιολογία» γιὰ πραξικόπημα.

● Βεβαίωσε τίς ΗΠΑ ὅτι θά τίς σεβαστεῖ (δηλαδή, θά σεβαστεῖ κάποια ἀπὸ τὰ συμφέροντά τους), ἐφ' ὅσον ἐγκαταλείψουν τὸν Σάχη, ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴ χώρα καί πάψουν νά ἀναμειγνύονται στὰ ἑσωτερικά της. Ἐπιπλέον, δήλωσε ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπανάστασης ὅτι, μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Ἐπανάστασης, ἡ Περσία θά ἔχει φιλικές σχέσεις μὲ ὅλες τίς χώρες, συνεπῶς καί μὲ τὴν ΕΣΣΔ καί μὲ τίς ΗΠΑ ἰσοτίμα, καί πρόσθεσε ὅτι στὴ σημερινὴ Περσία οἱ κομμουνιστές δέν ἔχουν τὴν παραμικρὴ ἐλπίδα μονομεροῦς ἐπικράτησής τους. Ἀλλά, ταυτόχρονα, ἐπανελάβε ὅτι, ἂν χρειαστεῖ, ὁ ἀγώνας θά συνεχιστεῖ καί μάλιστα μὲ «ὅλα τὰ μέσα», κοντολογίς, ἀκόμα καί μὲ τὰ ὅπλα, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ σημαίνει ἐμφύλιο. Ἐναν ἐμφύλιο πού θά ἦταν καταστροφὴ γιὰ τίς ΗΠΑ καί τὴ Δύση, ἀφοῦ θά σταμάτησε γιὰ πολὺ τὴ ροὴ τοῦ περσικοῦ πετρελαιοῦ καί θά αὐξανε τίς δυνατοότητες ἐπέμβασης τῆς ΕΣΣΔ καί τῶν συμμάχων της.

ΚΑΙ γιὰ νά κλείσουμε: ἡ μάχη τῆς Περσίας πλησιάζει τὴ «στιγμὴ μηδέν». Κι' ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ ἔκδοσή της, οἱ ΗΠΑ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀπ' αὐτὴν μιά βαριά ἥττα. Γιατί, ἂν ἐπιβληθεῖ ἡ Ἐπανάσταση, θά συρρικνωθεῖ γεωπολιτικά ἡ ἐπιρροή τους καί μάλιστα σὲ μιά μέγιστη στρατηγικὴ καί οικονομικὴ σημασία περιοχή, ἀλλὰ τὰ περσικά πετρέλαια δέν θά χαθοῦν γιὰ τὴ Δύση. Ἄν πάλι, γίνεῖ στρατιωτικὸ πραξικόπημα, εἶναι βέβαιο ὅτι θά ἐπακολουθήσει ἐμφύλιος, πού θά ἀνοίξει τὸ δρόμο γιὰ πραγματικὴ ἄμεση ἢ ἔμμεση σοβιετικὴ ἐπέμβαση. Ἐμφύλιος πού, στήν καλυτέρα γιὰ τίς ΗΠΑ περίπτωση, θά κλείσει γιὰ μακρὸ διάστημα τοὺς κρουνοὺς τοῦ περσικοῦ πετρελαιοῦ γιὰ τὴ Δύση. Ἐνῶ, στὴ χειρότερη περίπτωσι, οἱ δύο Ὑπερδυνάμεις θά βρεθοῦν ἄμεσα ἀντιμέτωπες καί δέν θά μπορεῖ νά ἀποκλειστεῖ τὸ ἐνδεχόμενο τῆς μάχης νά τὴν κερδίσει, τελικά, ἡ Μόσχα. Κι' ἔτσι αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο νά εἶναι ἐκεῖνο πού ἔκανε τὴν Οὐάσιγκτον νά προειδοποιήσει τὴ Μόσχα – νά τὴν προειδοποιήσει, δημοσιεύοντας τὰ συμπεράσματα ἑνὸς εἰδικοῦ Ἰνστιτούτου – ὅτι σὲ περίπτωσι πυρηνικοῦ πολέμου κι' ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς καταστροφές τῶν ΗΠΑ, θά ἐξαφανιστοῦν 600 σοβιετικὲς πόλεις καί ὅλα τὰ βιομηχανικά κέντρα τῆς ΕΣΣΔ· καί ὅτι τελικά δέν θά μπορέσει νά διασώσῃ περισσότερο ἀπὸ 25-85 ἑκατομμύρια ἀπὸ τὰ 260 ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων της.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

(ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ)
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Νεοελληνική Γραμματική (τῆς Δημοτικής). Ἀνατύπωση τῆς ἔκδοσης τοῦ ΟΕΣΒ (1941) μὲ διορθώσεις. Θεσσαλονίκη 1978 (μόλις κυκλοφόρησε).

André Mirambel, Ἡ νέα ἑλληνικὴ γλώσσα. Περιγραφή καί ἀνάλυση. Μετάφραση Σταμ. Κ. Καρατζά (κυκλοφορεῖ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1979).

ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ν.Π. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. 2η ἔκδ. (φωτοτ.), Θεσσαλονίκη 1971.

Νεοελληνικά Κείμενα. Γιά τὸ Γυμνάσιο. Ἀπὸ ὁμάδα ἐργασίας. Τόμος πρῶτος, Θεσσαλονίκη 1977.

Θρασύβουλου Σταύρου, Νεοελληνικὴ μετρικὴ. 2η ἔκδοσις, Θεσσαλονίκη 1974.

André Martinet, Στοιχεῖα γενικῆς γλωσσολογίας. Μετάφραση Ἀγαθοκλῆ Λ. Χαραλαμπίδου, Θεσσαλονίκη 1976.

Μιχ. Χ. Οἰκονόμου, Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Θεσσαλονίκη 1974.

Ν. Κριτικοῦ – Ν. Σωτηράκη, Στοιχεῖα ἀπὸ τὴ θεωρίαν τῶν συνόλων, Θεσσαλονίκη 1971.

Πλάτωνος Ἰππίας Μειζων. Μετάφραση Χρ. Καρούζου καί Ι.Θ. Κακριδῆ, Θεσσαλονίκη 1973.

Πλάτωνος Πρωταγόρας. Εἰσαγωγή, Κείμενο, Μετάφραση, Ἑρμηνευτικὰ σχόλια Ἡλία Σ. Σπυρόπουλου, δ.φ. Θεσσαλονίκη 1975.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γύρω γύρω ὅλοι, Ἀθήνα 1947.

Κούνια μπέλα, Ἀθήνα 1950.

Παιχνίδια καί τραγούδια λαϊκά, Ἀθήνα 1957.

Μ. Δούνια – Πολυξ. Ματέυ, Τὰ πρῶτα τραγούδια. Ἀθήνα 1970.

Κεντρικὴ διάθεσις:
Βιβλιοπωλεῖο «Προμηθεὺς»
Ι. Μιχαλοπούλου καί Υἱοῦ,
Ἑρμοῦ 15, Θεσσαλονίκη.

ΤΟ κείμενο πού ακολουθεί ανήκει σ' ένα διακεκριμένο αντίπαλο του Σάχη· τόν εξόριστο σήμερα ποιητή ΡΕΖΑ ΜΠΑΧΑΡΕΝΙ. Υπήρξε ο ίδιος πολιτικός κρατούμενος του Σάχη. Φυλακίστηκε και βασανίστηκε για 102 μέρες, τό 1973. Αιτία της σύλληψής του ήταν τό βιβλίο του «Η κουλούρα του καταπιεσμένου και ή κουλούρα του καταπιεστή» πού αναφέρεται στην καταπίεση των έθνικων μειονοτήτων του Ιράν.

ΠΑΡΑ τήν αύστηρή λογοκρισία – τά κείμενα του Μπαχαρενί απαγορεύονται – τό

άρθρο του «Πρώτο κεφάλαιο στην τρίτη Έπανάσταση του Ιράν», απόσπασμα του οποίου δημοσιεύουμε, κυκλοφορεί παράνομα στό Ιράν μεταφρασμένο στην άξερμπαϊζανή τουρκική διάλεκτο. Τό άρθρο αναφέρεται στην άγνωστη εξέγερση – τό Φλεβάρη του 1978 – στην Ταμπρίζ, τήν όποία ό Μπαχαρενί χαρακτήρισε από τότε – και μοιάζει σήμερα νά επαληθεύεται – σάν τό προοίμιο της «τρίτης ιρανικής Έπανάστασης». Τό κείμενο αυτό, πού δημοσιεύθηκε επίσης στό Intercontinental Press μās έστειλε ό ποιητής μαζί μέ τό γράμμα πού δημοσιεύουμε.

Πρώτο κεφάλαιο στην τρίτη

του ΡΕΖΑ ΜΠΑΧΑΡΕΝΙ

Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Άζεμουντέχ, κυβερνήτης του Άνατολικού Άζερμπαϊτζάν είναι θεός του Γιασίντ Άρουζεγκάρ, του πρωθυπουργού του Σάχη. Αυτός ό έτοιμόρροπος γεροξεκούτης, θασιζόμενος στά λόγια της Αυτού Μεγαλειότητας, διέταξε τήν παραμονή της 40ης ημέρας από τήν τραγωδία του Κούμ νά παραμείνουν κλειστά όλα τά τζαμιά. Όλα τά υπόλοιπα γεγονότα στην Ταμπρίζ ήρθαν σάν επακόλουθο. Ένας από τούς άρχηγούς της αντιπολίτευσης μās διηγήθηκε τά γεγονότα μέ τήν παραμικρή λεπτομέρεια. Παραθέτουμε ολόκληρο τό γράμμα του:

«Όταν ό κόσμος άρχισε νά φθάνει μπροστά στά τζαμιά, ένας ταγματάρχης της άστυνομίας όνόματι Χακσένας, πασίγνωστος δήμιος της κυβέρνησης, άρχισε νά θλαστήσει τό πλήθος καί τούς θρησκευτικούς ήγέτες. Ένας νέος χάνοντας τήν ύπομονή του, απάντησε μέ τόν ίδιο τρόπο. Ό άξιωματικός του επιτίθεται. Ό νέος γυμνώνει τό στήθος του φωνάζοντας: «πυροβόλησε». Ό άξιωματικός πυροβολεί καί ό νέος σκοτώνεται επί τόπου. Ό κόσμος σηκώνει τό πτώμα στους ώμους, ξεχύνεται στους δρόμους καί ή εξέγερση άρχίζει.

ΑΛΛΑ νά τώρα τά κύρια χαρακτηριστικά της εξέγερσης αυτής:

ΟΛΑ σχεδόν τά καταστήματα ήταν κλειστά. Τό πλήθος άπείχε ουστηματικά από κάθε λαφυραγωγία. Έκαναν επιθέσεις μόνο σ' όσα καταστήματα είχαν μείνει άνοικτά καί ύπήρχαν ύποψίες ότι ανήκαν στή ΣΑΒΑΚ. Ό κόσμος όρμούσε σέ όλα τά κτίρια του είδους, καθώς καί σέ ιδρύματα όπως οι τράπεζες, ιδιαίτερα στην

τράπεζα εξαγωγών, στην τράπεζα κατασκευών καί σέ άλλες ιδιωτικές τράπεζες πού λήστευαν τό λαό.

ΑΛΛΑ δέν έπαιρνε κανείς ούτε ένα μικρό χαρτονόμισμα από αυτές τίς τράπεζες. Άν ή τράπεζα βρισκόταν στό ισόγειο μιάς πολυκατοικίας, ό κόσμος έσπαγε τά παράθυρα, αλλά δέν έθαζε φωτιά μή θέλοντας νά θέσει σέ κίνδυνο τίς ζωές αυτών πού έμεναν από πάνω.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ήταν καθολική καί επεκτείνονταν σ' όλες τίς συνοικίες της πόλης. Άκόμα καί τά καταστήματα στίς πίο άπομακρυσμένες συνοικίες ήταν κλειστά. Οι στρατιώτες καί άξιωματικοί της φρουράς της Ταμπρίζ έδειχναν έλάχιστο ένθουσιασμό νά καταπνίξουν τήν εξέγερση· γι' αυτό ή κυβέρνηση έφερνε δυνάμεις από τίς φρουρές του Μαράντ καί του Άζαμπαίρ. Τό γεγονός αυτό μιλάει από μόνο του.

ΑΡΓΑ τό άπόγευμα ό έλεγχος της πόλης πέρασε πάλι στά χέρια των στρατιωτικών μέ τά τάνκς καί πολυβόλα τους. Χτύπαγαν στό ψαχνό.

ΣΤΟΧΟΙ της εξέγερσης ύπήρξαν: τά ποτοπωλεία, τά καταστήματα ειδών πολυτελείας, οι τράπεζες, τό Άνορθωτικό κόμμα του Σάχη καί κυβερνητικά ιδρύματα (π.χ. άστυνομικά τμήματα καί σταθμοί έγκαταστημένοι στους δρόμους). Άλλά κανένα κτίριο ή περιουσιακό στοιχείο πού ανήκε στό λαό δέν πειράχθηκε. Άκόμα καί τά αυτοκίνητα πού ανήκαν στους άπλους ανθρώπους δέν πειράχτηκαν. ένώ τ' αυτοκίνητα πού ανήκαν στή κυβέρνηση καί στό Άνορθωτικό κόμμα άποτέλεσαν στόχο επιθέσεων.

ΚΑΝΕΝΑ σχολείο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα

δέν έπαθε ζημιές. Τίποτε δέν λαφυραγωγήθηκε παρ' όλα τά σπασμένα παράθυρα των τραπεζών καί των καταστημάτων πού είχαν σχέση μέ τήν κυβέρνηση. Οι επιθέσεις κατευθύνονταν ένάντια σ' εκείνα τά ιδρύματα πού δέν είχαν ακολουθήσει τήν έκκληση των Ουλάμας (τών θρησκευτικών ήγετών του Ισλάμ) νά κατέβουν σέ άπεργία. Τά συνθήματα ήσαν:

«Κάτω ό Σάχης»,

«Ζήτω ό Χομένι» καί

«Δέν ύπάρχει άλλος Θεός έκτός από τόν Άλλάχ» (πασίγνωστο μωαμεθανικό σύνθημα).

Η ΤΑΜΠΡΙΖ παρέμεινε σέ κατάσταση πολιορκίας. Οι πράκτορες του Σάχη συλλάμβαναν σούς δρόμους καί όλες οι επικοινωνίες καί οι συναλλαγές έλέγχονταν.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ των νεκρών, τραυματιών καί συλληφθέντων δέν έγινε γνωστός. Πάντως λαμβάνοντας ύπ' όψη τήν έκταση των γεγονότων, τήν εύρύτητα της εξέγερσης, τήν αδυναμία της άστυνομίας νά αντιμετώπισει τό πλήθος καί τήν επέμβαση στρατιωτικών δυνάμεων μέ πολυβόλα καί τάνκς, ό αριθμός των νεκρών πρέπει νά ξεπερνά τούς 500. Τά μέσα ένήμερωσης του καθεστώτος ψεύδονται ως συνήθως καί διαστρεβλώνουν τήν αλήθεια.

ΜΕΤΑ τά γεγονότα στην Ταμπρίζ, τά καταστήματα στό Ισπαχάν, στό Σιράζ, στην Τεχεράνη, στό Μασάντ, στό Άβάζ, στό Κούμ, στό Μαράντ, στό Ρετζαϊέχ καί στή Μπομπόλ παρέμειναν κλειστά καί διαδηλώσεις έλαβαν χώρα σ' όλες αυτές τίς πόλεις. Τό Πανεπιστήμιο της Τεχεράνης, τό Έθνικό Πανεπιστήμιο καί άλλα ιδρύματα άνώτερης εκπαίδευσης κήρυξαν άπεργία.

Ένα γράμμα του ΡΕΖΑ ΜΠΑΧΑΡΕΝΙ στο ANTI

Ἀγαπητό ANTI,

Ένας καλός φίλος από την Ελλάδα, μου έδειξε το τεύχος σου στο οποίο δημοσιεύεται ένα από τα ποιήματά μου. Είμαι είλικρινά πολύ ευτυχής που το μήνυμά του μαχόμενου για τη λευτεριά του από τα χέρια του Σάχη και των ιμπεριαλιστών συμμάχων του, λαού του Ιράν ακούστηκε και στην Ελλάδα. Ευχαριστούμε γι' αυτό

τους συντρόφους του ANTI.

Ἡ ἡρωϊκή ἀντίσταση τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ἀπάνθρωπων συνταγματαρχῶν ἐνέπνευσε πολλοὺς, ἄντρες καὶ γυναῖκες σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο περιλαμβανομένων καὶ τοῦ Ἰράν. Ὁ ἀγώνας πού διεξάγεται σήμερα στὴ χώρα μου εἶναι ἓνα κομμάτι αὐτοῦ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος πού

τελικά θά θέσει τέρμα στὴν ἱμπεριαλιστικὴ κυριαρχία πάνω στὴς μὴ προνομιούχες μάζες τοῦ κόσμου

Ἀς παλαίψουμε μαζί γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, τὸν πιὸ σπουδαῖο σκοπὸ πού ἡ ἴδια ἡ ἱστορία ἀπαιτεῖ τὴν ἐκπλήρωσή του.

Ρεζά Μπαχαρενί
28 Δεκεμβρίου 1978

ἐπανάσταση τοῦ Ἰράν

Τὸ Σάββατο (25 Φεβρουαρίου) ἡ πόλη τοῦ Κούμ θρискόταν κάτω ἀπὸ τὴν πολιορκία τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ.

(Γράμμα ἀπὸ τὸ Ἰράν 3 Μαρτίου 1978).

ΕΙΚΟΣΙ τέσσερις ὥρες μετὰ τὰ γεγονότα, δύο γυναῖκες τῆς Ταμπρίζ ἐπικοινωνήσαν τηλεφωνικῶς μὲ συγγενεῖς τους σὲ ἐξωτερικὸ.

«Πυροβολισμοὶ ἀκούγονται ἀπὸ παντοῦ. Μποροῦμε νὰ δοῦμε τίς κάνες τῶν πολυβόλων τῶν τάνκς ἀπὸ τὸ παραθύρο. Οὔτε παιδιὰ δὲν τολμᾶνε νὰ βγοῦν ἔξω. Ὁ στρατὸς ἔχει τὴν πόλη σὰ χέρια του».

ΚΑΙ ΕΝΑΣ συγγραφέας ἀνέφερε σαράντα ὀκτὼ ὥρες μετὰ τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν Τεχεράνη:

«Οἱ εἰσοδοὶ τῆς πόλης ἔχουν κλείσει. Σχεδὸν χίλια ὄμοια ἔχουν σκοτωθεῖ καὶ πᾶν ἀπὸ τρεῖς κηλιᾶδες ἔχουν συλληφθεῖ. Στὴν πόλη ἔχει κηρυχθεῖ στρατιωτικὸς νόμος. Φυσικά, ὁ λαὸς εἶχε πραγματικὰ ἐπαναστατήσει. Ὅλα τὰ γραφεῖα τοῦ Ἀνορθωτικοῦ Κόμματος καταστράφηκαν. Εἶναι ἓνα μεγαλειώδες κίνημα πού θυμίζει τὴ Συναγματοεική Ἐπανάσταση τοῦ Ἰράν».

Ποιά ἦταν ὁμῶς ἡ ἀπάντηση τοῦ Σάχη; Οἱ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ σὸν ἐλεγχόμενο τύπο ἔχουν παραλείψει νὰ ἐξηγήσουν τὰ παρακάτω μέτρα πού πήρε ὁ Σάχης:

ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΟΙ νέοι πράκτορες τῆς ΣΑΒΑΚ στάλθηκαν στὴν πόλη ἀπὸ τὴν Τεχεράνη.

Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Ἐσκαντάρ Ἀζεμουντέχ, ὁ ἀρχιπραμπούκος κυβερνήτης τοῦ Σάχη, ἀνακλήθηκε ἀπὸ τὸ Ἀζερμπαϊζάν καὶ ὁ στρατάρχης Σαφακάτ, τὸ βασιλικὸ κλωτσοσκούφι, στάλθηκε στὴν Ταμπρίζ νὰ πάρει τὴ θέση του. Ὁ ἐπαρχιακὸς ἀρχηγὸς τῆς ΣΑΒΑΚ καὶ ἓνας ἀξιωματικὸς τῶν μουσικῶν ὑπηρεσιῶν τιμωρήθηκαν μὲ

ὑποβιβασμό.

ΥΣΤΕΡΑ ὁ Σάχης ἐφάρμοσε ἐντατικὸ ἔλεγχο τῆς κυκλοφορίας πρὸς τὴν πόλη. Οἱ εἰσοδοὶ τῆς πόλης μετατράπηκαν σὲ σημεία ἐλέγχου καὶ οἱ ταξιδιώτες (πρὸς καὶ ἀπὸ τὴν Ταμπρίζ) ὄφειλαν νὰ παρουσιάσουν τὰ στοιχεῖα ταυτότητάς τους. Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ἐρευνήθηκε ἀπὸ δὲ ἀπὸ καὶ ἀπὸ δὲ ἀπὸ τὰ πρακτορεῖα λεωφορέων οἱ πράκτορες τοῦ Σάχη ἐρευνοῦσαν ποιὸς ἐρχόταν καὶ ποιὸς ἐφευγε ἀπὸ τὴν πόλη.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ὁ Σάχης πραγματοποίησε σημαντικὲς οργανωτικὲς ἀλλαγές. Ἀντικατέστησε τοὺς διευθυντὲς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἀζερμπαϊζάν, τῆς ἐπαρχίας τοῦ Χουζεστάν (τῆς ἐπαρχίας μὲ τὸ πετρέλαιο) καὶ τῆς πόλης τοῦ Κούμ καὶ μετὰθεσε πάλι πολλοὺς σὲ ἄλλες πόλεις. Ἡ ἔκταση τῶν μεταβολῶν σὰ ἀνώτερα κλιμάκιο τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων στὴν Ταμπρίζ ἦταν τόσο μεγάλη πού θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ χωρὶς προηγούμενο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πραξικοπήματος τῆς C.I.A.

ΜΙΑ ΚΑΙ ἡ φρουρὰ τῆς Ταμπρίζ εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ πυροβολήσει σὲ μεγάλη ἔκταση πάνω σὲ πλῆθος, ἀκριβῶς ὅπως στίς τραγικὲς μέρες τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1963 ὅταν ἡ κυβέρνηση εἶχε ἀναγκαστεῖ νὰ φέρει στρατεύματα στὴ Τεχεράνη ἀπὸ τὸ Σαβέχ καὶ ἀπὸ ἄλλες πόλεις, ἐστὶ καὶ τώρα ἐστειλε στὴν Ταμπρίζ ἐσπευσμένα στρατεύματα ἀπὸ ἄλλες πόλεις. Οἱ μονάδες τοῦ Ἀζαμπίρ καὶ τοῦ Μαράντ, πού γνώριζαν ἐλάχιστα πράγματα γύρω ἀπ' τὰ γεγονότα τῆς Ταμπρίζ, ἐφθασαν στὴ πόλη.

Ἀερομεταφερόμενα τμήματα πυροβόλησαν

πάνω σὲ πλῆθος μὲ πολυβόλα - τοποθετημένα σὲ ἐλικόπτερα Μπέλλ σφαγιάζοντας μεγάλο ἀριθμὸ διαδηλωτῶν, πού εἶχαν βγεῖ στοὺς δρόμους γιὰ νὰ τιμῇσουν τὴ μνήμη τῶν θυμάτων τοῦ Κούμ.

ΠΑΡ' ὍΛΟ πού ὁ τύπος τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου ἀρχικὰ δημοσίευσε σύντομες μόνο ἀναταποκρίσεις δὲν μπορούσε νὰ συνεχίσει νὰ παραβλέπει γιὰ πολὺ τὴ σημασία τῶν γεγονότων τῆς Ταμπρίζ. Ἡ «Οὐάισιγκτων Πόστ» δημοσίευσε μερικὰ ἀρθρα γιὰ τὴν ἐξέγερση καὶ τὰ σχετικὰ περιστατικά. Οἱ «Τάϊμς τῆς Νέας Ὑόρκης», μιλώντας γιὰ τίς «ρωγμές» πού εἶχαν ἐμφανισθεῖ σὲ καθεστῶς τοῦ Σάχη, ἀνέβασαν τοὺς ὑπολογισμούς τους γιὰ τίς ἀπώλειες ἀπὸ ἐξ ἑξ ἑπὶ πάνω ἀπὸ ἑβδομήντα καὶ παραδέχθηκαν ὅτι οἱ ταραχές στὴν Ταμπρίζ ἦταν πολύπλοκες. Δὲν ἐξήγησαν ὁμῶς σὲ τί ὀφείλονταν αὐτὴ ἡ πολυπλοκότητα.

Ο ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΣ ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τύπος τοῦ Ἰράν διαστρέβλωσε τοὺς σκοποὺς καὶ τὴ δυναμικὴ τῆς ἐξέγερσης σὲ Ἀζερμπαϊζάν προωθώντας τὴ φήμη ὅτι αὐτοὶ πού ξεσηκώθηκαν ἦσαν «Μωαμεθανοὶ Μαρξιστές» ἢ ὅτι οἱ «Κομμουνιστές» εἶχαν μὲ κάποιο τρόπο ἀναμιχθεῖ καὶ ὅτι αὐτοὶ πού δημιούργησαν τίς «ταραχές» δὲν ἦσαν πραγματικὰ κάτοικοι τοῦ Ἀζερμπαϊζάν, ἀλλὰ εἶχαν ἐρθεῖ ἀπ' ἔξω.

ΑΛΛΑ τὸ καθεστῶς παράλειψε νὰ ἐξηγήσει πῶς ὁλόκληρη ἡ ἐπὶ μιλίων μῆκους λεωφόρος Παχλαβί, πλημμυρισμένη ἀπὸ Ἀζερμπαϊζάνους (σύμφωνα μὲ τὸν ξένο τύπο), εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ ἀλλοδαποὺς πού πέρασαν τὰ σύνορα!...

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ:

Κρίση τῆς παραδοσιακῆς

σοσιαλδημοκρατίας

1898. 'Ιδρύεται ἡ LO (Συνομοσπονδία ἐργατῶν τῆς Σουηδίας).

Τῆς Ἀλίκης Γρεβενιώτη

Όταν τὸν Ὀκτώβρη 1978, μετὰ τὴν πώση τῆς Κυβέρνησης Φελντίν, ἡ κυβέρνηση τοῦ Οὔλστεν ἐπαίρνε ψῆφο ἐμπιστοσύνης, τὸ φωτεινὸ ταμπλό ἐδειξε 39 ψήφους ὑπέρ, 66 κατά, καὶ 215 λευκά! Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὡς τὶς ἐπόμενες ἐκλογές θὰ κυβερνᾷ τῇ Σουηδία μιά κυβέρνηση μειοψηφίας τοῦ 11%. Τὸ σύνθημα «σταματεῖστε τὴν καταστροφικὴ πορεία πρὸς τὴν κοινωνία τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας» τοῦ κόμματος τοῦ «Κέντρου» – κόμματος μὲ λαϊκίστικη ὄψη καὶ ἀγροτικὴ προέλευση – ὑπῆρξε ἀποφασιστικό, τόσο γιὰ τὴν ἐκβαση τῶν ἐκλογῶν τοῦ '76 πού ἐπέτρεψαν, μετὰ 44 χρόνια, τὸν σχηματισμὸ τῆς ἀστικῆς τρικομματικῆς κυβέρνησης Φελντίν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν κατοπινὴ τῆς πτώση.

ΤΟ 1975 ἡ κυβέρνηση Πάλμε χορήγησε 2 δισεκατομμύρια περὶ-που κορώνες γιὰ τὴ χρήση ἐνέργειας καὶ γιὰ τὴν ἔρευνα νέων ἐνεργειακῶν πηγῶν. Στὶς ἐκλογές ὡστόσο τοῦ '76 ὑποστήριξε μιά «περιορισμένη» χρῆση πυρηνικῆς ἐνέργειας. Σ' ἀντίθεση μὲ τὸ Κέντρο (CP) καὶ τὸ ΚΚ (VPK) – πού ἦταν καὶ τὸ μοναδικὸ κόμμα πού ζητοῦσε σχετικὸ δημοψήφισμα – τὰ ἄλλα δύο ἀστικά κόμματα, τὸ μετριοπαθές (M) καὶ τὸ παραδοσιακὸ Φιλελεύθερο Λαϊκὸ (FP) τάχθηκαν ὑπὲρ μιᾶς «λογικῆς» χρήσης τῶν πυρηνικῶν ἀντιδραστηρίων.

ΟΤΑΝ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Φελντίν τοῦ Κέντρου σχημάτισαν κυβέρνηση δῆλωσαν πῶς ἡ χρῆση πυρηνικῶν ἀντιδραστηρίων θὰ ἦταν μόνον μιά «παρένθεση» στὴν ἐξοικονόμηση ἐνεργείας καὶ ὑπαινίχθηκαν τὴ λύση δημοψηφίσματος σὲ περίπτωση διαφωνῶν.

Ἡ κυβέρνηση τοῦ «ἀντιπυρηνικοῦ» Φελντίν ὅμως, ἀκολούθησε ἐπὶ δύο χρόνια δίχως τὴν ἀνάγκη ὁποιωνδήποτε παρενθέσεων, τὴ πυρηνικὴ πολιτικὴ τοῦ Πάλμε μὲ τὴν ψήφιση ἐνὸς διφορούμενου νόμου, ὁ ὁποῖος προϋποθέτει λύσεις στὴ διαφύλαξη ραδιενεργῶν καταλοίπων πρὶν τεθεῖ ὁ ἀντιδραστήρας σὲ ἐνέργεια.

ΟΤΑΝ τὸ Σεπτέμβρη ἦταν ἔτοιμοι δύο ἐπιπλέον ἀντιδραστήρες ἡ κυβέρνηση, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο πού ψήφισε εἶπε «ὄχι» μέχρις ὅτου θρεθεῖ ἓνα πιά κατάλληλο βουνό γιὰ ἀποθήκευση. Ὁ Μπούμαν – ἡγέτης τῶν Μετριοπαθῶν – τὸ ἐρμήνευσε δημόσια σάν «99% ναί». Κι' ἐνῶ τὰ φιλοκυβερνητικὰ μέσα ἐνημέρωσης ἔψαχναν... τὸ βουνό, στὴν δευτέρη πρόταση δημοψηφίσματος τοῦ ΚΚ, ὁ Φελντίν εἶπε «ναί» καὶ παραιτήθηκε ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τῆς διοίκησης τοῦ Κόμματός του καὶ ὕστερα ἀπὸ πίεση τῆς ὀργάνωσης νεολαίας καὶ γυναικῶν τοῦ Κέντρου πού εἶχαν πρωτοστατήσει στὴν ἐκλογικὴ ἀντιπυρηνικὴ καμπάνια.

ΩΣΤΟΣΟ ἦταν τὸ ἴδιο τὸ Κέντρο τοῦ Φελντίν πού ψήφισε τὴν πορεία πρὸς τὸν «ἐγκλωβισμὸ τῆς κοινωνίας στὴν πυρηνικὴ ἐνέργεια» ὅταν στήριζε παθητικὰ τὴν κυβέρνηση Οὔλστεν – μὲ λευκὸ – ὅπως καὶ ὁ Πάλμε.

Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟ '76

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ τοῦ '76 μὲ τὸ σχηματισμὸ τῆς ἀστικῆς τρικομματικῆς κυβέρνησης (M, CP, FP) ἔβαλαν τέλος στὴ 44χρονη σοσιαλδημοκρατικὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας, πού στὴ διάρκεια τῶν τελευταίων 16 χρόνων στηρίχτηκε πολλές φορές στοὺς ψήφους τοῦ ΚΚ. Καὶ ἐνῶ ἐκτὸς Σουηδίας, ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ πτώση ἔθετε τέρμα σὸ μῦθο τοῦ «Σουηδικοῦ σοσιαλιστικοῦ μοντέλου» μέσα στὴν ἴδια τὴ χώρα, διαλύονταν ἡ ταυτότητα μεταξὺ κράτους-Σοσιαλδημοκρατικοῦ Κόμματος καὶ τῆς ἰσχυρῆς «κοινωνίας τῆς εὐημερίας».

Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ιδεολογία και πολιτική μπορούσε να καταχυρώνεται στα πλατιά στρώματα των μισθωτών στο βαθμό που ήταν δυνατό να επιβεβαιώνεται στην πράξη. Η μεταρρυθμιστική πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας δεμένη με την ιδέα της ευημερίας συνδέονταν άμεσα με την επέκταση και ανάπτυξη του λεγόμενου δημόσιου τομέα (νοσοκομειακή και προληπτική υγιεινή, διευρυμένο σχολικό σύστημα, υπηρεσίες στον τομέα άπασχόλησης γεροκομεία, θρεφονηπιακή φροντίδα, επιδόματα, γενική και εξειδικευμένη κοινωνική πρόνοια για κάθε κοινωνικό τομέα και τελευταία, υπηρεσίες αστυνομίας).

Η σύμβαση της ταξικής συνεργασίας 1936

ΟΤΑΝ η σοσιαλδημοκρατία πήρε την διακυβέρνηση της χώρας τη δεκαετία του '30, ο καπιταλισμός περνούσε τη βαθύτερη κρίση του. Η Σουηδία, η οποία για τελευταία φορά συμμετείχε σε πόλεμο το 1814, αlostάνθηκε αυτήν την κρίση σχετικά άργα και λιγότερο έντονα. Η αστική τάξη της ωστόσο, είχε ιδιαίτερη ανάγκη αντεργατικής νομοθεσίας ύστερα από μία περίοδο μαχητικών εργατικών κινητοποιήσεων που στοίχισαν ακόμη και ανθρώπινες ζωές. Το 1936 η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία της ΛΟ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Σουηδίας) δέχτηκε τη «σύμβαση συνεργασίας» με την Όμοσπονδία Εργοδοτών (SAF). Το συνδικαλιστικό κίνημα ούδετεροποιήθηκε. Στο καταστατικό της ΛΟ θεσμοποιήθηκε το δικαίωμα της ηγεσίας της για άσκηση veto απέναντι στις τοπικές άπεργίες. Μία νέα εποχή μεταρρυθμιστικής πολιτικής και ταξικής συνεργασίας είχε αρχίσει.

Η Σουηδική «ούδετερότητα»

ΣΤΗ διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου η Σουηδία κηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος, ενώ η Νορβηγία και η Δανία είχαν καταληφθεί από τους Γερμανούς. Το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SAP), όπως και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, έκανε ανακωχή με τα αστικά κόμματα και σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού μαζί τους. Μά η Σουηδία μονάχα τυπικά υπήρξε ούδετερη: Φυγάδες παραδόθηκαν από τη SEPO (σουηδική ασφάλεια) στην Γκεστάπο, ενώ το σουηδικό μετάλλευμα και ειδικά τα ρουλεμάν, εξαγονταν άσταμάτητα, μέχρι το τέλος του πολέμου, στη ναζιστική Γερμανία. Παράλληλα άγριο κυνηγητό εξαπολύθηκε ενάντια στο ΚΚ και δημιουργήθηκαν για τους κομμουνιστές στρατόπεδα άπομόνωσης (στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο είχε θρεί άσυλο στη Σουηδία ο δολοφόνος του Λήμπεχτ και της Ρόζας Λούξεμπουργκ). Ήταν τότε άκριθως, μετά τον πόλεμο, που το ΚΚ είχε τη μεγαλύτερη από ποτέ άκτινοβολία στα λαϊκά στρώματα.

ΣΤΗ δεκαετία του '50 κι' ενώ το SAP έχει ξαναπάρει την έξουσία μόνο του, η Σουηδία, σ' αντίθεση με τις άλλες χώρες, είχε ένα μηχανισμό παραγωγής άνεπαφο. Η ζήτηση απ' έξω ήταν μεγάλη. Η βιομηχανία επεκτάθηκε, η άπασχόληση έφτασε σε ψηλά επίπεδα και σημειώθηκε έλλειψη εργατικής δύναμης. Αυτή την εποχή πραγματοποιήθηκαν μία σειρά από μεταρρυθμίσεις οι οποίες όμως δέν άπειλσαν καθόλου τη θέση του μεγάλου κεφαλαίου. Αντίθετα δυνάμωσε η συνεργασία Κράτους - Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος - αστικής τάξης.

Η διαφοροποίηση των συνθηκών μετά το 1960

ΕΠΕΙΔΗ οι εξαγωγές καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της σουηδικής παραγωγής, η ανάπτυξη της είναι ίσχυρά έξαρτημένη από τη διεθνή ζήτηση. Οι νέοι χώροι άγορών (ΕΟΚ και ΕΖΕΖ) στην Δυτική Ευρώπη κατά το τέλος της δεκαετίας του '50 δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη γρήγορη αύξηση των σουηδικών εξαγωγών. Το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, για να κρατηθεί η πλεονεκτική θέση της Σουηδίας στην παγκόσμια άγορά, υπαγόρευσε στο έλεγχόμενο - ή σωστότερα κυριαρχούμενο απ' αυτό συνδικαλιστικό κίνημα, μία «σταθερότητα» στην άγορά εργασίας με «ειρήνη εργασίας» και έλεγχόμενη πολιτική μισθών.

ΤΟ 1961, στο περιοδικό «Οικονομική πολιτική» της ΛΟ, περιγράφεται χαρακτηριστικά ο ρόλος του κράτους σαν «φορέα άποκατάστασης της τέλει άγοράς».

ΣΤΑ μέσα όμως της δεκαετίας του '60 άρχισε να διαλύεται και πάλι ο μύθος ενός δίχως κρίσεις καπιταλισμού. Ο ρυθμός των επενδύσεων στη βιομηχανία έπεσε κάθετα και μπήκε πρόβλημα κεφαλαίων, τεχνικών ανακαινίσεων και «ορθολογιστικών» δομικών αναδιαρθρώσεων για τη μείωση του κόστους και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Σουηδικής βιομηχανίας. Η αύξηση όμως της παραγωγικότητας είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί στις διογκούμενες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα - καρδιά της σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής σε σύγκριση με την ιδιωτική επιχείρηση. Η εργατική δύναμη του τομέα αυτού δέν αντικαθίσταται με μηχανές. Αντίθετα επειδή και η εξέλιξη μισθών στο δημόσιο τομέα άκολουθεί χονδρικά την ανάπτυξη της παραγωγικότητας στην

Στη μεγάλη άπεργία του 1909 πήραν μέρος 300.000 εργάτες. Η άπεργία κηρύχθηκε σαν διαμαρτυρία για το αίτημα των εργοδοτών για μείωση των ήμερομισθίων εξ αίτίας της κακής πορείας της οικονομίας. Η άπεργία κατέληξε σε ήττα των εργατών· πολλοί συνδικαλιστές άπολύθηκαν από τις δυνάεις τους.

1918. Έπίθεση της έφιππης άστυνομίας σε διαδήλωση με αίτημα το δικαίωμα γήφον για όλους.

Τεράστια πορεία διαμαρτυρίας των φοροτακτορωτών στις μεγάλες άπεργίες του 1931.

Η ύπογραφή της περίφημης σύμβαςης του 1936 για την ταξική συνεργασία που σημάδεψε την πορεία του σουηδικού εργατικού κινήματος.

«Δέν είμαστε μηχανές» γράφει το πλακάτ σε μία «άντικανονική» διαδήλωση ανθρακωρύχων το 1969.

έξαγωγική βιομηχανία σύν τις αύξήσεις των τιμών στη διεθνή αγορά, προκλήθηκε μία αυτόματη ύψωση των δαπανών του δημόσιου τομέα που άπαιτούσε αντίστοιχη φορολογική κάλυψη.

ΑΠΟ την άλλη σημειώθηκαν μία σειρά αλλαγές και μετατοπίσεις στην σύσταση του εργαζόμενου πληθυσμού κατά κλάδο. Ένώ η μέση ηλικία των εργαζομένων ανεβαίνει – καθώς καθυστερεί η είσαγωγή των νέων λόγω της διευρυμένης σχολικής εκπαίδευσης – ο ρυθμός της αύξησης του πληθυσμού μακρόχρονα μειώνεται. Ένα μερικό αντίστανθμισμα αποτέλεσε η παραμονή ξένων εργατών. Τό 40% της μεταπολεμικής αύξησης πληθυσμού όφειλονταν στή μετανάστευση. (Τό 1976 οι μετανάστες ήταν περίπου 400.000 μέ προοπτική μόνιμης εγκατάστασης). Όστόσο, παρ' όλο τό ισχυρό μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας του '60, ή άνδρική εργατική δύναμη υπήρξε στάσιμη και ή μοναδική ίθαγενής σημαντική έφεδρεία ήσαν οι γυναίκες: Οι εργαζόμενες στό σπίτι χωρίς μισθό, οι λεγόμενες νοικοκυρές. Μετά τό 1965 όλη ή αύξηση της εργατικής δύναμης της Σουηδίας αποτελείται από «παντρεμένες» γυναίκες.

Δομικές κοινωνικές ανακατατάξεις

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ επίσημες στατιστικές του 1975 ή αλλαγή στήν άπασχόληση κατά κλάδο άπ' τό 1960 έως τό 1975 έχει ως έξής:

Έτος	γεωργία	βιομηχ.	οικοδομές	έμπόριο	μεταφορ.	ύπηρεσ.
1960	13,8	36,0	9,1	13,5	7,5	19,8
1970	8,1	30,5	9,7	19,3	7,2	24,9
1975	6,4	29,9	8,0	19,9	7,2	28,4

Οι δομικές μεταβολές στή σύνθεση των εργαζομένων και συγκεκριμένα ή μετατόπιση από τούς τομείς χαμηλής παραγωγικότητας, σέ τομείς ύψηλότερης παραγωγικότητας και πρην άπ' όλα ή μετατόπιση από τήν γεωργία, στάθηκε ένας επιβοηθητικός παράγοντας στήν ανάπτυξη της παραγωγής τή δεκαετία του '60. Στήν έμπορευματική επίσης παραγωγή γίνονται «βίαιες» αλλαγές μέ κλείσιμο επιχειρήσεων και συνενώσεις. Τό σύνολο των συνενώσεων στίς επιχειρήσεις ήταν περίπου 60 κάθε χρόνο στή δεκαετία του '50 και άνέθηκε, στή δεκαετία του 1960, στίς 400.

ΣΤΗΝ έκθεση του Σοσιαλδημοκρατικού συνεδρίου του 1972 γιά τήν οικονομική πολιτική, διαβάζουμε:

- «... ή σκλήρυνση του διεθνούς ανταγωνισμού μείωσε τά κέρδη των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Η Ικανότητα αύτοχρη-

ματοδότησης των βιομηχανικών επιχειρήσεων, έχει ελαττωθεί. [...] ή άπασχόληση στή βιομηχανία μειώνεται σέ απόλυτο αριθμό μέσα στή Σουηδία, ενώ αύξάνει στίς σουηδικές επιχειρήσεις του έξωτερικού».

ΕΠΙΣΗΜΟ έγγραφο του ΚΚ της ίδιας εποχής χαρακτηρίζει τή Σουηδία σάν «μικρό αλλά άχόρταγο Ιμπεριαλιστικό κράτος», αναφέρει ότι στίς 25 μεγαλύτερες επιχειρήσεις της Σουηδίας στό έξωτερικό άπασχολούνται 260.000 μισθωτοί. Τό Σάο Πάολο της Βραζιλίας έχει προαχθεί σέ μία άπ' τίς 4 μεγαλύτερες «Σουηδικές» βιομηχανικές περιοχές. Πολλές έξαγωγές κεφαλαίων καλύπτονται κάτω από τόν όρο «βοήθεια» πρós τίς υπανάπτυκτες χώρες. Τό 1975-76 διατέθηκαν σάν βοήθεια περίπου 2.800 έκατομ. κορώνες. Ένώ άποφασίστηκε στή Βουλή ή «βοήθεια» νά φτάσει στό 1% του άκαθάριστου Έθνικού Είσοδηματος.

Τό εργατικό κίνημα

Η ΜΕΓΑΛΗ αύξηση της συγκεντροποίησης του κεφαλαίου και της παραγωγής στή Σουηδία είναι μία έξήγηση γιά τή γρήγορη ανάπτυξη της παραγωγικότητας. Άπό τήν άλλη, ή μεταβολή της παλιάς δομής, όδήγησε σέ άλλου είδους κοινωνικές ανασφάλειες και προβλήματα όπου δέν λειτουργεί ό κλασικός μεταρρυθμισμός της σοσιαλδημοκρατίας.

ΑΠΟ τό 1968 ξέσπασαν μία σειρά «άγριες» (όπως όνομάζουν τίς αύθόρμητες) άπεργίες διαλύοντας τόν μύθο της «πετυχημένης» ταξικής συνεργασίας. Στήν άρχή τά νερά ταραχθηκαν άπ' τήν άπεργία των λιμενεργατών του Γκέτεμπουργκ και ύστερα οι μεταλλωρύχοι του Νορμπότεν σέ μία πολύμηνη άπεργία που άπόδειξε τήν κρατική επιχείρηση έξίσου συγγνό εργοδότη, όπως και όποιαδήποτε ιδιωτική. Τόν ίδιο χρόνο οι άλυσσίδωτες άπεργίες των καθαριστριών που θρήκαν ύποστήριξη από τίς καθαρίστριες όλης της Σκανδιναβίας είχαν γενικότερη άπήχηση. Τόσο γιά τόν άσφυκτικό διοικητικό μεταρρυθμισμο του συνδικαλιστικού κινήματος στό πλαίσια της ταξικής συνεργασία, όσο και γιά τό ίδιο γυναικείο κίνημα.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ νίκες κατάφερε τό εργατικό κίνημα μέ τόν άπεργιακό άγώνα στό τέλος της δεκαετίας του '60 στή μάχη που έδωσε κατά του «άκόρντ» (έντατική «δουλειά μέ τό κομμάτι»). Ένώ τήν ίδια περίπου έποχή κατακτήθηκε τό δικαίωμα άπεργίας των δημοσίων υπαλλήλων. Ό μεγάλος συγκεντρωτισμός του συνδικαλιστικού κινήματος που αιτιολογήθηκε μέ τό επιχείρημα της ένότητας και της έξομίσωσης της οικονομικής κατάστασης των εργατών και γιά τήν άποφυγή διασπάσεων, είχε ήδη θεσμοποιηθεί καταστατικά άπ' τό 1941.

ΣΤΗΝ ούσία ό δεσποτικός συγκεντρωτισμός της LO, ύπαγορεύτηκε άπ' τόν ρόλο του έγγυητή που άνέλαβε τό 1936, γιά μία άποτελεσματική, «όρθολογιστική» δομική μεταρρύθμιση στήν οικονομική ζωή.

ΟΤΑΝ στό πλαίσια των διαπραγματεύσεων γιά τήν περίφημη σύμβαση της «ταξικής συνεργασίας» όριζαν στους στόχους του συνδικαλιστικού κινήματος «τήν αύξημένη εύθύνη και συμβολή γιά τήν εύρωστη ανάπτυξη της οικονομίας» – περνόντας άπ' τήν κλασική σοσιαλδημοκρατική θέση «οι μεταρρυθμίσεις, μέσο γιά τό σοσιαλισμό», μεταρρυθμιστικά... στήν Ισχυροποίηση της καπιταλιστικής οικονομίας γιά τίς μεταρρυθμίσεις. Τότε τέθηκε σάν όρος γιά τήν ένταξη των επιμέρους συνδικάτων στήν LO ή καταστατική θεσμοποίηση του veto γιά τίς ήγεςίες τους. Τό διπλό veto που παρέλυε χρόνια τούς κλαδικούς άγώνες φάνηκε στή δεκαετία του '60 ότι τελικά δέν μπορούσε και νά τούς σταματήσει.

Η σοσιαλδημοκρατική πορεία από σοσιαλδημοκρατική άποψη

ΜΕΤΑ τήν έκλογική ήττα, του '76 ό Βάλτερ Κόρπι, σοσιαλδημοκρατικό στέλεχος και καθηγητής κοινωνιολογίας, περιγράφει – από σοσιαλδημοκρατική πάντα όπτική – άνάγλυφα και χαρακτηριστικά τήν πορεία της μέχρι τότε πολιτικής τους:

- «... Όταν ή σοσιαλδημοκρατία σταθεροποιήθηκε στήν κυβέρνηση, διαχωρίστηκε ή πολιτική έξουσία άπ' τήν οικονομική. Τό κεφάλαιο ήταν ακόμα δυνατό και υπέβαλε τούς όρους του στή σοσιαλδημοκρατική πολιτική.

Τό εργατικό κίνημα δέν είχε περιθώρια επιλογών. Τό ζήτημα ήταν νά θρεθεί μία φόρμουλα που θά επέτρεπε τήν αύξηση εύημερίας στους εργάτες, μά ταυτόχρονα θά έδινε ούσιαστικά πρόνομια στό κεφάλαιο.

Η φόρμουλα γιά τήν προσωρινή άνακωχή επρόκειτο νά είναι

ή αύξημένη οικονομική ανάπτυξη. 'Η πίδα έπρεπε νά γίνει μεγαλύτερη γιά νά μπορεί νά μοιραστεί... Καί μέσω του κυβερνητικού έλεγχου τό κόμμα θά φρόντιζε νά μοιραστεί ή μεγαλύτερη πίδα πιά δίκαια.

· 'Η προοδευτική φορολογία, ή κοινωνική πρόνοια, ή πολιτική τής αγοράς εργασίας θά χρησίμευε γιά τήν πραγματοποίηση του άλλου θήματος. Τή μακρόχρονη στρατηγική γιά δημιουργία τής κοινωνικής εύμερίας, μέ περισσότερη ισότητα. 'Ετσι βαθμιαία θά πλησίαζε τό τρίτο θήμα: ή οικονομική δημοκρατία...»

ΜΕΤΑ τό τέλος τής δεκαετίας του '60 ήταν όλο καί πιά δύσκολο νά άσκηθεί πολιτική εύμερίας. 'Ο έπιταχυνόμενος πληθωρισμός, ή άνεργία καί ή συγκέντρωση πάνω άπ' τό 1/3 των εργατικών οικογενειών στίς άρχιτεκτονικά θαρύγδουρες, νεόχτιστες συνοικίες... τής ανάπτυξης, έθάζαν νέες όγκώδεις κοινωνικές καί οικονομικές απαιτήσεις στά γραφεία κοινωνικής πρόνοιας, τά περίφημα «σάσιαλ μπυρ»... Ταυτόχρονα ή ίδια ή λογική των όποιωνδήποτε συμβιβασμών έναντι τής «ανάπτυξης», ή χρόνια έπιλογή του ύποταγμένου οικονομισμού καί τής νομοτυπίας, άφησαν άκάλυπτα μεγάλα τμήματα τής νεολαίας. 'Η παλιά ήγετική γενιά - ρεφορμιστική μέν, αλλά θγαλμένη μέσα άπ' τούς εργατικούς άγώνες - άποσύρονταν γιά νά τή διαδεχτεί ή γενιά των άκαδημαϊκών ρεφορμιστών ειδικών. 'Η σοσιαλδημοκρατία, συνεχίζει ό Βάλτερ Κόρπι, έπese θύμα τής ίδιας τής πολιτικής τής μακρόχρονα σάν ένα κομμάτι του τεχνοκρατικού συγκροτήματος έξουσίας πού όπως καί τό «μεγάλο κεφάλαιο» τοποθετούσε τό οικονομικό συμφέρον πάνω άπό κάθε τι άλλο.

Η μεγαλύτερη ανάπτυξη πού γνώρισε τό σοιηδικό νεολαιίστικο κίνημα ήταν στα πλαίσια του μαζικού κινήματος συμπαράστασης στό Βιετνάμ, του 1968, πού λειτούργησε καί σάν άπήχηση του Γαλλικού Μάη. Παράλληλα τό περιορισμένο κομμουνιστικό κίνημα τής χώρας, ύστερα άπό τήν μακρόχρονη κυριαρχία καί πρακτική επικύρωση τής σοσιαλδημοκρατικής μεταρρυθμιστικής πολιτικής καί λόγω πολιτικών καί οργανωτικών του αδυναμιών, δέν κατόρθωσε νά άγκαλιήσει πλατιά στρώματα δυσαρεστημένης νεολαίας καί νά τά «στρέψει» στην συνειδητή πολιτικοποίηση.

·'Η κατάσταση τής εργατικής τάξης

ΑΠΟΤΕΛΕΙ άναμφισβήτητο γεγονός ότι ή σοσιαλδημοκρατία είχε προωθήσει τή θέση τής εργατικής τάξης, στα πλαίσια πάντα θέβαι, μιάς καπιταλιστικής δομής. Είναι μιά προώθηση σέ σχέση μέ τό παρελθόν, αλλά καί συγκριτικά μέ τις άλλες δυτικές χώρες. Οι δομικές μεταβολές τής σοιηδικής κοινωνίας μέ τά προβλήματα πού συνεπέφεραν καί τή σχετική ριζοσπαστικοποίηση στό εργατικό κίνημα γέννησαν σά συνέπεια καί τή συντηρητική αντίδραση άπέναντι στίς κατακτήσεις, ενώ ή εργατική τάξη μειώνονταν αριθμητικά, τόσο σάν άπόλυτο μέγεθος, όσο καί σάν ποσοστό των βιοποριστικά εργαζόμενων. Τώρα, ένα τμήμα των αύξημένων μεσαίων στρωμάτων προέρχεται άπ' τήν εργατική τάξη. Τό κενό πού δημιουργήθηκε, άναπληρώθηκε μερικά άπό τή μεταναστευτική καί δίχως δικαίωμα ψήφου εργατική δύναμη (οι μετανάστες κατάκτησαν δικαίωμα ψήφου γιά τις κοινοτικές εκλογές όπου άποδείχτηκε ότι ή προτίμησή τους στρέφεται στα σοσιαλιστικά κόμματα) καί μερικά άπό τήν «έσωμεταναστευτική» άγροτιά ή μικροαστική τάξη τής σοιηδικής επαρχίας (θασικά μεσήλικες καί παραδοσιακά αντισοσιαλδημοκράτες). 'Η κινητικότητα πρós τις άνώτερες κοινωνικές βαθμίδες, συντελείται κλιμακωτά. Τά άνώτερα στρώματα τής εργατικής τάξης πέρασαν στα μεσαία στρώματα, ενώ τή θέση τους κατέλαθαν οι άμέσως ύφιστάμενοι. 'Η πρόσφατη δομική κινητικότητα τής σοιηδικής κοινωνίας είχε σάν συνέπεια τή μείωση τής σοσιαλδημοκρατικής παραδοσιακής πρόσθασης στην εργατική τάξη. Ένώ μιά σειρά φορολογικά μέτρα καί έπιδόματα πού εύνοούσαν τήν εργατική τάξη απέθρησαν έν μέρος σέ βάρος τής κατάστασης μεγάλων τμημάτων των μεσαίων στρωμάτων καί τής μικροαστικής τάξης. (Σύμφωνα μέ τις αναλύσεις τής σύνταξης του ZENIT).

ΜΕΣΑΙΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

ΣΕ ΜΕΓΑΛΑ τμήματα μεσαίων στρωμάτων χειροτέρευσε ή οικονομική κατάσταση σέ σχέση μέ τούς εργάτες έξ αίτίας του πληθωρισμού τής δεκαετίας του '70, αλλά καί τής σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής στη φορολογία καί στα έπιδόματα. 'Ο πληθωρισμός άνέθεσε τούς μισθούς σέ ύψη πού δέν εύνοούσε ή προοδευτική φορολογία καί σημειώθηκαν αντίστοιχα άπώλειες έπιδομάτων. 'Η μι-

κροαστική τάξη τής πόλης - χειροτέχνες, καταστηματαρχες, ιδιοκτήτες φορτηγών ταξί, έλεύθεροι επαγγελματίες, κλπ. - ύπέστησαν μεγάλη φορολογική έπιβάρυνση. Έκτός αυτού, ή δυσαρέσκεια στους μικρούς καί μεσαίους κεφαλαιούχους είχε δυναμώσει άπ' τό γεγονός ότι μιά σειρά θελτώσεις πού ή σοσιαλδημοκρατία είχε πραγματοποιήσει πρós όφελος τής εργατικής τάξης - νόμος συμμετοχής στίς άποφάσεις τής επιχείρησης, κοινωνικές ασφαλίσσεις, έλεγχος του περιβάλλοντος εργασίας κ.ά. - είχαν σέ μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό περιορίσει τή λεγόμενη «ιδιωτική τους πρωτοβουλία».

ΟΙ ΜΙΚΡΟΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ θρέθηκαν μπροστά σέ μιά τάση ανάπτυξης κρατικού καπιταλισμού έμπνευσμένη καί διευθυνόμενη άπό τούς σοσιαλδημοκράτες πού σήμαινε πραγματικά περιορισμό στα περιθώρια έλιγμών τους σάν ιδιοκτήτες κεφαλαίων. Αντίθετα, όσον άφορά τό μεγάλο κεφάλαιο, αύτή ή ανάπτυξη δέν σήμαινε καμιά πραγματική οικονομική άπειλή. Αντίθετα, ή σοσιαλδημοκρατική πολιτική διευκόλυνε τήν άπορρόφηση καί τή συγχώνευση των μικρότερων επιχειρήσεων.

ΜΙΣΘΟΙ ΜΙΚΤΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	Μικτός μην. μισθός	Μισθός μετά τήν άφαίρ. του φόρου
Έμποροϋπάλληλος	1.900 KR	1.376
Ύφαντεργάτρια	2.000 KR	1.442
Ύπαλ. Γραφείου	2.100 KR	1.505
Νοσοκόμος	2.250 KR	1.590
Όδηγός λεωφορείου	2.600 KR	1.775
Τραπεζικός υπάλληλος	2.650 KR	1.799
Βιομηχανικός Έργάτης	2.750 KR	1.845
Δάσκαλος μικρών τάξεων	2.750 KR	1.845
Μηχανικός	4.500 KR	2.540
Καθηγητής Πανεπιστημίου	7.000 KR	3.338

★ Τά στοιχεία αυτά ισχύουν γιά άτομο 30 χρόνων περίπου, έγγραφο, μέ έργασία 5 χρόνια περίπου πού κατοικεί στη Στοκχόλμη. (Πηγή: «'Η ζωή στη Σουηδία του T. Hammar. Σύμφωνα μέ τήν ίδια πηγή τό 1971 στην Έλβετία, φορολογείται τό 20% περίπου του Έθν. εισοδήματος, στίς ΗΠΑ περίπου τό 30%, ενώ στη Σουηδία τό 40%).

·'Η όξεία λοιπόν αντισοσιαλδημοκρατική δυσαρέσκεια είχε τό ταξικό της όρμητήριο στους μικροαστούς, τούς μικρούς καί μεσαίους κεφαλαιούχους, καθώς καί τά άνώτερα μεσοστρώματα. Αυτές οι ομάδες αίστάνθηκαν ότι άπειλούνται άπό τήν κοινωνική πολιτική πού εύνοούσε τούς χαμηλά άμοιβόμενους εργάτες. Πίσω άπ' τήν πολιτική αύτή διέκριναν τήν «κρατικοσοσιαλιστική» έξέλιξη πού τούς άπειλούσε.

ΣΕ ΑΥΤΑ τά στρώματα εκλογέων άπευθύνθηκαν καί εκεί βασίστηκαν οι μεγαλύτερες συντηρητικές κινητοποιήσεις τής Δεξιάς μετά τό '40. Τό 1976, τό άποκορύφωμα του αντιδραστικού κύματος ήταν οι συγκεντρώσεις μικροεπιχειρηματιών πού θρήκαν στήριξη σέ πανσοιηδικό έπίπεδο καί μέ έπιθετικές ιδιαίτερα αίχμες κατά των θελτώσεων τής θέσης τής εργατικής τάξης. Οι μεγαλοαστοί παρέμεναν ούδέτεροι στην όξυμένη εκλογική αντισοσιαλδημοκρατική καμπάνια. 'Η κοινωνική σταθερότητα τής 10ετίας του '50 σέ συνδυασμό μέ τήν εύμενή πρós τις μεγάλες επιχειρήσεις σοσιαλδημοκρατική πολιτική, (ή πραγματική φορολογική συνεισφορά των βιομηχανιών μέ διάφορα ένοίκια μέτρα μειώθηκε άπό 50% τό 1953, σέ 35% τό 1968), είχε εύνοήσει ένα περισσότερο «προοδευτικό» ρεύμα στην αντιπροσώπευση των μεγαλοαστών βιομηχανών.

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΚΑΜΠΑΝΙΑ ΤΟΥ '76

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ τής καμπάνιας των εκλογών του '76 ήταν ή έπιθετικότητα τής Δεξιάς. Τά τρία άστικά κόμματα είχαν, μέ κάθε έπιμέλεια, έπιμερίσει τά εκλογικά θέματα στα όποια τό καθένα έρχιχε τό κύριο βάρος του ανάλογα μέ τήν κοινωνική ομάδα εκλογέων στην όποία άπευθύνονταν. Κοινός παρονομαστής τους ήταν ένας αδιάλλακτος αντισοσιαλισμός καί ή «αντισοσιαλιστική άλτερνατίβα» άπέναντι στην «ύπερσυγκεντρωτική έξουσία», τόν «ανα-

τολικό γραφειοκρατισμό» και τό «κράτος τών εργατοπατέρων», όπως χαρακτηρίζαν τή σοσιαλδημοκρατική πολιτική.

ΤΟ Μετριοπαθές κόμμα, τό πιό αντιδραστικά Δεξιό, είχε επιλέξει τά ιδεολογικά θέματα γιά τό ποιά πρέπει νά είναι ή πορεία τής κοινωνίας, ή θέση του ατόμου καί τής οικογένειας, τά άτομικά δικαιώματα απέναντι στην κρατική εξουσία. Ό ήγέτης του, Μπούμαν, υποσχέθηκε γενική μείωση τών φόρων και έλευθερία τής «ιδιωτικής πρωτοβουλίας». Τό λαϊκίστικο Κέντρο, («Ένωση Άγροτών» μέχρι τό 1958, τώρα κόμμα υποστηριζόμενο από μικροαστούς, μικροεπιχειρηματίες, τμήματα μεσοστρωμάτων, φοιτητές και νέους εργάτες) είχε ταυτιστεί μέ τό κίνημα γιά τήν προστασία του περιβάλλοντος πού άρχισε νά 1960 και κύρια μέ τό αντιπυρηνικό κίνημα. Τό Λαϊκό είναι τό σύγχρονο άπομεινάρι του παραδοσιακού φιλελευθερισμού πού σήμερα απευθύνεται θασικά στους υπαλλήλους και τά μεσαία στρώματα. Μέ γενικό ολόγων «σοσιαλιστικές μεταρρυθμίσεις χωρίς σοσιαλισμό», υποσχέθηκε φορολογικές αλλαγές στη μικρή επιχείρηση και τά άνώτερα μεσαία στρώματα. Στο έκλογικό του πρόγραμμα είχε υιοθετήσει φεμινιστικές θέσεις τών γυναικών τών μεσοστρωμάτων.

ΕΚΤΟΣ του πυρηνικού ζητήματος, ένα άλλο κύριο θέμα τής πολιτικής διαμάχης υπήρξε ή πρόταση του οικονομολόγου τής LO, Μείντερ, γιά τά «ταμεία τών μισθωτών», πού αποτέλεσαν αποτελεσματικό μέσο αντισοσιαλιστικής καμπάνιας. Στην εισηγήση «συλλογικός σχηματισμός κεφαλαίων μέσω τών ταμείων τών μισθωτών» πού αποδέχτηκε τό συνέδριο τής LO τό 1976, ή πρόταση παρουσιάζεται σέ γενικές γραμμές ως έξης:

● «Ένα όρισμένο μερίδιο π.χ. 20% απ' τά έτήσια κέρδη τής επιχείρησης θά όρίζεται πρόσ όφελος τών εργαζομένων. 'Η επιχείρηση θά εκδίδει μετοχές στην αντίστοιχη αξία, πού θά συγκεντρώνονται σέ ταμεία διοικούμενα απ' τά συνδικάτα, ενώ τά κεφάλαια θά μένουν στην επιχείρηση. Μέσω τών έτήσιων καταθέσεων στις πλέον «κερδοφόρες» επιχειρήσεις θά αύξάνεται γρήγορα τό μερίδιο τών εργαζομένων και παράλληλα ή επίδραση τους στις αποφάσεις μέσω του δικαιώματος ψήφου πού παρέχει ή μετοχή.»

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ τό ΚΚ ήταν μία πρόταση γιά τή λύση τής συγκέντρωσης κεφαλαίων πού παρείχε σέ ένα όρισμένο βαθμό τό δικαίωμα γιά έπιρροή τών εργαζομένων. 'Επρόκειτο γιά πρόταση πού ανάλογα μέ τή σκοπιμότητα προβάλλονταν ή μία πλευρά ή άλλη. Στόν προβληματισμό τής LO παρουσιάστηκε σάν άποφασιστική πρωτοβουλία γιά τή δημοκρατικοποίηση τής εργατικής ζωής.

ΤΟ ούσιαστικότερο μέ τά «ταμεία» ήταν ότι τέθηκε – έμμεσα – τό πρόβλημα τής ιδιοκτησίας τών μέσων παραγωγής πού σημαίνει άμφισβήτηση τών καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων. Καί αναπτύσσονταν ένας ριζοσπαστισμός – γύρω απ' τήν πρόταση – στις τάξεις τών σοσιαλδημοκρατών εργατών. 'Η ήγηση του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος υπήρξε πολύ διστακτική και δέν είχε ξεκαθαρή θέση γιά τήν πρόταση στις εκλογές του '76, ενώ τήν είχε δεχτεί λίγους μήνες πρίν, στό συνέδριο του LO.

ΣΤΗΝ ολόμετρη ιδεολογική επίθεση τών άστικών κομμάτων, τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα φάνηκε άπορροισμένο και ό Πάλμε διέψευθε ότι τό κόμμα του είναι ή προέκταση τής LO. 'Η σοσιαλδημοκρατική ήγηση είχε περάσει σέ άμυνα...

ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 1976

ΚΟΜΜΑΤΑ★	ΠΟΣΟΣΤΑ	ΑΛΛΑΓΕΣ	ΗΓΕΤΕΣ
Μετριοπαθές (Moderata)	15,6%	(+1,3%)	Μπούμαν
Κέντρο (Center)	24,1%	(- 1,0%)	Φελντίν
Λαϊκό (Folk Parti)	11,1%	(+1,7%)	Ούλστεν
Σοσιαλδημοκρατικό (SAP)	42,8%	(- 0,8%)	Πάλμε
ΚΚΣ (VPK)	4,8%	(- 0,5%)	Βέρνερ
Κ.Κ. Κινέζ. άπόκλισης (SKP)	0,3%	(- 0,1%)	
Χριστιανοδημοκρατικό	1,4%	(- 0,4%)	
λοιπά	0,35%		

★ Στη Σουηδική βουλή αντιπροσωπεύονται μόνο κόμματα πού συγκεντρώνουν τουλάχιστον ποσοστό 4% τών ψήφων.

Η «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

ΤΟ 1960, ή Σοσιαλδημοκρατία λάνσαρε στους εργαζόμενους τό αίτημα τής «δημοκρατίας στην επιχείρηση». 'Η πρόταση γιά «επιτροπές άρσενιότητας» μέ αντιπροσωπεία τών εργαζομένων και συμβουλευτικό περιεχόμενο είχε τεθεί γιά δεύτερη φορά άμέσως μετά τή λήξη του Β' παγκόσμιου πολέμου όταν τό ΚΚ ήταν δυνατότερο άπό ποτέ. Τό αίτημα τής «δημοκρατίας στις επιχειρή-

σεις» πήρε μεγάλη έκταση τόν καιρό τών άπεργιακών αγώνων (1968-69). Τό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα πού παραδοσιακά και μέχρι σήμερα στη Σουηδία στηρίζεται στό συνδικαλιστικό κίνημα, χρειάζονταν τήν αύξηση του κύρους τών συνδικάτων απέναντι στη ριζοσπαστικοποιημένη βάση και τούς εργοδότες. 'Η SAF (Όμοσπονδία εργοδοτών) άπέρριψε τό παραπάνω αίτημα, αλλά στη βουλή, τά άστικά κόμματα αποδέχτηκαν τήν πρόταση στό μεγαλύτερο της μέρος.

ΣΤΟ αίτημα τής LO γιά «δημοκρατία μέσα στην επιχείρηση» προβλέπονταν τρεις τρόποι έφαρμογής τής:

- μέσω ενός διευρυμένου συστήματος διαπραγματεύσεων,
- μέσω συμβουλευτικών επιτροπών άπό μισθωτούς και αντιπροσωπεία τους στη διοίκηση, και
- μέσω μιάς «αυτοδιαχείρισης» στα θέματα περιβάλλοντος τής εργασίας και μέτρα προστασίας άπό άτυχήματα.

ΗΔΗ τήν εποχή τής δεκαετίας του '60 ή έντατικοποίηση τής δουλειάς ήταν αποτέλεσμα και τής μείωσης του έβδομαδιαίου χρόνου εργασίας. 'Η 5ήμερη έβδομάδα τών 48 ώρων μειώθηκε σέ 45 φάνοντας βαθμιαία στις 40 ώρες. Οι «αυθόρμητες» άπεργίες ενάντια στη δουλειά μέ τό κομμάτι ήταν διαρκή ενάντια στην έντατικοποίηση τής δουλειάς, αλλά και στόν κίνδυνο άτυχημάτων.

Ο ΝΟΜΟΣ γιά «συμμετοχή στις αποφάσεις στό χώρο δουλειάς» μπήκε σέ έφαρμογή άπό τό '76, αλλά ακόμα βρίσκεται σέ ένα έπίπεδο ασάφειας και διαπραγματευτικού χάους, άν εξαίρεσουμε τό νόμο γιά τήν πρωτοβουλιακή λήψη μέτρων προστασίας πού χαρακτηριστικά δίνεται τό δικαίωμα στόν ύπεθυνο του συνδικάτου νά κλείσει άμεσα τή λειτουργία του εργοστασίου, άν προβλέπεται κίνδυνος γιά τήν υγεία. Όσο γιά τά «ταμεία» του Μείντερ – άποφασιστικό μέσο πραγμάτωσης τής «οικονομικής δημοκρατίας» κατά τή LO —, σέ περιοδικό μιάς έξωκοινοβουλευτικής άριστερης όργάνωσης, γράφονταν τήν ίδια εποχή:

- «Αυτό πού συνιστάται στόν καπιταλισμό σήμερα στις νέες δύσκολες στιγμές είναι μία παραπέρα επέμβαση του κράτους στην καπιταλιστική οικονομία. Τό ζήτημα είναι άν ό καπιταλισμός είναι ώριμος γιά τέτοιες λύσεις απ' τή σοσιαλδημοκρατική πλευρά». (förbundet Kommunist)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ περιθώριο, μετά τήν 60ετία, γιά μεταρρυθμίσεις και πολιτική εύημερίας, στένεψε. 'Η ύψωση του βιοτικού επιπέδου 2-3 χρόνια πρίν τις εκλογές δέν αντιστοιχούσε σέ πρόοδο τής σουηδικής παραγωγής, αλλά βασίζονταν κυρίως σέ έξωτερικό δανεισμό ό όποιος δέν άποτελεί θέθαια λύση διάρκειας. 'Ο Πάλμε στις εκλογές, σ' αντίθεση μέ τά πλάνα του συνεδρίου τής LO γιά τήν «οικονομική δημοκρατία», δέν υποσχέθηκε μεταρρυθμίσεις, αλλά πολιτική περιφρούρησης τών κατακτημένων και οι καινοτομίες παραγωγικότητας προκάλεσαν περιφερειακές κλαδικές άνεργίες πού δέν ήταν εύκολο ν' άναχαιτιστούν.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ δέν είναι κατά πόσο ή σοσιαλδημοκρατία θά έχει εύκολο δρόμο έπιστροφής στην κυβέρνηση, αλλά μιά εύκολη πλέον άσκηση πολιτικής εξουσίας σάν τόν ... παλιό καλό καιρό. Καί τί είδους πολιτική μπορεί νά άσκήσει στό μέλλον. 'Ηδη ή εκλογική ήττα άρτηριοσκέλησε τήν γραφειοκρατική ήγηση και χρησιμοποείται ή ήττα σάν άτράνταχτη επιχειρηματολογία ενάντια στην άριστερή πέτυρυα, ενώ ή βάση θεωρεί πώς ήρθε ή ώρα γιά ριζοσπαστικότερη εργατική πολιτική.

ΟΠΩΣ είπώθηκε, σύμφωνα μέ τήν αντιφατική και πάντα διφορούμενη σοσιαλδημοκρατική λογική, γιά νά πάρουν ξανά τήν έξουσία οι σοσιαλδημοκράτες, δέν έχουν παρά νά χρησιμοποιήσουν τό σλόγκαν «περισσότερος και λιγότερος σοσιαλισμός»... (ZENIT).

ΚΟΙΝΟ χαρακτηριστικό, στά τρία φετινά συνδικαλιστικά συνέδρια πού προηγήθηκαν του σοσιαλδημοκρατικού, ήταν ένα πέραςμα σέ ριζοσπαστικές προτάσεις. Μεταξύ άλλων, δύο Όμοσπονδίες πέρασαν τό σοσιαλισμό σάν στόχο τών καταστατικών τους και αίτήματα συγκεκριμένα πού άφορούν τήν δομή τής καπιταλιστικής έξουσίας. 'Η Όμοσπονδία τών τυπογράφων πού είχε και τις πιό προωθημένες θέσεις ζήτησε τόν τερματισμό τών πυρηνικών έγκαταστάσεων, ενώ κύριο θέμα τής Όμοσπονδίας εργατών χαρτιού ήταν ή ένθικιοποίηση τής συνώνυμης βιομηχανίας.

Ο ΠΑΛΜΕ ώστόσο δήλωσε λίγο πρίν τό κοιματικό του συνέδριο: «Τέρμα στόν μύθο ότι σκεφτόμαστε νά θάλουμε χαλινάρι στην οικονομική ζωή». 'Ετσι, στό κοιματικό συνέδριο, μιά σειρά άπό προτάσεις αντιπροσώπων γιά κρατικοποιήσεις τής βιομηχανίας δασών, χαρτιού, άτσάλιου, άνθρακωρυχείων, υλικών οικοδομών, ύψωμάτων και τραπεζών και παρεμβάσεων τών συνδικάτων στην κυριαρχία του κεφαλαίου στους τόπους τής δουλειάς, άπορρίφτηκαν στό

γρήγορα για να συζητηθούν σ' ένα άοριστο μέλλον. Τά ταμεία των μισθωτών του Μείντερ που τόσο θόρυβο είχαν προκαλέσει, τόσο στους εργάτες, όσο και στην αντίδραση, μετατέθηκαν για συζήτηση στο επόμενο συνέδριο του 1982

Η ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ σοσιαλδημοκρατική ομάδα εξάλλου, στερέωνε τον επόμενο μήνα την άστική κυβέρνηση του Λαϊκού κόμματος προς έκπληξη των σοσιαλδημοκρατών, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την συνεργασία των δύο κομμάτων στη δεκαετία του '80 που υποτίθεται πως θα αποτελούσε τη δεκαετία της «οικονομικής δημοκρατίας»...

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΟΥΛΣΤΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

ΜΕΤΑ 7 ώρες συνεδρίαση και 70 όμιλητές η σοσιαλδημοκρατική κοινοβουλευτική ομάδα αποφάσισε να στηρίξει με λευκό την κυβέρνηση μειοψηφίας του Λαϊκού κόμματος, ενώ οι Μετριοπαθείς διαμαρτύρονταν ότι «στη Σουηδία του Ούλστεν κυβερνά η σοσιαλδημοκρατία του Πάλμε». Ο Ούλστεν, νέα πολιτική προσωπικότητα έφεαμιλλή του Πάλμε κατά πολλούς, ξεκίνησε την βουλευτική του καριέρα με «ριζοσπαστισμούς». Στην τελετή της έναρξης των εργασιών της βουλής που έθιμοτυπικά γινόταν στο Παλάτι με δημοτράπεζους του βασιλιά τούς αντιβασίλικους – κατά τό κομματικό καταστατικό – σοσιαλδημοκράτες, ο Ούλστεν άρνήθηκε να συμμετάσχει για λόγους «άρχων». Ο «ριζοσπάστης Ούλστεν» ήρθε τόν καιρό της δικτατορίας και στη χώρα μας σαν μέλος της κοινοβουλευτικής επιτροπής για τούς κρατούμενους. Ο Παττακός μάλιστα τόν είχε χαρακτηρίσει τότε «Κομμουνιστή Εύρωπαίο». Ο ίδιος ο Ούλστεν ό οποίος είχε σταθεί παλιότερα κριτικά απέναντι στη λεγόμενη «βοήθεια» προς τις ύπανάπτυκτες χώρες σαν ύπουργός στην προηγούμενη κυβέρνηση, σε σχετική έρώτηση για την κατοπινή του θέση είπε ότι η «παρέμβαση στην ελεύθερη διακίνηση της οικονομικής ζωής είναι ενάντια στις βασικές άρχές του φιλελεύθερου «Λαϊκού» κόμματος»...

ΣΤΗ συνέντευξη τύπου της νέας κυβέρνησης, ο Ούλστεν είπε σε σχέση με τό «πύρηνικό», ότι η ενεργειακή πολιτική θα είναι ταυτόχρονα άποτελεσματική και επιφυλακτική (πού σημαίνει γρήγορο έξοπλισμό των πυρηνικών αντιδραστήρων), ενώ για τόν οικονομική πολιτική άνεφερε ότι είναι «θασισμένη στους νόμους της αγοράς με κοινωνική εϋθύνη» (έννοούσε μ' άλλα λόγια σοσιαλδημοκρατική οικονομική πολιτική δίχως σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση). Ο Ούλστεν είπε κι' άλλα ένδιαφέροντα και ένδεικτικά για τό άμεσο πολιτικό μέλλον της Σουηδίας μεταξύ των όποιων και ότι «θα ήταν πολιτικά άνώριμο μιά κυβέρνηση στη Σουηδία νά 'ρθει άντιμέτωπη με τό δημοκρατικό συνδικαλιστικό κίνημα... Τό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα άντιπροσώπευε τεράστιες μάζες πίσω του και δέν είναι καμιά ντροπή νά συνεργαστούμε. Έμεις ξεκινάμε άπ' τό Κέντρο... Άλλωστε και τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα είναι κόμμα του Κέντρου σήμερα... Η Βουλή θα εργαστεί με επιτροπές πλατιών συμμαχιών και πολιτική κανόνησης. Στά ύπουργικά πόστα θρλασκονται άνθρωποι έμπειρογνώμονες... Καί ό Πάλμε παράλληλα: «Ζητήσαμε ή πολιτική ν' άπομακρυνθεί άπ' τη σκληρή δέσμευση των μπλόκ και τό Λαϊκό κόμμα συγκατατέθηκε... Άπό αίσθημα ύψηλής έθνικής εϋθύνης θγάλαμε τη χώρα άπ' την πολιτική κρίση...»

ΟΛΑ δείχνουν καθαρά πως έτοιμάστηκε ή βάση για την μελλοντική διακυβέρνηση της Σουηδίας με συνασπισμό Σοσιαλδημοκρατίας – Λαϊκού κόμματος πάνω στ' άχνάρια του Δυτικογερμανικού πρότυπου. Ο κοινωνιολόγος καθηγητής Βάλτερ Κόρπι έλεγε μετεκλογικά τό '76: «Η εξέλιξη της κοινωνίας έχει εύρυνει τη βάση για τό τρίτο θήμα της σοσιαλδημοκρατικής μακροχρόνιας πολιτικής: την οικονομική δημοκρατία. Η Σουηδία είναι τώρα χώρα μισθωτών. Σχεδόν όλοι, τόσο ύπάλληλοι, όσο και εργάτες είναι οργανωμένοι σαν μισθωτοί σε μεγάλες, ταξικά θασισμένες, βιομηχανικές όμοσπονδίες. Οι έμπειρίες της εργατικής ζωής είναι θασικές για τούς άνθρώπους. Η συνεργασία μεταξύ εργατικής και ύπαλληλικής όμοσπονδίας δυναμώνει... Όσο μεγαλώνει ή οργανωμένη βάση των μισθωτών, αύξάνουν τά αίτήματα και οι άπαιτήσεις... Όλο και περισσότεροι θέλουν νά συμμετέχουν και νά συναποφασίζουν πάνω στην εργασία και τούς όρους πού την περιβάλλουν. Δέν είναι πλέον παραδεκτή ή άνισότητα πού οικοδομείται πάνω στην καπιταλιστική άρχή ότι οι ιδιοκτήτες θα διευθύνουν. Για πρώτη φορά έχει ή σοσιαλδημοκρατία πραγματικές δυνατότητες νά θέσει την πολιτική του τρίτου θήματος».

ΩΣΤΟΣΟ, παρόλο τό ριζοσπαστισμό πού έπεκράτησε στά φετινά 3 όμοσπονδιακά συνέδρια και τη βάση του Κέντρου πού υποχρέωσε σε παραίτηση τόν Φελντίν, αυτό πού κυριαρχεί σήμερα

Η υπογραφή της εργατικής σύμβασης του 1978: Στή μέση ό εκπρόσωπος της SAF ('Όμοσπονδία εργοδοτών), άριστερά ό εκπρόσωπος της 'Όμοσπονδίας 'Υπαλλήλων και δεξιά ό ήγέτης της LO ('Εργατική συνουμοσπονδία).

στην πολιτική των μεγάλων Σουηδικών κομμάτων είναι ή πολιτική σύγχισι και ή έλαχιστοποίηση των διαφορών όσον άφορά τις κορυφές τους. Τά Μπλόκ έπεσαν είπε ό Πάλμε... Η ύποστήριξη της κυβέρνησης μειοψηφίας πού θα άσκει έξουσία με τις «πλατιές συμμαχίες» σε συγκεκριμένες προτάσεις νομοσχεδίων σημαίνει πως ό Ούλστεν θα βοηθιέται άπ' τη σοσιαλδημοκρατία, τό Κέντρο, αλλά και τούς Μετριοπαθείς. Δηλαδή άπ' όλο τό νεοδιοικουμένο φάσμα άστικών κομμάτων.

ΤΟ ζήτημα δέν τίθεται άπλά: «Σουηδία του ήλιου ή του ούράνιου». Πρίν άπ' όλα πρόκειται για τό άν θα ύπάρξει σύστημα ενεργειακής προμήθευσης με ύπερσυγκεντρωτική έξουσία και διοίκηση. Συνεπώς κίνδυνος άστυνομοκού κράτους. Είναι τό ζήτημα άν τό κέντρο θάρους στίς αποφάσεις θα άνήκει σε μιά χούφτα τεχνοκράτες της κρατικής γραφειοκρατίας και των μεγάλων έπιχειρήσεων. Άπό την άλλη πλευρά ή μαζική ύποστήριξη της μειοψηφούσας κυβέρνησης πού εισάγει έξωκοινοβουλευτικά, άσχετα με τη δημόσια ζωή και την πολιτική εϋθύνη, πρόσωπα σε ύπουργικά πόστα όπως της έξωτερικής πολιτικής, της δικαιοσύνης, της βιομηχανίας και του έμπορίου, δείχνει πτώση του κοινοβουλίου και μείωση της δημοκρατίας, όπως κατάγγειλε ό Jörn Svensson (VPK).

Ο ΜΥΘΟΣ για τό σοσιαλιστικό χαρακτήρα της Σουηδίας έχει καταρριφθεί μαζί με την πτώση της σοσιαλδημοκρατίας. Μά και ό μύθος της «άστικής φιλελεύθερης άλτερνατίβας» είχε την ίδια τύχη με την κυβέρνηση του Κέντρου και πολύ περισσότερο τώρα με την άνοδο –στηριγμένη στις πλάτες της σοσιαλδημοκρατίας, του πάλα ποτέ φιλελεύθερου Λαϊκού Κόμματος. Ο Ούλστεν στη μονοπωλιακή καπιταλιστική κοινωνία είναι ύποχρεωμένος νά... ρεαλιστικοποιήσει ακόμα μιά φορά τόν «φιλελευθερισμό» του μαζί με τόν «σοσιαλισμό» του Πάλμε και άσκώντας «σοσιαλφιλελεύθερη» έξουσία νά χρησιμοποιήσει την παρέμβαση του σύγχρονου πόντοπλου Σουηδικού κράτους, όπως άκριβώς θα έκανε και ό Πάλμε στο δικό του «φιλελευθεροσοσιαλισμό»

Η ΝΕΑ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ κρίση της δεκαετίας του '70 προκάλεσε στη σοσιαλδημοκρατική παράδοση μεγάλες ρωγμές. Η κρίση όδήγησε στο άδιέξοδο της πολιτικής τους. Ο πολυεθνισμός και τό προτάς της συγκέντρωσης του κεφαλαίου έθεσε τόν έθνικό ρεφορμισμό μπροστά σε άλυτες δυσκολίες. Αυτό εκφράζεται στη θέση απέναντι στην ΕΟΚ και θαβύτερα άφορά τη σχέση με την ΕΟΚ σχετικά με τούς δεσμούς του σκανδιναβικού βιομηχανικού κεφαλαίου με τό κεφάλαιο της ύπόλοιπης Εϋρώπης και ιδιαίτερα τό Δυτικογερμανικό. Πρόκειται για τούς όρους της προοριζόμενης συγχώνευσης της σκανδιναβικής βιομηχανίας με τά εύρωπαϊκά ή πολυεθνικά γιγάντια συγκροτήματα.

Μιά ένταξη στην ΕΟΚ δέν θα εξασφάλιζε όπωσδήποτε μεταρρυθμιστικά περιθώρια, γράφει σχετικά ό καθηγητής Håkan Andersson. Πρίν άπ' όλα θα έξαρτιόταν από τούς όρους ένταξης. Άλλωστε ή εύνοϊκότερη τοποθέτηση στο θέμα της ΕΟΚ από τη Νορβηγική και Δανέζικη Σοσιαλδημοκρατία τούς έχει ήδη στοιχήσει ισχυρούς εκλογικούς και έσωκομματικούς πονοκεφάλους. Για τό Δανέζικο Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα οι καθοδικές τάσεις στασιμότητας στην οικονομία λειτούργησαν σαν διάψευση των γενναιο-

δωρων υποσχέσεων που έδινε το κόμμα για να κερδίσει την κοινή γνώμη. Ένώ το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα Νορβηγίας διχάστηκε και ήττήθηκε στο δημοψήφισμα. Η Σουηδική γραμμή της «ειδικής σχέσης» δείχνει τη σχετική οικονομική δύναμη της χώρας, αλλά και ταυτόχρονα την ανάγκη να βρεθεί κάποια μορφή στενής σύνδεσης με την εξέλιξη του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Με άλλα λόγια υποσκάφτηκε το οικονομικο-κοινωνικό υπόβαθρο που πάνω του στηρίζονταν η βασιλεία της μεταρρυθμιστικής Σοσιαλδημοκρατίας ή του άνωδυνου, ως τώρα, στηρίγματος του μοντέρνου καπιταλισμού.

Η ΠΤΩΤΙΚΗ τάση του λεγόμενου «σοσιαλιστικού μπλόκ» μετά το '60 όφειλόνταν κύρια στο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σε αντίστοιχο όφελος του Κέντρου. Σ' αυτήν την περίοδο, μόνο στις εξαιρετικές συνθήκες του 1968 με τα Τσεχοσλοβακικά και το αντιαμερικάνικο κλίμα είχε άνοδικές τάσεις σε βάρος, τόσο του Κ.Κ. που έπεσε σε 3,5%, όσο και των δεξιών κομμάτων.

ΑΛΛΑ το VPK(KK) παραμένει μπλοκαρισμένο στο περιθωριακό ποσοστό του 5% και με διαρκείς αποσκίρτησεις ομάδων «άριστε-ρίστικων», «φιλοκινέζικων», «νεοαριστερών», ή «παραδοσιακών» από το '60 και μετά. Η πιο πρόσφατη αποσκίρτηση ήταν του 1977 με περίπου 1000 μέλη, μεταξύ των οποίων εργατικά και συνδικαλι-στικά στελέχη μαζί με την κομματική καθημερινή μικρή έφημερίδα της θόρειας Σουηδίας. Σημειωτέον ότι το VPK διαθέτει μόνο μία μικρή εβδομαδιαία έφημερίδα. Γενικά ο τύπος είναι μονοπωλημέ-νος από τη δεξιά, αν κρίνει κανείς από το γεγονός ότι η έδω και μισό αιώνα πανίσχυρη σοσιαλδημοκρατία διαθέτει στη Στοκχόλμη μόνο απογευματινό τύπο.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τα στοιχεία και τις διαπιστώσεις του συνεδρίου του VPK τον Γενάρη, η τελευταία διάσπαση ωφέλησε ίσως «στρα-τολογικά» το κόμμα με την μαζικότερη προσχώρηση καινούριων μελών και ιδιαίτερα νέων και γυναικών. Η έκλογική βάση του κόμ-ματος – σύμφωνα με σχετικές έρευνες (Särlviks intervjuundersö-kningar) αποτελούσαν, το 1964, σε ποσοστό 70%, από εργάτες οικοδομών και βιομηχανίας. Το ποσοστό των ίδιων εργατικών το-μέων στους κομμουνιστικούς ψήφους πέφτει στο 50% το 1973. Αντίθετα η κατηγορία των υπαλλήλων που ψήφισε ΚΚ το 1973 ήταν 20%. Επί των συνολικών ψήφων σε σχέση με 10% που ήταν το 1964. Η μείωση της έκλογικής υποστήριξης ποσοστιαία απ' τούς εργάτες ερμηνεύεται βασικά απ' την απόλυτη μείωση του αριθμού των εργατών στις σκληρές εργασίες και την αντικατά-σταση από την ξένη, δίχως ψήφο, εργατική δύναμη.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ είναι: θα μπορούσε στο κοντινό μέλλον το VPK να διεκδικήσει πραγματικά το ρόλο της σοσιαλιστικής εναλλακτικής λύσης στην απογοητευμένη και ριζοσπαστικοποιημένη λαϊκή βάση από την απροσχημάτιστα άστικοποιημένη Σοσιαλδημοκρα-τία. Το VPK κριτικάρεται απ' τ' αριστερά ότι σαν κόμμα συνεργα-σίας με τη σοσιαλδημοκρατία, έχει λίγο πολύ στερηθεί ένα ιδιαί-τερο και συγχρονισμένο στη νέα Σουηδία ιδεολογικο-πολιτικό προφίλ. Το ΚΚ ήταν περισσότερο από ποτέ άλλοτε δυνατό, άμεσα με-τά τον πόλεμο και σαν συνέπεια της αντιφασιστικής λάμψης των σοσιαλιστικών δυνάμεων στην Ευρώπη. Ωστόσο τα προβλήματα και οι δημοκρατικές αδυναμίες που συνεπάγονταν η πρωταρχική εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού σε χώρες πρώην καθυστερημένες, υπήρξαν αποφασιστικός παράγοντας για τις δυνατότητες απήχη-σης μίας σοσιαλιστικής αλтерνατίβας ανατολικο-ευρωπαϊκού τύ-που, σε μία υπερπροηγμένη, σαν τη Σουηδία, χώρα και με τα περι-θώρια μιάς μακρόχρονης πρακτικής επιβεβαίωσης του σοσιαλδη-μοκρατικού μεταρρυθμισμού. Μέσα στα πλαίσια της ρεφορμιστι-κής κυριάρχησης στο εργατικό σουηδικό κίνημα, αλλά και στη χα-ρακτηριστική επισφράγιση, απ' αυτή, της φυσιογνωμίας ολόκληρης της σουηδικής κοινωνίας, θα πρέπει να σημειωθεί η παντελής σχεδόν έλλειψη, μέχρι την περασμένη 10ετία, σπουδαίων Μαρξί-στών ερευνητών και κατά συνέπεια διαλεκτικών αναλύσεων της κοινωνικής πορείας απ' την πλευρά του συνεπούς σοσιαλιστικού κινήματος.

ΩΣΤΟΣΟ, αν την εποχή του '68 με την πλατιά – για τα Σουηδικά πλαίσια – μαζικοποίηση του νεολαϊστικού κινήματος το VPK, δεν μπόρεσε να το αξιοποιήσει αντίστοιχα οργανωτικά, εξ αιτίας των υποκειμενικών του αδυναμιών, αλλά και του Τσεχοσλοβακικού αντίκτυπου. Τώρα προδιαγράφονται οι ευνοϊκότερες αντικειμενι-κές δυνατότητες ανάπτυξης, όταν οι έλπίδες, τόσο στον «οικολο-γιασμό» του Φέλντιν, όσο και στο «σοσιαλισμό» του Πάλμε αποδεί-χτηκαν το ίδιο μάταιες. 'Αλλά αυτό θέβαια καθόλου δεν σημαίνει αιτιοκρατικά πως αυτόματα θα γεννηθούν οι οργανωτικές και γε-νικότερα οι υποκειμενικές δυνατότητες του συνεπούς σοσιαλιστι-κού κινήματος για να δώσουν συνειδητή πολιτική έκφραση στη δυσαρέσκεια και τη ριζοσπαστικοποίηση των λαϊκών μαζών. □

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΣΤΑΧΥ

Είναι ένα καινούργιο μαγαζί
που άνοιξε στην Ξάνδου 7
στο Κολωνάκι.

Έκεί θα βρείτε τα κεραμικά του εργαστηρίου
“ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ..”

Η διεύθυνση του εργαστηρίου είναι:
Φανερωμένης 48 — Χολαργός τηλ. 65.21.725

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΕΣ

ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

ΕΚΠΤΩΣΗ 30% ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΗΛ. 32.49.557

GALERIE

ΠΛΑΪΪΣΙΟ

ΒΡΥΑΞΙΔΟΣ 23 ΠΑΓΚΡΑΤΙ

Ἡ κοινωνική προστασία καί περίθαλψη τοῦ παιδιοῦ στήν Ἑλλάδα

τοῦ Γιάννη Κυριόπουλου

Ἡ πρόβλεψη γιά τήν ὁργάνωση τῶν ὑπηρεσιῶν κοινωνικῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ πρέπει νά κατέχει ἀπόλυτη προτεραιότητα καί νά δίδεται σ' αὐτήν ἰδιαίτερη ἔμφαση στά πλαίσια τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Αὕτη εἶναι μιά πάρα πολύ διαδεδομένη ἀντίληψη πέρα ἀπό γεωγραφικές, πολιτικές ἢ πολιτισμικές ἰδιαιτερότητες. Καί στηρίζεται στή πεποίθηση ὅτι τά παιδιά καί οἱ νέοι γενικώτερα, ἀποτελοῦν τό μῆμα τῆς βιολογικῆς ἀνανέωσης τοῦ πληθυσμοῦ καί στή γνώση ὅτι ἡ παιδική ἡλικία ἀξίζει περισσότερη φροντίδα γιατί εἶναι ἰδιαίτερα εὐάλωτη βιολογικά καί ψυχολογικά. Παράλληλα, πρέπει κανεῖς νά σημειώσει ὅτι τά παιδιά καί οἱ νέοι ἀποτελοῦν ἕνα μεγάλο μῆμα τοῦ πληθυσμοῦ (περίπου 30%).

Σύνολο πληθυσμοῦ	9.046.572
0-4 ἐτῶν	690.045
5-9 ἐτῶν	759.301
10-14 ἐτῶν	711.107
15-19 ἐτῶν	704.654
Σύνολο πληθυσμοῦ 0-19 ἐτῶν	2.865.107

(Πηγή: ΕΣΥΕ, 1975)

Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἡ κοινωνική προστασία τοῦ παιδιοῦ πρέπει νά περιλαμβάνει ἕνα πάρα πολύ πλατύ φάσμα παροχῶν ἀπό τίς συμβουλευτικές ὑπηρεσίες στή μητέρα καί τήν οἰκογένεια, τόν προληπτικό ἔλεγχο μέχρι τήν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ὑγειονομική περίθαλψη καί κοινωνική πρόνοια τῶν ἀπροστάτευτων καί προβληματικῶν παιδιῶν.

Τίς τελευταῖες δεκαετίες σημειώθηκε μιά ἀξιοπρόσεκτη πρόοδος στό τομέα αὐτό, πράγμα πού ἐπέδρασε βελτιωτικά στούς δείκτες βρεφικῆς, νηπιακῆς καί παιδικῆς θνησιμότητας.

Πρέπει ἐπίσης νά ἐπιστημονοῦμε τή σημαντική ἀνοδο τῶν σωματομετρικῶν δεικτῶν πού εἶναι ὡποσδήποτε ἀποτέλεσμα τῆς γενικώτερης κοινωνικῆς καί πολιτιστικῆς προόδου τοῦ οἰκογενειακοῦ προγραμματισμοῦ καί τῆς βελτίωσης τῶν ὁρων διατροφῆς.

Θετικά δῆματα ὑπῆρξαν, στό ἴδιο διάστημα, στήν εἰδική ἐκπαίδευση καί στήν κοινωνική πρόνοια τῶν παιδιῶν μέ οἰκογενειακά, κοινωνικά ἢ ψυχολογικά προβλήματα.

Παρά ταῦτα, ἡ χώρα μας ἐξακολουθεῖ νά κατέχει μιά ἐνδιάμεση ἢ καί χαμηλή θέση ἀνάμεσα στίς εὐρωπαϊκές χώρες, γεγονός πού ἀποδεικνύει ὅτι, καί οἱ ὑπηρεσίες κοινωνικῆς προστασίας πρέπει νά ἀνάπτυχθουν καί μέγιστα περιθώρια βελτίωσης ὑπάρχουν.

Νεογνική, ὀψιμη βρεφική καί ὀλική βρεφική θνησιμότητα σέ εὐρωπαϊκές χώρες τό 1972 (%)

	Νεογνική θνησιμότητα (0-27 ἡμερῶν)	Ὀψιμη βρεφική θνησιμότητα (28-365 ἡμερῶν)	Ὀλική βρεφική θνησιμότητα (0-365 ἡμερῶν)
Αὐστρία	18.7	6.5	25.2
Βουλγαρία	13.4	12.8	26.2
Γαλλία	12.4	5.1	17.1
Λ.Δ.Γερμανίας	11.7	6.0	17.7
Δανία	9.7	2.5	12.2
Ἑλλάδα	19.2	8.1	27.3
Ἰταλία	20.4	8.1	28.5
Νορβηγία	8.9	2.9	11.8
Οὐγγαρία	27.1	6.1	33.2
Πολωνία	17.3	11.1	28.4
Σουηδία	8.7	2.1	10.8
Τσεχοσλοβακία	15.9	5.6	21.4

(Πηγή: ΚΕΠΕ 1976)

Πέρα ἀπό τό γεγονός τῆς καθυστέρησης στήν ἀνάπτυξη τῶν ὑπηρεσιῶν κοινωνικῆς προστασίας, ἀσφάλισης καί ὑγείας πού χαρακτηρίζει τή χώρα μας, ὑπάρχει μιά μεγάλη στασιμότητα στή δημιουργία εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν γιά τά παιδιά καί τούς νέους.

Ἡ κάλυψη ἑνός τέτοιου μεγάλου τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ (συμβουλευτικές ὑπηρεσίες – προληπτική ἰατρική – ἐξωνοσοκομειακή καί νοσοκομειακή περίθαλψη – κοινωνική πρόνοια) διασφαλίζονται σήμερα ἀπό Ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, τό ΠΙΚΠΑ, τή σχολιατρική ὑπηρεσία, μερικά ἀσφαλιστικά ταμεῖα, τά ἀγροτικά ἰατρεῖα καί τούς ἰδιώτες γιατρούς.

Βασικό πρόβλημα καί κοινό χαρακτηριστικό τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν εἶναι ἡ χαμηλή καί ἀνισόμορφη ἀνάπτυξή τους καί ἡ ἐλλείψη συγκεκριμένου προσανατολισμοῦ καί προγράμματος.

Συμβουλευτικές ὑπηρεσίες – Προληπτικός ἔλεγχος

Παρέχονται ἀπό 1200 περίπου ἀνειδίκευτους ἀγροτικούς γιατρούς, τή σχολιατρική ὑπηρεσία πού ἡ ὑπαρξή της εἶναι εἰσπρακτική, τά ἀσφαλιστικά ταμεῖα, ἄλλα κρατικά ἢ ἐλεγχόμενα ἀπό τό κράτος ἰδρύματα καί κύρια καί ἀναγκαστικά ἀπό ἰδιώτες παιδίατρος. Ἐτσι τό 1975 ἐξετάσθησαν ἡ ἐμβολιάστηκαν ἀπό τίς κρατικές ὑπηρεσίες περίπου 250.000 παιδιά, ἐνῶ ἕνας μεγάλος ἀριθμός κατέφυγε σέ ἰδιώτες γιατρούς, πράγμα πού εἶχε τήν ἀνάλογη ἐπίπτωση στόν οἰκογενειακό προϋπολογισμό καί στό ἰδιωτικό κόστος περίθαλψης.

Εἰδικοί κατά ἡλικίες δείκτες θνησιμότητας στήν Ἑλλάδα (σέ πληθυσμό 100.000 κατοίκων τῆς ἴδιας ἡλικίας) καί ἡ σειρά τους ἀνάμεσα στούς ἀντιστοιχοῦς δείκτες 27 εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. (Ἡ σειρά 1 ἀντιστοιχεῖ στό μικρότερο καί ἡ 27 στό μεγαλύτερο.) Μέσες τιμές 1970-72

Ἡλικία	Ὅλες οἱ ἡλικίες	0	1-4	5-14	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 +
Θνησιμότητα	849	2794	89	38	68	88	151	391	1037	2834	10050
Σειρά	4	22	16	9	3	6	1	1	1	2	5

(Πηγή: ΚΕΠΕ, 1976 (ἀδημοσίευτα στοιχεία ΕΣΥΕ)

Πρέπει νά τονίσουμε τή μεγάλη διάσταση πού υπάρχει ανάμεσα στό κέντρο καί τή περιφέρεια, όσον αφορά τίς παρεχόμενες υπηρεσίες (ποσοτικά καί ποιοτικά).

Σύνολο παιδιάτρων	1.326
Πρωτεύουσα	723
Στ. Έλλάς-Εύβοια	61
Πελοπόννησος	71
Ίόνιοι Νήσοι	15
Ήπειρος	22
Θεσσαλία	62
Μακεδονία	307
Θράκη	17
Νήσοι Αιγαίου	19
Κρήτη	29

Πηγή: ΕΣΥΕ 1976

Ή αὕτη κατανομή παρουσιάζεται καί στά ειδικά κέντρα, τούς συμβουλευτικούς σταθμούς καί τίς άλλες υπηρεσίες.

Αὐτό ἔχει σάν ἀποτέλεσμα ὅτι στόν πληθυσμό τῆς υπαίθρου οἱ δείκτες νοσηρότητας καί θνησιμότητας εἶναι μεγαλύτεροι, τά ποσοστά ἐμβολιασμένων χαμηλότερα καί οἱ σωματομετρικοί δείκτες μικρότεροι (ΚΕΠΕ, 1976).

Τά στατιστικά στοιχεία πού υπάρχουν εἶναι ἀνεπαρκή καί δίνουν πολλές φορές πλαστή εἰκόνα τοῦ ὑγειονομικοῦ ἐπιπέδου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαρχίας.

Γενικά, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ προστασία τῆς ἐγκύου, οἱ συμβουλευτικές υπηρεσίες, ὁ προληπτικός ἐλεγχος καί ὁ περιοδικός ἐλεγχος τῶν παιδιῶν πού φοιτοῦν στό σχολεῖο (screening-tests, ἀκοολογική καί ὀφθαλμολογική ἐξέταση κλπ.) ἀπέχουν πολύ ἀπό τό ἐπιθυμητό ἐπίπεδο.

Ἐξωνοσοκομειακή – Νοσοκομειακή περίθαλψη

Ἡ ἐξωνοσοκομειακή περίθαλψη παρέχεται, ἀπό τίς υπηρεσίες πού ἀναφέραμε, καί κύρια ἀπό τούς ἰδιώτες παιδιάτρους. Ἡ παροχή τῶν υπηρεσιῶν αὐτῶν εἶναι ἀνισότιμη ἀνάμεσα στά διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα καί ἐπηρεάζει ἀποφασιστικά τούς ὑγειονομικούς δείκτες.

Ἐπίσης ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἐξωνοσοκομειακῆς περίθαλψης ἔχει σοβαρή ἐπίδραση στό σύστημα ἐνδονοσοκομειακῆς κάλυψης καί ἐπιδρά δυσμενῶς στήν ἤδη πλημμελῆ λειτουργία του.

Πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν εἰδικευμένων παιδιάτρων, πού ἔχουμε, εἶναι πολύ μικρός, ἐνῶ ἀκόμα μεγαλύτερο πρόβλημα ἀποτελεῖ ἡ κατανομή τους στήν ἐπικράτεια.

Ἡ νοσοκομειακή περίθαλψη τῶν παιδιῶν καλύπτεται ἀπό 13 παιδιατρικά θεραπευτήρια, μέ 1713 κλίνες πού διαθέτουν 358 γιαιτρούς καί 603 ἀδελφές-νοσοκόμους. (Πηγή: ΕΣΥΕ, 1976).

Τό 75% τοῦ δυναμικοῦ αὐτοῦ βρίσκεται στήν περιοχή τῆς πρωτεύουσας.

Περιοχή	Ἀριθμός Θεραπευτηρίων	Ἀριθμός κλινῶν	Ἀριθμός Ιατρῶν σέ θεραπευτήρια
Πρωτεύουσα	5	1.309	203
Στ. Έλλάς-Εύβοια	4	224	6
Πελοπόννησος	1	90	19
Ίόνιοι Νήσοι	-	-	4
Ήπειρος	-	-	3
Θεσσαλία	-	-	9
Μακεδονία	2	70	98
Θράκη	-	-	1
Νήσοι Αιγαίου	1	20	8
Κρήτη	-	-	7

(Πηγή: ΕΣΥΕ, 1976)

Τά παιδιατρικά θεραπευτήρια τῆς χώρας παρείχαν κατά τή διάρκεια τοῦ ἔτους 1976 υπηρεσίες σέ 55.413 ἀσθενεῖς μέ σύνολο ἡμερῶν νοσηλείας 490.716. Ἡ κάλυψη τῶν παιδιατρικῶν

κλινῶν κατά τή διάρκεια τοῦ ἴδιου ἔτους ἦταν ἀπό τίς ὑψηλότερες, περίπου 79%. (Πηγή: ΕΣΥΕ, 1976).

Ἀπό τήν παράθεση τῶν στοιχείων εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἐλλείψεις εἶναι παρὰ πολύ σημαντικές γενικά καί ἰδιαίτερα στίς ἀγροτικές καί ἡμιαστικές περιοχές.

Οἱ ὑγειονομικές, οἰκονομικές καί κοινωνικές ἐπιπτώσεις εἶναι δυσμενέστερες.

Κοινωνική πρόνοια

Παρέχεται μέ τή μορφή ἐπιδομάτων στά ἀπροστάτευτα παιδιά καί σέ οἰκογένειες πού τά κηδεμονεύουν καί μέ τήν περίθαλψη παιδιῶν μέχρι 14 ἐτῶν σέ Κρατικά, Ἰδιωτικά καί Ἰδρύματα τοῦ ΠΙΚΠΑ.

Ὁ τομέας τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ ἴσως τήν πιό ἀκραία καί τυπική ἐκδήλωση τῆς ἀνυπαρξίας τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς στή χώρα μας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἐξέλιξη τῆς περιθάλψης ἀπροστάτετων παιδιῶν, μέ ἐπιδότηση κατά τή διάρκεια τῆς πενταετίας 1972-1976.

Ἔτος	Ἐνισχυόμενες οἰκογένειες	Ἐνισχυόμενα παιδιά	Ἐνίσχυση σέ δραχμές
1972	14.255	25.200	76.238.400
1973	14.460	25.778	78.589.350
1974	12.789	22.554	67.669.850
1975	12.823	23.081	68.071.900
1976	13.150	23.320	59.996.950

Ἀνεπαρκῆς παράλληλα εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ δικτύου τῶν ἀναγκαίων ἰδρυμάτων γιά τήν κοινωνική προστασία τοῦ παιδιοῦ.

Στή χώρα μας υπάρχουν:

632 Κρατικά Ἰδρύματα

71 Ἰδρύματα τοῦ ΠΙΚΠΑ (ἐμμεσα ἐλεγχόμενα ἀπό τό Κράτος)

283 Ἰδιωτικά Ἰδρύματα (μή ἐλεγχόμενα, ἀλλά ἐπιχορηγούμενα ἀπό τό Κράτος)

(πηγή: ΕΣΥΕ, 1976)

Στά παραπάνω ἰδρύματα (συνεχοῦς παραμονῆς καί διημερεύσεως) περιλαμβάνονται:

α. Ὁρφανοτροφεία (ἐπαγγελματικά καί μή)

β. Οἰζοτροφεία – Ἑστίες

γ. Οἰκοκυρικές σχολές

δ. Σχολές ἀναπήρων παιδιῶν

ε. Πρεβαντόρια

στ. Σχολές τυφλῶν-κωφαλάλων-νοητικά καθυστερημένων

ζ. Νηπιοτροφεία-παιδικοί σταθμοί (διημερεύσεως)

Ἐχουν τή δυνατότητα παροχῆς περιορισμένων υπηρεσιῶν σέ σχέση μέ τίς ἀνάγκες πού υπάρχουν τόσο σέ ἰδρύματα συνεχοῦς παραμονῆς (α, β, γ, δ, ε, στ), ὅσο καί σέ σταθμούς διημερεύσεως (ζ).

Ἰδρύματα	Ἀριθμός	Δυναμικότητα	Περιθαλπόμενα παιδιά
Κρατικά	632	42.470	21.580
ΠΙΚΠΑ	71	6.543	4.628
Ἰδιωτικά	283	23.490	16.871

(Πηγή: ΕΣΥΕ, 1976)

Ἡ διαφορά πού προκύπτει ἀνάμεσα στή δυναμικότητα τῶν ἰδρυμάτων καί στόν ἀριθμό τῶν παιδιῶν πού περιθάλπουν (εἶναι περισσότερο ἐμφανῆς γιά τά κρατικά ἰδρύματα) ὀφείλεται στήν κακή λειτουργία, τόν ἀνεπαρκή ἐξοπλισμό καί κύρια στίς

συνθήκες διαβίωσης και διαπαιδαγώγησης που σε πολλές περιπτώσεις έχουν καταγγελθεί σαν μεσαιωνικές. Ιδιαίτερα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν σε παράλληλους χώρους που αφορούν τη γενικότερη ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού.

Έτσι, παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί, παρά πολλά παιδιά δεν τελειώνουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση, ιδιαίτερα στην έπαρξία. Δεν έχουν αναπτυχθεί και εκσυγχρονισθεί τα αναμορφωτικά κέντρα για παιδιά και εφήβους με αντικοινωνική συμπεριφορά, σύμφωνα με τις τωρινές αντιλήψεις για την παιδαγωγική και την ψυχολογία, ενώ πολύ λίγα έχουν εξασφαλίσει κάποιο στοιχειώδες δικαίωμα για ανάπαυση και ψυχαγωγία.

Μπορούμε να ισχυρισθούμε, χωρίς υπερβολή, πως τα κοινωνικά δικαιώματα του παιδιού δεν έχουν διασφαλισθεί στη χώρα μας σαν αναγκαία και απαραβίαστα και η κοινωνική πολιτική του κράτους για την προστασία και την ανάπτυξη του παιδιού, στο βαθμό που υπάρχει, άσκειται χωρίς συνέχεια και προγραμματισμό, σχεδόν «συμπτωματικά».

Συμπεράσματα και προτάσεις

Η καθυστέρηση που παρατηρείται στην πολιτική κοινωνικής προστασίας του παιδιού αποτελεί - κατά τη γνώμη μας - σύμπτωμα της γενικότερης κοινωνικής πολιτικής.

Η έμφαση που πρέπει να δοθεί στα προβλήματα αυτά, δεν μπορεί παρά να αποτελέσει μία σημαντική συνιστώσα στη συνολικότερη προσπάθεια για την προαγωγή των κοινωνικών δικαιωμάτων μέσα στην καθόλου κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Οι αναγκαίες οικονομικές και διορθωτικές μεταβολές σχετίζονται πρώτιστα με μία ριζική αλλαγή των αντιλήψεων πάνω στα ζητήματα της κοινωνικής πολιτικής και στην υλοποίηση των προτάσεων για:

- α. Δημιουργία Ένιαίου Φορέα Ύγείας, με σκοπό την παροχή ισότιμης και καθολικής υγειονομικής κάλυψης.
- β. Την αύξηση των δαπανών για την υγεία και την κοινωνική πρόνοια.
- γ. Την ισόμετρη ανάπτυξη και δημοκρατική αποκέντρωση των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας.

Στά πλαίσια αυτά, θεωρούμε ότι πρέπει να καθοριστούν σαν προτεραιότητες στην πολιτική προστασίας του παιδιού.

1. **Ύγειονομική διαφύλαξη** του πληθυσμού από οργανωμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες, με τη καθιέρωση του προγαμιαίου πιστοποιητικού σε ουσιαστική βάση, με την πληροφόρηση και την προστασία των μητέρων, ιδιαίτερα για ώριμα κληρονομικά νοσήματα και με την υποχρεωτική εισαγωγή του μαθήματος της Ύγινης στάς σχολεία:

2. **Περιοδικός - προληπτικός έλεγχος** των παιδιών στάς σχολεία, με την οργάνωση της σχολιατρικής υπηρεσίας και την πρόσληψη προσωπικού αποκλειστικής απασχόλησης και την καθιέρωση μαζικού έλεγχου της υγείας των παιδιών της σχολικής ηλικίας με έμφαση στην ιατρική εξέταση της άκοης, της όρασης και της συμπεριφοράς.

3. **Καθιέρωση προγραμμάτων ανοσοποίησης** και καθολική και υποχρεωτική θέσπιση βιβλιαρίου υγείας του παιδιού. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην υγιεινή του περιβάλλοντος χώρου και στους όρους σωστής διατροφής.

4. **Ανάπτυξη υπηρεσιών υγείας** του παιδιού με τη δημιουργία παιδιατρικών κλινικών ιδιαίτερα σε περιοχές με άμεσο και όξυ πρόβλημα (Θεσσαλία-Μακεδονία-Θράκη κλπ).

5. **Δημιουργία παιδικών σταθμών-νηπιοτροφείων** και συναιών κέντρων ισόμετρα σε όλη τη χώρα.

6. **Απόκτηση ειδικευμένων στελεχών** για τις υπηρεσίες υγείας και ανάπτυξης του παιδιού (νηπιαγωγοί - παιδαγωγοί - κοινωνικοί λειτουργοί - ψυχολόγοι - παραϊατρικό προσωπικό κ.ά.).

7. **Συντονισμός υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας** του παιδιού και προστασίας της μητέρας.

“ΤΟ ΜΑΓΑΖΙ” Εχει απ’ όλα.

ΦΤΗΝΕΣ ΤΙΜΕΣ!

Δίδου και Ζωοδόχου Πηγής

Τζων Ντος Πασος

**U. S. A.
Ο 42ος παραλληλος**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΖΑΛΟΓΓΟΥ 9 τηλ. 36 19 724

Ένα παλαιορωσικό χρονικό γιά τήν "Αλωση

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ
ΜΗΤΣΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟ

Ἀπό τόν «Κέδρος» κυκλοφόρησε αὐτές τίς μέρες σέ μετάφραση Μ. Ἀλεξανδρόπουλου τό παλαιορωσικό χρονικό γιά τήν Πολιορκία καί τήν "Αλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπό τοὺς Τούρκους τό 1453 – τό λεγόμενο «Χρονικό τοῦ Ἰσκεντέρη». Συμπληρώνεται ἔτσι, μ' ἓνα ἀκόμα κείμενο ἡ μεσαιωνική ρωσική σειρά πού ἐγκαινίασε πέρσι ὁ «Κέδρος» μέ τήν «Ἀφήγηση τοῦ Ἰγκορ» καί τόν «Βίο τοῦ πρωτόπαπα Ἀδβακούμ».

Τό ἀφήγημα τοῦ Ἰσκεντέρη ἔχει ἓνα εἰδικότερο ἐνδιαφέρον καθὼς ἀναφέρεται σ' ἓνα τόσο σημαντικό γεγονός τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Δημοσιεύουμε μερικά ἀποσπάσματα στό «Ἀντί» μαζί μέ μιά συζήτηση πού εἶχαμε μέ τόν ΜΗΤΣΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟ γύρω ἀπ' αὐτό τό ἐνδιαφέρον κείμενο.

Ἡ Πόλη σέ σχέδιο τοῦ Buondelmonte (1422).

ΕΡ: Γιατί ἐπιλέξατε τό «χρονικό τοῦ Ἰσκεντέρη» γιά μετάφραση στά ἑλληνικά; Τί εἶναι αὐτό τό «Χρονικό»;

ΑΠ: Γιά τήν Πολιορκία καί τήν "Αλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἔχουμε ἓνα μικρό κύκλο παλαιῶν ρωσικῶν κειμένων. Ὅπως συμβαίνει καί μ' ἄλλα παλαιορωσικά χειρόγραφα δέν ξέρουμε ἀκριβῶς ποιοί τὰ ἔγραψαν αὐτά τὰ κείμενα, ποιοί τὰ μετέφρασαν, ἀπό ποιά γλώσσα, ποιά ἡ γραμματολογική τους ἱστορία κλπ. Πάντως τὰ περισσότερα φαίνεται νά εἶναι μεταφράσεις ἀπό τὰ ἑλληνικά μᾶλλον. Γιά ἓνα ἀπ' αὐτά ὑποστηρίχτηκε τελευταία ὅτι εἶναι μετάφραση ἀπό τὰ ἰταλικά καί τήν ἔκανε ὁ Μάξιμος ὁ Γραικός στίς ἀρχές τοῦ 16ου αἰῶνα. Ἀπ' ὅσα ξέρω κι' ἐγώ γιά τόν Μάξιμο ἡ γνώμη αὐτή εἶναι μᾶλλον σωστή. Ἐκτός ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, ὁ Μάξιμος πού κατάγεται, ὅπως ξέρετε, ἀπό τήν οἰκογένεια τῶν Τριδωλῶν καί πρέπει νά εἶναι ξάδερφος μᾶλλον τοῦ ποιητῆ Ἰάκωβου Τριδῶλη, δίδαξε τοὺς ρώσους λόγιους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς· ἐκτός ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, τοὺς δίδαξε ὅπως καί τό κείμενό του, ἀκόμα κι' ὅσα ἔγραψε στά παλαιορωσικά, ἓνα ἔμπειρο μάτι μπορεῖ νά τό ξεχωρίσει. Λέγοντας ἔμπειρο μάτι ἐννοῶ τοὺς σύγχρονους ρώσους παλαιογράφους καί γραμματολόγους – καί εἶναι ἀνάμεσά τους μεγάλες ἀξίες – πού ἔκαναν κι'

αὐτή τή νέα ἀποκάλυψη γιά τόν ἐξαίρετο συμπατριώτη μας τό Μάξιμο τό Γραικό καί κατὰ κόσμο Μιχάλη Τριδῶλη. Ἀλλά ἄς ἔρθουμε στό θέμα μας, δηλαδή σ' ἓνα ἀπό τὰ κείμενα αὐτά, τό λεγόμενο Χρονικό ἢ Ἀφήγηση τοῦ Ἰσκεντέρη, ἀπό τό ὄνομα τοῦ πιθανοῦ συγγραφέα του. Εἶναι τό σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα. Καί νομίζω ἓνα ἀπό τὰ σπουδαιότερα μέσα σ' ὅλη τήν παλιά φιλολογία πού ἔχουμε γιά τό 1453, ἑλληνόγλωσση καί λατινόγλωσση. Ἐλπίζω κι' ὁ δικός μας ἀναγνώστης, κι' ὁ δικός μας ἐπιστήμονας, νά καταλήξει σ' αὐτήν τήν ἴδια διαπίστωση, ὅταν θά διαβάσει τό κείμενο. Ὁ σκοπός μου ἄλλωστε αὐτός εἶναι – νά περάσει καί τό κείμενο αὐτό μέσα στή γλώσσα μας καί στήν ἱστοριογραφία μας.

ΕΡ: Οἱ μεταφράσεις αὐτές, ὅπως καί τό ἔπος τοῦ Ἰγκορ καί ὁ βίος τοῦ Ἀδβακούμ ἀπό ποιά γλώσσα γίνονται; Ἀπό τὰ παλαιοσλαβικά;

ΑΠ: Εἶναι ἀπαραίτητο νά τὰ παίρνει κανεῖς κατευθεῖαν ἀπό τήν πηγή τους. Αὐτό ἄλλωστε σοῦ δίνει καί μιά σπάνια αἰσθητική εὐχαρίστηση. Ἀλλιῶς δέν ἔχει ἐνδιαφέρον – νά καθίσεις νά μεταφράσεις μιά μετάφραση. Καί δέν εἶναι καί τόσο δύσκολο τό παλαιοσλαβικό κείμενο γιά ἓναν πού ἀποχτᾷ μιά ἐξοικείωση καί πού θέλει νά κάνει τή δουλειά του ἔτσι κι' ὄχι ἀλλιῶς. Πάντως ἐγώ εἶχα καί με-

ρικούς καλοὺς δασκάλους σ' αὐτό τό κεφάλαιο. Τά περισσότερα παλαιοσλαβικά κείμενα εἶναι μεταφρασμένα στή σύγχρονη ρωσική. Ἀλλά δέν εἶναι, ὅπως λ.χ. ὁ Ἀδβακούμ. Ὁ Ἀδβακούμ εἶναι ἀμετάφραστος. Καί μάλιστα ἀμεταφράσιμος στά σημερινά ρώσικα. Μία περίπτωση δηλαδή, ὅπως ὁ Μακρυγιάννης λόγου χάρι. Τόν Μακρυγιάννη, ἀλλά καί τόν Κασομούλη ἀκόμα, πῶς νά τόν μετάφρασεις στή γλώσσα πού μιλάμε καί γράφουμε ἡμεῖς τώρα; Ἐνῶ τόν Μακρυγιάννη στή σημερινή ρώσικη ἓνας θά μπορούσε ἴσως. Αὐτό εἶναι ἄλλο. Πάντως καί στήν περίπτωση πού ἓνα παλαιοσλαβικό κείμενο τό ἔχεις μεταφρασμένο στή σύγχρονη γλώσσα, εἶναι καλύτερο νά μήν τήν ἀνοίξεις διόλου. Ἄν ἡ μετάφραση εἶναι καλή μπορεῖ νά σοῦ δώσει πιστά τό νόημα, ἄς ποῦμε. Ἀφῆσε πού κι' ἐδῶ τὰ πράγματα εἶναι ἐπίφοβα πολλές φορές. Τό παλιό κείμενο ἔχει ἓνα δικό του ρυθμό καί πρέπει νά τόν πιάσεις σωστά ἀπό τήν ἀρχή, ἀλλιῶς κάνεις τή μισή δουλειά. Ἡ παλιά σλαβική γραφή ἔχει μέσα κάτι πολύ ἀδρό ἀπό τήν ὕψη καί τήν πνοή τοῦ δικοῦ μας παλιοῦ λόγου καί αὐτό πρέπει νά τό βρεῖς καί νά τό κρατήσεις. Ἡ σύγχρονη ρωσική μετάφραση εἶναι βέβαιο ὅτι θά σοῦ τό καταστρέψει. Μπορεῖς νά τήν συμβουλευτεῖς μόνο εὐκαιριακά, ὅπως προστρέ-

χεις σ' ένα λεξικό ή σ' έναν έπιστήμονα που ξέρει καλύτερα τη γλώσσα, την ιστορία κλπ.

ΕΡ: Αυτό τό κείμενο του Ίσικεντέρη πώς κυκλοφορούσε στη Ρωσία;

ΑΠ: Ύπρχε σέ δύο μορφές — μία συντομευμένη και μία εκτενέστερη. Από τά διακόσια περίπου γνωστά χειρόγραφα ένα μόνο έχουμε στη δεύτερη μορφή του, την πλήρη ως πούμε. Έγώ μεταφράζω αυτήν. Είναι τό λεγόμενο χειρόγραφο του αρχιμαντρίτη Λεωνίδα από τό όνομα του λόγιου που τό ανακάλυψε στά τέλη του περασμένου αιώνα σ' έναν κώδικα και τό δημοσίευσε τό 1885. Ως τότε ήταν γνωστή ή πρώτη, ή σύντομη μορφή. Αυτήν τό 1854 εκλάττει με μία δική του απόδοση ένας εξαίρετος ρώσος έπιστήμονας του περασμένου αιώνα — και καλός έλληνομαθής μεταξύ των άλλων — ό Ίσμαήλ Σρέζνιεφσκι. Πρόκειται για μία εργασία πολύτιμη, σέ πολλά πράγματα και τώρα ακόμα. Ίδιαίτερα τά σχόλια του. Απ' αυτήν την παρουσίαση του Σρέζνιεφσκι τό έμαθε — και τό ξέρει ακόμα — τό κείμενο αυτό κι' ή Εύρώπη. Από μετάφραση στά γαλλικά που έγινε αργότερα. Στην εισαγωγή που έχω προτάξει στη μετάφραση, κάνω μνεία της σχετικής βιβλιογραφίας για όσους θά θελήσουν ν' ασχοληθούν με τό κείμενο. Καί πρέπει βέβαια ν' ασχοληθούν οι ιστορικοί μ' αυτό και με τά πολλά προβλήματά του.

ΕΡ: Είναι προβλήματα έρμηνείας;

ΑΠ: Καί ιστορίας του κειμένου. Τό συνοδεύουν πάρα πολλά έρωτηματικά. Αναμφισβήτητο είναι ένα μόνο σ' αυτό τό κείμενο: ή πολύ σπουδαία ιστορική του άξια. Όλα τ' άλλα είναι συζητήσιμα. Κι' έχουν συζητηθεί κι' από παλιότερους ρώσους έπιστήμονες και συζητιούνται κι από τούς σημερινούς. Είναι πολλά τά προβλήματα αυτά και μία προσδοκία δική μου, επιδίωξή μου που συνοδεύει τη μετάφραση, είναι νά μπει μέσα στην έπιστήμη μας και νά μπορέσει νά προσφέρει κι' αυτή — ή έπιστήμη μας — μία δική της συμβολή στη συζήτηση κι' ίσως στη λύση των προβλημάτων που είναι πάρα πολλά: Ποιός τό έγραψε, πού, πότε, ποιά ή αρχική γλώσσα. Έγώ διόλου δέν τό αποκλείω αυτό τό κείμενο τό δικό μου που παρουσιάζω νά είναι έπιστροφή στην Έλλάδα ύστερα από αιώνων ρωσικές περιπέτειες ενός έλληνικού αρχέτυπου. Τρέμω σ' αυτή τη σκέψη. Αλλά βέβαια, και στην περίπτωση ακόμα που συμβαίνει κάτι τέτοιο, άνάμεσα σέ μένα και στον παλιό εκείνον γρακικό μεσολαβεί ένας τουλάχιστο ρώσος λόγιος που πρós τά τέλη του 15ου αιώνα έκανε τρομερές έπεμβάσεις μέσα στο κείμενο. Τό κρίμα λοιπόν στο δικό του τό λαιμό. Οι έπεμβάσεις αυτές είναι αναμφισβήτητες.

Πρόκειται για μία (άν είναι μία) γενναία προσπάθεια αξιοποίησης αυτού του σπουδαίου κειμένου πρós όφελος της νέας — τότε — ρωσικής ιδεολογίας με κέν-

τρο τη Μόσχα, την ιδεολογία της Τρίτης Ρώμης που θά ήταν, έπειτα από την Κωνσταντινούπολη, ή Μόσχα. Δέν αποκλείεται μάλιστα αυτό ακριβώς τό κείμενο νά είναι ό θεμέλιος λίθος αυτής της ιδεολογίας, γιατί εδώ μέσα έχουμε την Πτώση της Κωνσταντινούπολης, την ιστορική άφτηρη. Για όλα αυτά γίνεται λόγος στην εισαγωγή και νά μήν επιμεινουμε εδώ. Είναι πολύ σπουδαίο αυτό τό ζήτημα.

ΕΡ: Πιστεύεις πώς είναι έλληνας ό συγγραφέας;

ΑΠ: Δέν μπορούμε νά τό υποστηρίξουμε. Λέω ότι δέν αποκλείεται κι αυτό. Δέν πρέπει νά τό αποκλείσουμε. Ας τό κοιθεντιάσουν οι ιστορικοί μαζί με τά άλλα όλα. Έγώ για τά έπίμαχα ζητήματα μιλώ στην Εισαγωγή μου. Επίσης και στά σχόλια.

ΕΡ: Για τόν συγγραφέα τί είναι γνωστό;

ΑΠ: Έχουμε ένα όνομα αλλά δέν γνωρίζουμε τίποτα. Η σχεδόν τίποτα. Πάντως μερικά σημεία μέσα στο κείμενο, μερικές φραστικές λεπτομέρειες, συνηγορούν μάλλον υπέρ του ότι ό συγγραφέας είναι ρώσος. Αλλά έφ' όσον δέν έχουμε τό αρχέτυπο, συμπεράσματα δέν μπορούμε νά διατυπώσουμε. Τό αρχαιότερο χειρόγραφο απ' όσα γνωρίζουμε χρονολογείται γύρω στα 1480. Έκεί γύρω. Δηλαδή με τά δεδομένα της Παλαιολογίας.

ΕΡ: Καί τό όνομα Ίσικεντέρης πώς τό έχουμε; Είναι τό τουρκικό Άλέξανδρος;

ΑΠ: Ακριβώς. Τό πλήρες όνομα είναι Νέστορας Ίσικεντέρης. Ύπρχει μία συγκλονιστική μαρτυρία στο χειρόγραφο. Σ' αυτό που βρήκε ό Λεωνίδας, ένα και μοναδικό. Στ' άλλα δέν ύπρχει, τό είχαν ξύσει οι λόγοι, φαίνεται. Είναι τό σύντομο βιογραφικό σημείωμα που σώθηκε σέ κείνο τό μοναδικό χειρόγραφο. Έμένα με συγκίνησε πολύ όταν τό πρωτοδιάβασα και ή σκέψη νά τό μεταφράσω αυτό τό κείμενο είναι ένα σωμα μέσα μου με τη συγκίνηση εκείνη τότε που τό πρωτοβρήκα. Αυτά γράφει στο τέλος, αφού έξιστόρησε όλο τό δράμα που τό έζησε ό ίδιος, και λέει. Θά σ'άς τό δώσω εδώ όλόκληρο:

«Τά έγραψα αυτά έγώ ό πολυμαρτωλός και κολασμένος Νέστωρ Ίσικεντέρης που από μικρόν με πήραν οι Τούρκοι και μου έκαναν τό σουνέτι, πολλά χρόνια πέρασα στίς σκληρές εκστρατείες του πολέμου κι έκρυβόμουν εδω κι' εκεί μήν τύχει και πεθάνω στην έπάραιτη τούτη πίστη. Έτσι έκανα και τώρα με διάφορες πονηρίες σέ τούτη τη μεγάλη και φοβερή εκστρατεία, άλλοτε κάνοντας τόν άσθενή, άλλοτε κρυβόμενος, άλλοτε πάλι με τη συνδρομή των φίλων μου· δέν έχανα όμως τόν καιρό, αλλά φρόντιζα νά μαθαίνω όσα έκαναν οι Τούρκοι έξω από την πόλη. Κι' όταν πάλι έμπήκαμε στην πόλη, έρώταγα

μέ τόν καιρό κι' έμάζευα από άξιόπιστους και σημαντικούς ανθρώπους όλα τά γενόμενα μέσα στην πόλη. Καί τά σύνταξα μετά συντομίας και τά παραδίδω στους χριστιανούς νά θυμούνται τό υπερτρομερό και υπερθαυμαστό θέλημα του Θεού. Η παντοδύναμη και ζωοποιός Τριάδα ως μέ δεχτεί στο ποίμνιό της μετά των άλλων προβάτων της κι' έγώ νά ζω και νά δοξάζω και νά άνυμνώ τό μέγα και υπερούσιο όνομά σου, άμήν».

ΕΡ: Ήταν λοιπόν ένας γενίτσαρος όπως φαίνεται...

ΑΠ: Μπορεί. Ίσως όμως και τίποτ' άλλο μέσα στον τουρκικό στρατό. Ήπειδή είπες γενίτσαρος, ύπρχει ακόμα ένα χρονικό, «τό Ημερολόγιο ενός Γενίτσαρου» που κυκλοφορεί πυρρίως στη Γιουγκοσλαβία και στην Πολωνία, και οι δύο χώρες διεκδικούν αυτό τό κείμενο. Είναι γραμμένο από τόν Κωνσταντίνο Μιχαήλοβιτς ή τόν Μιχαήλ Κωνσταντινόβιτς, όπως τόν λένε άλλοτε έτσι κι' άλλοτε άλλως. Είναι σέρβος ό άφηγητής, χριστιανός, κι' έβαλε κι' αυτός τό χέρι του μαζί μ' άλλους συμπατριώτες του βοηθώντας τό σουλτάνο που τούς χρησιμοποιούσε τούς σέρβους για λαγουμιτζήδες εκεί κοντά στην πύλη του Ρωμανού. Τό άφήγημά του είναι εκτεταμένο σέ πολλά θέματα, αλλά περιέχει και μία-δυό σκηνές από την τελευταία φάση της πολιορκίας.

ΕΡ: Καί τό ρωσικό χρονικό σέ τί θρίσκειται κυρίως ή άξία του;

ΑΠ: Είναι δύο πράγματα έξ ίσου πολύτιμα. Πρώτα οι πάρα πολλές λεπτομέρειες που μ'άς δίνει και λείπουν από τίς άλλες πηγές. Δηλαδή δέν τά έχουμε αυτά ούτε από τό Δούκα, ούτε από τό Φραντζή, τόν Λεονάρδο και τούς άλλους. Αυτά είναι πάρα πολλά. Καί όνόματα και περιστατικά κι' άλλες πληροφορίες, όλες γύρω από την πολιορκία και την άλωση. Νομίζω, ένας που δέν έχει διαβάσει τό ρωσικό χρονικό ένω έχει διαβάσει όλα τ' άλλα, θά μάθει μερικά καινούρια πράγματα, με τά όποια θά συμπληρώσει την εικόνα που έχει για τό 1453, θά έλέξει καλύτερα τά δεδομένα των άλλων πηγών οι όποιες πάλι βοηθούν νά διαβάσουμε κριτικά και τό ρωσικό κείμενο. Γιατί ή σκοπία του Ίσικεντέρη είναι μικρή, έχουμε δηλαδή ένα ήμερολόγιο σαν του Μπαρμπαρο μ' όλες τίς σχετικές έλλείψεις, αλλά και μ' όλες τίς άρετές αυτού του είδους. Μ' αυτό ακριβώς συνδέεται τό δεύτερο ζήτημα, ή δεύτερη άρετή αυτού του κειμένου:

Τό έργο αυτό έχει θαυμάσια δομή και σπάνια, για κείνα τά χρόνια άφηγηματική ένταση. Μά είναι κι' αυτά καταχωνιασμένα κάτω από τόν άκαμπτο παλαιοσλαβικό λόγο κι' από τίς μεταγενέστερες έπεμβάσεις κλπ. Προσπάθησα και με τη σελιδοποίηση νά γίνουν προσιτά αυτά στην έλληνική άνάγνωση. Χωρίς νά μετακινήσω ένα κόμμα, χώρισα όλο τό

Ἡ Πόλι στis árches tou Iδou aínou. Σχέδιο τοῦ Τζιοβάνι Ἀνδρέα Βαδασόρε (Βενετία 1520).

ἔργο σέ τρία μέρη. Τό πρώτο, πολύ πιθανόν εἶναι μεταγενέστερη προσθήκη. Δίνεται ἐκεῖ τό ἱστορικό τῆς Πόλης ἀπό τήν Ἰδρυσή της σύμφωνα μέ τά βυζαντινά χρονικά. Τό τρίτο μέρος εἶναι τό ἰδεολογικό ἐπιμύθιο, οἱ χρησμοί κι' οἱ ἐξαγγελίες πού θεμελιώνουν τήν γνωστή ἀποψη γιά τό Ξανθό Γένος (δηλαδή τήν θεμελιώνουν στό ρωσικό ἔδαφος) καί γιά τήν Τρίτη Ρώμη. Τό ἀφηγηματικό μέρος, στή μέση, τό κύριο σῶμα, τό χάρισα σέ 14 μικρά κεφάλαια τιτλοφορημένα. Ἐτσι ἀποδεσμεύεται τό κείμενο καί μπορεῖ νά λειτουργήσει μέ τή θαυμασία παραστατικότητα καί γοηγοράδα του, μέ μία καταπληκτική ἐναλλαγή ἐπεισοδίων πού θυμίζει σενάριο. Ἐπιπλέον ἔτσι γίνεται περισσότερο προσιτή στόν ἀναγνώστη καί τούτη ἡ ἀρετή τοῦ ἔργου – ἡ συνεπής σύνδεσή του μέ τό χρόνο. Ἀπ' ὅσα ἔχω ὑπόψη μου κανένα ἄλλο ἀφήγημα γιά τό

1453 δέν μᾶς δίνει τήν αἴσθησι τοῦ χρόνου πού κυλά μέσα στήν πολιορκημένη Πόλη τόσο ἀδρά καί μέ τόση ἀκριβεία στό μέτρημα, ὅσο μᾶς βοηθᾷ νά τό ζήσουμε αὐτό, ἡ ρωσική ἀφήγησι. Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή εἶναι σπάνιο κείμενο. Ἐλπίζω οἱ ἱστορικοί νά τό ἐκτιμήσουν αὐτό ἰδιαίτερα καί σέ κάτι νά βοηθηθοῦν κι' ἐκεῖνοι κι' ἐμεῖς γιά νά δάλουμε μιά καλύτερη τάξι στis παραστάσεις γιά τό πῶς ἔγιναν τά πράγματα. Δέν θέλω νά πῶ ὅτι εἶναι ὅλες ἀπογοές οἱ ἡμερομηνίες τοῦ Ἰσκεντέρη. Μιλῶ γιά τό **κύλημα τοῦ χρόνου**, γιά μιά-μιά τίς μέρες. Ἐδῶ εἶναι μοναδικός. Προσωπικά αὐτό ἀκριβῶς θεωρῶ ὕψιστη ἀρετή τοῦ ἔργου. Μάλιστα κάνω καί μιά σκέψι ὑπέρ τῆς ρωσικότητας τοῦ χρονικογράφου ξεκινώντας ἀπ' αὐτό ἀκριβῶς τό σφιχταγκάλισμα μέ τό χρόνο καί τό χρόνο μέσα στόν ὁποῖο χτίζει τό ἀφήγημά του. Ἀπ' ὅσα ἔχω δεῖ

καί προσέξει μιά πρώτη ἀρετή τῆς ρωσικής καλλιτεχνικῆς φύσης εἶναι τό στέρεο πάτημα στό ἔδαφος κι' οἱ στέρεες σχέσεις μέ τό χρόνο. Αὐτά πού κάνουν πρὶν ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, καλούς μαστόρους, δηλαδή χτίστες. Τά ξέρουμε αὐτά κι' ἀπό τίς ἐξαιρετές ἀσπροκκλησιές τους μέ τίς ὁποῖες καί πρωτοδυναίνουν οἱ ρῶσοι τεχνίτες ἀπό τήν βυζαντινή κηδεμονία, ἀλλά τά ξέρουμε καλύτερα κι' ἀπό τό κλασικό τους μυθιστόρημα. Μά τελοσπάντων, αὐτό εἶναι θέμα γιά συζήτηση. Ἐξ' ἄλλου ἡ ζωντανή αὐτή δῶσι τοῦ χρόνου μᾶς εἶναι πολύτιμη γιά νά κάνουμε πῶς σωστά τούς ξεχωρισμούς τῆς παλιᾶς ἀφηγηματικῆς βάσης ἀπό τίς μεταγενέστερες λόγιες προσθήκες. Εἶναι κι' αὐτό πολύ σπουδαῖο ζήτημα. Μά ὅτι καί νά πει κανείς, ἡ παλιά ἀφηγηματική βάση ἔχει μείνει ἀπειράχτη κάτω ἀπό τίς μεταγενέστερες ἐπιχωματώσεις. Αὐτό ὁ μεταφραστής τό νιώθει καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον.

Ἐδῶ θέλω νά πῶ καί τό ἔξης. Ὁ Ντοστογιέφσκι, ὅταν προσπαθοῦσε νά θεμελιώσει τήν ρωσική του ἰδέα, τόν κοσμοσώτηριο ρόλο τῆς ρωσικῆς ὀρθοδοξίας, ἔριχνε συχνές ματιές καί στά παλιά συμβάντα καί στά παλιά κείμενα. Ἦξερε καί τό ἀφήγημα τοῦ Ἰσκεντέρη ἀπό τήν ἐκδοσι τοῦ Σρέζνιεφσκι μᾶλλον. Σέ πιάνει φρίκη ὅταν διαβάσεις σ' ἓνα γράμμα του πῶς θά τό ἔδινε αὐτός τό χρονικό τῆς Ἀλώσης γιά νά τό δέσει μέ τά ρωσικά πεπρωμένα. Καί εἶναι μεγάλο εὐτύχημα γιά τό χρονικό, ὅτι ὁ ρῶσος λόγιος πού πῆρε νά τό ἐπεξεργαστεῖ μερικούς αἰῶνες πρὶν ἀπό τόν Ντοστογιέφσκι δέν εἶχε ἀφηγηματικά μεράκια, τόν ἐκτόνωναν τέλεια οἱ χρησμοί, οἱ δεήσεις, δηλαδή ὁ θεωρητικός λόγος. Εἶναι τό πιθανότερο ὅτι μέσα στό κείμενο πού ἔχουμε ἡ ἐξιτόρησι τῶν γεγονότων ἐρχεται κατευθείαν μέσα ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη τοῦ 1453. Δηλαδή ἔχουμε ἓνα ἀπό τά παλιότερα ἀφήγηματα γιά τήν Πολιορκία καί τήν Ἀλωση – ἴσως τό πιό παλιό.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ «ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΙΣΚΕΝΤΕΡΗ»

«...ἄκουσαν οἱ Τοῦρκοι τόν θοῆνον καί τήν ὀχλοδοή κι ὁρμησαν ἀμέσως μ' ἀλαλαγμούς ὅλα τους τ' ἀσκέρια καί ποδοπάτησαν τούς πολεμιστές τοῦ κάστρου...»

«Τῇ δέκατῃ τέταρτῃ ἡμέρᾳ οἱ τοῦρκοι ἀφοῦ μέ κραυγές κι' ἀλαλαγμούς ἔκαναν τήν ἀνιερῇ προσερχή τους, ἔβαλαν νά θαρᾶν ζουρνάδες καί πίπιζες καί νταούλια καί σέρνοντας τά κανόνια καί πολλά ἄλλα πυροβόλα ἀρχισαν νά χτυπᾶν τήν πόλιν· ἐχτύπαγαν καί μέ τουφέκια καί τόσα ἀπροσμέτρητα· οἱ πολεμιστές τοῦ κάστρου ἀπό τ' ἀναρίθμητα μυσδράλια δέν ἤμποροῦσαν νά μείνουν ἀπάνω στά τείχη, ἐκρύβονταν καί περιμέναν τήν ἐφοδο· κι' ἄλλοι ἐρίχναν μέ τά κανόνια καί μέ τ' ἄλλα πυροβόλα, ὅπως ἤμποροῦσαν· κι' ἐσκόπωναν πάρα πολλούς τοῦρκους. Ὁ πατριάρχης κι' οἱ ἱεράρχες κι' ὁλος ὁ ἄλλος κλήρος ἐδέονταν ἀδιάκοπα νά λυπηθεῖ ὁ θεός τήν πόλιν καί νά τήν σώσει. Ὅταν οἱ

τοῦρκοι ἐνόμισαν ὅτι ὅλους τούς πολεμιστές τούς ἐγκρέμισαν ἀπό τά τείχη, ἀμέσως ἀλάλαξε ὅλο τους τό στράτευμα κι' ἔπεσαν ἀπάνω στά τείχη ἀπ' ὅλες τίς μεριές μέ φωνές καί βοή, ἄλλοι μέ πλήθος φωτιές, ἄλλοι μέ σκάλες, ἄλλοι μέ μηχανήματα νά γκρεμίσουν τά τείχη καί μ' ἄλλα πολλά ἐργαλεῖα νά κυριέψουν τήν πόλιν. Κι' οἱ πολεμιστές τοῦ κάστρου ἐπίσης μέ φωνές καί κραυγές τούς ἐπολέμαγαν σφοδρά. Ὁ καίσαρ ἐγύριζε παντοῦ σ' ὅλη τήν πόλιν. Παρακινούσε τούς δικούς του, τούς ἐμψύχωνε νά ἐλπίζουν στό θεό κι εἶχε θγάλει διαταγή νά σημαίνουν οἱ καμπάνες σ' ὅλη τήν πόλιν καί νά καλοῦν τούς πιστούς. Οἱ τοῦρκοι πάλι, ἀκούγοντας τόσο μεγάλες κωδωνοκρουσίες, ἔβαλαν νά θαρᾶν οἱ ζουρνάδες οἱ πίπιζες, τ' ἀναρίθμητα νταούλια. Ἐγινε σφαγή πάρα

πολύ μεγάλη και φριχτή. Από τη βροντή των κανονιών και των πυροβόλων, από τις καμπάνες και τα όργανα, από τις κραυγές και τους αλαλαγμούς και των δυο στρατών κι από τον κρότο των άλλων όπλων, από τις φλόγες που πέταγαν τα πυροβόλα και των δυο στρατών, επίσης από τα κλάματα και το θρήνο αντρών, γυναικών και παιδιών μέσα στην πόλη ήταν σαν ούρανό και γη να 'γιναν ένα και κοινούσαν κι' οι δυο μαζί και δεν ήταν δυνατόν ν' ακούει ο ένας τον άλλον: έσμιξαν όλα σ' ένα – οι φωνές, οι κραυγές, δάκρυα και θρήνοι των ανθρώπων, οι βροντές των κανονιών, οι κωδωνοκρουσίες όλα ένας ήχος, ένας μέγιστος κεραυνός. Κι' επίσης από τις πολλές φωτιές και τις λάμπειες των κανονιών και των πυροβόλων κι' από τα δυο μέρη έγιναν πηχτό σύννεφο οι καπνοί κι' έσκέπασε την πόλη κι' όλα τα στρατεύματα, ώστε δεν έβλεπε ο ένας τον άλλον, ποιός ποιόν χτυπά. Και πολλούς τους έπνιξε το μπαρούτι. Έτσι έχτυπούσαν κι' έρχονταν ο ένας άπάνω στον άλλον σ' όλο το κάστρο μέχρι να τους χωρίσει ή νύχτα με το σκοτάδι: οι τούρκοι υποχώρησαν στα στρατόπεδά τους χωρίς να νοιαστούν για τους νεκρούς τους κι' οι υπερασπιστές του κάστρου έπεσαν χάρω από την κούραση σαν πεθαμένοι: οι φρουροί μόνο έμειναν άπάνω στα τείχη.»

«Έτσι την έκτη ημέρα, μήνας Μάιος, επρόσταξε πάλι ο άπιστος να θαρέσουν την πόλη εκεί στο ίδιο μέρος όπου επολέμησαν και πρώτα. Τρεις ημέρες δεν είχαν πάψει να χτυπάν με πάρα πολλά κανόνια κι' όταν είδαν ότι ο τοίχος είναι έτοιμος εθάρεσαν με το μεγάλο τηλεβόλο κι' εγκρέμισαν χάρω πλήθος πέτρες. Έθάρεσαν κι' άλλη μιά φορά κι' άνοιξαν μεγάλο ρήγμα: μά έπήρε να βραδιάζει κι' οι τούρκοι πάλι έβαλαν να χτυπάν άλλα μικρά κανόνια στο ίδιο εκείνο μέρος – έτσι έχτύπαγαν όλη τη νύχτα και δεν άφηναν τους πολεμιστές να φράξουν το χάλασμα. Άλλά οι Έλληνες εκείνη τη νύχτα έτοιμασαν ένα μεγάλο πύργο πίσω ακριβώς κι' έπιανε όλο το άνοιγμα.

Τό πρωί πάλι οι τούρκοι έβαλαν με το μεγάλο τηλεβόλο λίγο χαμηλότερα κι' εγκρέμισαν ένα μεγάλο κομμάτι – τα ίδια δεύτερη και τρίτη φορά. Κι' όταν ήταν πιά μεγάλο το χάλασμα, άμέσως πλήθος άσκέρια όρμησαν αλαλάζοντας στο μέρος αυτό πατώντας ο ένας τον άλλον – τα ίδια κι' οι Έλληνες από τη μεριά της πόλης: και χτυπιούνταν πρόσωπο με πρόσωπο ούρλιάζοντας σαν θηρία. Ήταν φριχτό να βλέπει κανείς και των δυο τη δύναμη και παρατολμία. Ο Γιουσινιάνης με κάμποσους πολεμιστές όρμισε κραυγάζοντας άπάνω στους τούρκους με τόση άφοβία, ώστε έν ριπή όφθαλμού τους έπέταξε κάτω από τα τείχη κι' έγέμισε τό χαντάκι σκοτωμένων. Ένας δέ γενίτσαρος, ο Άμουράτ, πολύ δυνατός στο κορμί, έτρώπωσε μέσ στους Έλληνες, έφτασε ως τον Γιουσινιάνη κι' άρχισε να τον χτυπά με θηριωδία. Τότε κάποιος από τους Έλληνες έπήδησε από το τείχος και του πήρε το κεφάλι με τό πελέκι κι' έτσι έσωσε τον Γιουσινιάνη από θάνατο. Ο φλαμπουριάρης της δυτικής πλευράς Άμάρμπειχ έπεσε με τ' άσκέρια του άπάνω στους Έλληνες κι' έγινε πολύ φοβική μάχη. Φτάνει τότε μέσα από την πόλη ο στρατηγός Ραγκαβής με κάμποσους δικούς του βοήθεια των έλλήνων που πολέμαγαν σκληρά τους τούρκους και τους πήρε κυνήγι φτάνοντας ως τον ίδιον τόν Άμάρμπειχ. Αυτός, σαν είδε τον Ραγκαβή να κόβει άλύπτην τό τους τούρκους, έσυρε τη σπάθα του κι' έρίχτηκε εναντίον του κι' έχτυπήθηκαν οι δυο τους πολύ άγρια. Ο Ραγκαβής έπήδησε σέ μιά πέτρα και τον εθάρεσε με τη σπάθα του στον ώμο και με τα δυο του χέρια – τον έκοψε στα δυο γιατί ήταν χεροδέσματος. Οι τούρκοι ούρλιάζοντας από τό κακό τους τον έκύκλωσαν, πάρα πολλοί, και τον χτυπούσαν. Έπάλεψαν σφοδρά κι' οι Έλληνες να τον πάρουν και να τον γλιτώσουν, μά δεν έμπόρεσαν, έπεφταν πολλοί: και τον Ραγκαβή τον έκαναν κομμάτια οι τούρκοι κι' έτσι άνάγκασαν τους Έλληνες να μπουને μέσα στην πόλη. Ήταν μεγάλος ο θρήνος κι' η φρίκη των έλλήνων για τον Ραγκαβή γιατί ήταν άνδρείος και μέγας πολεμιστής κι' αγαπημένος του καίσαρα...»

«Μόλις οι τούρκοι είδαν αυτούς που έφτιαχναν τον πύργο, τους εθάρεσαν με πολλά κανόνια και δεν τους άφησαν να τον φτιάξουν. Και καθώς αυτοί άναμέριζαν να γλιτώσουν από τα κανόνια, όρμησαν πλήθος τούρκοι στο άδειο μέρος, έπεσαν άπάνω τους κι' άρχισε μεγάλη μάχη.

Ήταν μαζί τους και πέντε Σαρακηνοί, θηρία στο άνάστημα και στην όψη, κι' έχτύπαγαν την φρουρά άλύπτητα. Όσοι φτάνει από την πόλη ο πρωτομάστορας κι' ο γιός του Άντρέας μ' άλλους πολλούς εναντίον των τούρκων: έγινε πολύ φριχτή μάχη. Τρία νέα παιδάκια, βλέποντας ψηλά από τα τείχη αυτούς τους πέντε

Σαρακηνούς να χτυπάν με τόση δύναμη τους στρατιώτες, πήδαν από τα τείχη, πέφτουν άπάνω στους Σαρακηνούς και πιάνονται γενναία. Οι τούρκοι έκοίταγαν με μεγάλη άπορρία. Δεν έτρεξαν να βοηθήσουν τους Σαρακηνούς γιατί ένόμιζαν ότι μόνοι τους εκείνοι θά τα έσκότωναν τα παιδάκια. Κι' έσκότωσαν αυτοί οι τρεις, δυο Σαρακηνούς. Τότε πλήθος τούρκοι όρμησαν εναντίον τους κραυγάζοντας: και αυτοί άμυνόμενοι υποχώρησαν μέσα στην πόλη. Ήταν αυτά τα παιδάκια: ένας Έλληνας, ο άλλος Ούγγρος ο τρίτος Άρβανίτης.»

«Η μάχη γύρω στο χάλασμα δεν έσταματούσε, αλλά αντίθετα εδυνάμυνε: συνέχισαν οι τούρκοι έφερναν μεγαλύτερες δυνάμεις κι' έχτύπησαν κι' εκυνήγησαν σκληρά τους Έλληνες. Οι στρατηγοί κι' οι άρχοντες μαζί με τον Γιουσινιάνη αντίστέκονταν με γενναιότητα κι' έπεφταν πολλοί κι' από τις δυο πλευρές. Άλλά από τό θέλημα του θεού κανείς δεν γλιτώνει. Ένα χτύπημα έρχεται και βρίσκει τον Γιουσινιάνη και τον έπλήγωσε στο δεξί του ώμο κι' έπεσε κάτω ξερός. Έσκυψαν οι άρχοντες κι' οι στρατιώτες κλαίγοντας και θρηνώντας, τον εσήκωσαν και τον έπήραν – κι' οι φράγκοι έφυγαν όλοι τους μαζί με κείνον. Άκουσαν οι τούρκοι τον θρήνο και την όχλοβοή κι' όρμησαν άμέσως μ' αλαλαγμούς όλα τους τ' άσκέρια και ποδοπάτησαν τους πολεμιστές του κάστρου: τους εκυνήγησαν μέσα στην πόλη χτυπώντας και σφάζοντας. Οι στρατηγοί κι' οι άλλοι από τους μέσα βλέποντας τα σίφη των τούρκων να έρχονται, τό 'βαλαν στα πόδια: μόνο όπου βρίσκονταν άναγκασμένοι έγύριζαν κι' επολέμαγαν. Εκείνην ακριβώς τη στιγμή θά έτελείωνε ή πόλη αν δεν έφτανε με τους δικούς του διαλεχτούς στρατιώτες ο καίσαρ.

Όταν έφτασε, βρήκε ζωντανόν ακόμα τον Γιουσινιάνη: τον έκλαψε πικρά. Με ίκεσίες και δάκρυα ήθελε να γυρίσει πίσω στους φράγκους, μά δεν τον άκουσαν. Έτρεξε τότε στους Έλληνες. Τους έφώναξε πώς είναι δειλοί κι' άνανδροι κι' έτσι τους άνάγκασε να γυρίσουν πίσω αυτούς που έτρεχαν κι' όρμισε κι' ο ίδιος εναντίον των τούρκων έμψυχώνοντας τους άντρες της φρουράς του και χτυπώντας με τό σπαθί του τους τούρκους στους ώμους και στα πλευρά, έχτύπαγε και τ' άλογά τους και τους γκρέμιζε από τις σέλες, τίποτα, ούτε τα σιδερένια χάρμυρα, ούτε κι' ή δύναμη των άλόγων δεν ήμπορούσε ν' άντισκόψει τη φόρα του σπαθιού του...»

«Η ρήγισσα, από κείνη τη στιγμή που την άποχαίρεισε ο καίσαρ, έλαβε και τό σχήμα. Οι στρατηγοί κι' οι άρχοντες που έμειναν εκεί έπήραν τη ρήγισσα και τις άρχοντοπούλες και πολλές άλλες νεαρές γυναίκες και τις έστειλαν τά καράβια και τά κάτεργα του Γιουσινιάνη στα νησιά και στο Μωριά στους συγγενείς τους.

Ο λαός στους δρόμους και στα σπίτια δεν υποτάχτηκε στους τούρκους αλλά τους επολέμαγε κι' έσκότωσαν πολλούς, εκείνη την ημέρα, αλλά έπεσαν και πολλοί από αυτούς τους ίδιους, καθώς και γυναίκες και παιδιά: κι' άλλους τους εκκλάβωσαν οι τούρκοι.

Αυτοί που ήταν άπάνω στις τάπιες δεν ήθελαν να τις παραδώσουν, επολέμησαν με τους τούρκους και σίς δυο μεριές – με κείνους που ήταν ακόμα δεξω και με τους άλλους μέσ στην πόλη: κι' όταν την ημέρα τους ένίκαγαν οι τούρκοι, αυτοί κατέβαιναν στους κρυφώνες και τις νύχτες έβγαιναν κι' έχτύπαγαν τους τούρκους. Μά κι' άλλοι άντρες, γυναίκες και παιδιά τους έριχναν ψηλά από τα σπίτια κεραμίδες και τούθλα ή έβαιναν φωτιές στις ξύλινες σκεπές των σπιτιών και τους επολέμαγαν μ' άναμμένα δαυλιά, τους έκαναν πολλές και μεγάλες ζημιές, τόσο που έφοβήθηκαν οι πασάδες κι' οι σαντζάκ-μπέηδες και δεν ήξεραν τί να κάνουν, αλλά έστειλαν στο σουλτάνο και του είπαν: «άν ο ίδιος δεν έμπει στην πόλη, είναι άδύνατο να την πάρουμε». Αυτός είχε βάλει να ψάχνουν παντού για τον καίσαρα και τη ρήγισσα και δεν άποφάσιζε να έμπει: τό σκέφτηκε πολύ κι' είπε να φέρον μπισοστά του όσους άρχοντες και στρατηγούς έπιασαν σκλάβους στις μάχες ή οι ίδιοι παραδοθηκαν στα χέρια των πασάδων: τους έδωκε τό λόγο της τιμής του – και δώρα έταξε – και τους έστειλε μαζί με τους πασάδες και τους σαντζάκ-μπέηδες ν' άναγγείλουν στους κατοίκους σ' όλους τους δρόμους και σ' αυτούς εκεί που εκράτηγαν τις τάπιες, τον λόγο και τον όρκο του σουλτάνου: να πάσουν τον πόλεμο χωρίς κανένα φόβο ότι θά τους θανατώσουν ή θά τους σκλαβώσουν: κι' αν όχι – όλους σας τότε, και τις γυναίκες σας και τα παιδιά σας θά σας φάει τό μαχαίρι.

Έγινε κι' αυτό. Έτσι έπαψε ο πόλεμος και παραδόθηκαν όλοι στα χέρια των άρχόντων, των στρατηγών και των πασάδων...»

‘Η μοίρα ενός αγωνιστή

‘Ο γιατρός Γιώργος Σαμαράς
(σχέδιο Δ. Μεγαλίδη από
τό «Λεύκωμα του ‘Αγώνα»)

‘Όσοι θα διαβάσουν αυτό τό κείμενο γιά τό Γιώργο Σαμαρά, ας σφίξουν, νοερά, τό χέρι τής Βαγγελίτσας – είναι ή γυναίκα του. Καί, κατόπι, τό χέρι του συνεξόριστου του αγωνιστή τής ‘Εθνικής ‘Αντίστασης, Γιάννη Νασίκα.

‘Εγώ, ή Βασιλική Παπαγιάννη, δέν έκαμα τίποτε άλλο από τό νά δέσω τίς μνήμες τής Βαγγελίτσας καί του γιατρού Γιάννη Νασίκα. Νά δέσω τίς μνήμες τους εκείνες πού, άχνά, έστω, θά χάραζαν τή μορφή του Γιώργου Σαμαρά καί, ταυτόχρονα, κάποιο αναρίγνιμο θά φέρναν των καιρών του. Μέσα από τή δική του τή ζωή, καί του λαού μας ζωντανεύει ή ζωή – τό έπος του καί ό σταυρός του.

‘Ισως, κάποτε, δημοσιευτούν οι άφηγήσεις τής γυναίκας του άρχιάτρου. Μιά άτέλειωτη πορεία όδύνης είναι τά όσα έζησε ό λαός στα χρόνια των διωγμών του. ‘Ισως, κάποτε, δημοσιευτούν – είναι μαζί καί μία σπαραχτική έλεγεία έρωτα, τρυφερότητας, άφοσίωσης: έλεγεία, άκόμη, γιά τούς χαμένους συντρόφους –

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Βασιλική Παπαγιάννη

Σ’ ένα ξέφωτο στον ‘Όλυμπο, στά μιλήματα ανάμεσα των νερών καί τής θλάσπησης, εκεί τον γνωρίσαμε τό Γιώργο Σαμαρά. Στερνές μέρες τής πολύπαθης ζωής του. Τόν άλλο μήνα πέθανε. Τόν ‘Οχτώβρη του ‘73. Στά έξηνταδύ του. ‘Ηταν τό τέταρτο έμφραγμα.

Πρώτος κόσμος του τά βουνά: ‘Ο ‘Όλυμπος. Τό χωριό Καρυά, ό’ ένα πλάγι του.

‘Εδω, δέν έχεις νά διαλέξεις. ‘Η, θά πιαστείς άπόνα κλαδί – έστω, ή χάθηκες. ‘Η στέρηση – ως τήν άθλιότητα. Πολλαπλή. Τά ποδήματα, άν τύχαινε νά υπάρχουν, σέ έκτακτες μονάχα περιπτώσεις. ‘Η καί περιοδικά: έφτά άδέρφια γύρω.

Πρώτος κόσμος του μία άμόσφαιρα τραχύτητας, ένστίκτου, γυμνή από παιδικά όνειρα. Θά βοσκήσει γελάδια από τή μέρα πού μπορούν τά δάχτυλα νά συγκρατούν μία, έκφοβιστική, θέργα. Είναι ένεργό μέλος τής οικονομικής ανάπτυξης τής οικογένειας από τά έξι του χρόνια. (Τό όνειρο του πατέρα: Ν’ αύγάτησει τό κοπάδι τά γελάδια. Νά ‘ναι ό πρώτος νοικοκύρης).

Γιά τόν πατέρα, τά γράμματα είναι μόνον οι αριθμοί. Τά κεφάλια των ζώων μέ τούς αριθμούς μπαίνουν μέσ στις έλπίδες τους, στά σχέδια, στο άλισθερίσι...

‘Εδω, είναι Τουρκοκρατούμενη άκόμα ‘Ελλάδα. (‘Η άπελευθέρωση τής, πέρα από τή Μυλούνα, χώρας – τό 1912). Στο σύστημα τής ύποτυπώδους εκπαίδευσης: Οι δάσκαλοι νά πληρώνονται από τήν κοινότητα.

‘Ενας από τούς πρώτους δάσκαλους: ‘Ο Χρήστος Παπαλεξίου. Πού, έχει ταξιδέψει κι ως τήν ‘Αμερική, κι έχει, εκεί, δουλέψει γιά νά χτίσει ένα ώραίο σπίτι στην πατρίδα του τήν Τσαρισάνη, καί πού οι ‘Ιταλοί του τό ‘καψανσυθέμελο. (‘Αργότερα, κυνηγώντας τους οι Γερμανοί άπάνω στα βουνά, νά σέρνει άκόμα πάνω του τά κλειδιά του όμορφου σπιτιού του..., κι όταν θά πέσει καί θ’ άκουστούν, θά τά πάρει στις φούχτες του, θά τά κοιτάξει λέγοντας μέ πόνο: «Ρημάδια, σάν νά μή σās δουλέψα τόσα χρόνια στην ξενιτιά...» καί, πνιγμένος στα δάκρυα, θά τά πετάξει στή βαθιά δίπλα του χαράδρα). Ναί, αυτός ό δάσκαλος κι ό Γιώργος Σαμαράς έλκονται άπόνα αίσθημα φιλίας: πού θά κρατήσει ολάκαιρη τή ζωή.

‘Ο Χρήστος Παπαλεξίου είν’ ένας άνυποχώρητος δημόκράτης. Καί από οικογενειακή άγωγή φωτισμένος. Γνωρίζει από τόν πατέρα του πώς άντιστέκεται κανείς στον έχθρό καί μέ τήν παιδείωση. (‘Ο πατέρας του είχε ταξιδέψει στο ‘Αγιονόρος απ’ όπου άγόρασε ίερά άμφια: τά πούλησε, καί μέ τά κέρδη έχτισε, στο χωριό Λυκούδι, σχολείο.).

‘Ο Γιώργος Σαμαράς θά διδάχτει από έτούτον τό δάσκαλο ως τήν τέταρτη τάξη.

Γράμματα, καί μαζί τό θόσκημα των γελადιών... ‘Ο πατέρας είναι άμειλικτος. Κι άν τελειώσει ό Γιώργος τό δημοτικό, έχουν άνάγκη από βοσκό. «‘Εμαθες πρόσθεση – φτάνει!».

Τό ταξίδι από τήν Καρυά ως τήν κωμόπολη όπου βρίσκεται τό γυμνάσιο, μέ τ’ άλογα. ‘Ως έφτά ώρες δρόμος μέσ από μονοπάτια. Σέ τούτη τήν κωμόπολη είναι διορισμένος, πιά, κι ό δάσκαλος ό Παπαλεξίου.

‘Ο γέρο-Σαμαράς θά ύποχωρήσει στο πάθος του γιού του γιά σπουδή, μέ μία ύστερόβουλη σκέψη: ‘Αφού μπορεί νά εγκαταλείψει τό γιό του στο δάσκαλο, γιατί όχι; Γιά έναν λιγότερο οι έγνωιες, ή καί τό κέρδος από τό μερτικό του...

‘Ο πατέρας θά φέρει τό Γιώργο ίσα στο σπίτι του Παπαλεξίου. Εόφλησε τό χρέος του προς τό παιδί. Θά καθαικίψει γρήγορα τ’ άλογο καί θά φύγει. Περνούν είκοσι μέρες..., είκοσέντε... – ‘Ο Γιώργος έχει πετύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις – εκείνος δέ φαίνεται. ‘Ο δάσκαλος θά πεί: «‘Εφαγα ψωμί σ’ αυτό τό χωριό – » καί θά είναι ό κηδεμόνας του παιδιού. Στή λύπη, στή μοναξιά, στή συστολή εκείνη του παιδιού, θά είναι αυτός ό δάσκαλος ή παρηγοριά, τά προστατευτικά φτερά, τό αναθάρρημα. Του είπε: «Στόν κόσμο μας, μικρέ μου, άν σου άπλωθει ένα χέρι, πιάστο· στηρίξου καί προχώρησε. ‘Αλλά κι άν δέ σου άπλωθεί ποτέ αυτό τό χέρι, καί πάλι προχώρησε, όσο τό καταφέρεις. Γιατί πίσω είναι τό τίποτα...».

Στό γυμνάσιο θά τόν εγγράψει αυτός, ό αυτόκλητος κηδεμόνας του.

Κάπου εκεί κοντά νοικιάστηκαν δυό καμαράκια, μαζί μέ άλλα παιδιά γιάνά ‘ρχεται φτηνότερο τό νοίκι. Τό σπίτι γονατισμένο. ‘Ανοιγμένη ή μία του γωνία – άλωνίζουν τό καμαράκι ό άνεμος, ή βροχή, τό χιόνι. Οι πατεράδες των παιδιών άδιαφορούν. ‘Η, όταν τά συλλογίζονται πρώτη τους μέριμνα είναι: Μή μεταβληθούν σέ... υπηρέτες του ξένου παιδιού. «Τί, έγω θά κατεβάσω ξύλα γιά νά ζεσταθεί ό γιός του Γκούρου;...» κ.λ.π.

(Σ’ εκείνα τά παιδιά: ‘Ο Δημήτρης ό Βαγενάς: τόν χτύπησαν οι Μάυδες άνελα, τό 1947. ‘Επαθε νευρασθένεια, αυτοκτόνησε. ‘Ο Χρήστος ό Γκούρος – τόν σκότωσαν οι Μάυδες μέ μαρτύρια: τόν χτυπούσαν μέ σανίδα πό ‘χαν καρφώσει καρφιά).

‘Ισως ή ένδεια νά μήν προτρέπει σέ ευγένειες, σέ ευλάβειες κλπ. Τά παιδιά θά κάψουν τά ξύλινα κάγκελα τάφων Ιερέων, πού είναι θαμμένοι στον περίβολο μιας εκκλησίας. Μά ή φρέσκια λαδομπογιά των κάγκελων του ενός Ιερέως γίνεται προδοτική. Κυλάει τό χρώμα κάτω από τήν ψάθα – τά παιδιά άνατριχιάζουν. ‘Η πρώτη έξουσία, ή νοικοκυρά, πρέπει νά σωπάσει. ‘Η σιωπή τής θά εξαγορασθεί: Θά τής άδειάσουν τόν σχεδόν πλήρη, πιά, σταύλο τής – βρίσκεται κάτω άκριβώς από τά δωμάτια των παιδιών, τά σανίδια

χάσκουν, και ή δυσοσμία είναι αφόρητη. 'Η δεύτερη έξουσία: 'Ο γυναισιάρχης. 'Ο κίνδυνος – ν' αποβληθούν. Μπρός στον περιβολο οι γυναίκες σχολιάζουν: 'Ιεροσουλιά! 'Η είδηση φτάνει στο γυμνάσιο. Μά ή νοικοκυρά έχει ικανοποιηθεί και σιωπάει. Τά έγκληματα έχουν κι αυτά τίς διαβαθμίσεις τους: αναλόγως στην τάξη την κοινωνική στην οποία ανήκει.

'Η «κατανόηση», ή «έπιείκεια» είναι καταστάσεις έντελως σχετικές. Οι γιοί των χωρικών δέν τά δικαιούνται. Σέ τούτη την παρακμασμένη μικροπολιτεία, πού είναι καθώς πλήθος μικροπολιτείες της 'Ελλάδας, τά παιδιά θά συνειδητοποιήσουν γρήγορα πώς έπιείκεια και δικαίωμα μάθησης δέν υπάρχει γι' αυτά. Οι άστοι συνομιληκοι σαρκάζουν: «Μέ τό ξερό ψωμί θά μάθετε γράμματα;» Τά άποδύχουν: κάποτε τά πετροβολούν.

Τά τρόφιμα – κάθε δεκαπέντε μέρες. Τό ψωμί, από θρίζα και καλαμπόκι, – γρανίτης. Συχνά, και σέ μέρες εξετάσεων, ψωμί μέ πιάσο. Στόν άποκλεισμό των μονοπατιών από τά χιόνια, και οι ούρές των πράσων συναγμένες από τόν σκουπιδοντενέκε... 'Ο δάσκαλος και ή γυναίκα του, όποτε τό δύνονταν, και για τά παιδιά φαγητό. Βλέπουν τή Βαγγελίτσα νά τούς τό φέρνει, τινάζονται από μία βαθιά συγκίνηση.

'Ενας παιδαγωγός, ό Wallon, είπε, πώς σ' αυτές τίς καταστάσεις έχουμε έπιβράβευση της θήλξης κι όχι άνάπτυξη των ικανοτήτων.

Μέσα από τέτοια πίκρα, στέρηση, κατάφρόνια, τά τρία παιδιά θά γίνουν επαναστάτες: τό τέταρτο, ό Βασίλης ό Παπαϊωάννου, παπάς. Καθόλου τυχαίο –

'Ο Σαμαράς δέ θά βρίσκεται ποτέ στην έναρξη της σχολικής χρονιάς. Θά σπέρνει. 'Εχει την άδεια νά έπιστρέψει στο σχολείο, όταν τελειώσει ό σπαρμός. Τ' άλλα άδέρφια άπασχολημένα πάντα για τό μεγάλο του κοπαδιού...

'Η τραχιά, ή άδυσώπητη ετούτη καθημερινότητα του στερεί τή δυνατότητα για κείνες τίς άνησυχίες της έφηβείας. 'Οστόσο διατηρεί την αιδαντική τά του, την τόλη του – Ιωσφά ναι και ή τόλη του άπελπισμένου. Τό όραμα της έπιστήμης – αυτό τό κυρίαρχο στοιχείο της ψυχής του.

Θά ήταν πιο εύκολο νά γίνει κακός. (Θυμήσου εδώ τό Μαξίμ Γκόρκυ –) 'Η, ν' αφομοιωθεί μέ τό χύρο του τόν πατρικό: ή νά μεταβληθεί σέ άποστοτή της τάξης του.

Μιά παρένθεση για την Τσαριτσάνη. Τό κοινωνικό της τοπίο τό όποιο διαμόρφωσε την τακική συνείδηση του Γιώργου Σαμαρά: Πρίν τό 1940, τέσσερις χιλιάδες ψυχές. Είχε παλικάρια στον άγώνα για την άπελευθέρωση από τούς Τούρκους: στην 'Εθνική 'Αντίσταση.

Οι σουλτάνοι είχαν παραχωρήσει κάποια προνόμια. Καθώς σ' 'Αμπελάκια: στον Τύρναβο. Είχαν άργαστήρια όπου έπεξεργάζονταν τό βαμπάκι – τό έγνεθαν, τό βαφαν μέ διάφορα χόρτα. Είχαν δοσοληψίες μέ την Εύρώπη. Μέ καρβάνια μουλαριών μετέφεραν έμπορεύματα: τ' αντάλλαζαν μέ άλλα.

Είχαν άργαστήρια όπου ύφαιναν μπαμπακερά.

'Η γής, – τό καλύτερο μέρος της και τό μεγαλύτερο, – ιδιοκτησία των μοναστηριών. (Μοιράστηκε στους άκτήμονες μετά τό 1912, μέ τίς άπαλλοτριώσεις των τοπικών στη Θεσσαλία).

Λίγοι ζούσαν άνετα. Οι περισσότεροι, εργάτες σ' άργαστήρια και στα χωράφια.

'Εντονες οι τακικές περιχαράκώσεις – από τή μεριά της άστικής τάξης: ως τό βαθμό της 'γελιοδότητας', πού, διαλεκτικά κοιταγμένο, δέν είναι καθόλου γελοιοτητα. Τά κατάλοιπα αυτών των κανόνων άντληψης των πραγμάτων, και ως τή δεύτερη δεκαετία του αιώνα μας άκόμη:

'Η άρχουσα τάξη άπαγορεύει στις γυναίκες των τεχνιτών και των εργατών νά ντύνονται και νά στολίζονται τό ίδιο πλούσια κι έντυπωσιακά καθώς οι γυναίκες των άρχόντων. 'Η πρόφαση: Δέν είναι αστό οι μεροκαματιάρηδες νά σπαταλούν τόν ιδρώτα τους σέ πράγματα για έπίδειξη. Κι αν μία γυναίκα της τρίτης ή της μεσαίας τάξης τό άποτολμήσει νά βγει σέ σεργιάνι μέ φορεσιά πού οι πλούσιοι τί θεωρούν άπαράδεκτη, τότε στέλνουν τά τσιρικά τους, της την ξεσκίζουν, και την εγκαταλείπουν στο δρόμο γυμνή.

'Ενα τέτοιο συμβάν μοιάζει σπασμός άγωνίας:

Δεύτερη δεκαετία του είκοστού. Μέρα άνοιξης. Χορός στο προαύλιο του 'Αγίου 'Αθανασίου για τό ξανόκωμο της γής. Προς τά εκεί και μία από την τάξη τή μεσαία. Τό φόρεμά της μεταξωτό (μουαρές). Την άντιλαμβάνεται ένας άστος: «Τί είσαι σύ, και φοράς τέτοιο φόρεμα; 'Η γυναίκα μου, τό κορίτσι μου, τί θά φορέσουν; Βγάλτο της εκεί!». 'Η γυναίκα, πίσω από μία πουρναριά: τό φόρεμά της κάτω άπ' τή μασχάλη της: έλλαιγε.

'Ενα δέος των φτωχών, γι' αυτούς πού 'διαφέρουν». Προσηκώνονται, μέ την παλάμη στο στήθος, στο πέρασμα του άστού, του δάσκαλου. 'Γιατί, κυρίες μου, τό κάμετε αυτό;» Είπε ό Γιώργος Σα-

μαράς σέ γυναίκες πού προσηκώθηκαν – όντας γιατρός. Τό 1939. 'Ανάμεσά τους ήταν και πολύ ήλικιωμένες. Μερικές γελοούσαν. «'Οχι, σάς παρακαλώ, μήν τό κάνετε άλλη φορά!».

Στά στασίδια, στην έκκλησία, μπρός στην όραία πύλη – οι θέσεις των άστών: στα στασίδια, πίσω στο νάρθηκα – οι θέσεις των φτωχών. Και πλήθος εκκλησιών –

Οι πολιτικοί φανατισμοί ως την εύτελεια.

Μετά την άπελευθέρωση τό 1912, δυό παρατάξεις άντίπαλες. Οι λαϊκοί (βασιλικοί): οι βενιζελικοί(δημοκρατικοί). Σέ μία από τίς εκλογές – ήττα των βενιζελικών. Τή νύχτα, μετά τά άποτελέσματα, στο σπίτι του δημοκρατικού Χρήστου Παπαλεξίου, του δάσκαλου, – ένα κεφάλι από ψόφιο γάιδαρο, και, τόσο μπερδεμένο πού, τρόμαξε νά τό λύσει από την πόρτα. Στο σπίτι του δημοκρατικού Δ. Ζαχίδη – ένα τραπέζι μέ δυό πόδια άκουμπημένο στην έξω πόρτα: επάνω ή φωτογραφία του Βενιζέλου, γύρω της άγριοχόρτα; και, για κεριά, πλευρά ψόφιου ζώου. Τό πρωί, άνοίγοντας την πόρτα – τό τραπέζι μέσα. 'Εργα, έτοϋτα, των βασιλικών.

Τό σάρωμα πολλών τέτοιων πραγμάτων – μέ τή Μικρασιατική καταστροφή και τόν έρχομό της προσφυγιάς. Τό σάρωμα και ή αλλαγή – τότε, ξεχωρα, μέ την 'Εθνική 'Αντίσταση.

Στους πρόσφυγες είναι κι ένας δάσκαλος από την Κριμαία: Παπαϊωάννου τ' όνομά του. 'Ηρθε από κεί μέ τό καινούριο όραμα για την ανθρωπότητα. 'Οργάνωσε θέατρο: ώργάνωσε ποδοσφαιρική όμάδα – τό στάρι των νέων ιδεών τό έσπερνε.

Τό γυμνάσιο έχει έναν Τσούφη – γυναισιάρχης. Βασιλικός. Συνεργάζεται μέ την άστυνομία για νά παρακολουθούν τούς μαθητές. Στους φακέλους συνάζονται τά στοιχεία... 'Ετσι, όταν άργότερα, ό Νίκος ό Ξυνός έδωσε εξετάσεις στη Σχολή Εϋελπίδων, αν και πέτυχε από τούς πρώτους, τόν γύρισαν πίσω νά καλλιιεργεί καπνό. ('Ο Ξυνός, ψευδώνυμο «Σμόλικας» ήταν ένας από τούς πρώτους άντάρτες του 'Ολύμπου: παλικάρι: σκοτώθηκε, άντάρτης, στον έμφύλιο).

Σέ τούτο, λοιπόν, τό κοινωνικό τοπίο ό έφηβος Γιώργος Σαμαράς θά λάβει συνείδηση της «παρακατιανής» του τάξης και, ταυτόχρονα, της καινούριας άντληψης του κόσμου. Σέ τούτον τόν μισοερεπώμένο μικροαστικό κόσμο, κι ώστόσο θάρβαρο κι άνελέητο, θά γνωρίσει, σέ μικρογραφία, τά κατοπινά δεινά του και τούς προπηλακισμούς.

Και μέ τή δικτατορία του Μεταξά, από την Τσαριτσάνη, εξορίζονται στη Γαϋδο της Κρήτης ό Χρήστος Βελέντζας: στο Καλπάκι, προς «σωφρονισμό», ό Νίκος ό Ξυνός, πού υπηρετεί τή θητεία του. 'Από τό σπίτι του δάσκαλου Παπαλεξίου ξεκινούσαν, κρυφά, δέματα βοήθειας για τή Γαϋδο.

Στίς εξαθλιωμένες περιοχές της χώρας, – όχι και τόσο σέ πολύ περασμένους καιρούς – ύπήρχε μία συνήθεια: 'Ο στερημένος τά μέσα νέος παντρεύεται την εύκατάστατη κοπέλα μέ τόν όρο οι γονείς της νά αναλάβουν τίς δαπάνες των σπουδών του.

'Ο Γιώργος Σαμαράς, είπε στο θείο του: «Θείε, πολύ θά σέ παρακαλέσω, νά πεις στον κουμπάρο σου τόν Χρήστο Παπαλεξίου, αν μπορεί νά αναλάβει νά μέ σπουδάσει και νά γίνει γαμπρός του στην κόρη του τή Βαγγελίτσα».

Μονάχα, πού, εδώ, είχε άνθίσει κι ένας έρωτας από τά πρώτα μαθητικά χρόνια ανάμεσα στην κόρη του δάσκαλου και του Γιώργου. 'Ενας έρωτας, πού, άργότερα, θά ύμνηθει άπόναν ποιητή – τό Γ. Κοτζιούλα.

'Ο δάσκαλος – Κηδεμόνας του, άποφασίζει: Ναί. Σέ ό,τι έχει κλίση ό Γιώργος.

Στό δάσος, άπάνω σ' ένα δέντρο, τό σπουδαστήριό του. Και τό κρεβάτι του. Σ' ένα έλατο. 'Η μοναδική φιλική στέγη – άφού στο σπίτι δουλειά είναι μονάχα τό νά ξυστρίζεις τά ζώα... Τό περαστικό σκυλί κοντοστέκεται, γαυγίζει, φεύγει. 'Αθέατος. 'Η προετοιμασία, για τίς εισαγωγικές, μ' έπιμονή, πολύωρη.

Φοιτητής, συμμετέχει σέ διαδηλώσεις: σέ διάφορες εκδηλώσεις πολιτικές. 'Ανακαλύπτει τή λογοτεχνία. Θ' άντιγράφει και θά διααώσει, μέσα από τούς πολυχρόνιους διωγμούς του, έτοϋτα τά λόγια: (Τού Γκόρκυ – «'Ο γιός του μυλωνά και τρεις μέρες»). «Ναί, κι είμαι περήφανος πού στην έποχή άκριβώς πού όλα τριγύρω γκρεμίζονται, μπόρεσα νά παλινορθώσω ένα μικρό μέρος της ζωής αυτής πού μεταβάλλεται σ' έρείπια: κάμετε κι έσεις τό ίδιο. Πάρτε ένα κομμάτι γής, όσο μπορείτε, και καλλιιεργήστε το κατά τίς δυνάμεις σας δίνοντας παράδειγμα στους άλλους. Αυτό θά γεννήσει στους άνθρώπους τό σεβασμό για σάς και θά σάς άνταμείψει μέ τή συνείδηση της εξαιρετικότητας σας άπ' τούς άλλους. Βάλτε μέ τό νου σας τί παράδεισος θά ναι ή γή σέ εκατό χρόνια αν κάθε άνθρωπος στο θίο του καλλιιεργήσει όσο πρέπει, έστω και μία ντισειαντίνα. 'Ε, θά γίνει τότε ένας λαμπρός παράδεισος ή οικουμένη, κι αυτού

ακριβώς βρίσκεται ο σκοπός της ζωής, καταλαβαίνετε;»

Τέλος των σπουδών του τό 1938. Έρχομός στην Έλασσάνα για την άσκηση της ιατρικής του. Η ήρεμία, οι ειρηνικές έγνοιες, όχι για πολύ. Τό 1940 – στο μέτωπο της Άλβανίας. Στην πρώτη γραμμή. Καί θά διαπιστώσει πως κι εκεί, μέσα στον πόλεμο, τά χωριόταπαιδα και οι ύποπτοι δημοκρατικών ιδεών ρίχνονται στην πρώτη γραμμή.

Ός τό τέλος στο μέτωπο· ως τό τέλος στον ξεσηκωμό της Αντίστασης. Μ' εκείνους μαζί «πού'ναι ταγμένοι για τή ρέγγα και τό χαλβά».

Τό μέτωπο έπεσε. Μέ τά πόδια, σάν και τούς χιλιάδες τούς άλλους, όλη τήν Πίνδο, τά Χάσια. Υπόφεραν πολύ. Θά τούς σκότωναν στά Χάσια οι χωρικοί για νά τούς άρπάξουν τά ζώα πού, μερικοί στρατιώτες, φέρναν από τό μέτωπο για νά ξαναρχίσουν νά όργιζόντουσαν και νά σπείρουν τή γή τους. Είχαν τά όπλα τους και γλύτωσαν. Οι χωρικοί, έτσι έφαγαν πολλούς.

Προσπάθεια νά ξαναστηθεί και πάλι τό γιατρείο του στην Έλασσάνα. Τόν έθελγε ή ιατρική· τόν πλάτανε. Μετάγγιζε κάτι από τήν ψυχή του στους πονεμένους. Η συμπόνια μέσα στή φύση του. Πίστευε ότ' ήταν γεννημένος για γιατρός. Καί, συχνά, οι χωρικοί δέν είχαν για τήν επίσκεψή τους. Κι ό λόγος εκείνου ήταν: «Καλή καρδιά».

Γιατρική και στην Τσαριτσάνη, όπου μένει και ή οικογένειά του, στο σπίτι του πεθερού του. Στη χερολαβή του ποδηλάτου του, από Έλασσάνα ως Τσαριτσάνη, κάθε-μέρα, θά μεταφέρει τό δελτίο ειδήσεων. Σκορπούν αυτές τίς ειδήσεις και σέ άλλους.

Ο Χρήστος Παπαλεξίου αντικαθιστά τόν έπιστρατευμένο πρόεδρο τής κοινότητας.

Πάσχα τοῦ 1941. Τρείς ώρες μακριά από τήν Τσαριτσάνη, λίγες μέρες πριν, οι Έγγλέζοι καταρρίπτουν ένα Στούκας. Οι αεροπόροι νεκροί. Ο Παπαλεξίου ειδοποιημένος για τίς συνέπειες αν οι νεκροί μείνουν άταφοι – τίς απειλές τίς μήνυσε ό άρχηγλεωνάριος Κώτσιο, άπόστρατος αξιωματικός, από τά Δολιανά Τρικάλων – έπηρε, μέ άλλον, σκαπάνες, και μέσ στή νύχτα άνοιξαν τάφους και τούς έθαψαν· έπάνω τους, ένας σταυρός ξύλινος, λίγα λουλούδια από τό βουνό εκεί. .

Χαράματα, μόλις έχει έπιστρέψει ό δάσκαλος. Οι Γερμανοί τοῦ γυρεύουν νά τούς όδηγήσει, εκεί, στους νεκρούς. Φτάνοντας – γονατίζουν. Ύστερα στρατιωτικός χαιρετισμός στον Παπαλεξίου κι εύχαριστίες.

Σέ λίγες μέρες οι Γερμανοί τοῦ γυρεύουν τούς κρυμμένους Άγγλους. (Είχε κρύψει δύο σ' ένα μαντρί). Άρνιέται. Άμετάπειστοι οι Γερμανοί. Στόν πλάτανο, έτσι, μαζί μ' έναν γιατρό Ζάχου, για έκτέλεση. Ζητά μίαν ώρα άδεια νά έρθει στο σπίτι για νά τακτοποιήσει μερικές δουλειές. Στο σπίτι, τό όποιο έχουν έπιταγμένο Γερμανοί αξιωματικοί, όδυσμός. Οι Γερμανοί, στο διπλανό δωμάτιο, άκούν. Ο αξιωματικός τοῦ γράφει τούς επαίνους του για τήν ταφή τών αεροπόρων. Πάλι στον πλάτανο· έτοιμο τό άπόσπασμα. Μέ τό χαρτί, ό δάσκαλος, στον έπικεφαλής. Στρατιωτικός χαιρετισμός αντί έκτέλεση...

Οι πολιτικοί έξόριστοι τής Γαύδου φυγαδεύονται από τούς Κρητικούς. Άνάμεσά τους κι ό Χρήστος Βελέντζας.

Ο Σαμαράς, παίρνοντας μαζί του και τή γυναίκα του, μέ τό πρόσχημα πως θά πάνε στο άμπέλι για σταφύλια, πάνω στο βουνό τής Τσιούκας, έδινε στους φυγόδικους τό δελτίο.

Τρείς γιοί τής οικογένειας Ξυνοῦ φυγοδικούν. Οι Ήταλοι φυλακίζουν τή μητέρα τους και τόν άνάπηρο, από τήν Άλβανία, γιό. Τραβούν στο έκτελεστικό τόν πατέρα κόθοντάς του τ' αυτιά στο δρόμο άκόμη. Καίνε τό σπίτι τους, καθώς κι όλων τών καταζητούμενων. Άλλά από τό σπίτι τών Ξυναίων ό Γιώργος Σαμαράς μαζί μέ τή γυναίκα του, όλη τή νύχτα, ό δύο τους, θά κοιβαλήσουν και θά κρύψουν τέσσερεις χιλιάδες όκάδες στάρι. Από αυτό τό στάρι πολλοί σώθηκαν από τήν πείνα.

Καταγωγή τοῦ Σαμαρά, δοκιμασίες, ιδανικά, εύαισθησία – στερεώνουν τό θάρρος του. Λυτρωμένος απ' όλες εκείνες τίς αναπηρίες τίς μικροαστικές, πού, τόσο πλούσια, έφοδιάζονται οι έπιστρέφοντες στην έπαρχία τους ως «διπλωματούχοι», ως «έπιστήμονες» ή, απλά, γραμματισμένοι – Τό άμετάθετο δράμα του είναι: Άπελευθέρωση. Ένας καινούριος κόσμος.

Ένοπλες ομάδες στον Όλυμπο. Σύσκεψη, στην Καρυά, ανταρτών και πολιτικών οργανώσεων. Ο Γιώργος Σαμαράς – εκεί. Οργανώνεται. Η άγγλική άποστολή παίρνει έπαφή μαζί τους.

Τό Γενάρη τοῦ 1943 – χιόνι. Ρίψεις στον Όλυμπο από έγγλέζικα αεροπλάνα ύλικού και στρατιωτικών. Ο στρατηγός Hills, ό διερχόμενος Παπαδάτος, ένας άλλος Άγγλος, και ό Κώστας Παπαϊωάννου

από τό Γερακάρι Τρικάλων. Ο γιατρός μέσ στά βουνά, τή νύχτα για νά προστρέξει. Τοῦ ενός στρατιωτικού έσπασε τό πόδι. Τό άλε έπιπτο τοῦ Παπαϊωάννου δέν άνοιξε, σκοτώθηκε. Ο Σαμαράς έπηρε τήν ταυτότητα και τή χτένα τοῦ σκοτωμένου και τά έστειλε στους γονείς του και στή γυναίκα του – πού ήταν μις ήμέρα γαμπρός, γιατί έπιστρατεύθηκε τήν έπόμενη τοῦ γάμου του για τήν Άλβανία, και απ' εκεί για τή Μέση Άνατολή.

Σέ κείνον τό φασιστικό τρόπο, τά φονικά, τίς πυρπολήσεις, τή άρπαγή, εύκολα, στην άρχή, λαβαίνονταν και οι καταδικαστικές άποφάσεις τών ανταρτών για τούς συνεργάτες και τούς ύποπτους. Ο Σαμαράς εκτιμά βαθύτατα τήν ανθρωπινή ζωή, ως γιατρός και ως ιδεολόγος. Έπαναστατούσε. «Άν άρχίσουμε» έλεγε, «νά σκοτώνουμε τόν κόσμο, θά μάς πούν ληστές».

Στήν ομάδα τοῦ Ξυνοῦ (Σμόλικά), προσχώρησαν και δύο κατάδικοι τοῦ ποινικού, άπολυμένοι από τίς φυλακές. Ένας Φλώρος, κ ένας Γκάρλας. (Πάρα πολλοί από αυτούς, ανακαλύπτοντας τόν κρυμμένο ώραίο έαυτό τους άνάμεσα στους άγωνιστές, πολέμησαν και στάθηκαν παλικαρία). Αυτοί οι δύο συλλαμβάνουν έναν απέκείνους τούς πεινασμένους πού, άπελπισμένοι, τριγύριζαν στά χωριά, έρχόμενοι από τίς πόλεις, κι άντάλλαζαν τήν πραιμία τους για λίγο στάρι ή καλαμπόκι. Καί τόν σκότωσαν.

Ο Γκώργος Σαμαράς παραπονέθηκε στον Ξυνοῦ: «Νίκο, δέ δέχομαι έγώ, ένας έπιστήμονας, νά μέ αντιπροσωπεύουν ό Φλώρος και ό Γκάρλας. Θά άναγκαστώ νά φύγω». Καί ό Ξυνοῦς: «Γιατρέ, τί νά κάνουμε; Καλά – άσχημα σ' αυτούς θά καταφύγουμε σέ ώρο ανάγκης. Μπορείς, έσύ, τώρα, νά πάς νά φέρειν ένα σφαχτό νά φάμε; Ο Φλώρος, θά πάει». Δέ θέλω κρέας. Θά φάω πατάτες νερόβραστες κι έγώ, όπως τρώει όλος ό κόσμος. Ειν' ανάγκη νά φάω κρέας; Πώς θά γυρίσω, μία μέρα, νά ζήσω και νά δουλέψω άνάμεσα σέ ανθρώπους πού ύπόφεραν έξαιτίας μας;»

Τήν άνοιξη τοῦ 1943 οι Γερμανοί βγήκαν στον Όλυμπο. Τό άρχηγείο τών ανταρτών μέ τήν άποστολή τών Άγγλων έφυγαν για τήν Πίνδο.

Ο Σαμαράς είχε μάθει για τό άντάρτικο τοῦ Άρη. Μιά αίγλη κιόλας περιβάλλει εκείνον τόν καπετάνιο. Ο γιατρός πήγε μαζί του. Στην Ήπειρο. Ξεκινώντας από τόν Όλυμπο μαζί μέ τό άρχηγείο και τήν άγγλική άποστολή.

Στίς πρώτες γραμμές έανά. Συγκρούσεις συχνές μέ τούς Γερμανούς, αλλά και μέ τούς Έλληνες τοῦ Ζέρβα – άλλοιμονο!

Οργανώνει τό πρώτο Ύγειονομικό Σώμα στο άντάρτικο: Νοσοκομείο· φαρμακείο. Άκόμα και παιδικό σταθμό όπου θά μαζέψουν και θά φροντίσουν όλα τά όρφανά τής περιοχής. Δασκάλα τά μαθαίνει γράμματα.

Συνεργάτες άκατάβλητοι τοῦ Σαμαρά: Οι γιατροί Βασίλης Τσιάνος, Γιάννης Βασιλάς και Λαζαρίδης.

Τό νοσοκομείο – στο Βολκάνο τής Θεσσαλίας. Η όργάνωσή του μέ πρωτόγονα μέσα. Μά όλους τούς καίει ή λαχτάρα τής έλευθερίας και δουλεύουν... δουλεύουν...

Είναι άρχιατρος τής ΧΙΙΙης Μεραρχίας. Θά βρίσκεται διαρκώς στο χειρουργείο ή εκεί όπου γίνονται μάχες. Ο ίδιος επιβλέπει φροντίζει τή μεταφορά τών τραυματιών, και τών άρρωστων άνταρτών. Υπάρχουν άρρωστοι μ' εξανθηματικό τύφο. Μόνος τοι άποφασίζει πως θά μεταφερθούν. Συχνά, πορείες ήμερών μέ χιόνι πάνω άπόνα μέτρο· καθώς ή πορεία Άνθηρό – Θεοδωριανά Έκαμε πορεία μέ ξύλα, μέ σκάλες. Άντάρτες τοῦ πέθαιναν στί δρόμο, – έτρεχε άνάμεσά τους.

Βαθιά εκτιμούσε τόν Άρη. Πίστευε στίς ιδέες του και στίς κρίσεις του. Αναγκώνριζε, από τότε, πόσο δίκαιο είχε. Κι άργότερα, όταν αινεύονταν τά φοβερά σφάλματα τής ήγεσίας τοῦ δημοκρατικού κινήματος, και, πιό πρόσφατα, στην τελευταία δικτατορία, άνα φωνούσε όλος πίκρα: «Πούσας, μωρέ Άρη!».

Τό ίδιο βαθιά εκτιμούσε κι αγαπούσε κι ό Άρης τό γιατρό. Τή Κούλα, τήν αγαπημένη του εκείνη φοράδα, σ' αυτόν τή δώρισε σάν έκφραση τιμής. (Ήταν ένα ζώο πολύ ζηλεμένο· πειθαρχημένο Τούλεγες: «Κάτσε, Κούλα» καθόνταν. «Σήκω, Κούλα» σηκωνόταν. Όταν ήταν να περάσει μονοπάτι, ηηδοῦσε· όλο μέ άλματα, νέ συντομεύσει τό δρόμο. Όραίο ζώο. Όταν καταλάβαινε ότι ό καβαλάρης δέν ήταν δυνατός, κάθιζε κάτω και τόν κατέβαζε. Έτο κατέβασε και τό λογτέχνη Γιώργο Κοτζιούλα. Γιόρταζαν, στο Βουλγαρέλι, μέρα 25 τοῦ Μάρτη. Ο γιατρός τοῦ έδωκε τήν Κούλα. Ο Κοτζιούλας τήν άνέθηκε· τήν πήγαινε στο σταύλο. Δέν προχώρησε πολύ. Τό ζώο κάθισε και, όπως ήταν χιονισμένα, τόν έριξε στά χιόνια).

Στό έπόμενο ή συνέχεια...

Ο Μαρξισμός καί η συγκέντρωση του κεφαλαίου και της παραγωγής στην εποχή μας

του Βασίλη Δρουκόπουλου

Τό άρθρο αυτό βασίζεται στο βιβλίο *Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ* που κυκλοφορεί σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις *ΟΔΥΣΣΕΑΣ*, στη σειρά «Σύγχρονα προβλήματα».

1. ΕΞΑΓΩΓΗ

Γιατί αξίζει να ενδιαφέρεται κανείς για τη συγκέντρωση και κεντρικοποίηση

Γιατί αλήθεια;

Απλούστατα, γιατί η συγκέντρωση της οικονομικής δύναμης σε λίγες μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες συνοδεύεται από αποφάσεις καθοριστικής σημασίας για την οικονομία μιάς χώρας. Τα παρακάτω παραδείγματα δείχνουν πώς όταν λέω οικονομική δύναμη δεν εννοώ μόνο τη δύναμη των λίγων μεγάλων επιχειρήσεων στο επίπεδο της αγοράς. Αναφέρομαι:

Παράδειγμα 1ο. Στο άμεσο ή έμμεσο οικονομικό επίπεδο. Τα αποτελέσματα, που φέρνουν οι αποφάσεις των λίγων μεγάλων επιχειρήσεων σε σχέση με τις επενδύσεις τους και τον τόπο εγκατάστασης καθρεφτίζονται στο εθνικό εισόδημα και τη διανομή του – εθνικά και τοπικά, στις δαπάνες για την έρευνα, στις εξαγωγές, στην απασχόληση, στην εσωτερική αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων, κτλ.

Παράδειγμα 2ο. Στην αμφίδρομη σχέση μεταξύ των λίγων μεγάλων επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων. Έδώ είναι φανερό πώς η πολιτική τους κι' οι αποφάσεις τους αλληλοεξαρτώνται κι' αλληλοεπηρεάζονται.

Παράδειγμα 3ο. Στη σύγκρουση και αντίφαση μεταξύ μιάς βασικά αυταρχικής ιεραρχικής δομής στην οργάνωση και λειτουργία των μεγάλων επιχειρήσεων και της επιθυμίας των εργατών για μεγαλύτερο έλεγχο από τη μεριά τους πάνω στις συνθήκες δουλειάς και τις προοπτικές των επιχειρήσεων.

Όπως βλέπουμε λοιπόν η οικονομική δύναμη δεν ασκείται μόνο στο άμεσο οικονομικό επίπεδο, τό επίπεδο της αγοράς, αλλά μέσα στο γενικότερο πλέγμα των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών διαστάσεων μιάς χώρας.

2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΙΣ ΠΗΓΕΣ.

«Πρίν από μισό αιώνα, όταν ο Μαρχ έγραφε τό Κεφάλαιο, ό έλεύθερος ανταγωνισμός φαινόταν στην συντριπτική πλειοψηφία των οικονομολόγων σαν ένας φυσικός νόμος. 'Η επίσημη έπιστήμη προσπάθησε, μέ τή συνωμοσία τής σιωπής, νά σκοτώσει τό έργο του Μαρχ, πού μέ μιά θεωρητική κι' ιστορική ανάλυση του καπιταλισμού είχε αποδείξει ότι ό έλεύθερος ανταγωνισμός δημιουργεί τή συγκέντρωση τής παραγωγής, πού μέ τή σειρά της, σ' ένα ορισμένο στάδιο τής ανάπτυξης, οδηγεί στο μονοπώλιο. Σήμερα, τό μονοπώλιο είναι πιά γεγονός... και η δημιουργία των μονοπωλίων, σαν αποτέλεσμα τής συγκέντρωσης τής παραγωγής, είναι ό γενικός και θεμελιακός νόμος του σημερινού σταδίου τής ανάπτυξης του καπιταλισμού» (Lenin σε Nabudere, 1977, σ. 101).

Ο Fourier τό 1808 είχε πρώτος παρατηρήσει ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις διώχνουν τις μικρές από τήν αγορά (Arndt, 1972, σ.σ. 101, 2). Ήταν όμως ο Μαρχ γύρω στα 50 χρόνια αργότερα, που ανάλυσε τό φαινόμενο κι' έκανε τή διάκριση μεταξύ συγκέντρωσης και κεντρικοποίησης (συγκεντροποίησης)*. Τή συγκέντρωση τήν είδε σαν απόρροια τής σωρευσης του κεφαλαίου, τής αναπαραγωγής σε δευτερεύουσα κλίμακα. Ειδικότερα:

«Μέ τήν αυξανόμενη μάζα του πλούτου, πού λειτουργεί σαν σωρευση κεφαλαίου, μεγαλώνει κι' η συγκέντρωση αυτού του πλούτου στα χέρια του κάθε καπιταλιστή κι' έτσι η βάση τής παραγωγής απλώνεται σε μεγάλη κλίμακα...» (Marx, 1970, σ. 585).

Δηλ. όχι μόνο αυξάνεται τό κεφάλαιο στα χέρια του κάθε καπιταλιστή, αλλά η σωρευση δημιουργεί και νέους καπιταλιστές (ιδίως μέ τή διανομή περιουσιακών στοιχείων μέ κληρονομίες), πού όμως η κεντρικοποίηση, όπως θα δούμε, περιορίζει. Τήν κεντρικοποίηση ο Μαρχ τήν όρισε σαν ανακατανομή του κεφαλαίου, πού ήδη έχει σωρευτεί μέ τή μεταμόρφωση πολλών μικρών μονάδων κεφαλαίου σε λίγες μεγάλες (Marx, 1970, σ. 586). Αυτό είναι αποτέλεσμα:

● Του ανταγωνισμού (τά μεγαλύτερα κεφάλαια πετυχαίνουν μεγαλύτερη παραγωγικότητα, κι' αυτό επειδή η μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής έχει σαν αποτέλεσμα νά χαμηλώνει τό κόστος των προϊόντων) και

● Του πιστωτικού συστήματος, πού δουλεύει περισσότερο υπέρ των μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Πράγματι, όπως γνωρίζουμε, οι Τράπεζες είναι δισταχτικές στο νά δανειοδοτούν επιχειρήσεις, πού κινδυνεύουν νά εξοντωθούν στην αγορά.

Σχετικά μέ τό έμπορικό κεφάλαιο ο Μαρχ είχε τονίσει ότι:

«... στο πρώτο του στάδιο τό έμπορικό κεφάλαιο κρυφά υπεισέρχεται σαν ταπεινός βοηθός τής σωρευσης, φέρνοντας στα χέρια των καπιταλιστών, άτομικών και συνεργαζομένων, μέ άόρατα νήματα, τους χρηματικούς πόρους, πού βρίσκονται διασπαρμένοι στην επιφάνεια τής κοινωνίας, σε μεγαλύτερα ή μικρότερα ποσά...»

Στό δεύτερο στάδιο:

«... γρήγορα γίνεται αντιληπτό ότι αυτό μετατρέπεται σ' ένα νέο και τρομερό δπλο στην ανταγωνιστική μάχη και τελικά μετασχηματίζεται σ' ένα γιγαντιαίο κοινωνικό μηχανισμό για τή κεντρικοποίηση των κεφαλαίων» (Marx, 1970, σ. 626)¹

Επίσης ο Μαρχ είχε παρατηρήσει ότι οι εταιρείες κοινού μετοχικού κεφαλαίου εντείνουν τήν κεντρικοποίηση, πού αποτελειώνει τό έργο τής σωρευσης μέ τό νά καθιστά ικανούς τούς καπιταλιστές στή βιομηχανία νά επεχτείνουν τήν κλίμακα παραγωγής, είτε μέ εταιρείες κοινού μετοχικού κεφαλαίου είτε μέ εξαγορές άλλων επιχειρήσεων. Λέει χαρακτηριστικά:

«Η σωρευση... είναι πολύ πιο άργή μέθοδος σε σχέση μέ τή κεντρικοποίηση, πού δεν κάνει τίποτε άλλο παρά ν' αλλάζει τή σύνθεση του κοινωνικού κεφαλαίου. Ο κόσμος άκόμα θά 'χε ξεμείνει χωρίς σιδηροδρόμους άν είχε νά περμένει ως ότου η σωρευση επέτρεπε στα λίγα άτομικά κεφάλαια νά

επαρκέσουν για την εγκατάσταση σιδηροδρομικών δικτύων. 'Αντίθετα η κεντριοποίηση τό πέτυχε εν ριπή οφθαλμού με τις εταιρείες κοινού μετοχικού κεφαλαίου» (Marx, 1970, σ. 588)

'Αλλά ως μη νομιστεί ότι επειδή ο ανταγωνισμός δημιουργεί τα καπιταλιστικά μονοπώλια, αυτά είναι η άρνηση του ανταγωνισμού. Ο Marx χτυπώντας τη γνώμη του Proudhon «Τό μονοπώλιο είναι η αναπόφευκτη καταδίκη του ανταγωνισμού» έλεγε:

«Ο κ. Proudhon μιλάει μόνο για τό σύγχρονο μονοπώλιο, πού γεννιέται από τόν ανταγωνισμό. 'Αλλά όλοι ξέρουμε ότι ο ανταγωνισμός γεννήθηκε από τό φεουδαρχικό μονοπώλιο. 'Ετσι ο ανταγωνισμός αρχικά ήταν τό αντίθετο του μονοπώλιον κι' όχι τό μονοπώλιο τό αντίθετο του ανταγωνισμού. 'Αραγε τό σύγχρονο μονοπώλιο δέν είναι ή άπλή αντίθεση, είναι αντίθετα ή πραγματική σύνθεση.

Θέση: Φεουδαρχικό μονοπώλιο πριν από τόν ανταγωνισμό.

'Αντίθεση: 'Ανταγωνισμός.

Σύνθεση: Σύγχρονο μονοπώλιο, πού είναι ή άρνηση του φεουδαρχικού μονοπώλιον μιά και συνεπάγεται τό σύστημα του ανταγωνισμού, αλλά και ή άρνηση του ανταγωνισμού μιά και είναι μονοπώλιο.

'Ετσι τό σύγχρονο μονοπώλιο, τό αστικό μονοπώλιο, είναι σύνθετο μονοπώλιο, ή άρνηση της άρνησης, ή ένότητα των αντιθέτων» (Marx, 1976, σ.195)

Πρέπει όμως νά προσέξουμε ότι οι έννοιες, πού δίνει ο Marx στή συγκέντρωση και κεντριοποίηση, είναι διαφορετικές από τις τωρινές. Πρώτα, ως συγκρίνουμε τόν προηγούμενο όρισμό της συγκέντρωσης κατά τόν Marx, όπως ήδη έχει αναφερθεί, με τόν έξης όρισμό της συγκέντρωσης στά σύγχρονα οικονομικά: 'Η άναλογία των πωλήσεων, ενεργητικού, άπασχόλησης, προστιθέμενης αξίας ενός όρισμένου αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο των πωλήσεων, ενεργητικού κτλ. ενός βιομηχανικού κλάδου ή ολόκληρης της οικονομίας. Καί δεύτερο, τά αποτελέσματα των εξαγορών και συγχωνεύσεων στή συγκέντρωση με τή σύγχρονή τους έννοια περιλαμβάνονται στον προηγούμενο όρισμό, ενώ ο Marx με τήν έννοια της κεντριοποίησης τά ξεχώριζε από τή συγκέντρωση.

Τέλος, όπως είχε προβλέψει ο Marx:

«Τό όριο της συγκέντρωσης του κεφαλαίου δέν θά έπιτευχθεί, παρά όταν όλο τό κοινωνικό κεφάλαιο ένωθεί στα χέρια είτε ενός καπιταλιστή είτε μιάς και μόνο καπιταλιστικής επιχείρησης». (Marx, 1970, σ. 587, 8).

Με αυτή τή φράση ο Marx έδλεπε τή συγκέντρωση σά μιά άέναυ διαδικασία, πού θά συνεχίζεται όσο ο καπιταλισμός διατηρείται· δηλ. δέν πρέπει νά νομιστεί ότι σαν τόν τελικό σταθμό του καπιταλισμού έδλεπε τή δυνατότητα μιάς μόνης καπιταλιστικής υπερ-επιχείρησης, όπου ο ανταγωνισμός θά είχε εκλείψει. 'Αντίθετα:

«Ο ανταγωνισμός δέν είναι τίποτε άλλο, παρά ή εσώτερη φύση του κεφαλαίου, τό βασικό του χαρακτηριστικό, πού εμφανίζεται και πραγματώνεται σαν ή άμοιβαία άλληλοεπίδραση πολλών κεφαλαίων μεταξύ τους, ή έσωτερική τάση σαν έξωτερική άναγκαιότητα. Τό κεφάλαιο υπάρχει και θά υπάρχει σαν πολλά κεφάλαια και κατά συνέπεια ο καθορισμός του πραγματώνεται σαν ή άμοιβαία άλληλοεπίδρασή τους» (Marx, 1973, σ. 414)

'Εδώ βασίζεται ή σφοδρή αντίθεση του Lenin στήν ιδέα του Kautsky για τό «μοναδικό παγκόσμιο τράστ» του υπερ-ιμπεριαλισμού:

«Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι ή εξέλιξη προχωράει προς τήν κατεύθυνση ενός μοναδικού παγκόσμιου τράστ, πού θά καταπιεί όλες τις επιχειρήσεις κι' όλα τά κράτη χωρίς εξαίρεση. 'Αλλά ή εξέλιξη προς αυτή τήν κατεύθυνση προχωράει με τέτοια ένταση, με τέτοιο ρυθμό, με τέτοιες αντιθέσεις, συγκρούσεις και συσπάσεις... πού, προτού φθάσουμε σ' ένα μοναδικό παγκόσμιο τράστ..., ο ίμπεριαλισμός θά 'χει αναπόφευκτα εκραγεί κι' ο καπιταλισμός θά 'χει μεταβληθεί στο αντίθετό του» (Lenin στήν εισαγωγή του σέ Bukharin, 1972, σ. 14).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μερίδιο (%) των μεγαλύτερων βιομηχανικών επιχειρήσεων 'Ενεργητικό - Η.Π.Α.

	1948	1960	1972
100 πρώτες	40	46	48
200 πρώτες	48	56	60

Πηγή: Statistical Abstract of the United States, 1975, σ. 502

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μερίδιο (%) των μεγαλύτερων βιομηχανικών επιχειρήσεων Καθαρό Προϊόν - Η.Π.Α.

	1947	1958	1972
100 πρώτες	23	30	33
200 πρώτες	30	38	43

Πηγή: Statistical Abstract of the United States, 1975, σ. 502.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μερίδιο (%) των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στή μεταποίηση 'Ηνωμένο Βασίλειο.

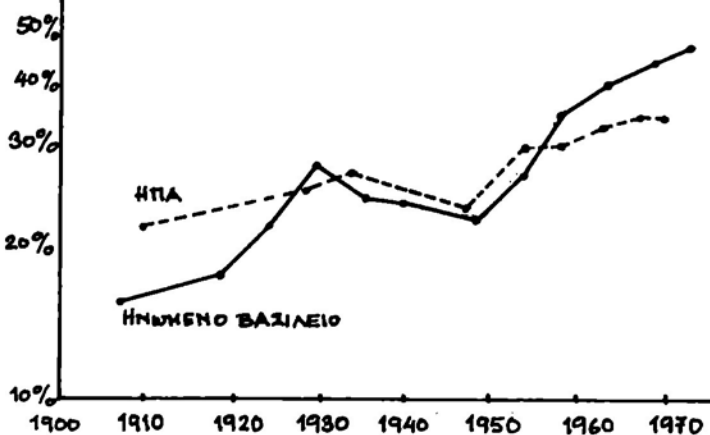
	Καθαρό προϊόν					
	1909	1935	1958	1963	1968	1970
100 πρώτες	16	24	32	37	42	45
200 πρώτες	-	-	41	48	53	-

	'Απασχόληση				
	1935	1958	1963	1968	1971
100 πρώτες	22	28	33	38	40
200 πρώτες	28	36	42	47	49

Πηγή: Aaronovitch and Sawyer, 1974, σ. 23, Elliot, 1974, σ. 241, Aaronovitch and Sawyer, 1975, σ. 117.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Μερίδιο των 100 μεγαλύτερων επιχειρήσεων στή μεταποίηση-Καθαρό προϊόν-ΗΠΑ κι' 'Ηνωμένο Βασίλειο, 1907-73.

Πηγή: Hannah and Kay, 1977, σ.3

Κοιτώντας κανείς τους Πίνακες 1-3, μπορεί νά βγάλει δύο βασικά συμπεράσματα:

Πρώτο, ότι οι δείχτες συγκέντρωσης για τις ΗΠΑ εμφανίζουν ένα ρυθμό ανάπτυξης πού είναι πιο βραδύς από τόν αντίστοιχο του 'Ηνωμένου Βασιλείου, και

Δεύτερο, ότι στα τελευταία χρόνια τά επίπεδα των δειχτών για τό 'Ηνωμένο Βασίλειο είναι πιο ψηλά απ' εκείνα τών Η.Π.Α. 'Αλλά ως δούμε τό Διάγραμμα 1 με περισσότερη λεπτομέρεια.

● Φαίνεται καθαρά ότι ο βαθμός συγκέντρωσης στίς ΗΠΑ τις τρεις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας ήταν μεγαλύτερος από τόν βαθμό συγκέντρωσης στο 'Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτή βασικά οφείλεται στο μεγάλο κύμα των άμερικανικών συγχωνεύσεων της περιόδου 1895-1905.

● 'Από τά τέλη περίπου της δεκαετίας του '30 μέχρι τά τέλ

της δεκαετίας του '40 στις ΗΠΑ παρατηρείται μία μείωση του βαθμού συγκέντρωσης· στο Ήνωμένο Βασίλειο η μείωση αυτή αρχίζει από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '30.

Στις ΗΠΑ η αύξηση της συγκέντρωσης ως τα μέσα της δεκαετίας του '30 οφείλεται στην οικονομική κρίση των πρώτων χρόνων της περιόδου αυτής, όταν οι μικρές επιχειρήσεις δέν μπορούσαν να επιβιώσουν. Τό αντίθετο συμβαίνει μετά το 1935 περίπου, όταν οι διατάξεις του New Deal περιορίσαν τις συγχωνεύσεις και νέες ευκαιρίες παρουσιάστηκαν για τις μικρότερες επιχειρήσεις (Prais and Reid, 1976, σ. 81).

Στό Ήνωμένο Βασίλειο η μικρή μείωση του βαθμού συγκέντρωσης μεταξύ 1930 και 1950 πρέπει να αποδοθεί στους έξης παράγοντες, που έδρασαν στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και που ωφέλησαν τις μικρότερες επιχειρήσεις:

α. Στη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και τόν αυτοσχεδιασμό των μικρών επιχειρήσεων, που είχαν ν' αντιμετώπισουν ελλείψεις πρώτων ύλων και διαφόρους ελέγχους.

β. Στη συνήθεια που επικρατούσε τότε να δίνονται κυβερνητικές παραγγελίες στις μικρές επιχειρήσεις με τη μέθοδο του «πλήρους κόστους» (cost-plus basis), και

γ. Στόν περιορισμό και κάποτε στην απόλυτη απαγόρευση νέων εκδόσεων μετοχικού κεφαλαίου πάνω από ένα ορισμένο ποσό (Prais, 1976, σ. 6).

● Από το 1955 περίπου, η συγκέντρωση στο Ήνωμένο Βασίλειο είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι στις ΗΠΑ. Σχετικά έχει υποστηριχτεί ότι πιθανόν οι αντιμονοπωλιακοί νόμοι στις ΗΠΑ να φάνηκαν πιο αποτελεσματικοί απ' ό,τι στο Ήνωμένο Βασίλειο.

● Υπήρξε μία μικρή αύξηση της συγκέντρωσης στις ΗΠΑ από το 1963· η αντίστοιχη αύξηση στο Ήνωμένο Βασίλειο ήταν μεγαλύτερη, πάλι πιθανά για τόν προηγούμενο λόγο.

● Για τό Ήνωμένο Βασίλειο ο ρυθμός αύξησης του βαθμού συγκέντρωσης σέ σχετικούς όρους (δηλ. η έτήσια αύξηση διαιρεμένη μέ τό επίπεδο του ίδιου χρόνου) για τήν περίοδο 1950-70 ήταν διπλάσιος από τόν αντίστοιχο της περιόδου 1909-35 (Prais, 1974, σ. 284).

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι τοπικές αγορές στην 'Αμερική είναι πολύ πιο σημαντικές απ' ό,τι στο Ήνωμένο Βασίλειο κι' ασφαλώς δέν καθρεφτίζονται στο βαθμό συγκέντρωσης. Επίσης, ως προσεχτεί ότι αν ελαττωθεί ή σημασία, που ένας τομέας μέ χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης έχει στό σύνολο της οικονομίας, αλλά ή συγκέντρωση παραμένει σταθερή σ' όλους τούς άλλους τομείς, τότε ο βαθμός συγκέντρωσης θά αύξηθεί. Γενικότερα, ή αύξηση της συγκέντρωσης μπορεί νά οφείλεται σέ αλλαγές της οικονομικής δραστηριότητας σέ τομείς μέ δια-

φορετικό βαθμό συγκέντρωσης, παρά σέ αλλαγές στό βαθμό συγκέντρωσης παρά σέ αλλαγές στό βαθμό συγκέντρωσης σ' αυτούς τούς τομείς.

Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι τά τελευταία είκοσι χρόνια στό Ήνωμένο Βασίλειο βιομηχανικοί κλάδοι μέ μικρότερο βαθμό συγκέντρωσης είχαν μεγαλύτερη αύξηση στό βαθμό τους από βιομηχανικούς κλάδους μέ ψηλότερο βαθμό συγκέντρωσης. Έτσι, εκτός από τήν αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης υπήρξε κι' ένα στένεμα στις διαφορές των βαθμών συγκέντρωσης μεταξύ των βιομηχανικών κλάδων (Aaronovitch and Sawyer, 1975, σσ. 100, 1).

Τέλος, όσο για τή σχετική συγκέντρωση μεταξύ ΗΠΑ και Ήνωμένου Βασιλείου, ο Pashigian (1968) σέ μελέτη του, που βασίστηκε σέ δείκτες άπασχόλησης, ύποστηριξε ότι ή μεγαλύτερη συγκέντρωση στό Ήνωμένο Βασίλειο μπορεί νά εξηγηθεί από τό ότι οι μεγαλύτερες αγορές στις ΗΠΑ επιτρέπουν μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων άρίστου μεγέθους².

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προοπτικές και πιθανές εξελίξεις

Είχε προβλεφτεί ότι μία αύξηση της παραγωγής θά συν-οδεύεται από πτώση του βαθμού συγκέντρωσης κι' αυτό γιατί μικρότερες (ή νέες) επιχειρήσεις θά μπορούν ν' αυξάνουν τήν παραγωγή τους (ή νά μπαίνουν για πρώτη φορά στόν κλάδο) χωρίς ν' άπειλούν τις αγορές των πιο παλιών επιχειρήσεων. Αυτό βέβαια αποτελεί μάλλον «ευσεβή» πόθο, γιατί ούτε οι στατιστικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι ύπάρχει ισχυρή άρνητική σχέση μεταξύ αύξησης παραγωγής και βαθμού συγκέντρωσης - ένδειχτικά αναφέρω τό εύρημα των Mueller and Hamm (1914, σ. 518), όπου μέ μία κατά 300% αύξηση στην παραγωγή μεταξύ 1947-70 ο βαθμός συγκέντρωσης στις ΗΠΑ πέφτει μόνο κατά δύο εκατοστιαίες μονάδες³ - ούτε είναι δέ-βαιο ότι ή αιτιότητα πάει από τήν αύξηση της παραγωγής σέ χαμηλότερο βαθμό συγκέντρωσης· όπως λέει ο Shepherd (1970, σ. 178) μπορεί από ένα χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης νά οδηγούμαστε σέ αύξηση παραγωγής.

Από τήν άλλη μεριά, προυλέπεται (Hannah and Kay, 1977, σ. 113) αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης - ιδιαίτερα λόγω συγχωνεύσεων κι' εξαγορών και της έντεινόμενης διαφοροποίησης των προϊόντων - ακόμα κι' αν ή αύξηση της παραγωγής μπορεί νά μικραίνει ελάχιστα τό βαθμό συγκέντρωσης. Εϊδικότερα, ως αναφερθεί ή πολύ δυνατή επίδραση που έχει ή διαφοροποίηση των προϊόντων στην αύξηση του βαθμού συγ-

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ» ΔΕΛΦΩΝ 2 (ΚΑΙ ΔΙΔΟΤΟΥ) ΤΗΛ. 3608635

κέντρωσης της αμερικανικής μεταποίησης, όπως βρέθηκε από τους Dalton and Rhoades (1974) για τρεις διαφορετικές μεταπολεμικές περιόδους. Κι' αυτό γιατί στους κλάδους όπου η διαφοροποίηση των προϊόντων είναι σημαντική οι λίγες μεγάλες επιχειρήσεις αυξάνουν το μερίδιό τους στην αγορά σε βάρος των άλλων μικρότερων επιχειρήσεων. Τέλος, για το 'Ηνωμένο Βασίλειο έχει παρατηρηθεί ότι, αν η τάση συγκέντρωσης διατηρηθεί, τότε το 1983 οι 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις θα ελέγχουν το 66% με 70% του καθαρού προϊόντος στη βιομηχανία και το 90% στο τέλος του αιώνα μας (Prais, 1974, σ. 285 και Pickering, 1974, σ. 1).

Έτσι κάποτε μπορεί να φτάσουμε στην επαλήθευση της πρόγνωσης του Marx, που όπως είδαμε πιο πάνω ο Lenin είχε επαναλάβει κι' επεξεργαστεί, ότι η συγκέντρωση του κεφαλαίου και της παραγωγής δεν θα σταματήσει παρά μόνο αν μιά επιχείρηση παράγει για όλη την παγκόσμια παραγωγή. Άλλα τότε δεν θα έχουμε καπιταλισμό, μιά και:

«Η κεντριοποίηση των μέσων της παραγωγής κι' η κοινωνικοποίηση της εργασίας τελικά φθάνουν σ' ένα σημείο όπου δεν συμβιβάζονται πιά με το καπιταλιστικό τους

περίβλημα. Η ώρα της καπιταλιστικής ιδιωτικής ιδιοκτησίας σημαίνει. Οι απαλλοτριωτές με τη σειρά τους απαλλοτριώνονται κι' αυτοί» (Marx, 1970, σ. 715).

Σημειώσεις.

1. Η όλη διαδικασία θυμίζει την ένωση βιομηχανικού κι' εμπορικού κεφαλαίου σε χρηματιστικό κεφάλαιο κατά τον Lenin.
2. Ο Rosenbluth (1955) υποστηρίζει κι' αυτός ότι η συγκέντρωση είναι μεγαλύτερη στο 'Ηνωμένο Βασίλειο απ' ότι στις ΗΠΑ. Οι Bain (1966) και Shepherd (1961, 1972 σ. 41) όμως δεν συμφωνούν με το παραπάνω συμπέρασμα· κοιτά επίσης σχετικά Utton (1970, σ. 82).
3. Κοίτα επίσης Gratton and Kemp (1977, σ. 180), Hart et al (1973, σ. 159) και Dalton and Rhoades (1974).

* Σάν συγκέντρωση και κεντριοποίηση μεταφράζω τους όρους concentration και centralisation. Ο τελευταίος αποδίδεται συχνά και σαν συγκεντρωποίηση.

Βιβλιογραφία

Aaronovitch, S. and M.C. Sawyer, «The Concentration of British Manufacturing», *Lloyd's Bank Review*, October 1974.

Aaronovitch, S. and M.C. Sawyer, *Big Business, Theoretical and Empirical Aspects of Concentration and Mergers in the United Kingdom*, Macmillan, London, 1975.

Arndt, H., «Some Fundamental Questions of Concentration Policy», *The German Economic Review*, No. 2, 1972.

Bain, J.S., *International Differences of Industrial Structure: Eight Nations in the 1950s*, Yale University Press, New Haven, Conn., 1966.

Bukharin, N., *Imperialism and World Economy*, Merlin Press, London, 1972.

Dalton, J.A. and S.A. Rhoades, «Growth and Product Differentiability as Factors Influencing Changes in Concentration», *Journal of Industrial Economics*, March 1974.

Elliot, D., «Concentration in U.K. Manufacturing Industry» *Trade and Industry*, August 1, 1974.

Gratton, C. and J.R. Kemp, «Some New Evidence on Change in U.K. Industrial Market Concentration, 1963-68», *Scottish Journal of Political Economy*, June 1977.

Hannah, L. and J.A. Kay, *Concentration in Modern Industry: Theory, Measurement and the U.K. Experience*, Macmillan, London, 1977.

Hart, P.E., M.A. Utton and G. Walshe, *Mergers and Concentration in British Industry*, Cambridge University Press, Cambridge 1973.

Marx, K., *Capital*, Vol. I, Progress Publishers, Moscow, 1970.

Marx, K., *Grundrisse*, Penguin, Harmondsworth, 1973.

Marx, K., *The Poverty of Philosophy* in K. Marx and F. Engels, *Collected Works*, Vol. 6, Lawrence and Wishart and Progress Publishers, London and Moscow, 1976.

Mueller, W.F. and L.G. Hamm, «Trends in Industrial Market Concentration, 1947 to 1970», *The Review of Economics and Statistics*, November 1974.

Nabudere, D., *The Political Economy of Imperialism*, Zed Press, London, 1977.

Pashigian, B.P., «Market Concentration in the United States and Great Britain», *Journal of Law and Economics*, October 1968.

Pickering, J.F., *Industrial Structure and Market Conduct*, Martin Robertson, London 1974.

Prais, S.J., «A New Look at the Growth of Industrial Concentration», *Oxford Economic Papers*, July 1974.

Prais, S.J. *The Evolution of Giant Firms in Britain: A Study of the Growth of Concentration in Manufacturing Industry in Britain, 1909-1970*, Cambridge University Press, Cambridge, 1976.

Prais, S.J. and C. Reid, «Large and Small Manufacturing Enterprises in Europe and America» in A.P. Jacquemin and H.W. de Jong (eds.), *Markets Corporate Behaviour and the State: International Aspects of Industrial Organisation*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1976.

Rosenbluth, G., «Measures of Concentration» in *Business Concentration and Price Policy*, Princeton University Press, 1955.

Shepherd, W.G., «A Comparison of Industrial Concentration in the U.S.A. and Britain», *The Review of Economics and Statistics*, February 1961.

Shepherd, W.G., «Structure and Behaviour in British Industries with US Comparisons» *The Journal of Industrial Economics*, November 1972.

Shepherd, W.G., *Market Power and Economic Welfare, An Introduction*, Random House, N.Y., 1970.

Statistical Abstract of the United States, U.S. Department of Commerce, Bureau of the Census, 1975.

Utton, M.A., *Industrial Concentration*, Penguin, Harmondsworth, 1970.

βιβλία δισκοί αφίσσες
σωστή επιλογή βιβλίων

χαμηλές τιμές

κίαφας 5 και ακαδημιάς
τηλ. 36.05.493

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ Ο 8ος ΤΟΜΟΣ ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»

Ο 8ος τόμος του «ΑΝΤΙ» είναι έτοιμος. Περιλαμβάνει όλα τα τεύχη του α' εξαμήνου του 1978 (από το τεύχος 90 της 14/1 ως και το τεύχος 102 της 1/7).

‘Ο Καπιταλισμός καί ή οίκογενειακή γεωργία

του Κώστα Βεργόπουλου

Μέ τό Β' μέρος πού δημοσιεύουμε, ολοκληρώνεται ή απάντηση του ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟ-ΠΟΥΛΟΥ στην κριτική πού του άσκησε ο ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ (τ.χ. 105/12.8.78, σσ.25-31) σχετικά με πρόσφατες εργασίες του.

‘Η ανάλυσή μου, συνοψίζεται στο ν' αποδείξει θεωρητικά την υπεροχή της οίκογενειακής οικονομίας σε σχέση με την καπιταλιστική επιχείρηση στη γεωργία. Αυτή ή υπεροχή πρέπει νά έννοηθεί από την άποψη της συσσώρευσης του άστικού κεφαλαίου.

Είναι φανερό πώς, μιά και τό «μυστικό κλειδί» αυτής της υπεροχής δέν είναι άλλο από τή χαμηλή ανταμοιβή της εργασίας του άγρότη, ή ανάλυσή μου εφαρμόζεται με μεγαλύτερη αλήθοφάνεια, εκεί όπου ή ζωντανή εργασία συμμετέχει σε μεγαλύτερη αναλογία στην παραγωγή και εκεί όπου είναι δυσκολότερο ν' αντικατασταθεί απ' τίσ μηχανές. Παρ' όλ' αυτά, ή χαμηλή ανταμοιβή της εργασίας μεσολαδεί επίσης και στο σχηματισμό της τιμής των προϊόντων των έκτατικών καλλιεργειών, ακόμη και των πολύ μηχανοποιημένων.

Μόνο πού σ' αυτή την τελευταία περίπτωση, ή επίδραση του χαμηλού κόστους εργασίας στην έπιλογή ανάμεσα στην οίκογενειακή ή την καπιταλιστική επιχείρηση ελαχιστοποιείται.

‘Ο ίσχυρισμός ότι ή ανάλυσή μου εφαρμόζεται προνομιακά στους κλάδους με χαμηλή οργανική σύνθεση του κεφαλαίου, κινδυνεύει νά χαρακτηριστεί σά μιά μονομερές αναφορά στις «υπο-ανάπτυκτες» και λίγο καπιταλιστικοποιημένες γεωργίες. Γι' αυτό σπεύδω νά διευκρινήσω δυό σημεία:

α) Στίς «υπο-ανάπτυκτες κοινωνίες, ή οίκογενειακή γεωργία δέν αποτελεί άναπτυξιακό παράγοντα per se (από μόνη της)». Στίς χώρες του Τρίτου κόσμου, ή οίκογενειακή γεωργία ή είναι άγνωστη ή αποτελεί ένα σχετικά νέο φαινόμενο πού αναφάνηκε με την απο-άποικιοποίηση. Στίς περισσότερες άποικιακές ή μισο-άποικιακές οικονομίες, τό μπλοκάρισμα ή ή άποδιάρθρωση «περνούσαν» συνήθως μέσ' από γεωργικές δομές όχι οίκογενειακές, αλλά μεγάλης ιδιοκτησίας (latifundia). Γι' αυτό ο άγώνας για την έθνική ανεξαρτησία και την οικονομική ανάπτυξη ήτανε πάντα δεμένος με τον άγώνα ενάντια στη γαιοκτητική άστική τάξη. Γενικά, στη Λατινική ‘Αμερική κι' ιδιαίτερα στο Μεξικό βρίσκουμε παραδειγματικές επιβεβαιώσεις: α) ή οίκογενειακή γεωργία δέν είναι ένας «άρχαισμός», αλλά ένας νεωτερισμός του κεφαλαίου πού χρονολογείται από τον 20ο αιώνα β) ή άγροτική μεταρρύθμιση αποτελεί τό ξεκίνημα μιάς σημαντικής διαδικασίας για την ανάπτυξη του καπιταλισμού στο Μεξικό.

Κατά συνέπεια, πρέπει νά δεχτούμε την ακόλουθη διάκριση: ή οίκογενειακή γεωργία είναι ή δέν είναι ένα ευνόϊκός παράγοντας στην ανάπτυξη του καπιταλισμού, ανάλογα με τίσ συνθήκες της εμφάνισής της και με την οικονομική και κοινωνική χρησιμοποίηση πού της γίνεται. ‘Αν οί οίκογενειακές δομές θεμελιώνονται σε συνάρτηση με την άνοδο μιάς άστικής τάξης, ιδιωτικής ή κρατικής, τότε αυτή ή μορφή γεωργίας αποδεικνύεται «κοινωνικά χρήσιμη»²⁰.

‘Αντίθετα, εκεί όπου αυτές οί κοινωνικές, και ταξικές συνθήκες δέ συγκεντρώνονται, ακόμη και στην περίπτωση της επιδίωξης των οίκογενειακών δομών, χάνεται τό κοινωνικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του καπιταλισμού στη χώρα: αυτό

τό πλεονέκτημα ή άρπάζεται άμέσως από την παγκόσμια αγορά (στην περίπτωση των άγρο-έξαγωγικών μορφών πού συνδέονται άμεσα με τό έξωτερικό έμπόριο) ή μένει άνεμετάλλευτο και καταστρέφεται. ‘Η τελευταία αυτή περίπτωση αναφέρεται στις παραδοσιακές κοινωνίες, στο βαθμό πού αυτές παραμένουν – πολύ σπάνια είν' αλήθεια στις μέρες μας – σε μιά κατάσταση άπομόνωσης και ατάρκειας.

‘Ανακεφαλαιώνοντας: ή οίκογενειακή γεωργία είναι μιά μη-έπαρκής προϋπόθεση για τό ξεκίνημα της διαδικασίας της οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες του Τρίτου κόσμου. ‘Αποτελεί όμως ένα αναμφισβήτητο πλεονέκτημα για την ανάπτυξη. Αυτό τό πλεονέκτημα δέ μπορεί νά χρησιμοποιηθεί ολοκληρωμένα παρ' άναφορικά με τή λειτουργία όρισμένων ταξικών και κοινωνικών συνθηκών, συγκεκριμένα σε συνάρτηση με την άνοδο μιάς ιδιωτικής ή κρατικής άστικής τάξης:

β) Στίς «άναπτυγμένες» οικονομίες του κέντρου του παγκόσμιου συστήματος, ή οίκογενειακή γεωργία αποτελεί μιά δομικά πρόσφατη. ‘Αρχισε νά σταθεροποιείται από τά τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα και κύρια στις πρώτες δεκαετίες του 20ου. Ουσιαστικά αποτελεί μιά καινούρια κατηγορία πού εγγράφεται στην τροχιά του «όργανωμένου καπιταλισμού» του 20ου αιώνα, πού ή πλήρης άναπτυξιακή του ώθηση σημειώθηκε μόνο μετά τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή τή στιγμή απ' την παλιά ομάδα των γαιοκτημόνων – είσοδηματιών, πού άφθονούσαν και άπειλούσαν την άστική κοινωνία σά μέσα του 19ου αιώνα στις χώρες της δυτικής Εύρώπης και της βόρειας ‘Αμερικής, άπομένουν πολύ λίγα πράγματα. Στην Ε.Ο.Κ. των 6, τό 1974, τό 95,5% των άγροτικών έκμεταλλεύσεων είχαν, κάτω από 50 έκτάρια κατά «επιχείρηση» και 2.147.000 γεωργικοί «έργοδότες» έκμεταλλεύονταν 1.147.000 μισθωτούς της γεωργίας, δηλαδή σχεδόν δυό «έργοδότες» για κάθε μισθωτό. Την ίδια χρονιά, τό 1974, στο Βέλγιο υπήρχαν 12 «έργοδότες» για κάθε μισθωτό, στη Δανία 6,3, στην ‘Ομοσπονδιακή Γερμανία περίπου 5, στις Κάτω Χώρες 4,27 και στη Γαλλία 4,1 «έργοδότες» κατά γεωργικό μισθωτό. Βέβαια, υπ' αυτές τίσ συνθήκες, είναι πολύ δύσκολο νά φανταστούμε μίαν άνάπτυξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής μέσα στην ευρωπαϊκή γεωργία. ‘Ακόμη και στις ΗΠΑ, όπου παρ' όλ' αυτά ο μύθος ενός άγροτικού καπιταλισμού είναι άρκετά διαδεδομένος, οί μισθωτοί εργάτες δέν ξεπερνάνε τό 29% του ενεργού πληθυσμού στη γεωργία (1970), πράγμα πού σημαίνει μιά αναλογία 2,7 «έργοδοτών» για έναν μισθωτό, αν λογαριάσουμε ότι οί έμπορικές άγροτικές επιχειρήσεις είναι 2.780.000.

‘Η «μακροδιότητα» της οίκογενειακής έκμετάλλευσης μέσα στο σύγχρονο καπιταλισμό στηρίζεται στην εύκολία και στην ταχύτητα με την όποία ή οίκογένεια προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του άστικού συστήματος: μεταβάλλει την παραγωγή της, τίσ ειδικοεύσεις της, τίσ επενδύσεις της, την εργασία της, πολύ πιο εύκολα και γρήγορα από μιά κεφαλαιοκρατική επιχείρηση και συμπίεζει τίσ δαπάνες της πολύ αποτελεσματικότερα. ‘Ο ανταγωνισμός φτηνού σταριού απ' τίσ ΗΠΑ, τή Ρωσία, τή Ρουμανία κλπ., έσπρωξε τούς άλλους άγρότες πρós τούς τομείς έντατικής εργασίας. ‘Ετσι μπόρεσε ν' άναπτυχθεί στη Γαλλία ένα τομέας κεφαλαιοκρατικής παραγωγής δημητριακών. ‘Ομως, τό μεγαλύτερο μέρος των οίκογενειακών δομών διατηρήθηκε χάρη στην ειδίκευση των Γάλλων άγροτών στους κλάδους με μεγαλύτερη ένταση εργασίας. ‘Αν σήμερα άπειλείται αυτή ή έντατική γεωργία της Γαλλίας, πρέπει νά σημειώσουμε ότι ή άπειλή δέν προέρχεται απ' την μεριά των καπιταλιστικών παραγωγικών δομών της γεωργίας, αλλά και από την πλευρά

έπίσης οίκογενειακών παραγωγικών δομών. Η γεωργία των χωρών της Νότιας Ευρώπης, (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία), δεν άπειλει τη γαλλική ή την ιταλική γεωργία εξ αιτίας μιάς υποθετικά καλύτερης κεφαλαιοκρατικής οργάνωσης της παραγωγής, αλλά μάλλον εξ αιτίας των χαμηλών κοινωνικών δαπανών της παραγωγής που μπλοκάρονται σ' επίπεδα «αφύσικα χαμηλά» σέ σχέση με τις χώρες της βορειο-δυτικής Ευρώπης. Φανερό είναι πως αυτός ο ανταγωνισμός δεν παρουσιάζει πρόβλημα για τις οίκογενειακές μορφές της παραγωγής. Αν οι πιέσεις συνεχιστούν ή γαλλική οίκογενειακή γεωργία θα μεταστραφεί ολοκληρωτικά προς παραγωγικές μορφές ακόμη περισσότερο έντατικές: π.χ. την κτηνοτροφία με ή χωρίς γη, με ακόμη μεγαλύτερη συμπύκνωση των εξόδων αναπαραγωγής της αγροτικής οίκογενείας. Η οίκογενειακή γεωργία είναι ή μορφή που επιτρέπει να συμπιεστούν στο μέγιστο οι τιμές των ειδών διατροφής, άρα οι «κοινωνικές δαπάνες» της αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού. Η άποψή μου αυτή δεν χαράζει ένα μονογραμμικό υπόδειγμα εξέλιξης, όπως αντιμετωπίζεται αυτό μέσα απ' την γνωστή «μαρξιστική» μηχανιστική σύλληψη των «Πέντε Σταδίων», αλλά όριζει μία θεωρητική πραγματικότητα, αφήνοντας το πεδίο της ιστορικής έρευνας ανοικτό σέ κάθε διαφορετική προσέγγιση. Έξ άλλου, σ' αυτό εδώ το πεδίο, οι έμπειρες έρευνες που έχουν ήδη γίνει, παρά τις αποκλίσεις τους, βασικά επιβεβαιώνουν μάλλον την ύπεροχή της οίκογενειακής δομής στή γεωργία, σάν απαραίτητο συμπλήρωμα στήν ανάπτυξη του αστικού καπιταλισμού.

Μερικές ιστορικές περιπτώσεις

Για να υποστηρίξει την κριτική του ο Ν. Μουζέλης αναφέρει την περίπτωση μερικών χωρών που κατά τη γνώμη του δεν ταιριάζουν με το υπόδειγμα της οίκογενειακής γεωργίας.

Πρώτα ή Ισπανία: παρά τη γρήγορη βιομηχανοποίηση αυτής της χώρας, συγκεκριμένα μετά το 1960, ή μεγάλη γαιοκτησία κατά τη γνώμη του, όχι μόνο επιβίωσε, αλλά ενισχύθηκε σέ σχέση με τις μικρές οίκογενειακές επιχειρήσεις που βρίσκονται κυρίως στίς βόρειες περιοχές της χώρας.

Σ' αυτή τη θέση θά είχα να κάνω τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

α) το βασικό κριτήριο για την έρμηνεία των κοινωνικών σχέσεων στή γεωργία, δεν είναι τό μέγεθος της εκμετάλλευσης, αλλά οι μορφές μέσα στίς όποιες εργάζονται οι άμεσοι παραγωγοί. Η ύπαρξη μεγάλων γαιοκτησιών δέ μάς πληροφορεί, καθ' εαυτή, για τόν κοινωνικό χαρακτήρα της ισπανικής γεωργίας. Οι μεγάλες επιχειρήσεις θεμελιώνουν μία καπιταλιστική αγροτική οικονομία μόνο όταν ζητούν σέ σημαντικό βαθμό τη συνεισφορά του μισθωτού εργατή, πράγμα που δέ συμβαίνει στή σύγχρονη Ισπανία. Έξ άλλου, οι μεγάλες επιχειρήσεις θεμελιώνουν μία οικονομία γαιοκτητική, μόνο όταν επιτρέπουν ν' αναπτυχθεί μία «αγορά αγρομισθώσεων», πράγμα που επίσης δέ συμβαίνει στή σύγχρονη Ισπανία: ή άμεση αυτοκαλλιέργεια αποτελεί τή μορφή αξιοποίησης σέ έκταση περισσότερη από τό 76% της καλλιεργούμενης επιφάνειας, ενώ οι μορφές της αγρομίσθωσης και της μορφής δεν καλύπτουν παρά τό 12 και τό 7% αντίστοιχα.

Θά πρέπει να θυμήσουμε επίσης ότι στήν Ισπανία, ή μεγάλη γαιοκτησία, παρά τό έντυπωσιακό της μέγεθος διαθέτει στήν πραγματικότητα πολύ λιγότερη γη: τό 1962, ή μεγάλη ιδιοκτησία είχε 56,5% της γης, δέν είχε παρά τό 11% των ποτιστικών έδαφών και 18% των καλλιεργήσιμων έδαφών.

β) Στήν Ισπανία, ή μεγάλη ιδιοκτησία δέν ενισχύθηκε στή διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, άλλ' αντίθετα είχε ν' αντιμετωπίσει σοβαρές κι' αυξανόμενες δυσκολίες. Η επιφάνεια των μεγάλων ιδιοκτησιών (αυτών που ξεπερνάν τά 100 έκταρια) από τό 56,5% του συνόλου της αγροτικής επιφάνειας τό 1962, κατέβηκε στο 30% τό 1972²¹. Μέ την πτώση αυτή έλπιώθηκαν, ακόμα περισσότερο και οι αναλογίες των ποτιστικών και των καλλιεργήσιμων έδαφών.

γ) Οι μαζικές μεταναστεύσεις γεωργικών μισθωτών προς τά αστικά κέντρα ή τό έξωτερικό προκαλέσαν άνυπέρβλητες δυσκολίες ιδιαίτερα στους μεγάλους γαιοκτήμονες: μία αυξανόμενη ένδεια έξαρτημένων εργατικής δύναμης σπρώχνει τή μεγάλη ιδιοκτησία προς τήν χρεωκοπία²².

δ) Η πλειοψηφία του ένεργου αγροτικού πληθυσμού άπασχολείται στα οίκογενειακά κτήματα κάτω από 5 έκταρια. Άπ' τήν άποψη των κοινωνικών σχέσεων κυρίαρχη μορφή για τούς άμεσους Ισπανούς παραγωγούς είναι ή ανεξάρτητη και οίκογενειακή εργασία κι' όχι ή μισθωτή. Οι μισθωτοί της γεωργίας, ήταν τό 1960-62 τό 38% του ένεργου αγροτικού πληθυσμού. Τό 1972 ή αναλογία τους έλαττώθηκε στο 29%. Αυτή τή στιγμή υπάρχουν στήν ισπανική γεωργία περίπου 3 «εργοδότες» για ένα μισθωτό. Κατά συνέπεια μία σχετική διατήρηση των μεγάλων γαιοκτησιών στήν Ισπανία δέν οδηγεί στή δημιουργία έξαρτημένων μορφών εργασίας, άρα δέ δημιουργεί μία αγροτική οικονομία βασισμένη, ούτε στο κεφαλαιοκρατικό κέρδος, ούτε στήν καπιταλιστική γαιοπρόσοδο.

Για όλους αυτούς τούς λόγους δέ μπορούμε να δεχτούμε ότι στήν Ισπανία επικρατεί ο αγροτικός καπιταλισμός ή ή οικονομία της γαιοπροσόδου.

Ύστερα έρχόμαστε στήν Πολωνία και τήν Ούγγαρία. Οι δύο αυτές χώρες, κατά τόν Ν.Μ., ήδη πριν άπ' τήν εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού είχαν πιο προχωρημένο καπιταλισμό από τις βαλκανικές. Κι' αυτό, άν και οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις τους ήρθαν πολύ άργά και μέ τρόπο άνεπαρκή.

Αυτό που υποστηρίζω εγώ είναι ότι ή αγροτική μεταρρύθμιση διευκολύνει τήν ανάπτυξη του αστικού καπιταλισμού. Τίποτα δέν τόν έμποδίζει ν' ακολουθήσει, ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες, άλλους τρόπους για να υπερεπιδήσει τά έμπόδια (της προσόδου ή του κέρδους) ή για να συμβιβαστεί με τούς μεγαλογαιοκτήμονες, έστω κι' άν αυτό σημαίνει έλάττωση ή στασιμότητα στο δείκτη της αστικής ανάπτυξης. Στήν Πολωνία, ή αγροτική μεταρρύθμιση δέ μόρασε στους εργάτες παρά μόνον ένα 6% της γης. Στήν Ούγγαρία τό 9%. Οι γαιοκτητικές άριστοκρατίες διατηρήθηκαν και στίς δύο περιπτώσεις, πράγμα που ύψωσε τεράστια έμπόδια στήν ανάπτυξη των αντίστοιχων οικονομιών. Ούτε στήν Πολωνία, ούτε στήν Ούγγαρία είχε αναπτυχθεί ο καπιταλισμός περισσότερο άπ' ότι στήν Ελλάδα κατά τήν δεκαετία του 1930.

Η Πολωνία, κράτος που δημιουργήθηκε τό 1918, πνίγηκε άμέσως στο γερμανικό και τό γαλλικό κεφάλαιο, που συμπεριφέρονταν σάν σέ άποικιακό έδαφος. Οι επενδύσεις έγιναν κυρίως στους χώρους των πρώτων υλών και του υπόγειου και αγροτικού πλούτου. Τό τραπεζικό σύστημα, οι έπικοινωνίες, ή έέργεια, μονοπωλήθηκαν άμέσως από τά γερμανικά και γαλλικά κεφάλαια. Η γαιοκτητική άριστοκρατία με τήν υποστήριξη αυτών πέρασε στή διεύθυνση των οικονομικών και πολιτικών υποθέσεων της χώρας. Τό 1930 76% του πολωνικού πληθυσμού άπασχολούνταν στή γεωργία και μόνο 8% στή βιομηχανία. Τήν ίδια περίοδο οι αντίστοιχοι αριθμοί στήν Ελλάδα ήταν 53% και 13%.

Έξ άλλου τό 1930 τό έξωτερικό έμπόριο στήν Πολωνία έφτανε τά 439 γαλλικά φράγκα κατά κάτοικο, ενώ στήν Ελλάδα ο δείκτης έφτανε τά 1100 φράγκα.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες λοιπόν είναι δύσκολο να υποθέσει κανείς έναν καπιταλισμό πιο άνεπτυγμένο στήν Πολωνία άπ' ότι στήν Ελλάδα. Ίσως τό μπλοκάρισμα της πολωνικής γεωργίας μέσα στίς μεγαλο-γαιοκτητικές δομές να εξηγεί, έν μέρει τουλάχιστον, τήν μη-έξαφάνιση ενός σημαντικού βιομηχανικού κινήματος. Αυτό δέ μπόρεσε να εμφανιστεί ιστορικά στήν Πολωνία παρά με τή μορφή της μετάβασης, στή «λαϊκή δημοκρατία», τήν έπαύριο του Β' παγκόσμιου πολέμου. Παρά τήν ύπαρξη κάποιων δευτερευουσών ιδιαιτεροτήτων, τό ίδιο προβληματική κατηγορία είναι και ο ούγγρικός καπιταλισμός. Τό 1930 πάνω άπ' τό 58% του ούγγρικού πληθυσμού άπασχολούνταν στή γεωργία. Τό έξωτερικό έμπόριο ήταν 900 γαλλικά φράγκα κατά κεφαλήν (έναντι 1100 της Ελλάδας). Στή δεκαετία 1930-40 οι κύριες ούγγρικές εξαγωγές ήταν δημητριακά,

άγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Στριμωγμένη απ' τις άλλες ισχυρότερες καπιταλιστικές χώρες ή Ουγγαρία δέ μπορούσε να ξεφύγει από τον «άγροτοκτηνοτροφικό» της προορισμό. Η γαιοκτητική άριστοκρατία που πήρε την εξουσία άμέσως μετά την καταστολή της επανάστασης του Μπέλλα Κούν, άντελήφθη ότι μόνη σωτηρία της ήταν η συμμαχία με τους δυνατούς της γείτονες κι' η μετατροπή της ούγγρικης γεωργίας σέ εξάρτημα του οικονομικού και γεωπολιτικού συνόλου της κεντρικής Ευρώπης. Έτσι γίνεται φανερό γιατί άργησε και έδω να αναπτυχθεί ή καπιταλιστική οικονομία, όπως και στην Πολωνία. Και οι δυο αυτές χώρες ήταν μέρος της λεγόμενης «Άγροτικής Ευρώπης»²³.

Γενικά, ή εξέλιξη του ανατολικο-ευρωπαϊκού καπιταλισμού χαρακτηρίζεται από μιά βραδύτητα κι' ένα συντηρητισμό που εξηγείται απ' τό γεγονός ότι ή εξουσία βρισκόταν στα χέρια μιάς συμμαχίας εγχώριων κομπραδόρων, ξένου κεφάλαιου και άριστοκρατών γαιοκτημόνων. Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο ήταν αδύνατη, όχι μόνο ή άγροτική μεταρρύθμιση, αλλά και ή ανάπτυξη ενός συστήματος άστικού καπιταλισμού.

Τέλος ξαναρχόμαστε στα Βαλκάνια και στην Ελλάδα. Κατά τον Ν.Μ. τό μυστικό της επιβίωσης της οικογενειακής γεωργίας στη νοτιο-ανατολική Ευρώπη δέν πρέπει νά αναζητηθεί στους νόμους εξέλιξης του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, αλλά στις ειδικές ιστορικές συνθήκες. Έτσι «ή πρώτη διάλυση» των μεγάλων τσιφλικιών στα Βαλκάνια προέχεται απ' την ξαφνική ύποχώρηση των Όθωμανών γαιοκτημόνων. Ο Μουζέλης υποθέτει ότι αυτή ή «άπότομη» ύποχώρηση, δημιούργησε ένα «κενό» στό σύστημα γαιοκτησίας, τό οποίο οι άγρότες, επειδή ήταν ισχυρότεροι απ' τους αυτόχθονες Άσιάτες γαιοκτήμονες, κατόρθωσαν νά τό καλύψουν με την εγκαθίδρυση της οικογενειακής γεωργίας. Όσο πιο άπρόοπτη και άπότομη ήταν ή όθωμανική ύποχώρηση, τόσο πιο εύκολη και πιο άποτελεσματική υποτίθεται ότι ήταν ή εγκατάσταση οικογενειών στα έδάφη που είχαν εγκαταληφθεί.

Σχετικά μ' αυτή την έρμηνεία, που θεωρείται πολύ «ρεαλιστική» και φαινομενικά χωρίς κανένα «θεωρητικό φορμαλισμό», θά είχα νά παρατηρήσω:

α) Οι περισσότερες άγροτικές μεταρρυθμίσεις στην Ν.Α. Ευρώπη πραγματοποιήθηκαν άνάμεσα στα 1917 και στα 1921 (Ρουμανία 1918, Βουλγαρία 1921, Γιουγκοσλαβία 1919, Ελλάδα 1917). Την εποχή αυτή, τό νεώτερο βαλκανικό κράτος, ή Βουλγαρία, είχε ήδη 40 χρόνια άνεξάρτητης ζωής. Με τις προϋποθέσεις-αυτές θά ήταν πολύ δύσκολο νά υποστηρίξει κανείς ότι οι άγροτικές μεταρρυθμίσεις στα Βαλκάνια διαμοιράσανε τά έδάφη των πρώην όθωμανικών κτήσεων.

β) Έξ άλλου οι Όθωμανοί δέν είχαν κατορθώσει ποτέ νά γίνουν άπόλυτα ιδιοκτήτες των περιοχών τους. Η έννοια της άτομικής ιδιοκτησίας της γης δέν όλοκληρώθηκε ιστορικά στα Βαλκάνια παρά μόνον με την κατάλυση του όθωμανικού κράτους και τό πέρασμα στα πολιτικά και νομικά καθεστώτα των άνεξάρτητων χριστιανικών κρατών. Κατά συνέπεια, ή μεγάλη γαιοκτησία — με την κυριολεξία του όρου — δέ διαμορφώθηκε από τους Όθωμανούς, άλλ' από τους χριστιανούς διαδόχους τους. Η διάλυση των μεγάλων γαιοκτησιών, 40 χρόνια μετά τη βουλγαρική άνεξαρτησία, 90 χρόνια μετά την ελληνική, 60 χρόνια μετά την ένοποίηση της Ρουμανίας, δέ έγινε ένάντια στους Όθωμανούς ιδιοκτήτες (πού τότε ύπήρχαν ή έξω από τά σύνορα των βαλκανικών χωρών ή στα λαϊκά μυθιστορήματα), άλλ' άκριβώς ένάντια στους αυτόχθονες χριστιανούς γαιοκτήμονες.

γ) Αν ή ύποχώρηση των Όθωμανών είχε δημιουργήσει ένα «κενό» ιδιοκτησίας τή στιγμή της άνεξαρτησίας των βαλκανικών χωρών — δηλαδή 40 με 90 χρόνια πριν τις άγροτικές μεταρρυθμίσεις — τό κενό αυτό καλύφθηκε άμέσως από τις τοπικές και έπαρχιακές άστικές τάξεις: είχαν κατορθώσει νά έρμηνεύσουν τό παλιό όθωμανικό δικαίωμα της «κατοχής» (τεσσαρούφ), σάν τό αντίστοιχο του σύγχρονου δικαιώματος της άπόλυτης κυριότητας κι' έτσι ν' άπαλλοτριώσουν τά κτήματα των καλλιεργητών οι όποιοι ήταν οι παραδοσιακοί κάτοχοι

των κτημάτων τους.

Τό ίδιο έγινε μ' όλες τις μεταρρυθμίσεις των κοινωνικών και νομοθετικών συστημάτων: όπως με τον τσαρικό νόμο της άπελευθέρωσης των σκλάβων στη Ρωσία τό 1861, με τον όργανικό διακανονισμό της Ρουμανίας τό 1864, με την εγκαθίδρυση του σύγχρονου άστικού δικαίου στη Θεσσαλία τό 1881. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις ή μεγάλη γαιοκτησία διαμορφώθηκε όριστικά όχι απ' τους όθωμανούς, αλλά απ' τους διαδόχους τους των χριστιανικών άστικών κρατών.

δ) Είναι λοιπόν φανερό ότι ή διανομή της γης στα Βαλκάνια κατά τό 1917-1921, δέ συνδέεται με τά προβλήματα της άνατροπής του όθωμανικού έλέγχου και της εθνικής άπελευθέρωσης, αλλά μάλλον με τά προβλήματα της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών αυτών άρκετές δεκαετίες μετά την άνεξαρτησία τους. Οι αυτόχθονες γαιοκτήμονες και όχι οι άγρότες είναι εκείνοι που οικειοποιήθηκαν τή γή όταν οι όθωμανοί άρχισαν νά φεύγουν. Οι άγρότες δέν έπανήλθαν δυναμικά παρά πολύ άργότερα γιά νά διεκδικήσουν μερίδιο στη μοιρασιά της γης. Κι' αν τελικά τό πέτυχαν, αυτό δέν όφείλεται στό στοιχείο του «αίφνιδιασμού», αλλά είναι άποτέλεσμα μακρόχρονων κι' άτέλειωτων άγώνων, που κράτησαν πολλές δεκαετίες στα βαλκανικά κράτη.

Σ' αυτό τό κίνημα, οι βαλκάνιοι άγρότες δρήκαν στήριγμα άποτελεσματικό στους κύκλους των άστων των πόλεων και της διοίκησης. Άκριβώς αυτή ή σύγκλιση συμφερόντων «απ' τά κάτω» κι' «απ' τά πάνω» είναι τό στοιχείο που έπέτρεψε τις άγροτικές μεταρρυθμίσεις του 1917-1921.

ε) Είναι φανερό πως στη δική μου προσέγγιση τό ζήτημα των συγκεκριμένων ιστορικών συνθηκών που προκάλεσαν τις άγροτικές μεταρρυθμίσεις έχει λιγότερη σημασία. Σημαντικότερο είναι νομίζω νά δούμε πως οι μεταρρυθμίσεις αυτές άποτέλεσαν έκφραση του άγώνα άνάμεσα στους άστούς των πόλεων και τους γαιοκτήμονες και πως έγγράφονται μέσα στη λογική της συσσώρευσης του βιομηχανικού άστικού κεφαλαίου. Κατά συνέπεια, ή έμμونه των μορφών της οικογενειακής γεωργίας στα Βαλκάνια τίθεται σάν ένα πρόβλημα κυρίως θεωρητικό και λιγότερο ιστορικό. Πρέπει γι' αυτό νά υπογραμμιστεί ότι οι άγροτικές οικογενειακές δομές στα Βαλκάνια, — είτε κληροδοτημένες απ' τό όθωμανικό παρελθόν, είτε ιστορικά δημιουργημένες απ' την πρωτοβουλία των άγροτών, είτε είναι άποτέλεσμα της στάσης άποχής των ντόπιων γαιοκτημόνων, είτε της κρατικής και άστικής νομοθεσίας, περισσότερο από ιστορικές «επιδιώσεις» που τείνουν νά εξαφανιστούν, είναι ζωντανές και συνεχώς αναδημιουργούμενες μορφές που έντάσσονται όργανικά στη λογική της ανάπτυξης του καπιταλισμού.

Τό σημαντικό στην ανάλυσή μου δέν είναι τό ότι οι άγρότες άπαιτούν τή γή τους — αυτό τό ξέρουμε ήδη από καιρό — αλλά τό γεγονός ότι ό καπιταλισμός δέχεται νά ίκανοποιήσει αυτή την άπαιτήση.

Η διεύρυνση της έσωτερικής άγοράς

Η διατήρηση των οικογενειακών άγροτικών δομών, όπου ή προσωπική υπερέργασία του άγρότη ξοδεύεται δωρεάν, επιτρέπει τή μεγιστοποίηση του κοινωνικού υπερπροϊόντος, αλλά,

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

από την άλλη, αυτό το ίδιο το υπερ-προϊόν διατρέχει τόν κίνδυνο να συναντήσει αυξανόμενες δυσκολίες για τη διοχέτευση του στην αγορά. Ποιός θ' αγοράσει αυτό το αφύσικα διογκωμένο – εξ αιτίας της υπερ-έκμετάλλευσης των χωρικών – υπερ-προϊόν, αν κι' αυτοί οι ίδιοι έχουν αποψιλωμένη αγοραστική ικανότητα;

Μ' άλλα λόγια μου θέτουν την ίδια ερώτηση που έθεσαν οι Μάλθους, Σισμοντί, Ροντιμπέρτους, Βοροντσόφ, Ντάνιελσον, Ρόζα Λουξεμπουργκ. Αυτό, βέβαια, δεν είναι κάτι που μπορώ να συζητήσω σε λίγες γραμμές. Πάντως όμως επιβάλλονται μερικές παρατηρήσεις:

Πρέπει να θυμίσω ότι στην Ελλάδα τη στιγμή των συζητήσεων που αναφέρονται στην αγροτική μεταρρύθμιση το πιο δυναμικό έπιχείρημα, των αστών που ήταν όπαδοί της μεταρρύθμισης, ήταν ακριβώς η διεύρυνση της έσωτερικής αγοράς. Πραγματικά, η οίκογενειακή γεωργία επέτρεπε την αποδέσμευση της έσωτερικής αγοράς. Άλλα το έπιχείρημα αυτό ισχύει ακόμη για την κατάσταση της γεωργίας σήμερα.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κι' αν ακόμη ο αγρότης δεν πραγματοποιεί κέρδος για το χρησιμοποιούμενο κεφάλαιο, παρ' όλ' αυτά δεν είναι απομονωμένος απ' την αγορά. Παίρνει ένα ισοδύναμο-μισθού το οποίο ξοδεύει μαζί με τ' άλλα του ακαθάριστα έσοδα στην αγορά. 'Ακόμη κι' όταν ο προσωπικός του λογαριασμός είναι έλλειμματικός, η αγορά των αγροτικών έξοπλισμών εξακολουθεί ν' αυξάνεται. 'Αν μπορούσαμε να διακρίνουμε στόν αγρότη ένα «λογαριασμό επιδίωσης» και ένα «λογαριασμό έκμετάλλευσης» θά καταλαβαίναμε πώς μόνο ο πρώτος βρίσκεται σε κρίση, ενώ ο δεύτερος αναπτύσσεται. Τό αδιάκοπο χρέος του αγρότη έχει σκοπό να συγκρατήσει και να έπιταχύνει τη ροή των προμηθειών του. Τό μοντέλο της αγροτικής γεωργίας – όπως βλέπουμε γι' άλλη μία φορά – διαπερνάται ολόκληρο από τις έμπορευματικές σχέσεις, από τά

κυκλώματα πωλήσεων – αγορών. 'Ο αγρότης πρέπει ν' αγοράζει όλο και περισσότερο για νά μπορέσει νά λειτουργήσει αυτό τό μοντέλο.

'Ακόμη κι' αν ο λογαριασμός της επιδίωσής του εξανεμιστεί, ο αγρότης ώθείται πάντα ν' αγοράζει, χάρη στη διόγκωση του χρέους. Στην εξέλιξη αυτής της διαδικασίας δεν υπάρχει κανένα εκ των προτέρων όριο: η εξέλιξη των έμπορικών σχέσεων δεν εξαρτάται από τό αν ο αγρότης είναι φερέγγυος. Κατά συνέπεια, τό μοντέλο της οίκογενειακής γεωργίας είναι τό μόνο που εξασφαλίζει μία αυξανόμενη και άπεριόριστη ροή αγορών απ' τη μεριά του καλλιεργητή.

Φτάνουμε έτσι στην ακόλουθη παραδειγματική κατάσταση: ενώ τό ακαθάριστο εισόδημα του αγρότη διογκώνεται ακολουθώντας τη διόγκωση των τιμών των εισροών του (των προμηθειών του), τό καθαρό του εισόδημα τείνει προοδευτικά νά εκμυθώνεται. Αυτό μάς οδηγεί σε μία παράδοξη κατάσταση: ενώ οι αγρότες δέ μπορούν νά τά φέρουν βόλτα μέσα στην οίκογένεια, η οίκογενειακή γεωργία ύποφέρει από τόν υπερβολικό όγκο των έξοπλισμών και των αγροτικών μηχανών. Μερικοί μιλάνε για ύπερεξοπλισμό της γεωργίας κι' άλλοι για σπατάλη. 'Εν πάση περιπτώσει όμως αλήθεύει ότι μόνο η οίκογενειακή γεωργία είναι ικανή νά συνδυάσει την «προσωπική στέρηση» του αγρότη απ' ενός, μέ άπεριόριστες δαπάνες στην αγορά απ' έτερου.

20). – Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πολωνός μαρξιστής J. TERPICHT προτείνει πρός τίς χώρες του Τρίτου Κόσμου τό μοντέλο της οίκογενειακής γεωργίας, σάν βασική προϋπόθεση για τόν όποιοδήποτε όρόμο πρός την ανάπτυξη. Βλ. Terpicht, εν. αν.

21). – Βλ. OCDE, La Politique Agricole en Espagne, 1974, σ. 26.

22). – Βλ. OCDE, Le Développement de l'agriculture en Europe meridionale, Παρίσι 1969, σ. 108.

23). – Βλ. Ch. BETTELHEIM, Esquisse d'un tableau économique de l'Europe, Έκδ. Domat, 1948, σ. 176.

ΡΥΛΑΡΙΝΟΣ

**Ειδικός
στα
νομίσματα
και
μοναδικός
στα
χαρτονομίσματα**

STAMPS and COINS

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ: 32 10 577 - 32 10 384

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

"Αδετοι, Δρχ.

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821 του Γ. Κορδάτου	180
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΑΣ του Γ. Κορδάτου	130
3. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ του Γ. Κορδάτου	80
4. Η ΣΑΠΦΩ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ του Γ. Κορδάτου	90
5. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΜΑΓΝΗΣΙΑΣ του Γ. Κορδάτου	130
6. ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ του Γ. Κορδάτου	130
7. Η ΚΟΜΜΟΥΝΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ του Γ. Κορδάτου ..	90
8. Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ του Ν. Ψυρούκη	190
9. ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ του Ν. Ψυρούκη	130
10. ΤΟ ΝΕΟΕΛΛ. ΠΑΡΟΙΚΙΑΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ του Ν. Ψυρούκη	200
11. Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ του Ν. Ψυρούκη ...	120
12. Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ του Ν. Ψυρούκη	150
13. ΕΡΓΑ του Γ. Σκληρού	400
14. ΤΟ ΡΕΜΠΕΛΙΟ ΤΩΝ ΠΟΠΟΛΑΡΩΝ του Α. Σουμάκη	100
15. ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΩΝ του Μ. Ζαλλώνη	150
16. ΓΗ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ του Δ. Τσοποτού	200
17. ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ - ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ του Μ. Παπάζογλου ..	150
18. ΞΕΝΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ του Γ. Φιλάρτου	250
19. ΕΚΛΟΓΗ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ του Γ. Φιλάρτου	80
20. Η ΝΕΑ ΔΙΑΘΗΚΗ σέ μετάφραση του Α. Πάλλη	200

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 1 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3636083 - 3607382.

Μυστικές τελετουργίες

Ο θεσμός της πανεπιστημιακής έδρας έχει κριθεί και καταταχθεί. Η θεσμοποίηση της αυθεντίας είναι ο άκρογωνιαίος λίθος της. Καθ' ημάς πολλά και ευτράτελα – και στη βάση τους θλιβερά – έχουν συμβεί κατά την ανακήρυξη κάποιου νέου αυθέντη της σοφίας.

Δέν είναι πολλές οι περιπτώσεις που τό τελετουργικό κρατήθηκε με εύλαβεια για να εύλογηθεί στο τέλος ο έχων την εξωθεν και έσωθεν καλή μαρτυρία. Συνήθως ο νεοποτισμός και η συναλλαγή οργανώνουν μυστικά άνομες ιερουργίες.

Αυτό τό «μυστικά» παίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο. Όπως στην περίπτωση της νέας έδρας της Μεσαιωνικής και Νεώτερης Ευρωπαϊκής Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή του Αθήναι. Στο τεύχος 78 (30-10-78) του ΦΕΚ και με παράλληλη δημοσίευση σέ δυό αθηναϊκές εφημερίδες (Ακρόπολη, Έλευθεροτυπία), δυό της Θεσσαλονίκης (ό ένας είναι ο «Βορρās») και σέ μία της Πάτρας «γνωστοποιήθηκε» ή προκήρυξη. Για μία έδρα που από ίδρύσεως του Πανεπιστημίου ύπήρχε ή ανάγκη και τό αίτημα της λειτουργίας της θά περίμενε κανείς μία πιο μεγάλη δημοσιότητα για να κληθούν πολλοί και να επιλεγεί ο άριστος.

Όμως σήμερα που έχει λήξει ή προθεσμία ύποβολής ύποψηφιοτήτων (ήδη από της 31-12-78) δέν γνωστοποιούνται ούτε ποιοί, ούτε πόσοι, έθεσαν ύποψηφιότητα. Ο λόγος; Σύμφωνα με την έξηγηση που δίνεται πολλοί ύποψήφιοι δέν συγκεντρώνουν τά άπαραίτητα προσόντα. Αν ή πληροφορία άληθεύει τότε έξηγείται και ή ταχύτητα που έγινε ή προκήρυξη της έδρας και ή μυστικότητα που κρατήθηκε: Αν θγαίνανε στη φόρα τά προσόντα; Ελπίζουμε τώρα πιά να δοθεί κάποια έξηγηση.

Στήν Πρέβεζα

Οί διακοπές δίνουν την εύκαιρία στους φοιτητές να μείνουν για λίγο στον τόπο καταγωγής τους. Καί ή παρουσία τους ζωντανεύει την έπαρχία γιατί τώρα πιά συνειδητά συμμετέχουν, τίς λίγες αυτές μέρες, με όλα τους τά δυνατά, στην έκπολιτιστική ζωή του τόπου τους.

Ίδου τί κατάφερε ο Σύλλογος των Πρεβεζάνων απουδαστών στίς διακοπές των Χριστουγέννων:

Μοιράστηκαν οί έκδηλώσεις και ή παρουσία του Συλλόγου όχι μόνο στην πόλη της Πρέβεζας, αλλά και σέ κωμοπόλεις και άρκετά χωριά του νομού.

● ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑ: Συνδιοργάνωση με τον Έκπολιτιστικό Σύλλογο «Κρυστάλλης» διαγωνισμού Παιδικής Ζωγραφικής. Συνεστίαση με καλλιτεχνικό πρόγραμμα. Έκθεση Βιβλίου για δέκα ημέρες. Προβολή των ταινιών: «Ο Θανάσης στη χώρα της σφαλιάρας», «Όταν περνούν οί γερανοί», και «Τζό ο λεμονάδας».

● ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟ: Έγινε προβολή της ταινίας «Ο Θανάσης στη χώρα της σφαλιάρας» και συνεστίαση με καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

● ΓΑΛΑΤΑΣ: Έκδήλωση σέ καφενείο του χωριού με όμιλία του Δ.Σ. του Συλλόγου για την κατάσταση στην Ανώτατη Εκπαίδευση και τους στόχους του Φ.κ. που έκλεισε με καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

● ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ: Συμμετοχή στα έγκαίνια της Βιβλιοθήκης και του Μορφωτικού Συλλόγου του χωριού. ή βιβλιοθήκη στηθηκε με πρωτοβουλία του Συλλόγου τό περασμένο καλοκαίρι. Καί έδω προβλήθηκε ή ταινία «Ο Θανάσης στη χώρα της σφαλιάρας».

● ΠΡΕΒΕΖΑ: Συνεστίαση με καλλιτεχνικό πρόγραμμα. Ίδιαίτερα συνέβαλε ο σύλλογος στην προσπάθεια για την ίδρυση Έπιτροπής Ειρήνης Ν. Πρέβεζας.

Ο νέος χρόνος

Τό έτος του παιδιού

Τό έτος του παιδιού ύπενθύμισε σέ όλους την ανάγκη να άφιερώνουν μέρος της δραστηριότητάς τους στα παιδιά. Έτσι σειρά από έκδηλώσεις έχουν πραγματοποιηθεί ήδη και άλλες πολλές σχεδιάζονται γι' αυτή τη χρονιά.

Η «Γκαλερί Μάτι» οργανώνει έκθεση παιδικού σχεδίου και ζωγραφικής για τό μήνα Μάρτη. Συμμετοχή μπορούν να δηλώσουν τά νηπιαγωγεία και τά σχολεία δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης της περιοχής Αμπελοκήπων.

Τά σχέδια θά πουληθούν στην έκθεση και τά έσοδα θά δοθούν στα σχολικά ταμεία δσων σχολείων λάβουν μέρος. Έπαινοι θά δοθούν στα 10 καλύτερα σχέδια κάθε σχολείου, στα 30 καλύτερα σχέδια όλης της έκθεσης, καθώς και βραβείο στο σχολείο που θά συγκεντρώσει τους περισσότερους έπαινους.

Γιά περισσότερες πληροφορίες «Γκαλερί Μάτι», κ. Ίσμήνη Ροδοπούλου, Χαϊδαρίου 2 και Αιτωλίας 30, Αμπελόκηποι.

ΤΑ «ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ»

Κυκλοφόρησε τό 1ο τεύχος του δίμηνου περιοδικού «ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ», που άσχολείται με θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Τό περιοδικό επιδιώκει να άναπτύξει τον προβληματισμό πάνω στα οικολογικά προβλήματα που εξέτάζει ή βιολογία, ή οικονομική έπιστήμη, ή πολεοδομία, ή κοινωνιολογία και να συμβάλει στην άνάπτυξη του οικολογικού κινήματος στη χώρα μας.

Στό τεύχος δημοσιεύονται, μεταξύ άλλων:

● Σπήλιον Παπασπηλιόπουλον: Ρύπανση: γιατί; πώς; από ποιόν; Για έναν όχι μονοσήμαντον αιτιολογικό προβληματισμό. ● Gerard Balour: Η διαχείριση του χώρου. ● Κώστα Σοφούλη: Τά «έργα της Αθήνας»: Δέν είναι ύπλως προβλήματα ταμειακής ίσορροπίας του δημοσίου προϋπολογισμού. ● Ντίνια Βαίον – Χατζημυχάλη & Κωστή Χατζημυχάλη: Λιμενοβιομηχανικά Συγκροτήματα.

Καλαίσθητη προσφορά των εκδόσεων «Έγνατία» τό ήμερολόγιο-άφιέρωμα στο παιδί.

Μέ ιδιαίτερη εύαισθησία ο Βασίλης Μποζίκης άποδίδει φωτογραφικά μερικά άπ' τίς πιο χαρακτηριστικές στιγμές της παιδικής ηλικίας: Τό παιχνίδι, τό σχολείο, τό διάδασμα και ή... τιμωρία! Αλλά και μία ιδιαίτερη στιγμή που ή πρόσφατη έμπειρία της Θεσσαλονίκης κατάγραψε στη μνήμη των κατοίκων της. «Μετά τό σεισμό» και τό μικρό κορίτσι κοιτάζει μία καρέκλα...

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Τό ΑΝΤΙ στην ειδική έκδοση για παιδιά (τεύχος 115 της 30/12/78) προκήρυξε ένα διαγωνισμό – έκθεση παιδικού σχεδίου.

Ελπίζουμε πώς οί μικροί φίλοι του περιοδικού – ή άλλιώς τά παιδιά των μεγάλων φίλων του περιοδικού – θά άναποκριθούν στην πρόσκλησή μας και θά μάς στείλουν τά σχέδιά τους σύμφωνα με όσα γράφουμε στην άνακοίνωση που άκολουθεί:

Παιδιά, Τό ΑΝΤΙ οργανώνει μία έκθεση παιδικού σχεδίου με θέμα:

«Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ»

Στά σχέδια μπορείτε να σχολιάσετε τά πολιτικά γεγονότα, τίς πολιτικές συζητήσεις των μεγάλων, όσα άκούτε άπ' τό ραδιόφωνο, βλέπετε στίς εφημερίδες, έ! και φυσικά όσα συζητάτε μεταξύ σας για την πολιτική!

Βάλτε όλο σας τό κέφι και κάντε καλαμπούρι με την ψυχή σας.

Τά σχέδια μπορείτε να τά ζωγραφίσετε σέ ό,τιδήποτε είδος και μέγεθος χαρτιού.

Τά σχέδια να τά βάλετε σέ ένα φάκελο και να τά ταχυδρομήσετε στη διεύθυνση:

Περιοδικό ΑΝΤΙ
Δημοχάρους 60
Αθήνα (601)

Και πάνω στο φάκελο γράψετε τό όνομα και τη διεύθυνσή σας.

Στό διαγωνισμό μπορούν να πάρουν μέρος παιδιά μέχρι ηλικίας 15 χρονών. Πάνω στο σχέδιο να γράψετε τό όνομά σας και την ηλικία σας. Πέντε σχέδια, τα θά αντιπροσωπευτικά, θά βραβεύουν με τά παρακάτω παιδικά βιβλία: «Η τέχνη για τά παιδιά», «Τό παραμύθι με τά χρώματα», «Ο μικρός Νικόλας», «Οί σπόροι», «Η Ακρόπολη και ή ιστορία της».

Τά σχέδια θά δούν και θά κατατάξουν οί σκιτισογράφοι Κώστας Μητρόπουλος, Μέντης Μποσαντζόγλου (ΜΠΟΣΤ) και ή ψυχοπαιδαγωγός κ. Ντίνα Διδάρη. Γραμματέας της έπιτροπής θά είναι ή Ειρήνη Ψαρέλλη.

Τά σχέδια πρέπει να έχουν ταχυδρομηθεί μέχρι και τίς 5 Μαρτίου 1979.

Όλα τά σχέδια θά έκτεθούν στην έκθεση που θά οργανώσει ειδικά τό ΑΝΤΙ και τά πιο αντιπροσωπευτικά θά δημοσιευθούν στο περιοδικό.

Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις του Υπουργείου Πολιτισμού

Η ΕΞΑΓΩΓΗ των αρχαιοτήτων προκάλεσε τις αντιδράσεις του πνευματικού κόσμου, των πολιτιστικών φορέων, της αυτοδιοίκησης. Άλλα δέν ήταν δέβαια καθολική ή αντίδραση. «Φωτισμένοι» δάσκαλοι, μερίδα του «φωτισμένου» τύπου, προπαγανδιστές των εθνικών συμφερόντων και πράκτορες τουριστικών γραφείων, ανακάλυψαν τις αρετές αυτής της εμπορευματικής συναλλαγής· συντάχθηκαν με τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες και με όσα ο ύπουργός κ. Νιάνιας (άλλος «φωτισμένος» αυτός) προπαγάνδιζε.

Ο κ. ΥΠΟΥΡΓΟΣ προσπάθησε άτεχνα να στηρίξει την εξαγωγική δραστηριότητα του υπουργείου «του» με μιá συνέντευξη στά «Πολιτικά Θέματα» (πού πρόδωκαν δεόντως – και άτυχώς – τις θέσεις του), παίζοντας με τις διαφορές στίς απόψεις όσων άντέδρασαν στήν άποστολή των αρχαίων στό έξωτερικό.

Άντιαμερικανισμός, μικροπολιτική ή άραχνιασμένη άρχαιοπληξία είναι όσα δ ι ά β α σ ε ό «φωτισμένος» καθηγητής στά κείμενα διαμαρτυρίας. Είδε όσα τόν δόλεψαν, γιά νά δικαιολογήσει με τήν δ έ ο υ σ α ξ ξ α ρ σ η , μιάν έμπορική πράξη. Άξιος ό μισθός του...

ΑΠΟ ΟΣΑ είπώθηκαν ή γράφθηκαν τίς μέρες αυτές διαλέξαμε και δημοσιεύουμε σήμερα τήν παρέμβαση του έντεταλμένου ύφηγητή στήν έδρα της Προϊστορικής Άρχαιολογίας κ. ΑΝΤΩΝΗ ΖΩΗ, στή συζήτηση πού έγινε στή Φιλοσοφική σχολή στίς 13.12.1978.

Η ΑΠΟΨΗ αυτή παρουσιάζει ένδιαφέρον γιατί μαζί με άλλα θίγει και μερικά κ α ί ρ ι α προβλήματα πέρα από τό επικαιρικό θέμα. Τήν δημοσιεύουμε αυτούσια, όπως διαδόσθηκε στή συγκέντρωση:

Στή συζήτηση πού έγινε στή Σχολή ύποστηρίξα τήν πλήρη απαγόρευση όποιουδήποτε εξαγωγής αρχαιοτήτων γιά τήν όργάνωση εκθέσεων· οί άλλοι συνάδελφοι και οί εκπρόσωποι των φοιτητών ύποστήριξαν τήν κάτω από περιορισμούς εξαγωγή δεύτερων ή τρίτων έργων. Σοβαρά επιχειρήματα πού νά στηρίζουν τήν άποψη αυτή δέν άκούστηκαν. Άλλά ποιά είναι τά επιχειρήματα πού συνήθως προβάλλονται;

Μερικοί ύποστηρίζουν ότι υπάρχουν σκοποί πού μπορούν νά επιδιωχτούν με τήν εξαγωγή γιά εκθέσεις έστω και δεύτερης σειράς αρχαίων έργων.

Οί σκοποί αυτοί μπορούν νά διακριθούν σε τέσσερις:

- Καλύτερη προβολή και γνωριμία της χώρας.

- Αύξηση του τουριστικού ρεύματος.

- Έμμεση, αλλά ισχυρή ύποστήριξη εθνικών θεμάτων.

- Έπ' άνταλλαγή όργάνωση εκθέσεων στήν Ελλάδα με έργα ξένων Μουσείων.

Τό πρόβλημα είναι:

α) οί παράπάνω σκοποί είναι όλοι πραγματικά εύκτατοι, και
β) άν οί σκοποί αυτοί αγιάζουν τά μέσα, – μ' άλλα λόγια μήπως υπάρχουν καλύτεροι τρόποι νά επιδιωχτούν.

Ό πρώτος σκοπός, της καλύτερης προβολής και γνωριμίας της χώρας, είναι σωστός και άγιος, αλλά προφανώς μπορεί νά επιδιωχτεί με χίλιους δυό άλλους τρόπους, πριν άποφασίσουμε τήν εξαγωγή αρχαιοτήτων.

Ό δεύτερος σκοπός, της αύξησης του τουριστικού ρεύματος, ίσως νά μήν είναι ούτε σωστός ούτε άγιος, όποτε γιατί νά συμβάλουν οί αρχαιοήπτες στήν επιδείνωση μιás ήδη κακής κατάστασης;

Άλλά κι' άν συμφωνούσαμε ότι πρέπει ν' αύξηθεί τό τουριστικό ρεύμα, μήπως δέ θά μπορούσαμε νά θρούμε ώλούστερους και ώποδοτικότερους τρόπους γιά τήν επιδίωξη αυτού του σκοπού;

Ό τρίτος σκοπός, της έμμεσης αλλά ισχυρής ύποστήριξης των ελληνικών θέσεων σέ έθνοκά θέματα, θά φαίνονταν άτρωτος, άν

δέν κινδύνευε ν' άποδειχθεί γελοίος. Γιατί δέβαια είναι πολύ πιθανό οί εκτιμήσεις γιά τό τί είναι και τί δέν είναι έθνικό νά διαφέρουν σημαντικά. Και άσφαλώς κανένα έθνικό θέμα δέν μπορεί νά προωθηθεί, άν δέν ύπάρχει σύμπνοια και συντονισμός δράσης και, πάνω άπ' όλα, άνοιχτή συζήτηση και πειθώ. Άλλά και πάλι θά έπρεπε κάθε φορά νά εξετάζεται, άν ό καλύτερος τρόπος γιά νά ύποστηριχτεί ένα έθνικό θέμα είναι οί εκθέσεις έργων αρχαίας ελληνικής τέχνης στό έξωτερικό.

Στό πρόβλημα πού μās άπασχολεί άμεσα, δηλαδή της σχεδιαζόμενης αυτή τή στιγμή εξαγωγής αρχαιοτήτων, τό μόνο πού έχει γίνει σαφές είναι ότι οί εκθέσεις στήν Άμερική σχετίζονται με ένα είδος επιχείρησης γιά τήν οικονομική ένσχυση των εκεί Μουσείων και με τά έξοδα της επιχείρησης πληρωμένα από τόν Έλληνα φορολογούμενο πολίτη...

Και μεις έδώ μιλάμε γιά έθνικά θέματα!...

Άλλά είναι δέβαια φυσικό οί μπίζνες νά έντοπίζονται εκείθεν πού Άτλαντικού, ενώ τά έθνικά θέματα επιχωριάζουν έντεúθεν του Ιονίου!...

Ό τέταρτος προβαλλόμενος σκοπός δηλαδή της έπ' άνταλλαγή όργάνωσης εκθέσεων με έργα ξένων Μουσείων στήν Ελλάδα, είναι ό άγιότερος, σέ πρώτη έντύπωση, και θά δυσκολευόμαστε σημαντικά νά έχομε άντιρρήσεις. Άλλά και πάλι, πριν φτάσουμε στίς άρχαιότητες, μήπως θά μπορούσαμε νά σκεφτούμε άλλες λύσεις; Έκθέσεις σύγχρονης ή λαϊκής ελληνικής τέχνης π.χ. Τό ν' άρχίζουμε κατ' ευθείαν με τίς άρχαιότητες, σημαίνει και έλλειψη φαντασίας και έλλειψη αίσθήματος ευθύνης.

★ ★ ★

Πέρα από τήν επιχειρηματολογία αυτή – θετική ή άρνητική – ύπάρχουν άλλες ουσιαστικότερες πλευρές του προβλήματος, πού θ' αναφέρω με λίγα λόγια:

1) Πού είναι αυτή τή στιγμή τό νομοθετικό πλαίσιο μέσα στό όποίο παίρνονται οί άποφάσεις γιά τήν ίστορική κληρονομιά του Έθνους;

Είναι σ' όλους γνωστό ότι μιá έλαττωματική νομοθεσία άποδυναμώθηκε με πρόσφατες τροποποιήσεις. Αυτό σημαίνει ότι ό άνάνας δέν πρέπει νά έντοπίζεται μόνο στό άν θά γίνει ή όχι ή Α ή Β έκθεση ελληνικών αρχαιοτήτων στό έξωτερικό, αλλά και, κυρίως, πώς θά βελτωθεί ή νομοθεσία με τήν σύνταξη και ψήφιση νέων νόμων.

Τό θέμα αυτό πρέπει ν' άπασχολήσει όλους τους πολιτιστικούς φορείς και όλα τά κόμματα, ίσως μέσα στα πλαίσια ενός πανελληνίου συνεδρίου. Θά ήταν ευχής έργο τήν πρωτοβουλία γιά τό συνέδριο αυτό νά τήν είχε ή ίδια ή Κυβέρνηση, αλλά ή ως τώρα παταγώδης άποτυχία του Υπουργείου Πολιτισμού στή δη-

Ό λαός θά μπορούσε νά βοηθήσει στό σταμάτημα της καπηλείας...

Στή συζήτηση της 13.12.1978 στή Φιλοσοφική Σχολή παρενέβη και ό Σύλλογος Πτυχιούχων Ιστορικών και Άρχαιολόγων (ΣΠΙΑ). Άνάμεσα στα άλλα, ή ανακοίνωση του ΣΠΙΑ αναφέρει:

Πέρα άπ' αυτά θά πρέπει νά συναισθανθούμε κι' έμεις όλοι πόσο υπεύθυνοι είμαστε πού φτάσαμε έδώ τά πράγματα, γιατί όλα αυτά πού λέμε τά άκούμε μεταξί μας κι' ό μόνος πού άποφασιστικά θά μπορούσε νά μās βοηθήσει στό σταμάτημα αυτής της καπηλείας και στήν άντιμετώπιση αυτών των κινδύνων, ό λαός, δέν μās άκούει. Και δέν μās άκούει έπειδή κι' έμεις όλοι συμβάλουμε ή δέν άντιδράσαμε

άρεκα στό νά του δημιουργηθεί ή έντύπωση ότι ή άρχαιολογία είναι κυνήγι θησαυρών, ότι τά αρχαία μνημεία δέν είναι μάρτυρες πολιτισμού, αλλά «άνεκτίμητα κατορθώματα μεγάλων πνευμάτων» – και άπ' αυτό τό «άνεκτίμητα» δέν λείπει ή οικονομική παράμετρος – και ότι αυτά είναι «δικά μας» έπειδή τά δημιουργήσαν οί «άρχαίοι ήμών πρόγονοι», άτομα με υπερφυσικά περίπου γνωρίσματα, κι' άκόμα ότι, όπως

μιουργία συγχρονισμένης νομοθεσίας, δέν αφήνει πολλά περιθώρια για εκπλήρωση της εύχης μας.

2) Το θέμα της εξαγωγής των αρχαιοτήτων φέρνει αυτόματα στην επιφάνεια όλα τα προβλήματα που συνδέονται:

● Με τη λειτουργία της 'Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, - με την αρχαιολογική δουλειά στην Ελλάδα, καθώς και

● με το θετικό ή όχι ρόλο των Μουσείων στην παιδεία του λαού.

Και πρώτ' απ' όλα είναι γνωστό ότι η 'Αρχαιολογική Υπηρεσία του Κράτους, είναι, σε συνάρτηση με το έργο που έχει να επιτελέσει και σε συσχετισμό με τα νομοθετικά πλαίσια μέσα στα οποία κινείται, υπανάπτυκτη σε βαθμό απειλητικό.

Το πράγμα αποδεικνύεται, αν αναφερόμεθα ελάχιστα μόνο αντικειμενικά δεδομένα:

α) Η πλήρης καταστροφή όλων σχεδόν των ιστορικών πόλεων της χώρας, - μοναδικό φαινόμενο καταστροφικής μανίας ενός λαού σε παγκόσμια κλίμακα.

β) Η έλλειψη πνοής για τον προγραμματισμό ευρύτερης επιστημονικής έρευνας και η εξακολούθηση του αρχαιολογικού μονόλογου σε θέματα ιστορικά ξεπερασμένα.

Σωστή επιστημονική έρευνα δέν είναι εξ άλλου δυνατή, γιατί λείπουν και τα υλικά μέσα και τα οργανωτικά πλαίσια. Η ελληνική αρχαιολογία στο σύνολό της είναι τρίτης κατηγορίας αρχαιολογία του 19ου και όχι ζωντανή αρχαιολογία του 20ου αιώνα. Φυσικά ο χαρακτηρισμός μου αναφέρεται στην ύπαρξη ή όχι ορθολογικής οργάνωσης της έρευνας

κάθε αντικείμενο με οικονομική αξία, μπορούμε να τα εκμεταλλευόμαστε για να εξυπηρετήσουμε τα συμφέροντά μας «ύψηλά» όπως τα έθνικά ή «ταπεινά», όπως τα στενά οικονομικά.

Είναι γι' αυτό το λόγο που το λιάμε να πούμε ότι αν είναι να πετύχουμε στην προσπάθεια να μη γίνει αυτή η περιφορά με την επίκλιση μεγαλοϊδεάτικων τάσεων και τυποποιημένων φράσεων, καλύτερα να αποτύχουμε. Υπάρχει τουλάχιστον έτοιμο ή έλπιδα να ταξαχτούν μερικές συνειδήσεις και να αρχίσει κάποτε η προσπάθεια να μπουν οι έννοιες αρχαίος πολιτισμός, τέχνη, μνημείο, νεοελληνισμός, σε βάσεις άλλες, πιο αληθινές, και γι' αυτό και πιο ωφέλιμες.

και όχι στις πολύ συχνά αξιολογικές προσπάθειες ατόμων.

γ) Η σχεδόν πλήρης άπουσία των ελληνικών Μουσείων απ' τις κινήσεις και ζυμώσεις για την παιδεία του λαού.

Ός προς τη σοβαρή προγραμματισμένη αρχαιολογική έρευνα πρέπει να πούμε ότι η κατάσταση είναι πολύ χειρότερη στα Πανεπιστήμια μας, που όμως διαθέτουν μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών Έδρων και αρκετές δωδεκάδες αρχαιολόγους.

Το πρόβλημα του τί απογίνονται οι νέοι, τους οποίους η Πολιτεία εκπαιδεύει για να γίνουν αρχαιολόγοι είναι ένα άλλο καυτό πρόβλημα.

★ ★ ★

Θά άξιζε τον κόπο να μιτούμε σε μερικά ακόμη επί μέρους θέματα, σχετικά με τις αρχαιολογικές δραστηριότητες στη χώρα μας, όπως π.χ.

● Την άνυπαρξία οργανωμένων εργαστηρίων και χώρων μελέτης, ακόμη και αποθηκών, στα περισσότερα Μουσεία.

● Την εξαιρετικά χαμηλή παραγωγικότητα επιστημονικού έργου σε σχέση με την άνασκαφική δραστηριότητα και το μεγάλο πλούτο μνημείων.

● Την πλήρη σχεδόν άνυπαρξία παιδευτικού έργου προς όφελος της νεότητας και του κοινού γενικότερα.

● Την όχι σπάνια διαστρέβλωση των ιστορικών μινυμάτων του αρχαιολογικού υλικού, που όφειλεται είτε σε άδυναμία σύλληψής τους, είτε σε θελιγήνη μονοσήμαντη ερμηνεία τους.

Άλλά τα θέματα αυτά είναι γνωστά, τουλάχιστο στους Έλληνες αρχαιολόγους, που παλεύουν κάτω απ' τις πιο αντίξοες συνθήκες να διασώσουν και να συντηρήσουν τα μνημεία και μερικές φορές φτάνουν σε άξιοζήλυντα επιτεύγματα είτε στον οργανωτικό είτε στον ερευνητικό τομέα.

Οι συνάδελφοι αρχαιολόγοι της Υπηρεσίας θά μπορούσαν άσφαλώς να μās πούν πόση σκούρα και άγνοια, - πόση άναστάωση στην καθημερινή τους δουλειά, - τους δημιουργούν θέματα όπως αυτό των εκθέσεων στο έξωτερικό, ενά αντίθετα, υποθέτω, πόση χαρά θά τους δημιουργούσε, αν τους δίνονταν ο χρόνος και τα μέσα να οργανώσουν τα Μουσεία σαν ζωντανά και πολυδύναμα κέντρα της πνευματικής καλλιέργειας του λαού.

★ ★ ★

Τελειώνοντας έχω να κάμω δύο προτάσεις, που θά έπρεπε να περιληφθούν σ' ένα τελικό κείμενο, στο οποίο πρέπει να κατα-

λήξει ή σημερινή συγκέντρωση:

● Πρόταση για πλήρη μεταίωση των εκθέσεων που σχεδιάζονται.

● Πρόταση για σύγκληση πανελλήνιου συνεδρίου με εύρεία βάση για τη μελέτη όλων των θεμάτων που σχετίζονται με την ιστορική και φυσική κληρονομιά στη χώρα μας.

Ένας άπ' τους κύριους σκοπούς του συνεδρίου αυτού πρέπει να είναι ή μελέτη για τη βελτίωση της νομοθεσίας, άπαραίτητη προϋπόθεση για την καλύτερη οργάνωση όλων των σχετικών με τα ιστορικά και φυσικά μνημεία δραστηριοτήτων. Ο σημερινός νομοθετικός πυρήνας - «άδύνατο, έξαρτημένο αρχαιολογικό συμβούλιο - πανίσχυρος κυβερνητικό παράγοντας» πρέπει να δώσει τη θέση του σ' ένα πλατιά αντιπροσωπευτικό και δυναμικό έθνικό όργανο άρμόδιο και υπεύθυνο για τα θέματα που σχετίζονται με την ιστορική και φυσική κληρονομιά του τόπου.

Αντώνης Α. Ζώης

Και τά χειροκροτήματα...

Ίδου και μιά διευκρινιστική δήλωση που έφτασε στα γραφεία μας από την γραμματεία της ΕΡΥΕΑ ('Ελληνική Έταιρεία Έρευνας και Έλέγχου της Ρυπάνωσης των Υδάτων, του Έδάφους και του Αέρος):

«Η ΕΡΥΕΑ είναι ύποχρεωμένη να δηλώσει ότι από παραδρομή προφανώς αναφέρεται τό όνομά της μεταξύ των οργανώσεων εκείνων, που σύμφωνα με δημοσίευμα του 'Ημερήσιου Τύπου της 10ης.1.1979, έκαναν έκκληση στον Πρωθυπουργό για άνάκληση της άποφάσεως για την εξαγωγή των αρχαιοτήτων».

Λές και ή έν πολλαίς άμαρτίαις περιβαλλοντολογική αυτή εταιρεία θά μās έδινε την εύκαιρία να την παρεξηγήσουμε. Κάνει τόσα περί άερος και υδάτων και, ύπεδάφους... έ! να μην δοθηθεί να πάρουν λίγο... άέρα και τά αρχαία μας;

ΕΥΤΥΧΗ Ι. ΜΠΙΤΣΑΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΗ ΦΥΣΙΚΗ

● Ο Μπιτσάκης πραγματοποίησε μιά μελέτη τολμηρή, δύσκολη και έξαιρετικά γόνιμη, τόσο για την επιστημονική έρευνα, όσο και για τό μέλλον της φιλοσοφίας.

L. LANGEVIN, «L. HUMANITE»

● Είναι τό πιο σημαντικό και τό πληρέστερο βιβλίο που δημοσιεύτηκε από πολλά χρόνια στη Γαλλία, σ' αυτό τό θέμα.

● Συνεχίζει με άκρίβεια και άποτελεσματικότητα τη μεγάλη μάχη που ξεκίνησε με τό 'Αντί - Ντύριγκ και τον 'Υλισμό και 'Εμπειριοκριτικισμό.

P. LABERENNE, «LA PENSEE».

● Πραγματεύεται όχι μόνο τη σύγχρονη φυσική, αλλά και τά αιώνια προβλήματα που ή επιστήμη αυτή θέτει με νέους όρους. Τελικά, ο Μπιτσάκης αναπτύσσει και ύπερασπίζει ολοκλήρη τη διαλεκτική κοσμοαντίληψη.

«LE MONDE»

● Ο συγγραφέας άποδεικνύει ότι είναι κάτοχος των πιο σύγχρονων προόδων της επιστήμης. Τα προβλήματα αντιμετώπιζονται με συγκεκριμένο τρόπο.

Καθ. P. BICQUARD, «THE SCIENTIFIC WORLD»

● Είναι εύτύχημα που ένας φυσικός ανέλαβε να σπάσει τη σιωπή που διαρκεί πόρα πολύ καιρό - τουλάχιστον στις γαλλόφωνες εκδόσεις - για τά προβλήματα που θίγει αυτό που άποκαλούμε από την εποχή του Έγγκελς Διαλεκτική της φύσης.

«LA NOUVELLE CRITIQUE»

● Το έργο του Μπιτσάκη, πλουσιότατο σε υλικό, είναι έν τούτοις προστό σε όλους επιστήμονες που θέλουν να ξεπεράσουν τά πλαίσια της ειδικότητάς τους.

«BUL. CRITIQUE DU LIVRE FRANÇAIS»

● Άποτελεί τιμή για τη σύγχρονη μαρξιστική σκέψη, ότι μπορεί να πραγματοποιεί τέτοιες έργαβες.

A. BOVIATIS, «FRANCE NOUVELLE»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
«ΗΡΙΔΑΝΟΣ», ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 1, ΑΘΗΝΑ

ΙΔΕΟΔΡΟΜΙΟ
αδερμευτο περιοδικό
πολιτικής δράσης και κουήτουρας

Πολλά Διάφορα Καί 'Αδιάφορα

Της Άννης Κολτσιδοπούλου

Οί θεατρικές χρονιές πού αρχίζουν, οί σαιζόν πού διαδέχονται ή μιá τήν άλλη, μού θυμίζουν όλο καί περισσότερο τετράδια σχολικά, μέ τά πρώτα τους καθαρογραμμένα φύλλα, καθρέφτες καλής θέλησης κι' απόφασης, καλοπροαίρετης προσδοκίας γιά καινούριο, διαφορετικό ξεκίνημα Σιγά - σιγά όμως αρχίζουν οί μοντζοῦρες, τά σχισμένα φύλλα, τά σθησίματα, οί διασύνες, « νά τελειώνει κι αυτό τό τετράδιο, νά πάρουμε καινούριο, νά ξανά έχουμε τήν ψευδαίσθηση τής καθαρής άρχής, τήν εύκαιρία τής καινούριας εκκίνησης.

Ή σαιζόν άρχισε μέ ύποσχέσεις κι' αποφάσεις γι' ανανεωμένους, διασκευασμένους κι' εκλαϊκευμένους Σαίξπηρ, γιά επαναλήψεις καί σπουδές άλλων καλοκαιρινών σαιξπηρικών γεγονότων σέ κλειστό χώρο, γιά καινούριο θέατρο στή καρδιά τής 'Αθήνας μέ έργα καί προσπάθειες ποιότητας, άρχισε μέ Μαγιακοφσκικά άνοιγματα, μέ Γκορκικές άποκαλύψεις καί άλλα καί άλλα... Μέσα σέ δύομιση μήνες, πολλά τετράδια «μουντζουρώθηκαν», σ' άλλα υφίστανται τά σθησίματα, τά σκισίματα, τά σχεδιάκια στά περιθώρια. Άπό «καθαρά» πού'χαν ξεκινήσει, έγιναν σχεδόν «πρόχειρα».

Ο ανανεωμένος, ό εκλαϊκευμένος παραφρασμένος Σαίξπηρ, κατώληξε μιá περιπέτεια έμπειρων, άσκηνοθέτων ήθοποιών. Ή επανάληψη τού 'Τίμωνα τού 'Αθηναίου» σέ κλειστό χώρο ναυάγησε, στέλνοντας τόν Λ. Τριβιζά μέ τό Α.Π.Θ. του στήν... «Έρυσθρά νήσο» τού Μπουλγκάκωφ καί τόν πρωταγωνιστή Χόρν Πιραντελλικό «Έρρίκο Δ'» στό Θέατρο Μουσούρη. Τό Μαγιακοφσκικό άνοιγμα τού «Προσκήνιου», δυστυχώς έκλεισε, αφήνοντας τόν άσκηνοθέτη του στά... κρύα τού «Λουτρού» καί τόν πρωταγωνιστή του Γιάννη Γκιωνάκη... μέ «τόν παρά του... καί τήν κυρά του», νά συνεχίζει τήν σαιζόν στό «Μινώα». Ή Γκορ-

κική άποκάλυψη τού Μπρόντγουαιη, κι' αυτή δέν έγινε, τό μόνο βέβαια πού έγινε εκεί, ήταν ή ήθικοπολιτική - μά όχι καί καλλιτεχνική - «άποκατάσταση» ενός γνωστού σκηνοθέτη τής έπταετίας, τό σοσιαλιστικό του λουτρό, σά νά λέμε, πρίν τόν δεχτεί πάλι εξαγνισμένο, έξιλεωμένο καί καθαρό, τό ελληνικό θέατρο Βορρά καί Νότου. Τό καινούριο Θέατρο, άνοιξε κι' αυτό. Τέλεια διαμορφωμένο, καμάρι όπως ακούσαμε στήν καρδιά τής θεατρικής πιάτσας, μέ στόχους γιά ποιότητα καί θεατρική πληρότητα... Καί πρίν καλά - καλά τό καλωσορίσουμε, καί τό εγκαινιάσουμε, καί τό προσφωνήσουμε καί τό ράνουμε, εξαγγελείται νέο σήμα, νέες συνεργασίες (γιά καλοκαίρι ή γιά χειμώνα - σημασία δέν έχει) καί μένεις νά ρωτάς, πού πάνε οί στόχοι; Νά παραπαίουν άραγε άνάμεσα στούς «Πολίτες Β'» κατηγορίας» καί τό «Έλα ν' αγαπηθούμε» τών Μπαριγιέ καί Γκρεντί:...

Άπ' όλες αυτές τίς τρελές ζυμώσεις, άς ξεχωρίσουμε γιά σήμερα, τέσσερα παρήγορα νεοελληνικά πετάγματα, πού δέν εξαγγέλθηκαν μεγαλόφωνα, αλλά δουλεύτηκαν όλα τίμια, σεμνά μέ σταθερό στόχο.

● Ή μεγαλύτερη σίγουρα καλλιτεχνική έκπληξη ήρθε άπ' τό νεοϊδρυμένο θίασο «'Αλών»,

Θέατρο Ριάλτο: «Στό κεφάλι σου μιá γάτα»

πού παρουσιάζει στό Θέατρο «Κάβα», τόν «Όικο Εύγηρίας, ή εύτυχισμένη Δύσις» τού Μανώλη Κορρέ. Σίγουρα, κανένας άπ' τό σύσσωμο ύπουργικό συμβούλιο, πού παρακολουθεί δίχως άπουσία τά 2 - 3 άστέρια πού λάμπουν ως τά ήψη τους, δέν θά βρήκε τό δρόμο γιά τήν πόρτα τού «Κάβα», ούτε βέβαια κι' ό 'Υπουργός Κοινωνικών 'Υπηρεσιών ειδικότερα, μά άσφαλώς ούτε κι' ή πνευματική αντιπολίτευση, πού'χει κι' αυτή περιοριστεί στά δικά της πρόσωπα, στά δικά της κυκλώματα, στά δικά της κριτήρια...

Άν πήγαιναν πάντως, θά έβλεπαν ένα έργο τίμιο, ξεκάθαρο, ιστό, ποι' κι' όμως οπιάζει κόκαλα. Μάλιστα, σέ δύο ταυτόχρονα χώρους. Καί στόν χώρο τών ιδιωτικών αήτων «γεγοντοστάσιων» τής εκμετάλλευσης, τής εγκατάλειψης καί τής καταδυνάστευσης, μά παράλληλα, εύρηματικά πλεγμένο υπό τόν συγγραφέα, καί στό χώρο τών μαζικών μέσων ενημέρωσης, πού μέ τόν «τρόπο τους» συνηγορούν τόσο στήν ύπαρξη καί τήν διαιώνιση αυτών τών δεινών, όσο καί στήν άποχαίνωση τών τηλεθεατών - τροφίμων τής τηλεόρασης. Σ' αυτό τό μοναδικό θεατρικό αντίρεπορτάζ, παίζουν απλά μά καί δυναμικά, μέ κέφι καί ταλέντο. Ο Τάσος Παπαδόκης, ό Μ. Κωστόπουλος, ό Πάνος Άναστασόπουλος, ή Ντόρα Βολανάκη, ή Ντίνα Κώνστα, ή Τασού Καββαδία, ή Μάρθα Βούρτση, ή Άννα Μπράτσου, ό Γ. Παπαϊωάννου, ό Γ. Κοντούλης, ό Γ. Χριστόπουλος, ή Σόφη Μυρμηγκίδου, ό Τ. Μασμανίδης, ό Γ. Κανδύλας, ή Κίτυ Άρσένη. Πειθάρχησαν όλοι εύσυνείδητα στή σκηνοθεσία τού Σταμάτη Χόνδρογιάννη, σφιχτοδεμένη, γοργή μέ σωστά ίσορροπημένους κινηματογραφικούς ρυθμούς - όντας ό ίδιος τέλειος γνώστης καί χειριστής τού είδους. Κι' αυτοί οί ρυθμοί ήταν πού ταίριαζαν σ' ένα τέτοιο θεατρικό

είδος. Τά σκηνικά καί τά κοστούμια ήταν τής Μαρίας Κόκου κι' ή μουσική έπιμέλεια τής Αίμ. Ρόδη.

Ή γραφή τού Μανώλη Κορρέ, πέρα γιά πέρα θεατρική, δέν κινδυνεύει διόλου νά γίνει ούτε κοινωνικό δράμα, ούτε συγκινησιακό ρομάντζο, ούτε φαρσοκωμωδία, ούτε μελό. 'Υπογραμμίζει μ' ένα γέλιο δίχως ήλικία, τήν τραγικότητα τής αλήθειας.

● Ένα ακόμα νεοελληνικό έργο άξια γραφής κι' έρμηνείας, τά «Τέσσερα πόδια τού τραπεζιού» τού Ι. Καμπανέλλη, πού παρουσιάζει τό Θέατρο Τέχνης σέ σκηνοθεσία Κάρολου Κούν καί σκηνικά - κοστούμια Σάββα Χαρατοΐδη. Έδώ τά πράγματα στηρίζονται περισσότερο σέ προεκτάσεις, συσχετισμούς, συνειρημούς, άλληγορίες, πού θγαίνουν μέσα από τόν πλαστικό - πραγματικό μύθο - άφορμή καί δίνουν ύπόσταση διαφορετική σέ πρόσωπα, καταστάσεις καί πράγματα.

Έχουμε έφτά αδέρφια (γυναίκες κι' άντρες) κληρονόμους, μιás τεράστιας διορηχάνιας, πού περιμένουν χρόνια τώρα, τόν θάνατο τού πατέρα - αφέντη τών 51% τών μετοχών. Αυτός ό ζωντανός νεκρός, αναγκάζει μέ τήν φορτική άνυπαρξία του, τούς κληρονόμους του νά έμπλέκονται σέ καυγάδες μεταξύ τους καί νά έπινουν κόλα για νά ξεασφαλίσουν τήν διαδοχή. Δέν άρρούν βέβαια νά διαπιστώσουν πώς οί ίδιοι, περασμένης λίγο - πολύ ήλικίας, μέ άπογόνους άδιάφορους, λιποτάχτες τής τάξης τους ή «έπαναστάτες», άγωνίζονται γιά μιá ύπόθεση τελειωμένη καί γιά ένα μέλλον πού'χει ξεφύγει άπ' τά χέρια τους. Συγκεντρωμένοι έτοι γύρω υπό τήν κλίση τού θνήσκοντος άθανάτου ανακράζουν κείνο τό καταπληκτικό: «Παιδιά μπορεί νά μήν έχουμε, αλλά μπαμπά έχουμε ακόμα...»

Ο Καμπανέλλης, γνώστης μιás άπόλυτα ντόπιας κι' έπιτακτικής

Θέατρο Τέχνης, Ι. Καμπανέλλη: «Τά τέσσερα πόδια τού τραπεζιού»

γραφής, ζυμωμένος χρόνια τώρα με τό σανίδι, παράγει έκρηκτική θεατρικότητα. Η γρια - θεία απ' τό παρελθόν πού μπαϊνοβαίνει στη δράση με τήν αναπληρωτική της πολυθρόνα και τ' ἀπίθανα λεγόμενά της, τό μαεστρικό «ζωγράφισμα» τών ἀρχέτυπων - ηρώων κι' ή αὐτοβιογραφική ἐπιστολή - μαρτυρία τοῦ ζωντανοῦ πτόματος - αὐτοδημιουργοῦ καταπατητή - ἐν ὁσμῇ ἄλλων πτωμάτων, ἔδωσαν ἓνα σπαρταριστό θεατρικό ὄλκο στό ἐμπειρία καί δημιουργικά χέρια τοῦ Κάρολου Κούν. Ἡ παράσταση παράθεσε καί τίς δικές της διαστάσεις μέσα ἀπό κάθε δραματολογική ἀφορμή καί ἄλλοι κάλυψε ἀριστοτεχνικά κάποιες μικρές φλυαρίες. Ὁ Σάββας Χαιριστάκης, δούλεψε κεφάλαια καί εὐγλωττα τά σκηνικά καί τά κοστοῦμια καί ἀπ' τοὺς ἡθοποιούς ξεχώρισαν πραγματικά ή Ἀλέκα Παϊζή (Ἀλίκη) πού κλεψε σχεδόν τήν παράσταση μαζί μέ τήν Ὁλγα Δαμάνη (θεία), ή Ἡρώ Κυριακάκη, ή Σάσα Κρίτση, ὁ Γιάννης Μόρτζος, ὁ Γ. Δεγαῆς καί ὁ Σ. Κυριακίδης. Ὁ Βάσος Ἀνδρονίδης (Κώστας), δέν ξέρω ἂν μέ τό παίξιμό του, πέτυχε νά σηκώσει καί τό ἐπιπλέον βάρος ἑνός ἀρχέτυπου, ἀρκετά σημαντικοῦ γιά τήν κοινωνία μας, τοῦ πρωτότοκου.

● Ἡ τρίτη νεοελληνική παράσταση, κι' αὐτή παραγωγή τοῦ Θεάτρου Τέχνης (Θέατρο Βεάκη), ἐπιχειρεῖ μέσ' ἀπό μικρά σατιρικά νούμερα τεσσάρων συγγραφέων - μονταρισμένα ἀπ' τόν Γ. Σκούρτη καί τόν σκηνοθέτη Γ. Λαζάνη - νά ξαναζωντανέψουν μιά μορφή ἐπιθεωρησιακοῦ θεάτρου. Ὁ κοινός ἄξονας - ἂν ὑπάρχει - εἶναι ή καθημερινή ζωή, τά οἰκεία δεινά καί τά οἰκεία φαιδρά, μέσα ἀπό μιά χυμώδη ἐπεξεργασία γέλιου, μουσικῆς καί χρωμάτων. Τά κείμενα ἔγραψαν οἱ συγγραφεῖς Γ. Σκούρτης Κ. Μουσελῆς, Α. Σιμιτζῆς, Μ. Εὐθυμιάδης, τά σκηνικά καί τά κοστοῦμια - δουλεῖα θανμάσια - ἦταν τοῦ Δαμιανοῦ Ζαρίφη, ή μουσική γιά τίς μπάλαντες τοῦ Γ. Γκόρτζου κι' ή μουσική καί θόρυβος τοῦ Α. Τοεκούρα. Οἱ ἡθοποιοί Γ. Ἀρμένης καί Α. Θεοδωρακόπουλος εἶχαν ἐπωμιστεῖ ἐκτός ἀπό τά νούμερά τους καί τίς συνδέσεις τοῦ θεάματος, σημεῖα νευραλγικά γιά μιν τέτοια προστάθεια. Εἶδαμε ἓνα σύνολο ἡθοποιῶν ἄρτιο, ἀκριβέστατο, μαεστρικά κινημένο κι' ὀργανωμένο, πού ἔδωσε μιά διασκεδαστική, μά διόλου εὐκολη παράσταση. Τό γέλιο πού βγαίνει ἀπ' τή Μπουχάρα, τή θέα πρὸς τή πλατεία Συντάγματος, τόν ἀγανακτισμένο πολίτη, τό ὁμνῶν καί ὁμως ἐνέδωσαν τοῦ Μουσελά, ἀπ' τόν Γυρισμό τοῦ Μετανόστη ή τίς σκηνές στοῦ καφενείου τοῦ Σκούρτη, ἀπ' τόν Ἐλεγχό τοῦ

Εὐθυμιάδη ή ἀπ' τό δίκιο σ' ὦρα αἰχμῆς τοῦ Σιμιτζῆ εἶναι τό θεραπευτικό ἐκείνο γέλιο τῆς ἐπιθεώρησης πού - ἐμεῖς ἀπ' ἔξω - τῆς πλατείας ή τοῦ ἐξώστη, ἔχουμε τό δικαίωμα, ἔστω καί γιά δύο ὥρες, νά χαροῦμε πρὶντό ξαναζήσουμε σάν ἄγχος, καὶμὸ ή ἀγανάκτηση.

● Μιά ἄκομη προσπάθεια ἀνανέωσης τῆς ἐπιθεώρησης «ἀπό τά μέσα» γίνεται ἀπὸ ἔξω ἐπίσης σημαντικούς νεοέλληνες συγγραφεῖς στό θέατρο Ριάλτο μαζί μέ τόν σκηνοθέτη Κανέλλο Ἀποστόλου καί τόν θίασο τοῦ «Ἐλεύθερου Κύκλου» ὅπου ἰνέκουν φέτος ἡθοποιοί ὅπως ὁ Χ. Βαλαβανίδης, ή Ἀλίκη Ἀλεξανδράκη, ὁ Κώστας Τσιάνος, ή Σοφία Ὀλυμπίου, ή Γιάννα Ἀθωνοπούλου, ὁ Κ. Τζούμας κ.ά. Οἱ συγγραφεῖς εἶναι, ὁ Μάριος Ποντίκας, ὁ Γ. Μανιώτης, ὁ Κ. Παναγιωτόπουλος, ὁ Γ. Ξανθούλης, ὁ Γ. Ἀνδρότσος, ὁ Χρήστος Βαλαβανίδης καί ὁ τίτλος τῆς ἐπιθεώρησης «Στό κεφάλι σου μιά γάτα», σκηνογραφημένη ἀπό τήν Λίτσα Ζαῖμη, μέ μουσική θανμάσια τοῦ Κυριάκου Σφέτσα καί χορογραφίες τοῦ Γιάννη Μέτση.

Πρόκειται γιά ἓνα θέαμα πραγματικά προκλητικό, σαρκαστικό, σκληρό, τολμηρό, ὁπωσδήποτε μέ ἄφθονες ἀπολαυστικές στιγμές. Ὁ κόσμος πού θά πάει - καί θά πρεπε νά πάει - θά προβληματιστεῖ καί θά διασκεδάσει, θά βρεθεῖ δέβαια συχνά καί σ' ἀμνηχανία ἀπὸ ἓνα ἄνισο ἀποτέλεσμα κι' ἀπὸ ἓνα παραξένισμα πού προκαλεῖ ή νέα αὐτή θεώρηση τῆς παραδοσιακῆς ἐπιθεώρησης. Οἱ ἄξονες τοῦ προβληματισμοῦ εἶναι γενικά ή ἄλλοτρίωση τών πάντων (συνείδηση, αἰσθήσεις, γλώσσα, ἱστορία, πολιτική, μυθολογία, ἔνστικτα) μέσ' ἀπὸ μιά ἀμερικανοκρατούμενη κι' ἀμερικανοεξαχρημένη ἀτμόσφαιρα. Οἱ ἄξονες λοιπὸν μπορεί νά εἶναι κοινοί, ή δραματολογικά ὁμως καί τό ἴφος τών ἔξω διαφέρει. Κι' ἔτσι καθώς ἔλλειψε ή μεταξύ τους συνεργασία, δῆλκε αὐτό τό ἄνισο συχνά ἀποτέλεσμα. Πρέπει νά σημειώσουμε τήν λαμπρή ἀπόδοση ῥόδων καί νουμένων ἀπὸ τόν Χ. Βαλαβανίδη, τήν Ἀ. Ἀλεξανδράκη, τόν Κ. Τσιάνο, τόν Κ. Τζούμα, τήν Σ. Ὀλυμπίου σέ ἄλλο τόσο λαμπρά κείμενα. Μ' ὅλες τίς ἐπιμέρους παρατηρήσεις ή ἀντιρροήσεις, ή ταυτοχρόνη προσπάθεια δύο θεάτρων νά πλησιάσουν μέ σύγχρονη αἰσθηση τήν παραδοσιακή ἐπιθεώρηση, κυρίως μ' ἀξιόλογα κείμενα, δικαίωμα καί τήν νεοελληνική δραματολογία γενικά καί τήν ἐπιμονή τοῦ «Ἐλεύθερου θεάτρου» στήν ἀνανέωση κι' ἀναβίωση τοῦ ὁλοζώντανου αὐτοῦ θεατρικοῦ εἶδους.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΗΣ Λ.Δ. ΚΙΝΑΣ

**ἐνημερωθεῖτε - γνωρίστε τὰ
ἐπιτεύγματα καί τήν προσφορά
τῆς σοσιαλιστικῆς Κίνας
μέ εἰδικές ἐκδόσεις**

1. **PEKING REVIEW** πολιτικό-θεωρητικό βδομαδιακό (ἀγγλικά - γερμανικά - ἰσπανικά - ἰαπωνικά - ἀραβικά). Δρχ. 235 τό χρόνο, 470 τά 3 χρόνια.

2. **CHINA PICTORIAL** μεγάλο μηνιαίο περιοδικό μέ πολλές φωτογραφίες γιά τίς ἐπιτεύξεις τῆς Κίνας σ' ὅλα τά ἐπίπεδα (ἀγγλικά - γερμανικά - γαλλικά - ἰσπανικά - ἰταλικά) Δρχ. 200 τόν 1 χρόνο, 400 τά 3 χρόνια.

3. **CHINA RECONSTRUCTS** μηνιαίο, γιά τήν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν Κίνα (ἀραβικά - ρωσικά - ἀγγλικά - γερμανικά - γαλλικά - ἰσπανικά) 155 Δρχ. τόν 1

χρόνο καί 310 Δρχ. τά 3 χρόνια.

4. **CHINESE LITERATURE** μηνιαίο περιοδικό γιά τίς τέχνες καί τή λογοτεχνία (ἀγγλικά - γαλλικά) Δρχ. 200 τόν 1 χρόνο, 400 τά 3 χρόνια.

5. **CHINAS FOREIGN TRADE**, δῆμιο γιά τό ἐξωτερικό ἐμπόριο τῆς Κίνας (ἀγγλικά - γαλλικά - ἰσπανικά) 155 Δρχ. τόν 1 χρόνο καί 210 Δρχ. ὁμορφεῖ τά 3 χρόνια.

6. **SCIENTICA SINICA** μηνιαίο ἐπιστημονικό (ἀγγλικά) Δρχ. 630 τόν 1 χρόνο.

7. **CHINESE MEDICAL JOURNAL**, μηνιαίο στή ἀγγλικά, ἰατρικό, Δρχ. 300 γιά 1 χρόνο.

Εγγραφές - Διάρθεσι:
ἐκδόσεις ΝΑ ΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕ ΤΟ ΛΑΟ
Ἀκαδημίας 57
(στοὰ Ὀπερας) τηλ. 3600235

Εκθέσεις Ελλήνων καλλιτεχνών στο εξωτερικό Μιά Συνέντευξη με τόν 'Αλ. Ξύδη

της Ντόρας 'Ηλιοπούλου - Ρογκάν

Πάντοτε επίκαιρο, όσο και επίμαχο είναι για τη χώρα μας το θέμα της διοργάνωσης εκθέσεων Ελλήνων καλλιτεχνών στο εξωτερικό. Με τί τρόπο αντιπροσωπεύεται κάθε φορά η 'Ελλάδα στις εκδηλώσεις αυτές. Πώς επιλέγονται όχι μόνον οι καλλιτέχνες, αλλά κι' αυτοί που τους διαλέγουν. Πώς αντιλαμβάνεται την ευθύνη του τό κράτος; Όλα αυτά τα ερωτηματικά καθώς θίγουν πολύ ευαίσθητα, καίρια, σημεία είναι φυσικό να προκαλούν βίαιες αντιδράσεις και διαμάχες. Τελευταία, τα πάθη κι' η όξυνση που 'χε δημιουργήσει πρώτος ο «μήνας του Λονδίνου» αναβίωσαν με την ευκαιρία δύο άλλων εκθέσεων. Πρόκειται για την ελληνική συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση που οργανώθηκε στο Γκραν Παλαί στο Παρίσι και για την παρουσίαση 13 Ελλήνων καλλιτεχνών στον ελληνικό μήνα της Σουηδίας που πέρα από τα εικαστικά περιελάμβανε και κινηματογράφο, θέατρο, μουσική, βιβλίο, φωτογραφία.

Με άφορη, λοιπόν, τους μηχανισμούς που διέπουν αυτές τις εκδηλώσεις και τις ζυμώσεις που οι τελευταίες συνεπάγονται ζητήσαμε να μάθουμε τη γνώμη του 'Αλ. Ξύδη, Προέδρου της 'Ελληνικής Έταιρείας Τεχνοκριτών, παλαιού συνεργάτη του περιοδικού και συμβούλου στην έκθεση των Ελλήνων καλλιτεχνών στη Στοκχόλμη. Για την ενημέρωση του αναγνώστη αναφέρουμε ότι στην έκθεση αυτή που παρουσιάστηκε στους χώρους της 'Ακαδημίας Καλών Τεχνών της Στοκχόλμης πήραν μέρος οι έξι δεκατρείς καλλιτέχνες Μ. Βογιατζόγλου, 'Ηλ. Δεκουλάκος, Β. Δημητριάδης, Π. Καραντζόπουλος, Μ. Καντζουράκης, Δ. Κοζινίδης, Κλ. Λουκόπουλος, Φ. Μιχαλέα, 'Ι. Μοράλης, Χρ. Μπότσογλου, Κ. Ξενάκης, 'Α. Παπαδημητρίου, 'Ι. Τούγιας. Σέ αυτούς προστέθηκαν ο Θεόφιλος σάν μιά χαρακτηριστική περίπτωση της ελληνικής τέχνης και ο Σ. Τζαννετάκης που πέθανε πρόσφατα και που τόν καιρό της χούντας είχε εγκατασταθεί στη Σουηδία όπου κι' έσπούδασε στην 'Ακαδημία Καλών Τεχνών της Στοκχόλμης.

ΕΡ: Πώς βλέπετε, γενικά, τη διάθρωση και τό σχήμα των εκθέσεων του εξωτερικού στις οποίες παίρνουν μέρος οι 'Ελληνες καλλιτέχνες;

ΑΠ: Χωρίζονται σέ τρείς κατηγορίες: 'Εκείνες που οργανώνονται στά πλαίσια των πολιτικών ανταλλαγών και που την ευθύνη τους την έχει αποκλειστικά ή κυβέρνηση του κάθε κράτους. Σέ διεθνείς του τύπου Μπιενάλε της Βενετίας που οργανώνονται σέ κάθε κράτος με τη συνεργασία τοπικών επιτροπών και υπάρχουν στά πλαίσια διεθνών κανονισμών. Τέλος, σέ εκείνες που οργανώνονται από ιδιωτικούς φορείς, όπως π.χ. ο ελληνικός μήνας του Λονδίνου που την ευθύνη του την είχε τό 'Ινστιτούτο Σύγχρονης Τέχνης και, τελευταία, ή έκθεση της Σουηδίας που οργανώθηκε από την 'Ακαδημία Καλών Τεχνών της Στοκχόλμης που δέν αποτελει έναν

κρατικό οργανισμό στη χώρα αυτή.

ΕΡ: Πώς επιλέγονται οι καλλιτέχνες στις εκθέσεις που ανήκουν σέ καθεμιά από τις τρείς αυτές κατηγορίες;

ΑΠ: Στην πρώτη κατηγορία την ευθύνη την έχουν τό 'Υπουργείο Πολιτισμού, μερικές φορές ή 'Εθνική Πινακοθήκη και οι τεχνοκρίτες - αν κληθούν - από τό 'Υπουργείο Πολιτισμού. Στη δεύτερη, επιτροπές που όρίζονται βάσει νόμου από τό κράτος. Στην τρίτη, οι ιδιωτικοί οργανισμοί που αναλαμβάνουν να διοργανώσουν μιά ανάλογη εκδήλωση και που υπεύθυνονται για τό σκοπό αυτό συνήθως σέ τεχνοκρίτες της χώρας που προσκαλούν. Στην περίπτωση π.χ. της έκθεσης της Σουηδίας, ή χώρα αυτή επιθυμώντας μέσ' από την έδώ πρεσβεία της τη σύμφιση των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες - ως μή ξεχνάμε άλλωστε τούς 'Ελ-

λινες εργάτες που είναι εγκατεστημένοι εκεί - αποφάσισε να οργανώσει τις εκδηλώσεις του περασμένου 'Οχτώβρη. Οι Σουηδοί ήρθαν επανειλημμένα με τό σκοπό αυτό στην 'Ελλάδα κι' έδειξαν ότι ήσαν ήδη αρκετά ενημερωμένοι στά έδώ καλλιτεχνικά πράγματα μιά που επεδίωξαν να παρουσιάσουν στη χώρα τους αποκλειστικά εκείνους τούς καλλιτέχνες που δέν ήσαν πολύ γνωστοί εκεί. Με τόν ίδιο, πάντοτε, στόχο αποτάθηκαν και σέ μένα που τούς πρότεινα έναν κατάλογο με 75 ονόματα από τά οποία αυτοί έχοντας παράλληλα διαμορφώσει δική τους γνώμη διάλεξαν τούς δεκατρείς καλλιτέχνες προσθέτοντας τό Θεόφιλο και τόν Τζαννετάκη που έγω δέν τούς είχα αναφέρει.

ΕΡ: Πώς είδατε τις αντιδράσεις του ελληνικού τύπου;

ΑΠ: Από τη μιά μεριά μιά άρνητική αντίδραση του τύπου όπως και των καλλιτεχνών που δέν συμπεριλήφθηκαν είναι φυσικό επακόλουθο κάθε εκδήλωσης που συνεπάγεται μιάν έπιλογή. 'Ιδίως στην 'Ελλάδα έχουμε συνήθειες σέ κάτι τέτοια. Από την άλλη μεριά δέν γίνεται να μην υπάρξει μιά έπιλογή. Κι' αυτό, δίχως - κι' ή διευκρίνιση, εδώ, είναι απαραίτητη - να προσδιόλεται ή υπεροχή των καλλιτεχνών που επιλέγονται σέ βάρος όλων των άλλων που δέν έχουν έπιλεγεί. Θά 'ταν ποτέ δυνατό μιά προσπάθεια για την κατατόπιση του σουηδικού κοινού στην ελληνική τέχνη να εκπληρώσει τό σκοπό της με την παρουσίαση διακοσίων καλλιτεχνών με ισάριθμα έργα, μιά που αν αντιστοιχούσαν περισσότερα από ένα στόν κάθε καλλιτέχνη τό οικονομικό βάρος θά 'ταν άσχημο; Κάτι παρόμοιο είχε συμβεί στη Στοκχόλμη τό 1947 με την αποστολή 100 περίπου 'Ελλήνων καλλιτεχνών που αντιπροσωπεύονταν με 1,8 έργα ο καθένας. 'Αντίθετα στην τωρινή έκθεση οι

13 καλλιτέχνες αντιπροσωπεύτηκαν με ένα δύνολο 122 έργων, δηλαδή, με 10 ο καθένας, με άποτέλεσμα να μπορεί κανείς να σχηματίσει μιά σαφή εικόνα της δουλειάς τους.

ΕΡ: Πώς αντιμετώπισε την έκθεση ο σουηδικός τύπος και τό κοινό;

ΑΠ: Ό τύπος τόνισε, άκριδώς, ότι δόθηκε ή ευκαιρία στο σουηδικό κοινό να μορφώσει μιά συνοπτική, αλλά σχετικά αντικειμενική γνώμη για όρισμένους σύγχρονους 'Ελληνες καλλιτέχνες από τη στιγμή που δέν αντιπροσωπεύτηκε μόνο μιά γενιά καλλιτεχνών κι' άκόμα ότι αυτοί που πήραν μέρος έδειξαν χαρακτηριστικές φάσεις της δουλειάς τους. 'Ακόμα, πολλοί από τούς καλλιτέχνες που πήραν μέρος μνημονεύτηκαν περισσότερους από μιά φορά.

ΕΡ: Τελικά, ποιά είναι τά θετικά σημεία μιάς τέτοιας έκθεσης;

ΑΠ: Κατ' άρχήν, θετικό σημείο - έφ' όσον, βέβαια, ή παρουσίαση είναι, όπως στην περίπτωση της Σουηδίας, έξω από τά έμπορικά κυκλώματα - ότι δίνεται ή ευκαιρία στη χώρα μας να παρουσιάσει την τέχνη της στο έξωτερικό - κάτι που θά 'ταν ανέφικτο δίχως την οικονομική ένίσχυση που παρέχει ή χώρα που καλεί. Για παράδειγμα στην περίπτωση της Σουηδίας, ή χώρα αυτή ξόδεψε 15 εκατ. δραχμές, ενώ ή 'Ελλάδα μόνο 500.000 που άφορούσαν τά ασφάλιστρα και τά μεταφορικά. 'Ακόμα πρόκειται για τις προοπτικές που άνοίγει μιά τέτοια έκθεση στους καλλιτέχνες που παίρνουν μέρος και, κυρίως, για τό ότι δημιουργείται ένα προηγούμενο και για άλλες εκθέσεις με διαφορετικούς καλλιτέχνες, δημιουργείται, δηλαδή, ένα «ροντάρισμα» που αποδεικνύει ότι δέν προτιμήθηκαν όσοι πρώτοι έλαβαν μέρος, αλλά ότι άπλως γίνεται μιά προσπάθεια μιάς πιο ολοκληρωμένης, κάθε φορά, γνώριμιας.

M.P.S. Camping Center Κιάφας 3,

άπό 'Ακαδημίας 78

τηλ. 36.15.438

Anoraks
Vestes
Sleepings bags
Σκηνές
Σακκίδια

Βιβλίο-παρουσίαση

ΚΙΜΩΝΑ ΦΡΑΪΕΡ

1) *Ἄξιον ἔστί τό τιμημα*
(Εἰσαγωγή στήν ποίηση τοῦ
'Ο. Ἐλύτη)

2) *Τοπίο θανάτου*
(Εἰσαγωγή στήν ποίηση τοῦ
Τ. Σινόπουλου)
Ἐκδόσεις Κέδρος, 1978

Στά δύο αὐτά βιβλία περιλαμβάνονται δύο δοκίμια τοῦ γνωστοῦ ἑλληνιστῆ - καθηγητῆ Κ. Φράιερ, γιά τήν ποίηση τοῦ Ἐλύτη τό ἕνα καί γιά τήν ποίηση τοῦ Σινόπουλου τό ἄλλο. Ὁ Κ. Φράιερ, πού μέ προηγούμενες ἐργασίες του, (μεταφράσεις καί μελέτες) ἐπάνω στόν Καζαντζάκη, τό Ρίτσο, τόν Ἐλύτη, τόν Ἀναγνωστάκη, τό Σινόπουλο, τό Σαχτούρη καί ἄλλους νεώτερους, ἔδωσε ὅλο τό φάσμα τῆς νεοελληνικῆς ποίησης στόν ἑξῶ κόσμο. Τώρα, τόσο στόν Ἐλύτη, ὅσο καί στό Σινόπουλο, ἐπιχειρεῖ μιά διείσδυση καί ἀνάλυση στήν ποίησή τους, σέ βάθος καί μέ πρωτοτυπία. Οἱ μεταφράσεις ἀπό τά ἀγγλικά ἔχουν γίνει εὐσυνείδητα ἀπό τό Νάσο Βαγενά καί τό Θωμά Στραδέλλη.

ΑΛΕΞΗ ΖΗΡΑ

Θεωρία μορφῶν
Ἐκδόσεις Πλέθρον, 1978

Στό βιβλίο αὐτό ὁ γνωστός κριτικός καί δοκιμογράφος ἔχει συγκεντρώσει ἕξη μελετήματα, καθένα ἀπό τά ὁποῖα ἀναφέρεται σέ ἕνα συγκεκριμένο ἔξο κορυφαῖο συγγραφέα: τόν Ἀντρέ Ζίντ, τόν Φράντς Κάφκα, τόν Ἔρνεστ Χεμινγκουέι, τόν Ἀλμπέρ Καμύ καί τόν Ζάν Πώλ Σάτρ. Μέσα σ' αὐτά, ἐπιχειρεῖται μιά ἐρευνα ἐξονυχιστική καί διαλεκτική στήν ὁργάνωσή της, μέ βασικό σκοπό νά διαπιστωθεῖ τό ποιός μπορεῖ νά εἶναι οἱ σχέσεις τῶν διωμάτων καί τῶν λογῆς πολιτιστικῶν καταβολῶν τῶν παραπάνω συγγραφέων μέ τά ἀντίστοιχα διώματα καί καταβολές τοῦ νεοελλήνα ἀναγνώστη.

ΣΤΕΛΙΟΥ ΡΑΜΦΟΥ

Αἰώνια παιδιά
Κέδρος, 1978

Ὅπως δείχνει ὁ τίτλος καί ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου (προφητεία γιά τήν Ἑλλάδα καί τούς Ἕλληνες), ζητεῖται τό νόημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέ ἀφετηρία τήν πασίγνωστη φράση τοῦ Πλάτωνος Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες ἔστε. Ἡ προσεκτική ἀνάγνωση αὐτῆς τῆς φράσης, σέ συνδυασμό πρός τή μελέτη τῆς πλατωνικῆς θεωρίας τῆς γραφῆς καί τοῦ λόγου, δείχνει ὅτι ὁ Πλάτων δέν ἐννοεῖ τήν Ἑλλάδα ὡς ἰδεολογία, ἀλλά πορεία ἐπιτελούμενη ὡς παράδοση καί ὡς δημιουργική πράξη.

ΣΤΕΛΙΟΥ ΡΑΜΦΟΥ

Ῥατολόγιο
Κέδρος, 1978

Μέ τό δοκίμιο αὐτό ὁ συγγραφέας κλείνει τά μελετήματα πού ἀφιέρωσε στή σπουδή τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Πρόκειται γιά μιά ἐρμηνευτική θεωρία, στήν ὁποία ἐξετάζεται ἡ μεθοδολογία τοῦ ἐρμηνευτοῦ καί τά φιλοσοφικά προβλήματα πού ἀπορρέουν ἀπ' αὐτή. Ἡ ἐρμηνεία προβάλλει, μπορεῖ νά πει κανεῖς, τό πάντοτε τοῦ κλασικοῦ ἔργου στό παρόν τοῦ ἀναγνώστη, ἐνῶ παράλληλα τόν κάνει νά δεῖ καθαρότερα τόν ἑαυτό του καί τόν κόσμο του.

ΔΕΣΠΩΣ ΚΑΡΟΥΖΟΥ

Ἡ λεωφόρος καί ὁ Χρόνος
(ποιήματα)
Ἀθήνα 1978

Μιά ἀξιολογία ποιητικῆς προσπάθειας, χωρισμένη σέ ἕξη ἐνότητες καί πού ὅλες τίς διακρίνει τό θέλημα τῆς ἀπλότητος καί τῆς ἀληθινῆς εὐαισθησίας. Ἀλλά τό προτέρημα πού θά μπορούσε κανεῖς νά ἐπισημάνει σέ ἀρκετά ποιήματα τῆς Δ.Κ. εἶναι ἡ λειτουργοῦν ἀδιάστα καί δέν τά προδίδει ἡ προσπάθεια πού προσηγήθηκε γιά τήν ποιητική τους ὑποστασιοποίηση.

ΜΑΡΙΟΥ ΧΑΚΚΑ

Ἀπαντα
Κέδρος, 1978

Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιλαμβάνει

τό σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ πρόωρα χαμένου καί πολύ σημαντικοῦ μεταπολεμικοῦ πεζογράφου Μ. Χάκκα, πού ἀρχισε μέ τήν ποιητική συλλογή «Ὁμορφο Καλοκαίρι», 1965, γιά νά τελεώσει μέ τά πεζά του «Τό Κοινόδιο», 1972, πού κυκλοφόρησε λίγες μόνο μέρες μετά τό θάνατό του. Ἀκόμη, στόν ἴδιο τόμο, περιλαμβάνεται ἕνα μέρος ἀπό τά καταλόγια του, ὅσα δημοσιεύτηκαν στό περιοδικό «Ἀντί», καί συγκεκριμένα στό τεῦχος τῆς 6.8.1977, πού περιεῖχε ἀφιέρωμα σ' αὐτόν.

Α. ΜΑΝΕΣΗ, Δ. ΜΑΡΩΝΙΤΗ, Σ. ΠΑΝΟΥ, Β. ΤΑΤΑΚΗ, Δ. ΤΣΑΤΣΟΥ, Δ. ΦΑΤΟΥΡΟΥ, Χ. ΦΡΑΓΚΟΥ:

Γιά μιά Δημοκρατική Παιδεία
Ἐκδόσεις «ΠΑΠΑΖΗΣΗ»
Ἀθήνα 1978

Τά περισσότερα ἀπό τά κείμενα ἀναφέρονται σέ προβλήματα τῆς ἀνώτατης παιδείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί τή μητέρα γιά τίς ὑπόλοιπες θαυμάδες. Τό πρῶτο κείμενο τοῦ καθηγητῆ Α. Μάνεση ἀναφέρεται στό ἰδιαίτερα ἐπικαιρο θέμα τῆς «Συνταγματικῆς προστασίας τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας». Τό κείμενο τοῦ καθηγητῆ Δ. Μαρωνίτη ἀναφέρεται στόν «Ἐλευθερο διάλογο στήν παιδεία» καί στίς προϋποθέσεις του. Τό κείμενο τοῦ καθηγητῆ Χ. Φράγκου ἀναφέρεται στά «Ἰδεώδη τῆς παιδείας» καί τίς παραπονήσεις τους στό χώρο τῆς ἀγωγῆς. Ὁ καθηγητής Σ. Πάνου ἀσχολεῖται μέ τό θέμα τῶν σχέσεων «Παιδείας καί ἰδεολογίας». Ὁ καθηγητής Β. Τατάκης ἐξετάζει τά «Προβλήματα τῆς ἀνωτάτης παιδείας». Τά κείμενα τοῦ καθηγητῆ Δ. Φατούρου «Γιά τήν ἀνωτάτη παιδεία» ἀναφέρονται στό ὅλο καί τή λειτουργικότητα τοῦ πανεπιστημίου καί τό κλίμα τοῦ ἀντιναταρχισμοῦ πού θά πρέπει νά τό διέπει. Ὁ καθηγητής Δ. Τσάτσος στό κείμενο του «Στρατός, παιδεία καί δημοκρατία» ἀναφέρεται στό δξίτατο πρόβλημα τῆς παιδείας στό στρατό καί τήν ἀναγκαιότητα δημοκρατικῆς ἀγωγῆς.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΙΑΔΗ:

Ἐπιμελητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Ἀγροτικά Θέματα καί Πολιτικά Κόμματα. Σύντομη κριτική ἀνάλυση τῶν ἐκλογικῶν ἀγροτικῶν προγραμμάτων τῶν κομμάτων.
Ἐκδόσεις «ΠΑΠΑΖΗΣΗ»
Ἀθήνα 1978

Σάν στόχος τοῦ βιβλίου ὀρίστηκε ἡ ἀνάλυση τῶν ἐκλογικῶν προγραμμάτων τῆς ΕΔΗΚ, τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς Ν.Δ. καί ἡ προσπάθεια νά διαπιστωθεῖ ἂν ὅλα ὅσα ἐπαγγελίστηκαν τά κόμματα προεκλογικά εἶναι δυνατό νά γίνουν ἡ ὄχι.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ τρία

μέρη. Στό πρῶτο ὁ συγγραφέας παραθέτει αὐτούσια τά κείμενα τῶν ἐκλογικῶν ἀγροτικῶν προγραμμάτων τῆς Νέας Δημοκρατίας, τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς ΕΔΗΚ. Στό δεύτερο μέρος ἐπισημαίνονται τά κυριότερα κοινά καί μή κοινά σημεῖα τῶν τριῶν προγραμμάτων. Καί στό τρίτο ἀναλύονται οἱ κοινές καί μή κοινές θέσεις τῶν προγραμμάτων στά κεφάλαια: Ἑγγειοδιαρθρωτικό, Ἀναδασμός, Ὁμαδικές καλλιέργειες, Ἀγροτικός πληθυσμός, Συνεργατισμός, Ἐμπορία, τιμές ἀγροτικῶν προϊόντων κλπ.

ΗΛΙΑ ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΠΟΥΛΟΥ
Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Πάτρας -
(4 Ὀκτώβριος 1944)
Ἀθήνα 1978

Ἀνάτυπο ἀπό τό περιοδικό «Ἐθνική Ἀντίσταση» (συλλογή 14η) ἐμπλουτισμένο μέ περισσότερα στοιχεία. Μέ πολλά ντοκουμέντα, φωτογραφίες, ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς κλπ., τό χρονικό τοῦ Η.Π. ἱστορεῖ τίς συνθήκες τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Πάτρας καί δίνει πολλές λεπτομέρειες ἀπό τίς ἐγγλέζικες μηχανογραφίες γιά τόν ἔλεγχο τῆς περιοχῆς.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

Ἡ συνταγματική ρύθμιση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς

Ἀνάτυπο ἀπό τό περιοδικό «Τό Σύνταγμα» τόμος Α' τοῦ 1975.

Ἡ ἀναλυτική αὕτη μελέτη, δίνει τά πλαίσια πού πρόδλεψε (ἡ δέν πρόδλεψε) ὁ καταστατικός μας χάρτης, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ρίτσα ὡς τό σύνταγμα τοῦ 1975, γιά τήν ἀσκηση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

VINCENZO ROTOLO

J. RITSOS, Romiosini, I
Palermo 1978

Στή σύντομη ἀνάλυσή του ὁ Ἰταλός μελετητής τοῦ Ρίτσου κάνει κάποιες καίριες φιλολογικές παρατηρήσεις γιά τό ὕφος στήν ποιητική τῆς Ρωμιοσύνης.

ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

Τά δικαιώματά μας.
Ἐκδόσεις Τεκμήριο, 1978.

Εἶναι ἕνα σύντομο, ἐκλαϊκευτικό ἐγκόλπιο, ἐνημερωμένο πάνω στό νομοθετικό πλαίσιο τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, πού μέ τήν συστηματική του κατάταξη βοηθά τόν ἐργαζόμενο κάθε κατηγορίας στή διεκδίκηση τῶν δικαιωμάτων του.

ΝΙΚΟΥ καί ΑΡΙΓΥΡΩΣ ΜΑΔΑΡΙΤΗ (ΚΟΚΟΒΛΗ):

Στά βουνά τῆς Κρήτης καί στήν παρανομία - ἀληθινές ἱστορίες.
Ἐκδόσεις 70 - Πλανήτης.
Ἀθήνα 1978

Οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου ἔζησαν τήν τραγωδία καί τό σπαραγμό τοῦ ἐμφύλιου στίς χρητι-

Γερμανικά
ακαδημαϊκοῦ ἐπιπέδου
Διαμαντιδης 3634290
ΔΙΔΟΤΟΥ49

Εκδόσεις Γλάρος

Σιμόν ντε Μπωβουάρ
ΠΡΟΔΟΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ
ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΟΙ ΩΡΑΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΕΝΑΣ ΠΟΛΥ ΓΛΥΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
Μαρία Μοντεσσόρι
ΝΑ ΧΤΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΠΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΑΓΩΓΗΣ

Κάρεν Χόρνεϋ
Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Άντονι Στόρ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Έρνστ Φίσερ
ΤΙ ΕΙΠΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ Ο ΜΑΡΞ

Κάρλ Μάρξ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Έντνα Ο'Μπράϊαν
ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΤΟ ΜΟΝΑΧΙΚΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Ίσαάκ Άσίμωφ
ΜΑΥΡΕΣ ΤΡΥΠΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ
ΜΙΑ ΖΩΗ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΧΑΝΕΤΑΙ ΓΙΑ
ΠΑΝΤΑ

Βασίλη Μαντέλη
Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Κίρα Σίνου
ΠΗΡΑΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ ΛΑΘΟΣ

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
Θεμιστοκλέους 31 . Αθήνα 142
Τηλ. 36.18.457

κές μαδάρες και συγκαταλέγονταν ανάμεσα στους λιγοστούς επιζώντες. Τα ιστορήματα του τόμου παρουσιάζονται σάν διηγήματα. Πρόκειται όμως για ιστορίες πραγματικές, με ήρωες επώνυμους και τόπους και περιστατικά γνωστά. Η απόσταση που δημιουργεί ή διηγηματική γραφή χρωματίζει πιο έντονα το δραματικό χαρακτήρα των γεγονότων. Στίς αφηγήσεις του ζεύγους Μαδαρίτη προσεγγίζονται με ευαισθησία οι άνθρωποι και ή μοίρα τους.

ΦΙΛΙΠ ΜΠΑΡΦΟΡΝΤ:
Οί συμφωνίες και τά τραγούδια του Μάλερ.
Μετάφρ.: Γ. Λεωτσάκου.
Έκδοση: «Λέσχη του δίσκου».
Αθήνα 1978

Μιά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μονογραφία για τόν Μάλερ πού, μέσα από τήν ανάλυση του έργου του αναδειχίνει τήν τραγική φυσιογνωμία του «τελευταίου τών ρομαντικών». Η έκδοση είναι υποδειγματική και στήν τυπογραφική και τήν άλλη επιμέλεια. Και ή συμβολή του μεταφραστή είναι ουσιαστική. Μιά μονογραφία εμπλουτισμένη μέ γλωσσάρι μουσικών όρων, μέ κατάλογο τών έργων, μέ δισκογραφία· μέ πλήθος πληροφορίες πού και τό έργο του Μάλερ κάνουν προσιτό και τή μουσική παιδείυση του αναγνώστη οργανώνουν.

ΜΗΝΑ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ:
Έκπαιδευση και Πολιτική.
Έκδόσεις: «Οδυσσέας».
Αθήνα 1978

Υπάρχουν κάποια είδη τής δημοσιογραφικής δουλειάς πού πέρα από τή χρηστική τους αξία για ένα είκοσιτετράωρο καμιά άλλη λειτουργία δέν υπηρετούν. Μέσα σ' αυτά είναι θέματα και τό ρεπορτάζ για τό συνδικαλιστικό κίνημα, τίς απεργίες, τίς φοιτητικές εκλογές κλπ. Ο Μηνάς Παπάζογλου για δεύτερη δεκατία υπηρετεί τίς ανάγκες του φοιτητικού ρεπορτάζ. Η πείρα του, και ή γνώση του Φ.Κ. τόν καθιστά ικανό έτσι πού πολλά από τά σημειώματά του νά μήν κατέχουν μόνον τή σημασία του ντοκουμέντου μιάς δεδομένης περιόδου, άλλα και νά ανάγονται σέ γενικεύσεις πού δίνουν τό στίγμα τής εποχής και τών προβλημάτων τής. Έτσι, ή συγκέντρωση τών σημειωμάτων του στά «ΝΕΑ» - τά περισσότερα κείμενα του τόμου αποτελούν αναδημοσιεύσεις - είναι χρήσιμη γιατί αξιοποιούνται σάν εργαλείο για τή γνώση τών ιδιομορφιών και τών προβλημάτων του Φ.Κ. στήν σημερινή Ελλάδα.

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ (ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)», Ανατύπωση τής έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941), μέ διορθώσεις. Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

Θεσσαλονίκης, Ίνστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη).

Θεσσαλονίκη 1978.
Τό βιβλίο αυτό, αν και δέν έγινε ποτέ επίσημο σχολικό βοηθήμα, αποτέλεσε σ' ένα χρονικό διάστημα 37 ετών από τήν πρώτη του έκδοση, οδηγό μοναδικό και υπεύθυνο για τόν καθένα πού έγραφε στή δημοτική.

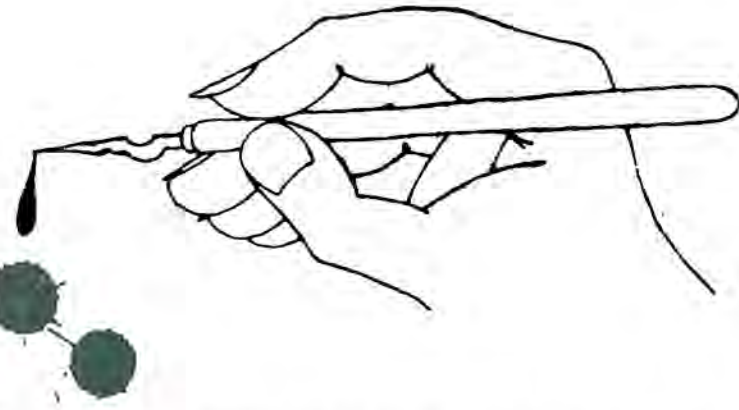
Στή σημερινή, δεύτερη έκδοση του παρέμεινε ίδια ή γενική μορφή του βιβλίου και διορθώθηκαν μόνο τά τυπογραφικά και όρισμένα άλλα σφάλματα (λαθεγμένα παραπομπές, παραδείγματα και μερικές άδελφίες, πού οι επισημονικοί συνεργάτες του Ίνστιτούτου είχαν επισημάνει από χρόνια). Έπειδή όμως μετά τή γλωσσική μεταρρύθμιση του 1976 τό ΚΕΜΕ τύπωσε τή δική του Γραμματική, τή «Νεοελληνική Γραμματική - Αναπροσαρμογή τής Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανώλη Τριανταφυλλίδη», πού κυκλοφορεί στά σχολεία και στίς υπηρεσίες και πού παρουσιάζει κάποιες άλλες και στήν όρολογία και στήν ορθογραφία, τό Ίνστιτούτο τύπωσε στο τέλος του βιβλίου ένα Έπίμετρο μέ δύο ενότητες: στήν πρώτη δίνεται τό ιστορικό για τίς Γραμματικές πού συντάχτηκαν από τό 1949 ως τό 1976 μέ βάση τή μεγάλη αϊτή κρατική γραμματική και στή δεύτερη ενότητα αναφέρονται αναλυτικά όλες οι διαφορές πού παρουσιάζει ή επίσημη γραμματική του ΚΕΜΕ από τή μεγάλη γραμματική.

ΘΑΝΑΣΗ ΝΑΚΑ:
Παράλληλα χωρία στά δοκίμια του Σεφέρη και του Έλιοτ.
Αθήνα 1978.

Η συσχέτιση του έργου του Σεφέρη μέ κείνο του Έλιοτ έχει από καιρό γίνει. Ο Θ.Ν. μέ τή μονογραφία του έρχεται νά τεκμηριώσει και νά καταγράψει τήν έπιρροή του Έλιοτ στο δοκιμιογραφικό έργο του Σεφέρη. Μέρος μιάς ευρύτερης εργασίας, ή φιλολογική αυτή συμβολή αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο στήν κατανόηση του έργου του Σεφέρη και τής συμβολής του ποιητή στον τομέα τής κριτικής.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ - ΑΚΡΙΤΙΚΑ
Μελέτη - ανθολόγηση Βασίλη Χ. Μάκη.
Έκδόσεις «Επικαιρότητα».
Αθήνα 1978.

Η συλλογή πού επιμελήθηκε ο Β.Μ. είναι μιά αξιόλογη προσφορά γιατί είναι και χρηστική και προσιτή και - ουσιαστικά - ή πρώτη ανάλογη προσπάθεια. Μιά έκτενής μελέτη πού προλογίζει πίν ανθολόγηση εξοικειώνει τόν άπληροφόρητο αναγνώστη μέ τόν άκριτικό κύκλο, τή γέννησή του, τή σημασία, τή θεματολογία του.

● Μιά διβλιοκριτική της κ. Γιόνας Μικέ Παϊδούση που δημοσιεύτηκε στο «'Αντί» σχολιάστηκε στο περιοδικό «Διάλογοι». Τρεις αναγνώστες μας παρεμβαίνουν σήμερα στη σχετική συζήτηση.

● 'Ο Ι. Παμπούκης, γράφει:

Κύριε Διευθυντά,
Πρίν ένα - δυό μήνες πήρα δύο διβλία, τούς «'Αρβανίτες» του Ρόδη και τό «Οί 'Αρβανίτες και τό άρβανίτικο τραγούδι στην 'Ελλάδα» του Γκίκα. Παρακαλώ νά μου επιτραπεί ένα μικρό σχετικό σχόλιο.

'Από χρόνια τώρα πολλά καταγίνομαι μέ την τουρκόφωνη ελληνική φιλολογία. Τουρκόφωνη ελληνική είναι ή φιλολογία πού τά έργα της, άμέτρητα και ποικιλιώτατα, συνθεμένα στην τουρκική, γράφτηκαν ή τυπώθηκαν μέ τό ελληνικό αλφάβητο. Θά πηγαινε πολύ νά πω περισσότερα πάνω στο θέμα, σημειώνω μόνο τό άπαραίτητο: πώς ή τουρκόφωνη ελληνική δέν είναι παρά μία μέσ' άπ' τίς πάμπολλες ξενογράμματα φιλολογίες, τίς φιλολογίες δηλαδή πού συνθέτουν τά έργα τους σέ μίαν οποιαδήποτε γλώσσα, μά τά γράφουν ή τά τυπώνουν μέ ξένα γράμματα. Πέλαγος μέγα: τουρκόφωνη αρμενική, τουρκόφωνη έθραϊκή, ελληνόφωνη αρμενική, έθραϊκή, τουρκική, φραγκική - κλπ. κλπ.

"Ολων αυτών (και πολλών άλλων έξω από τό νεοελληνικό χώρο) μάζεψα και μαζεύω κάθε τί πού μπορώ γιατί μου είν' άπαραίτητα γιά την κύρια μελέτη της τεράστιας τουρκόφωνης ελληνικής - μαζεύω λοιπόν τό κατά δύναμη, στοιχεία και των τριών άλλανοφώνων: ελληνικής, τουρκικής και φραγκικής. 'Αλθανόφωνη ελληνική είν' ή φιλολογία των 'Αλθανών ήρθόδοξων χριστιανών πού γράφουν μέ τό ελληνικό αλφάβητο. Τουρκική είναι των 'Αλθανών μουσουλμάνων πού γράφουν μέ τό άραβικό. Φραγκική των 'Αλθανών καθολικών χριστιανών πού γράφουν μέ τό λατινικό.

Παρακλάδι της αλθανόφωνης ελληνικής θεωρούμε και τή φιλολογία πού «γράφουν» οί 'Αρβανίτες μας, έξ' ου και τό ενδιαφέ-

ρον γιά τά δυό διβλία πού είπα στην άρχή.

Γιά τό πρώτο μ' όλην τη... μεταφυσική πού θά διέθετε κανείς δέ μπορεί νά ειπωθεί τίποτε, μά παρακολουθεί τό δεύτερο σέ κάτι άπίθανο.

Τό δεύτερο, γιά τά κείμενα κυρίως των τραγουδιών του, περίμενα, μία και δέν ξέρω άρβανίτικα, νά τό πάρει στά χέρια του κάποιος ειδικός, νά τό κρίνει και νά τό έγγραψει. Καί, όποία καλή τύχη! 'Ο αυτόχρημα ειδικός, φιλόλογος και μέ μητρική γλώσσα την άρβανίτικη, δρέθηκε στο πρόσωπο της συναδέλφου κυρίας Γιόνας Μικέ Παϊδούση, πού έκρινε τά σχετικά στο «'Αντί». Τώρα είχαμε πιά την έγγυση πού θέλαμε, θά μπορούσε νά πάρει ό συλλογέας τίς κριτικές παρατηρήσεις και ν' άποκαταστήσει τά νοσούντα σέ μία νέα έκδοση - μετά τόν επιβαλλόμενο έλεγχο, μία πού δέν ξέρει και ό ίδιος άρβανίτικα.

Τί έκανε όμως, άντ' αυτού, ό... άθώως:

Χωρίς ιδέα του τί γίνεται και του πώς φέρονται στην cultural community, πήρε κι' έγραψε μάν άπάντηση άπίστευτη, σέ γλώσσα και ύφος άφάνταστα, σ' ένα φυλλάδιο πού άποκλείει τελείως αυτό πού διακηρύσσει ό τίτλος του. Αησμονήθηκαν οί πάντες και τά πάντα, περιφρονήθηκε κάθε προηγούμενος κόπος, πιστεύει πώς είναι δεύτερος Σάβας και μάς παρουσιάζεται ό Τσαμπέϊ σάν ό μεγαλύτερος γλωσσολόγος του κόσμου - χωρίς νά τό φαντάζεται ό Τσαμπέϊ και χωρίς νά φταίει καθόλου.

Τήν άπάντηση προλογίζει μέ τό ίδιο και χειρότερο ύφος κι' ό έκδότης του φυλλαδίου, πού σ' άλλη σελίδα του ύμνει και τό πρώτο διβλίο - φανερό δηλαδή πώς έδώ πρόκειται γιά... ιδεολόγους κι' όχι άνίδεους άνθρώπους. Κατακεραυνοβολήθηκαν!

Μέ πολλή τιμή
Ι. Τ. Παμπούκης
Διευθυντής της Βιβλιοθήκης
της 'Ακαδημίας 'Αθηνών

● 'Ο γιατρός Θ. Σκούρας, γράφει:

'Αγαπητό ANTI

'Εντελώς τυχαία έλαβα γνώση κάποιου δημοσιεύματος - σ' ένα άγνωστό μου φυλλάδιο μέ τίτλο: Διάλογοι, τεύχος 22, 1978, σ. 12 - 15 - άπαντητικού, κατά κάποιο τρόπο, σέ διβλιοκρισία της φιλόλογου κυρίας Γιόνας Μικέ Παϊδούση, πού, πρίν από μήνες, δημοσιεύτηκε στίς σελίδες σου 47-48 του τεύχους 106, Αύγουστος 1978, και άφορά σέ δημοσίευμα του Γ. Γκίκα στον ΚΑ/1977 τόμο του 'Αρχείου Εύδοϊκών Μελετών.

Στήν παρ. 22 σ. 15 ό Γ.Γ. παρατηρεί, ότι ή κριτικογράφος δέν μιλάει μέ θετικότητα γιά μερικές φωτογραφίες του, όταν λέει ότι έχουν δημοσιευτεί σέ άλλη εργασία, άλλου τόμου του αυτού 'Αρχείου. παρά μέ ύπονοούμενα, πράμα πού δέν επιτρέπεται σέ τέτοια κείμενα.

'Επειδή τό σημείο αυτό άκριδώς μέ άφορά, συμπεραίνω δέ ότι ή κυρία Γ.Μ.Π. απέφυγε τόν άκριδη καθορισμό από διακριτι-

στό έξής την αυθαίρετη χρήση του φωτογραφικού υλικού μου. Κάθε φωτογραφία μου θά πληρώνεται πρós 200 δρχ. και πρós όφελος της 'Εταιρείας, άπαράτητα δέ θά αναφέρεται ότι προέρχεται από τό άρχείο μου.

Και μία και άπαιτεί θετικότητα και όχι ύπονοούμενα ό Γ.Γ. άς μάς πεί επιτέλους, ποιός είναι ό άνώνυμος αλβανολόγος, τόν όποιο ύπονοεί και σέ φράσεις (γραφτές;) του όποίου καταφεύγει γιά νά στηριχτεί; Μήπως είναι άνύπαρκτος;

'Εγώ τόν ίκανοποίησα. Μέ τη σειρά του τώρα άς μέ ίκανοποιήσει κι' αυτός. Νομίζω πώς δημιουργήσε ήθική ύποχρέωση. 'Εγώ δέβαινα δέν πρόκειται νά επανέλθω.

Ευχαριστώ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΣΚΟΥΡΑΣ

● 'Η Μαρία Ξύδα, γράφει:

'Αγαπητό «'Αντί»

Στό περιοδικό: «Διάλογοι» και στα τεύχη 21,22 διάβασα, τό δημοσίευμα της συναδέλφου κυρίας Τασίας Μαρζούγκα Παπαπέτρου.

ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

κότητα και όχι δέβαινα από άγνοια, θεωρώ ύποχρέωσή μου νά ίκανοποιήσω τόν Γ.Γ.

Λοιπόν, ή ύπ' άριθ. 12 άνω φωτογραφία, πού παραθέτει στο δημοσίευσμά του, τόμος ΚΑ/1977 του 'Αρχείου Εύδοϊκών Μελετών, ύπάρχει στον τόμο Κ', του αυτού 'Αρχείου, στη μελέτη μου: 'Οχυρώσεις στην Εύβοια. 'Επιπρόσθετα στο έκδοθέν και σέ διβλίο δημοσίευμα του Γ.Γ. έχει δημοσιεύσει αυτές πού του έδωσα από τό άρχείο μου χωρίς νά αναφέρει την προέλευσή τους. Πρόκειται γιά 10 φωτογραφίες, τίς έξής: Οί ύπ' άριθ. 10,12 κάτω, 42,60,74. Αυτές ύπάρχουν και στο δημοσίευσμά του στον τόμο ΚΑ/77 του Α.Ε.Μ.

Τά άνηθητικά τους φυλάγονται στο φωτογραφικό άρχείο μου. 'Η δέ άνωμαλία αυτή στάθηκε αίτία νά δηλώσω στην 'Εταιρεία Εύδοϊκών Σπουδών, ότι άπαγορεύω

Φυλλομετρώντας τό τεύχος 22 έντυπωσιάστηκα από ένα κείμενο - άπάντηση σέ διβλιοκρισία πού, όπως αναφέρεται, δημοσιεύτηκε στο 100/1978 τεύχος σου, και κυρίως από τή νοοτροπία πού τό διέπει.

Γνωρίζω ότι όταν κάποιος έχει τό θάρρος νά φέρνει κάτι στη δημοσιότητα, έχει και τό θάρρος νά αντιμετώπιζει την κριτική, πού μπορεί νά είναι εθιμική, αλλά και μπορεί νά μην είναι. Καί στίς δύο περιπτώσεις πάντως, εύχαριστεί τόν κριτικογράφο στη δεύτερη κάνει έναν έλεγχο του κειμένου του και προβαίνει στην άποκατάσταση των εσφαλμένων.

Τί τό πιο πολιτισμένο και άξιοπρεπές.

Τό κείμενο πού διάβασα μου έθεσε πολλά και θλιβερά έρωτηματικά. Θά περιοριστώ σέ δύο. Στο πρώτο σάν άρχιτέκτων. Στο δεύτερο σάν άνθρωπος πού έμαθε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

● ΛΕΞΙΚΟ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ - ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

σελ. 280, δρχ. 200

● Γκέοργκ Λούκατς ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΣ

σελ. 205, δρχ. 120

● Ντ. Ριαζάνοφ Ο ΜΑΡΞ ΚΙ Ο ΕΝΓΚΕΛΣ (ΟΧΙ ΜΟΝΟ) ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ

σελ. 175 δρχ. 90

● 'Ανρί Λεφέβρ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ, ΣΗΜΕΡΑ

σελ. 112, δρχ. 60

● Χ.Μ. Έντσενσμπέργκερ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

σελ. 112, δρχ. 70

● Ε. Προμπραζένσκι ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

σελ. 134, δρχ. 80

● 'Η. Πετρόπουλου ΥΠΟΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

σελ. 200, δρχ. 150

● Λουί 'Αλτουσέρ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΡΞ

σελ. 260, δρχ. 150

● Μπέητσον, Τζάκσον, Λαίνγκ, Λίντς κ.ά. ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

σελ. 328, δρχ. 190

Κεντρική Διάθεση:
«ΑΜΦΟΡΕΑΣ», Βαλτετσίου 50
τηλ. 36.38.396, 'Αθήνα

ελληνικά γράμματα.

α) Μέ ποια τεχνικά μέσα επιτεύχθηκε η μεταφορά των Διδύμων - Κρανιδίου - πρωτεύουσα της επαρχίας Σπετσών και Έρμιονίδας - στην επαρχία Τροιζηνίας;

β) Πώς από τη λέξη πυθμ - ήν, πυθμ-ένιον προκύπτει η λέξη πυθουλάκι. Ξέρω πώς το θέμα, το αμετάβλητο αρχικό τμήμα κάθε λέξης, είναι πυθμ - και κατά τους νόμους της γραμματικής τὰ υποκοριστικά μπορούν να πάρουν όποιαδήποτε κατάληξη, πού είναι και τό μεταβλητό τμήμα τής κάθε λέξης και νά γίνουν και πυθμ - ουλάκι, αλλά όχι πυθουλάκι. Τί έγινε λοιπόν αυτό τό μ, ό χαρακτήρας τού αμετάβλητου θέματος πυθμ;

Θά μοι' απαντήσεί άραγε ό συντάκτης τού κειμένου ή θά πρέπει νά αποταθώ στην Πυθ - μ - ία;

Μαρία Ξύδα
(αρχιτέκτων)

ΚΑΜΠΟΤΖΗ - ΒΙΕΤΝΑΜ

'Από άναγνώστη μας μέ τίτλο: Καμποτζή - Βιετνάμ - Γιατί; πήραμε τό ακόλουθο γράμμα:

'Αγαπητό ANTI,

Μέ άφορμή τὰ τελευταία δραματικά γεγονότα στην 'Ινδοκίνα, πού άντάρτες/ πατριώτες γιά τόν ΡΙΖΟ και Βιετναμέζοι κατέλαβαν από χθές τήν Πνόμ Πένχ, «απελευθερώνοντας» όπως ισχυρίζονται τόν καμποτζιανό λαό, ενώ ή Α. Κίνα είναι έτοιμη νά εισβάλει στό Βιετνάμ από πάνω, επιθυμώ νά διατυπώσω' μερικές σκέψεις.

1. 'Εμείς οί νέοι πού παλεύουμε σ' όλα τὰ πολιτικά κόμματα τής 'Αριστεράς, πρέπει νά δεχτούμε τὰ γεγονότα αυτά σάν μιά τραγική δολοφονία τών άρχών τού Προλεταριακού Διεθνισμού - άποτέλεσμα τής γραφειοκρατίας πού έχει γίνει Καθεστώς στίς Σοσιαλιστικές Χώρες;

2. Δυστυχώς φτάσαμε, γιά μιά ακόμη φορά, στό αίσχρο σημείο νά λύνονται οί πολιτικές διαφορές ΟΧΙ μέ δημιουργικό διάλογο και πολιτική αντίπαράθεση, αλλά μέ τὰ όπλα, στην προκειμένη περίπτωση μέ τὰ τιμημένα όπλα δύο λαών πού πολέμησαν και ταπεινώσαν τήν Ισχυρότερη παγκόσμια υπερδύναμη, τίς πάντα φιλοπόλεμες Η.Π.Α.

3. Ντρέπομαι εύλικρινά γι' αυτήν τήν τραγική εξέλιξη και νομίζω ότι κάθε καλοπροαίρετος 'Αριστερός πρέπει νά σταθεί ριτικά άπέναντί της και νά τήν καταδικάσει σάν νοσηρή γιά τό παγκόσμιο 'Επанаστατικό Κίνημα κατάσταση.

4. Τέλος, καταγγέλλω τόν πολύ ύπουλο ρόλο τών δύο παγκό-

σμιών κομμουνιστικών υπερδυνάμεων πού τόσο άπροκάλυπτα μετέφεραν τόν ήγεμονιστικό ανταγωνισμό τους, στην τιμημένη εργατική τάξη τών λαών τής 'Ινδοκίνας, μέ τὰ τραγικά άποτελέσματα πού ζούμε αυτές τίς μέρες...

Μέ φιλικούς χαιρετισμούς
ΡΙΖΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ
'Εργάτης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΑ

● 'Ο διαφημιστής Ν. Δήμιον τερματίζει από πλευράς του ένα διάλογο πού άρχισε σέ προηγούμενα τεύχη:

'Αγαπητό ANTI,

Θά ήθελα νά τερματίσω (από τήν πλευρά μου) τό διάλογο (ή μονόλογο) γιά τή διαφήμιση, μέ δύο διευκρινίσεις.

α) Παρεξηγοίν όσοι νομίζουν πώς έλαβα μέρος στό διάλογο γιά νά υποστηρίξω τή διαφήμιση. Τό μόνο μου κίνητρο ήταν πώς δέν άνέχομαι νά δλέπω άνθρώπους νά άοριστολογούν γύρω σέ πράγματα πού δέν γνωρίζουν. Δέν έγραψα σάν διαφημιστής, αλλά σάν μελετητής. Δέν υπερασπίσθηκα τή διαφήμιση, αλλά τήν έπιστημονική μέθοδο. Τό άρθρο μου ήταν μιά απλή έκκληση. 'Εκκληση γιά σωστή σκέψη.

β) Οί προσωπικές μου άόψεις γιά τή διαφήμιση είναι διατυπωμένες στα βιβλία μου και σέ άφθονα άρθρα. 'Αν οί συνομιλητές μου έκαναν τόν κόπο νά τὰ συμβουλευθούν θά διαπίστωναν (μέ έκπληξη) πώς δέν είμαι περισσότερο ύποστηρικτής τής διαφήμισης ύπό αυτούς τούς ίδιους. 'Εχω άρκετές διαφωνίες μέ τόν τρόπο πού χρησιμοποιείται ή διαφήμιση μέσα στό σημερινό σύστημα - όπως άλλωστε και μέ τό ίδιο τό σύστημα. Τό νά συμπεραίνουν ότι είμαι «ύπέρ» τής διαφήμισης, επειδή επαγγέλομαι τό διαφημιστή, είναι άρκετά έπιτόλαιο. 'Αλλά σ' αυτή τήν εποχή τών κλισέ, προτιμάμε νά κολλάμε έτικέτες παρά νά σκεφτόμαστε.

Γι' αυτό άλλωστε και σταμάτω έδώ τή συζήτηση. Δέν μου πάει καθόλου ό ρόλος τού άπολογητή τής διαφήμισης, στόν όποιο προσπαθούν νά μέ τοποθετήσουν. 'Όσο γιά τόν κ. Λευτέρη Ροϋσσο θά παρακαλώσα τό «ANTI» νά μοι' δώσει τή διέυθυνσή του γιά νά τού στείλω όρισμένα κείμενά μου και - ιδιαίτερα - αυτά πού προκάλεσαν τήν αντίδραση τού κ. Μαρκάκη.

'Ετσι θά γνωρίσει άκριβώς τό αντικείμενο τής συζήτησης και δέν θά χάνει τήν ώρα του ψάχνοντας γιά αντιφάσεις στα κείμενά μου.

'Όπως άκόμα καταλάβει - μιά και είναι έπιστήμονας - τί ζητούσα από τό διάλογο.

Φιλικά
Νίκος Δήμιον

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

● Σχετικά μέ τήν άρθρογραφία και τή σχολιογραφία τού «ANTI» στην προεκλογική περίοδο γιά τήν ανάδειξη νέων δημοτικών άρχών, πήραμε πολλά γράμματα. Δημοσιεύουμε δύο από αυτά, τού Κ. Γκόρου και τού Κ. Θάνου.

● 'Ο Κώστας Γκόρος γράφει:

'Αγαπητό «Αντί»,

Στό τεύχος σου 108, ό συνεργάτης σου Θ. Πάγκαλος, δημοσίευσε ένα άρθρο μέ τίτλο «δημοτικές έκλογές και λαϊκό κίνημα».

Προσωπικά δέν τόν γνωρίζω, ούτε - πώτερο - γνωρίζω τό πολιτικό του πιστεύω. Δικαιώμα του - δημοκρατία, έστω και νέα, έχουμε - νά είναι ό,τι θέλει.

Προσπαθώντας ό Θ.Π. νά εξηγήσει γιατί άπότυχε ή περιλάλητη συμμαχία τών δυνάμεων τής άντιπολίτευσης, θρίσκει τό ξηλαστήριο θύμα: Τό ΚΚΕ. Θεωρεί κατ' άρχήν άπαράδεκτη και μάλιστα έξωφρενική τήν άπαίτηση - πού φτάσαμε! - τού ΚΚΕ, νά ύποστηρίχουν οί πραγματικά καταξιώνόμενοι - δίχως τὰ εισαγωγικά τού Θ.Π. - δήμαρχοι τού ΚΚΕ. Είναι νομίζω τουλάχιστο σάχη άπό δέξω, ή μή άποδοχή από τήν πλευρά τού ΠΑΣΟΚ, - αίφνης - τού Φωλόπουλου ή τού Μακρή, τήν στιγμή πού τό ΚΚΕ, παραδέχεται τούς καταξιωμένους - και πάλι δίχως εισαγωγικά - δήμαρχους τού ΠΑΣΟΚ, όπως τόν 'Αννίνο στην Πάτρα ή τόν Παπαδόπουλο στην Θεσσαλονίκη. 'Ο Θ.Π., άγνοεί ότι σ' όνομα τής περιλάλητης συνεργασίας, πάνω σ' ένα μίνιμουμ πρόγραμμα κοινής άποδοχής από τὰ δημοκρατικά κόμματα, πού είναι ό πόθος τού ΚΚΕ, (πράμα πού τό άπόδείξε και τό άποδείχνει ή καθημερινή πραχτική του) τό κόμμα μας δέχτηκε τίς πιό άντιφατικές επικρίσεις και τίς πιό λυσσώδικες επιθέσεις;

Τό ότι τό ΚΚΕ άποζητά τή συνεργασία τών προοδευτικών δυνάμεων, δέν είναι άδυναμία πραχτικής, αλλά μιά - άποδεδειγμένα - σωστή πολιτική. Προκαλεί όμως κατάπληξη ό Ισχυρισμός τού Θ.Π., ότι τό ΚΚΕ φοβάται μιά παραπέρα - από τήν ήδη υπάρχουσα - έξασθένηση τής Ν.Δ. Γιά τό Θεό, κύριε Πάγκαλε, από πότε τό ΚΚΕ, προσεύχεται γιά τό δυνάμωμα τής Ν.Δ. 'Από πότε ένα κόμμα πού γιά έξήντα όλόκληρα χρόνια πάλεψε γιά τό λαό - ή μήπως τό άμφισβητείται

κι' αυτό κύριε Θ. Π. - φοβάται την αδυναμία των ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ;

Σάν κομμουνιστὴς κύριε Πάγκαλε, δὲν ἐπιζητῶ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ΠΑΣΟΚ. Κάθε ἄλλο. Ὅσο γιὰ τὸν πόθο μας, γιὰ ὁλοκληρωτικὴ ἐξαφάνιση τοῦ ΚΚΕ, δὲν ἔχω νά πῶ τίποτε. Τό ΚΚΕ, δὲν στηρίζει τὴν δύναμή του, σὲ ἀφορισμούς οὔτε σὲ ἀναθέματα.

Στὴ συνέχεια ὁ Θ. Π., προσπαθεῖ, μὲ μεγαλόσχημο ὕψος, νά προσδιορίσει τὴν ἐπαναστατικὴ τακτικὴ τοῦ ΚΚΕ, καί φτάνει στὸ σημεῖο νά δλέπει ὅτι τὸ ΚΚΕ, δὲν τοποθετεῖ τὴν Ἑλλάδα στὶς χώρες τοῦ ἐπαναστατικοῦ μετώπου. Ἐδῶ δείχνει τουλάχιστο ἀπληροφόρητος. Ἄς κάνει τὸν κόπο νά διαβάσει τὶς ἀποφάσεις τοῦ 10ου συνέδριου τοῦ κόμματός μας. Τώρα κατὰ πόσο ὁ Μίκης πίνει νερὸ στὸ ὄνομα τοῦ Καραμανλῆ, τὸ θέμα χωρεῖ πολλή κουδέντα.

Ἡ Θεολογικὴ ἀντίληψη τοῦ ΚΚΕ, γιὰ τὸ ἀλάθητό του εἶναι ἀποψηπαικινδυνευμένη. Μπορεῖ νά ταράξει τὶς σχέσεις, ὁρθόδοξης καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀφοῦ μόνο ὁ πάπας ἔχει τὸ ἀλάθητο. Ἐκτός πιά καὶ ἂν ὁ Θ. Π. ἀρνεῖται τὸ δικαίωμα στὸ ΚΚΕ νά παλεύει γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τὸ θεωρεῖ - τὸ ΚΚΕ - φύλακα ἀγγελο τῆς Δεξιᾶς.

Τελικά, μήπως εἶναι αὐθόρμητο - καὶ ἡ σκέψη μοῦ ἦρθε αὐθόρμητα - ξέσπασμα κατὰ τοῦ ΚΚΕ, τὸ ἄρθρο τοῦ κυρίου Θ. Π.

Με τιμὴ
Γκόρος Κώστας

Σχετικὰ μὲ τὸ σημεῖωμα τοῦ Σπ. Παπασπηλιόπουλου «Ἐξαναγκασμοὶ ἐνός ψηφοφόρου καὶ ἐκκλησίες ἐνός δημότη», Ἀντί 111, ὁ Κ. Θάνος, γράφει:

1. Γιὰ τὴν τιμωρία τῶν κομμάτων τῆς «δημοκρατικῆς συνεργασίας» ἡ ψήφος εἶναι τὸ μόνο ὄπλο τοῦ ἰδιώτη (ἔστω καὶ ἂν ἀρθρογραφεῖ, συχνά, στὸ «Ἀντί», ἢ ἄλλου), ἐνῶ γιὰ τὸν πολίτη ὑπάρχει ἓνα πολυδύναμο καὶ σημαντικὰ ὑπέρτερο ὄπλο, ἡ ἐνεργητικὴ, καθημερινή παρουσία καὶ στάση του (μέσα κι' ἔξω ἀπὸ κόμματα καὶ λοιποὺς φορεῖς) ἀπέναντι στὰ προβλήματα τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης.

2. Τί εἰδους ἀντιπαράθεση εἶναι τὰ μαῦρα γυαλιά, κι' οἱ σπουδές τοῦ Μπέη μὲ τὴν καπηλεία τῆς ἱερῆς λέξης «δημοκρατία» ἀπὸ τὸν ταλαντούχο μουσουργό Θεοδωράκη καὶ τὴν ἀσπρη τζάγκουαρ τοῦ Πλυτᾶ; Ποῦ εἶναι ἀραγε τὰ προγράμματα καί, τὸ κυριώτερο, ἡ ἀντίληψη κάθε συνδυασμοῦ γιὰ τὸ θεσμό τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης;

3. Τί ἄλλο ἀπὸ ἀπολιτικὴ στάση μπορούμε νά ὀνομάσουμε τὴν

ἀποχὴ ἀπὸ τὸν ἀ' γύρο καὶ τὴν ἀπόφαση γιὰ λευκὸ στὸ δ' (τί Παπάγος - τί Πλαστήρας). Ὅσο γιὰ τὴ μεταστροφή τῆς τελευταίας στιγμῆς, τί πιὸ τρανὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὀδυνηρὴ ἀναγκαστικὴ προσγείωση τοῦ «ὑψητεοῦντος» διανοούμενου πάνω στὴν καθημερινὴ πραγματικότητα.

Ὁ κύριος Παπασπηλιόπουλος (ὁ πολίτης ποῦ ἐκδιᾶστηκε), νομίζω πὼς μᾶς προσέφερε ἓνα σπάνιο καὶ πολὺτιμο παράδειγμα συμπεκνωμένης ιδιότητας.

Καὶ ἓνα ἀμείλικτο ἐρώτημα γιὰ τὸ νέο Δῆμαρχο: Γιατί κ. Μπέη ἐκδιᾶσατε τὸν κ. Παπασπηλιόπουλο; Γιατί τὸν δάλατε νά ψηφίσει στὸ παλιὸ δημοτικὸ σχολεῖο του «στὸ ἄθλιο αὐτὸ κτίριο, χωρίς διακόσμηση καὶ φωτεινότητα, ποῦ δὲν προσφέρει τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀνεση τῆς σύγχρονης ἀρχιτεκτονικῆς;»

Κ. Θάνος

● Ὁ Σπ. Παπασπηλιόπουλος, στὸν ὁποῖο θέσαμε ὑπόψη τὸ γράμμα τοῦ Κ. Θάνου, ἀπαντᾷ:

Μπράβο στὸν κ. Θάνα, ποῦ τὰ κατάφερε νά εἶναι εὐτυχημένος καὶ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴ συμπεριφορά, τὴ δράση, τὶς ἐπιτεύξεις τῆς τριετοῦς συνεργασίας τῶν «δημοκρατικῶν δυνάμεων» στὸ Δῆμο τῆς Ἀθήνας. Κρίμας, ποῦ αὐτός, ποῦ εἶναι ὑπὲρ τῆς πράξης κι' ἐναντίον τῆς ἀπολιτικῆς «ἰδιωτείας» ποῦ χαρακτηρίζει ἓναν «ὑψητεοῦντα» διανοούμενο ὅπως ἐμένα, δὲν μᾶς λέει μὲ ποῖο τρόπο ἐκδήλωσε τὴν «ἐνεργητικὴ, καθημερινὴ παρουσία καὶ στάση» του στὰ δημοτικὰ πράγματα τῆς ταλαιπωρῆς Ἀθήνας. Ἀπορῶ γιατί δὲν ὀργίστηκε καὶ δὲν διαμαρτυρήθηκε π.χ. γιὰ τὸ ἄρθρο τοῦ «Ἀντί» τῆς 23/9/78, ποῦ ἔθιγε ἄμεσα τὸ πρόβλημα μᾶς καὶ περιέγραφε τὴν «δημοκρατικὴν συνεργασία» στὸ Δῆμο τῆς Ἀθήνας. Γιατί σύμφωνα μὲ τὴν ἀριστοτέλεια λογικὴ, ἢ τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ «Ἀντί» ἦταν ψεύτικο καὶ συκοφαντικὸ, ὅποτε ἐγὼ κακῶς εἶχα συνειδησιακὰ προβλήματα μὲ τὴν ψήφο μου, ἢ ἦταν σωστὸ κι' ἀληθινὸ, ὅποτε σωστά ἐνίωσα νά ἐκδιᾶζομαι. Ἀφοῦ ὁ κ. Θάνος δὲν λέει ὅτι τὸ ἄρθρο τοῦ «Ἀντί» ἦταν ψεύτικο καὶ κακόβουλο, τότε ἐγὼ εἶχα δίκιο στὸ νά θεωρήσω ὅτι ἐκδιᾶστηκα (σάν πολίτης κι' ὄχι σάν ἰδιώτης· κάνει λάθος ὁ κ. Θάνος: ἡ ψήφος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὄπλα τοῦ πολίτη, ἀλλὰ ὄχι βέβαια τὸ μόνο· τὸ νά ἐκφράζεσαι δημόσια εἶναι ἓνα ἄλλο - ἢ μήπως κι' αὐτὸ εἶναι ἰδιωτικὴ υπόθεση;) καὶ στὸ νά διαμαρτυρηθῶ. Ὁ ἔ. δ. Ἀλλὰ ἀριστοτέλεια λογικὴ καὶ δημαγωγικὴς «καταδίκης προθέσεων» δὲν συμβιβάζονται.

● Σ.Σ. Ἡ ἀποψη τοῦ συνεργάτη μας ὅτι παροτρύνουμε μὲ τὴν ἀρ-

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΗΣ

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ

ΕΞΑΝΤΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

στὶς ἐκδόσεις

ΙΚΑΡΟΣ

κυκλοφορεῖ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

«Ἕνας ἄλλος Ἑλύτης»

ΙΚΑΡΟΣ

36 χρόνια

ἀφιερωμένα στὰ ἑλληνικὰ
γράμματα

θρογραφία σέ αποχή είναι παρερμηνευτική. Καί μέ τά ρεπορτάζ καί μέ τά σχόλια μας θέλαμε νά εκθέσουμε τήν κατάσταση πραγμάτων γιά τήν πολιτεία τών εκλεγμένων από τό 1975 δημοτικών άρχων.

« Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ »

Γιά τό άρθρο του Μ. Νικολινάκου «Ο θάνατος του Πολυτεχνείου» πήραμε τό ακόλουθο γράμμα:

Κύριε Διευθυντά,

Στό τεύχος 113 του ANTI, ό κ. Νικολινάκος, μέ τό άρθρο του «Ο θάνατος του Πολυτεχνείου», θίγει τό θέμα τών ετήσιων εκδηλώσεων γιά τήν επέτειο της 17 Νοέμβρη. Δέ θά σταθούμε στίς αναλύσεις του γιά τό νόημα του Πολυτεχνείου καί στίς, κατά τήν αντίληψή του, «πρεπούμενες» μορφές εκδηλώσεων. Έκείνο πού βασικά μάς ενδιαφέρει εδώ είναι ή δήλωση του κ. Νικολινάκου, απόρροια της ...μαρξιστικής συλλογιστικής του γιά τήν «εμπορευματοποίηση» του Πολυτεχνείου, ότι ή παρουσία του 'Απελευθερωτικού Κινήματος 'Ομοφυλόφιλων 'Ελλάδας (Α.Κ.Ο.Ε.) στίς εκδηλώσεις, αποτέλεσε τήν πιό «έκδηλη έκφραση έκφυλισμού»!

Η τοποθέτηση της φράσης αυτής μέσα στο συνολικό πλαίσιο του άρθρου, δέν ύψηνει καμιά άμφιβολία γιά τή σημασία της καί όμολογεί ξεκάθαρα τόν ιδεολογικό της χαρακτήρα: γιά τόν συγγραφέα, οί άλλες παρατάξεις πού πουλούσαν ή μοίραζαν τά έντυπά τους, ήταν άπλώς μία εκδήλωση κατάρπτωσης του Πολυτεχνείου, ενώ ή παρουσία τών ομοφυλόφιλων έπικύρωσε τόν έκφυλισμό του! Μέ τόν τρόπο αυτό, ό δημοκράτης κ. Νικολινάκος φαίνεται νά μ'ήν άναγνωρίζει σέ μία καταπιεζόμενη μειονότητα τό δικαίωμα νά οργανωθεί καί νά έκφραστεί παράλληλα μέ τίς άλλες πολιτικές ομάδες, τόσο περισσότερο μάλιστα πού, όπως όμολογεί ό ίδιος, «για ιστορικούς λόγους θίγει τό κοινό αίθημα!» 'Αφοπλιστική, πράγματι, λογική! 'Υστερα άπ' αυτό, δέ νομίζουμε πλέον πώς μπαίνει θέμα γά ρωτήσουμε τόν κ. Νικολινάκου, πού είναι καί μαρξιστής, γι ατί δέν παίρνει θέση άπέναντι σ' αυτούς τούς «ιστορικούς λόγους» καί, παραπέρα, γιατί δέν κάνει κάτι γιά τό ξεπέρασμα τών λόγων αυτών. 'Από τό είδος του «μαρξιστή» πού αντιπροσωπεύει, φανταζόμαστε πάνω-κάτω τί θά μάς πεί...

Μπορούμε ωστόσο νά ρωτήσουμε κάτι άλλο τόν κ. Νικολινάκο: τί άλλο κάνει τάχα ή στήση αυτή άπό τό ν' άναπαράγει τήν μικροαστική ύποκριτική αντίληψη στο θέμα της ομοφυλοφιλίας, καί άπό τό

νά προστατεύει τίς πατροπαράδοτες δομές της άστικής κοινωνίας καί τών επιμέρους έκφρασεών της: πατριαρχική οίκογένεια, «άπόλυτος άντρας», «άπόλυτη γυναίκα», κλπ.;

Όσο γιά τό νόημα του Πολυτεχνείου καί γιά τό ποιος μπορεί νά παίρνει μέρος στίς εκδηλώσεις του Νοέμβρη, τό μόνο πού έχουμε νά πούμε στον κ. Νικολινάκο, μέ τίς ύψιπτερές ιδέες του καί τίς ρομαντικές αντιλήψεις του γιά «σιωπές πού ταιριάζουν» καί «μορφές τραγωδίας», είναι τούτο: ό άγώνας καί ή θυσία τών παιδιών τό 1973, δέν άποσκοπούσε μόνον στο δίωξιμό τών 'Αμερικάνων καί της λαομίσητης Χούντας, αλλά στόχευε πολύ πιό πέρα: σέ μία ευρύτερη αλλαγή τών δομών της κοινωνίας καί στή δημιουργία νέων ανθρώπινων σχέσεων καί ποιότητας ζωής, χωρίς κανενός είδους έκμετάλλευση καί καταπίεση, άντανακλώντας έτσι τό μεγάλο μήνυμα του Γαλλικού Μάη του 1968. 'Από τήν άποψη αυτή, οί ομοφυλόφιλοι, πού σάν πολίτες μέ ανθρώπινα δικαιώματα, δέν είχαν ποτέ μέχρι σήμερα ούτε καν τό δικαίωμα του λόγου, όχι μονάχα δέν ήταν δυνατό, γιά μία αληθινά επαναστατική προβληματική, ν' αποτελέσουν «έκδηλη έκφραση έκφυλισμού», αλλά αντίθετα αντιπροσώπευαν μέ τήν παρουσία τους ένα άπό τά βαθύτερα αίτήματα πού έθεσε τό Πολυτεχνείο: άγώνας γιά μία όλόπλευρη καί καθεολική άπελευθέρωση άπό τίς κάθε είδους άλλωτριώσεις καί καταπιέσεις του καπιταλισμού.

'Ας παραγορηθεί ωστόσο ό κ. Νικολινάκος. Δέν είναι ό μόνος «βέρος μαρξιστής» πού κουδάλαι μέσα του όλα τά κατόλοιπα της πατριαρχικής ιδεολογίας καί πού δέν αντιλαμβάνεται ότι ή ύποτίμηση καί ό χλευασμός τών ομοφυλόφιλων αντικατοπτρίζει άπλώς τήν βαθιά καί (πιθανώς) ασύνειδη ύποτίμηση της γυναίκας. Πάλι καί μία μάλιστα πού δέν μάς παραπέμπει στά ...ψυχιατρεία ή πού δέν ζητάει άπό τήν Πολιτεία νά μάς εφοδιάσει μέ κίτρινες κάρτες...

Εύχαριστούμε γιά τή φιλοξενία Γιά τό 'Απελευθερωτικό Κίνημα 'Ομοφυλόφιλων 'Ελλάδας Λουκάς Θεοδωρακόπουλος 'Ανδρέας Βελισαρόπουλος Γιώργος Ζωγράφος Κωστ. Θεοφιλόπουλος Μαρία Μήτσουρα

● Γιά τό ίδιο θέμα καί σέ άπάντηση προηγούμενης έπιστολής του κ. Οικονόμου, γράφει άλλος άναγνώστης:

'Αγαπητό 'Αντί,

'Ο εκ Πειραιώς όργισμένος κ. Οικονόμου - άπαντώντας στο άρθρο του Μ. Νικολινάκου «Ο

θάνατος του Πολυτεχνείου» - άλάθτως σάν ιεροψάλτης κομματικού δοξολογίου, τονθορύνει έορταστικά μεγαλυνάρια καί επικούρεια δοξαστικά, λαμπρόνοντας ως κορυφαίος ράπτης, τό χρυσοφόρον ένδυμα της «εορτής» του Πολυτεχνείου.

'Αρχίζοντας λοιπόν ό συμπαθής ιερούργος άπό τό άπολυτικό της «άποκοπής της διανοήσης της 'Αριστοτέλς άπό τόν λαό» - καθ' όσον ή διάνοηση ταβερνόδια καί ό λαός πανηγυρίζης - μάς λέει συνέχεια πώς ή δεξιά «άφου τό πολέμησε - τό Πολυτεχνείο - τό άπαγόρευσε, τό πάλεψε, στο τέλος ήττήθηκε καί σύρθηκε άπό τό λαμό νά συμμετάσχει...

Θαυμάσια καί θαυμαστά! Φέτος (μάς λέει) έστειλε τόν 'Υπουργό Παιδείας νά καταθέσει στεφάνι, του χρόνου (λέω εγώ) - συρόμενη πάντα - θά στείλει τόν 'Αδέρωφ νά έκφωνήσει τόν πανηγυρικό της ήμέρας. Τόν άλλο χρόνο συνέχεια, θά φροντίσει νά παρεδρίσκονται στούς έπισήμους της πρακτικής σειράς, ένστολοι - ένεκα πανηγυρισμού - Καραθανάσηδες της έφταετίας, καί παραδίπλα οί θεοφόροι έλληνοχριστιανοί ευχέτες μέ τά άμφια καί τίς τσιμπιές τους, όλοι στρογγυλοξαπλωτοί καί αλληλολιβανίζομενοι. Δολοφόνοι, τιμητές τών δολοφονημένων, θά τυμβωρυχούν κορυβαντιώντες, καί θά σκυλεύουν ρευόμενοι, ό,τι άπόμεινε ιερό: Τήν ένθύμησή ΜΑΣ. Κι' άργότερα πάλι, ίσως καί τόν άλλο χρόνο λοιπόν... Hippihal Ante Portas! Σανά. Σ' όλες τίς πύλες τώρα. Παντού. Μέ κανονικό έλεγχο καί πιστοποιητικά νομιμοφροσύνης, ένθιμοφροσύνης, όρθοφροσύνης, καί όποιασδήποτε έν γένει... φροσύνης, άπό 'Αλή - Τελενελή μέχρι του Καραμανλή. Γιατί τό ξερουν αυτοί πολύ καλά, κι' άς στρουθοκαμηλιζόμαστε έμείς, πώς καί μία επανάσταση άκόμα μπορεί νά χαθεί, όταν τή διοργανώνει ό αντίπαλος.

Κι' ό κόσμος, όπως πάντα, «θά ψήνει άρνιά καί θά χορεύει» - έκτός άπό τόν κ. Οικονόμου πού προτιμάει σουβλάκι καί πορεία. Μέ τό πανηγύρι του καί τήν πραγματεία του. Μέ τούς δίους τών 'Αγίων του ή καί μέ τά δάκρυα έξαγοράς τών τύψεών του. 'Αλλά καί μέ τούς λιανοπουλητές της ιδεολογίας του καί τά σημμένα δόκανα. Καί τά τραγούδια του άπό δίσκους χρυσούς καί τά στεφάνια του άμάραντα άπό λουλούδια πλαστικά. 'Όσο γιά τά σουβλάκια, θά του τά μαγειρεύουν τώρα οί κρατικοί τσελεμεντέδες όχι μέ ντοματόζουμο, αλλά μέ κανουρίο αίμα.

'Ο Κρόνος γέρας, ξεδοντιάστηκε· τ' άρέσουν όλα εύκολο-χάνευτα, μά σάν τόν κ. Οικονόμου δέν έχασε τήν όρεξή του.

Τζήμης Παπανικολόπουλος

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
'Αθήνα 601,
Τηλ: 732.713 - 732.819

● Έκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
● 'Υπεύθυνος Τυπογραφείου:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ
Δημοσθένους 153
Καλλιθέα

● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. 'Αλεξάνδρου 2, Χίλτον,
Τηλ. 748.314 - 713.604
● Έκτύπωση:
'Εργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
'Ισίου 5, Περιστερί.

● Κάθε ένυπόγραφο άρθρο
έκφράζει τήν προσωπική
άποψη του συγγραφέα του.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:
'Εξάμ. 260 δρχ. - 'Ετήσια 520
'Ετήσια 'Οργανισμών,
Τραπεζών, κ.λπ: 1.200 δρχ.
Γιά φοιτητές έκπτωση 15%.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:
Εύρώπη - Μεσογ. χώρες:
'Εξάμνην: άπλή δολ. 10
αεροπ. δολ. 13
έτήσια: άπλή δολ. 20
αεροπ. δολ. 25
Η.Π.Α. - Καναδάς - 'Αν. Ασία:
έξάμνην: άπλή δολ. 10
αεροπ. δολ. 17
έτήσια: άπλή δολ. 20
αεροπ. δολ. 34
Αυστραλία - 'Ωκεανία:
'Εξάμνην: άπλή δολ. 10
αεροπ. δολ. 24
έτήσια: άπλή δολ. 20
αεροπ. δολ. 47

● 'Εμβάσματα, έπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20
● ΠΑΛΗΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ 30 ΔΡ.

Κεντρική διάθεση:
● γιά τά βιβλιοπωλεία
της 'Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τά βιβλιοπωλεία
Β. 'Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Ν. Κοτζιά· καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720,
Θεσ/νική

ήλίας πετρόπουλος

υπόκοσμος
καί
καραγκιόζης

γράμματα 1978

Τὸ εἰκονογραφημένο
«Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο»
μᾶς προσφέρει
μιά «ὀπτική» ἀνάγνωση
τοῦ ἔργου τῶν
Μάρξ — Ἐνγκελς
διατηρώντας συγχρόνως
ἀναλλοίωτο καὶ ὁλόκληρο
τὸ κείμενο τοῦ ἔργου.
Ἦτὰ σκίτσα, πέρα ἀπὸ τὸ
ὅτι κάνουν εὐχάριστη
τὴν ἀνάγνωσή του, ἔχουν
καὶ μιά λειτουργία καθαρὰ
διδακτική, γιατί ἐγγίζουν
τὶς ἱστορικές καὶ πολιτιστικές
ἀναφορές πού κάνει τὸ κείμενο
τῶν Μάρξ — Ἐνγκελς

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΙ

(θά τὰ διαβάσετε, θά τὰ ξαναδιαβάσετε, θά τὰ διαβάσουν τὰ παιδιά σας)

ΑΠΟΚΤΗΣΤΕ ΧΑΡΙΣΤΕ ΤΗ 14τομη

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

**20 συγγραφείς γιά διάβασμα
ὄχι «γιά τό ράφι».**

Υπάρχουν πολύτομα, ὀγκώδη ἔργα πού τόν περισσότερο καιρό μένουν στή βιβλιοθήκη, ἐκτός ἀπό σπάνιες φορές πού ἀνατρέχετε σ' αὐτά. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ χρόνια περνᾶνε, ξεπερνοῦνται καί ἡ ἀξία τους εἶναι μόνο στή ράχη.

Δέν συμβαίνει τό ἴδιο μέ τή Βασική Βιβλιοθήκη Παγκόσμιας Κλασσικῆς Λογοτεχνίας.

Περιέχει τό ἔργο 20 κορυφαίων Συγγραφέων κι' εἶναι βιβλία πού διαβάζονται καί δέν παλιώνουν ποτέ. Ἦσα-ἴσα. Ὅσο τὰ διαβάσετε τόσο περισσότερο ἐμβαθύνετε, τόσο περισσότερο σᾶς ἀρέσουν.

Γιατί ἡ μεγάλη τέχνη δέν ἔχει ἐποχή.

**20 Μεγάλοι Συγγραφεῖς σέ
κλασσικές μεταφράσεις**

Σταντάλ, Μπαλζάκ, Γκόρκι.

Αμάντο, Μπέττυ Σμίδ,
Φῶκνερ, Σίνκλαιρ Λιούϊς,
Βολταῖρος,
Θερβάντες,
Καμύ, Ζιντ,
Φλωμπέρ,
Γκόγκολ,
Φρανσουά
Μωριάκ,
Μαλρώ, Τολ-
στόϊ, Ἀνα-
τόλ Φράνς,
Γκυ ντέ
Μωπασάν, Ρομαίν,
Ρολλάν, Τσέχωφ.

Οἱ μεταφράσεις ἐγίναν ἀπό τό
Ν. Βρετάκο, Ἄρνη Ἀλεξάνδρου,

Πέτρο Χάρη καὶ ἀξιόλογους
λογοτέχνες.

**ΠΑΡΑΓΕΙΛΤΕ ΟΛΟ ΤΟ ΕΡΓ
ΣΗΜΕΡΑ ΑΞΙΑΣ 6000 ΔΡΧ.
ΜΕ 1000 ΔΡΧ. ΠΡΟΚ/ΒΟΛΗ**

Καί οἱ 14 πολυτελεῖς τόμοι
σπίτι σας μέ 1000 δρχ. προκαταβολή καί 500 δρχ. τὸ μῆνα. Κάντε τήν παραγγελία σήμερα καί ἀρχίστε νά διαβάσετε κι' ἐσεῖς καί τὰ παιδιά σας.

**ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΤΕ ΜΑΣ ΣΗΜΕΡΑ
3632647, 3605509
ἢ ΓΡΑΨΤΕ ΜΑΣ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Γ. ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗ & ΣΙΑ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 60 ΑΘΗΝΑ Τ.Τ. 144

**ΒΑΣΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ
ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΕ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Ε.Χ. Κάργ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 1917-1923

Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις ΥΠΟΔΟΜΗ

• 6 συγκλονιστικά χρόνια σέ 3 συναρπαστικούς τόμους

- Το έργο που όλοι οι μεγάλοι μαρξιστές θεωρητικοί της εποχής χρησιμοποιούν σαν βασική πηγή για τις μελέτες τους.
- Το αναντικατάστατο, αντικειμενικό βοήθημα για όποιον θέλει να γνωρίσει τη σοβιετική ιστορία και πραγματικότητα.

Ένα έργο - όρόσημο

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 1917 - 1923 του Έντουαρντ Χάλετ Κάργ (πλήρης τίτλος THE BOLSHEVIK REVOLUTION 1917-1923 - A HISTORY OF SOVIET RUSSIA) είναι ένα έργο σταθμός. Δεν είναι μία ιστορία γεγονότων και περιστατικών αλλά μία βαθιά ανάλυση της σοβιετικής πραγματικότητας από καθαριστικής σημασίας αυτά χρόνια.

Ο 1ος τόμος εξετάζει την ιστορία της Ρωσικής Σοσιαλδημοκρατίας πριν το 1917, την κατάληψη της εξουσίας από τους Μπολσεβίκους, τη συνταγματική και πολιτική δομή του νέου καθεστώτος, τη διαδικασία αποσύνθεσης της παλιάς Ρωσικής Αυτοκρατορίας και δημιουργίας της Ένωσης Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών.

- Ο 2ος τόμος του έργου εξετάζει εξαντλητικά το οικονομικό σύστημα και την οικονομική δομή της χώρας στην περίοδο του πολεμικού κομμουνισμού καθώς και την εισαγωγή και τις πρώτες συνέπειες της ΝΕΠ.

Ο 3ος τόμος αποτελεί μία εκτεταμένη ανάλυση και περιγραφή της εξωτερικής πολιτικής του σοβιετικού καθεστώτος καθώς και των εξελίξεων στο παγκόσμιο εργατικό κίνημα

Ένα έργο γραμμένο από τον κορυφαίο άγγλο ιστορικό της εποχής μας.

Ο Ε.Χ. Κάργ που είναι σήμερα 85 ετών και διατέλεσε καθηγητής της ιστορίας τόσο στην Οξφόρδη όσο και

στο Κέιμπριτζ μπορεί χωρίς υπερβολή να θεωρηθεί σαν ο μεγαλύτερος σήμερα άγγλος ιστορικός.

Η «Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης» στην οποία στην εξονυχιστική μελέτη και στη γόνιμη αξιοποίηση των ρωσικών αρχείων και όλων των σχετικών με την περίοδο αυτή στοιχείων από μέρους του και αποτελεί καρπό επιστημονικής ένασχυλότητας και έρευνας 30 ετών.

Τι ήταν η Ρωσική Έπανάσταση;

Λαϊκή Έπανάσταση, Έργατική Έπανάσταση ή έργο Ίδεολόγων Έπαγγελματιών Έπαναστατών; Τι ήταν οι Μπολσεβίκοι, οι Μενσεβίκοι, οι Σοσιαλεπαναστάτες, οι Καντές;

Ποιά ήταν η συμμετοχή των εργατών και των αγροτών; Γιατί δεν προηγήθηκε η άστική επανάσταση; Τι ρόλο έπαιξαν τα Σοβιέτ; Ποιός ο ρόλος του Λένιν του Τρότσκι, του Στάλιν στα γεγονότα; Τι ήταν η ΝΕΠ; Πώς γεννήθηκαν τα Κ.Κ. των διαφόρων χωρών; Πώς ιδρύθηκε η 3η Διεθνής; Συμφωνούσε ή πραγματοποιήθηκε η Έπανάσταση με τη μαρξιστική θεωρία; Αυτά και πολλά άλλα ερωτήματα εξετάζονται

και επιχειρείται να απαντηθούν στο μνημειώδες έργο του Ε.Χ. Κάργ.

Το πρώτο έργο, ενός νέου εκδοτικού οίκου

Η Ιστορία του Ε.Χ. Κάργ, είναι το πρώτο έργο που κυκλοφορούν οι εκδόσεις ΥΠΟΔΟΜΗ. Το έργο εντάσσεται στα γενικότερα σχέδια του νέου αυτού εκδοτικού οίκου να προσφέρει στο ελληνικό κοινό βιβλία που η ποιότητά τους θα ελέγχεται και θα διασφαλίζεται από ένα σωστό εκδοτικό έπιτελαιο, βιβλία διεθνώς αναγνωρισμένα σαν κλασικά στο είδος τους που θα καλύψουν βασικούς τομείς της γνώσης και θα αποτελέσουν τη βάση, την «υπόδομή», για μία σωστή και ουσιαστική επιμόρφωση του νεοέλληνα.

Συμπληρώνοντας και στέλνοντας αυτό το κουπόνι αποκτάτε το έργο 25% φθηνότερα

Στέλνοντάς μας τώρα αυτό το κουπόνι θα αποκτήσετε τους τρεις τόμους στην τιμή των 975 δραχμών (χαρτόδετο)

ή 1.125 δραχμ (πανόδετο) αντί για 1.300 και 1.500 δραχ. που θα στοιχίζουν αντίστοιχα όταν ολοκληρωθεί το έργο. Ο 1ος τόμος είναι ήδη έτοιμος και θα σταλεί άμεσα.

Η εξέδωσή του θα γίνει ως εξής: Με την παράδοση του 1ου τόμου: Χαρτόδετο 300 Πανόδετο 350 δραχ. Με την παράδοση του 2ου τόμου: Χαρτόδετο 300 Πανόδετο 350 δραχ. Με την παράδοση του 3ου τόμου: Χαρτόδετο 375 δραχ. Πανόδετο 425 δραχ.

Κυκλοφορεί
Ο 2ος Τόμος

Γράψτε μας:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ Ε.Π.Ε.
3ης Σεπτεμβρίου 22 - ΑΘΗΝΑ

Όνομα _____
Επώνυμο _____
Διεύθυνση _____
Πόλη _____ Τηλ. _____
Στείλτε μου τόν Α' τόμο του έργου ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ του Ε.Χ. Κάργ και θα πληρώσω αντικαταβολή στον ταχυδρόμο.
☐ 300 δραχ. για χαρτόδετο ☐ 350 για πανόδετο.

Σημειώστε ☒ την περίπτωση που σας ενδιαφέρει ή τηλεφωνήστε μας στο 52 34 790.